سيد قطب

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

في ظلال القرآن

27

Naslov originala
SAYYID QUṬB
FĪ ẒILĀLI-L-QUR'ĀN

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

Fī ẓilāli-l-Qur'ān

27

SARAJEVO, 2000.

بسم الله الرحمن الرحيم

« وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِن
كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ » .

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

27

بسم الله الرحمن الرحيم

من سورة الذاريات والطور والنجم والقمر والرحمن والواقعة والحديد

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

SURE EZ-ZARIJAT, ET-TUR, EN-NEDŽM, EL-KAMER, ER-RAHMAN,
EL-VAKI'A I EL-HADID

بسم الله الرحمن الرحيم

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

سورة الذاريات مكية
وآياتها ٦٠

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

« وَٱلذَّارِيَاتِ ذَرْوًا * فَٱلْحَامِلَاتِ وِقْرًا * فَٱلْجَارِيَاتِ يُسْرًا * فَٱلْمُقَسِّمَاتِ أَمْرًا * إِنَّ مَا
تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ * وَإِنَّ ٱلدِّينَ لَوَاقِعٌ .

« وَٱلسَّمَاءِ ذَاتِ ٱلْحُبُكِ * إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ * يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ .

« قُتِلَ ٱلْخَرَّاصُونَ * ٱلَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ * يَسْأَلُونَ : أَيَّانَ يَوْمُ ٱلدِّينِ ؟ *
يَوْمَ هُمْ عَلَى ٱلنَّارِ يُفْتَنُونَ * ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ ، هَٰذَا ٱلَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ .

« إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ ، إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَٰلِكَ
مُحْسِنِينَ * كَانُوا قَلِيلًا مِنَ ٱللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ * وَبِٱلْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ * وَفِي أَمْوَالِهِمْ
حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَٱلْمَحْرُومِ .

« وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ * وَفِي أَنْفُسِكُمْ ، أَفَلَا تُبْصِرُونَ ؟ * وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ * فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَمَا أَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ .

« هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ ؟ * إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا : سَلَامًا قَالَ : سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ * فَرَاغَ إِلَىٰ أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ * فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ ، قَالَ : أَلَا تَأْكُلُونَ ؟ * فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ، قَالُوا : لَا تَخَفْ ، وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ * فَأَقْبَلَتِ امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ : عَجُوزٌ عَقِيمٌ * قَالُوا : كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ ، إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ * قَالَ : فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ؟ * قَالُوا : إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُجْرِمِينَ * لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ طِينٍ * مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ .

« فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ * فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ * وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ .

« وَفِي مُوسَىٰ إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ * فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِ وَقَالَ : سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ * فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ .

« وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ * مَا تَذَرُ مِنْ شَيْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرَّمِيمِ .

« وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ : تَمَتَّعُوا حَتَّىٰ حِينٍ * فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ * فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُنْتَصِرِينَ .

« وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ .

« وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ ، وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ * وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ *
وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ * فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ ، إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ
نَذِيرٌ مُبِينٌ * وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ ، إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ .

« كَذَٰلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا : سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ *
أَتَوَاصَوْا بِهِ ؟ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ * فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَا أَنْتَ بِمَلُومٍ * وَذَكِّرْ فَإِنَّ
الذِّكْرَىٰ تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ .

« وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ * مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ
يُطْعِمُونِ * إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ .

« فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذَنُوبًا مِثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ * فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ » .

SURA EZ-ZARIJAT
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 60 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Tako Mi onih koji pušu snažno, (51/1)

onih koji teret nose, (51/2)

i onih koje plove lako, (51/3)

i onih koji naredbe sprovode, - (51/4)

istina je, zaista, ono čime vam se prijeti, (51/5)

nagrada i kazna sigurno će biti! (51/6).

Tako Mi neba punog zvjezdanih puteva, (51/7)

vi govorite nejednako, (51/8)

od njega se odvraća onaj za kog se znalo da će se odvratiti (51/9).

Neka prokleti budu lažljivci (51/10)

koji su, utonuli u neznanje, ravnodušni! (51/11).

Oni pitaju: "Kada će Dan sudnji?" (51/12).

Onoga Dana kada se u vatri budu pržili! (51/13).

"Iskusite kaznu svoju - to je ono što ste požurivali!" (51/14).

Oni koji su se Allaha bojali - u džennetskim baščama će, među izvorima, boraviti, (51/15)

primaće ono što im Gospodar njihov bude darovao, jer, oni su prije toga dobra djela činili, (51/16)

noću samo malo spavali (51/17)

i u praskozorje oprost od grijeha molili, (51/18)

a u imecima njihovim bio je udio i za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi (51/19).

Na Zemlji su dokazi za one koji čvrsto vjeruju, (51/20)

a i u vama samima - zar ne vidite? (51/21)

a na nebu je opskrba vaša i ono što vam se obećava (51/22).

I, tako Mi Gospodara neba i Zemlje, to je istina, kao što je istina da govorite! (51/23).

Da li je doprla do tebe vijest o uvaženim gostima Ibrāhimovim (51/24)

kad mu oni uđoše i rekoše: "Mir vama!", i on reče: "Mir vama, ljudi neznani!" (51/25).

I on neprimjetno ode ukućanima svojim i donese debelo tele, (51/26)

i primače im ga: "Zar nećete da jedete?" - upita, (51/27)

osjetivši od njih u duši zebnju. "Ne boj se!" - rekoše, i obradovaše ga dječakom koji će učen biti (51/28).

I pojavi se žena njegova uzvikujući i po licu se udarajući i reče: "Zar ja, stara, nerotkinja?!" (51/29).

"Tako je odredio Gospodar tvoj" - rekoše oni – "On je Mudar i Sveznajući" (51/30).

"A šta vi hoćete, o izaslanici?" - upita Ibrāhim (51/31).

"Poslani smo narodu grešnom" - rekoše - (51/32)

da sručimo na njih grumenje od ilovače, (51/33)

svako obilježeno u Gospodara tvoga za one koji su u razvratu svaku mjeru prešli" (51/34).

I Mi iz njega vjernike izvedosmo (51/35)

a u njemu samo jednu kuću muslimansku nađosmo – (51/36)

i u njemu za sve one koji se boje patnje neizdržljive znak ostavismo (51/37).

I o Mūsāu, kada ga s očiglednim dokazom faraonu poslasmo, (51/38)

a on, uzdajući se u moć svoju, okrenu glavu i reče: "Čarobnjak je ili lud!" (51/39).

I Mi i njega i vojske njegove dohvatismo, pa ih u more bacismo, jer je bio osudu zaslužio (51/40).

I o Ādu, kada na njih vjetar poslasmo u kome nije bilo nikakva dobra, - (51/41)

pored čega god je prošao, ništa nije poštedio, sve je u gnjilež pretvorio (51/42).

I o Semūdu, kad mu bi rečeno: "Uživajte još izvjesno vrijeme!" (51/43).

I oni se oglušiše o naređenje Gospodara svoga, pa ih uništi strašan glas na oči njihove, (51/44)

i ne mogaše se ni dići ni od kazne odbraniti (51/45).

I o Nūhovu narodu, davno prije: to, zaista, bijaše narod neposlušni! (51/46).

Mi smo nebo moći Svojom sazdali, a Mi, uistinu, još neizmjerno mnogo možemo, (51/47)

i Zemlju smo prostrli - tako je divan Onaj koji je prostro! (51/48)

i od svega po par stvaramo da biste vi razmislili! (51/49).

"Zato požurite Allahu, ja sam vam od Njega da vas javno upozorim; (51/50)

ne prihvatajte drugog boga osim Allaha, ja sam vam od Njega da vas javno opomenem!" (51/51).

I tako je bilo, ni onima prije ovih nije došao nijedan poslanik, a da nisu rekli: "Čarobnjak je!", ili: "Lud je!" (51/52).

Zar su to jedni drugima u amanet ostavljali? Nisu, nego su oni ljudi koji su u zlu svaku mjeru bili prevršili, (51/53)

zato ove ostavi, prijekor nećeš zaslužiti, (51/54)

i nastavi savjetovati, savjet će vjernicima, doista, koristiti (51/55).

Džinnove i ljude sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju (51/56).

Ja ne tražim od njih opskrbu niti želim da Me hrane, (51/57)

opskrbu daje jedino Allah, Moćni i Jaki! (51/58).

A nevjernike će stići kazna kao što je stigla i one koji su bili kao oni, i neka Me ne požuruju, (51/59)

jer, teško nevjernicima na Dan kojim im se prijeti! (51/60).

Ova sura posjeduje posebnu atmosferu. Ona počinje spominjanjem četiriju sila... od Božije odredbe... u izrazu nejasna značenja koji u prvom trenu daje dojam da se nalazi pred tajnovitim stvarima. Allah (Uzvišeni) se kune: *Tako Mi onih koji pušu snažno, onih koji teret nose, i onih koje plove lako, i onih koji naredbe sprovode, - istina je, zaista, ono čime vam se prijeti, nagrada i kazna sigurno će biti!* (51/1-6).

A oni koji pušu i oni koji nose, i oni koji plove, i oni koji provode... Njihova značenja nisu općepoznata već su ona nerazumljiva i zahtijevaju pitanje i traženje objašnjenja, kao što ona sama po sebi daju taj dojam. Vjerovatno je ovo prvi njihov cilj unutar atmosfere ove sure.

I samo što je prva zakletva završena, dostiže je druga zakletva nebom: *Tako Mi neba puna zvjezdanih puteva* (51/7) kojom se Allah (Uzvišeni) zaklinje u to da *vi govorite nejednako* (51/8) – u čemu niti ima

postojanosti niti skladnosti, on počiva na izmišljotinama i predrasudama, a ne na spoznaji i uvjerenju...

Ova sura, počinjući na ovaj način, zatim cijelim svojim tekstom, uzima sebi za cilj cijelom svojom dužinom jednu jasnu stvar, a to je da veže čovjekovo srce za nebo, da ga učini ovisnim o Allahovom skrivenom - gajbu, da ga oslobodi zemaljskih omči i svih smetnji koje se ispriječe između njega i njegove predanosti robovanju Allahu (Uzvišenom), da se u cijelosti posveti Njemu, da u potpunosti požuri Njemu u smislu odgovora na Njegove riječi u ovoj suri: *Zato požurite Allahu!* (51/50) i ispunjenja Njegove volje šta želi od Svojih robova: *Džinnove i ljude sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju* (51/56).

Pošto je zaokupljenost opskrbom i ono što sudbina skriva u vezi s njom najteža i najveća smetnja, pa je pažnja u ovoj suri usmjerena oslobađanju misli iz njenog zarobljeništva, na umirivanje duše s te strane, na vezanje srca u vezi sa njom za nebo, a ne za Zemlju i njene bliske razloge. Ukazivanje na ovu stvar se ponavlja u suri na različitim mjestima, bilo direktno, bilo u Allahovim (Uzvišenog) riječima: *A na nebu je opskrba vaša i ono što vam se obećava* (51/22)... *Opskrbu daje jedino Allah, Moćni i Jaki!* (51/58), bilo u obliku aluzije kao što je u Allahovim (Uzvišenog) riječima kojima On slika odnos Njegovih bogobojaznih robova prema imetku: *A u imecima njjihovim bio je udio i za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi* (51/19)... i njegovo opisivanje Ibrāhimove darežljivosti i velikodušnosti dok svoje malobrojne goste – ili ko je njegove goste držao melekima – ugošćuje debelim teletom donijevši ga odmah nakon njihova dolaska, samo što su mu nazvali selam, a da ih nije znao do maloprije!

Oslobađanje srca od zemaljskih omči, njegovo trganje od zaokupljenosti opskrbom i vezanje za nebo oko koga lepršaju njegove želje tako da ono stremi svome Stvoritelju u visine bez zapreke koja bi se ispriječila između njega i odredišta i omela ga u žurenju Allahu... ovo je osovina sure u svim njenim temama i problemima o kojima ona raspravlja. Odatle i ovaj uvod, odatle i ovaj zamršeni ritam na njenom početku, a zakletva nebom došla je poslije nje, kao i ponovno ukazivanje na nebo...

U okviru ovoga je slika bogobojaznih koju Uzvišeni dočarava u početnom dijelu sure: *Oni koji su se Allaha bojali - u džennetskim baščama će, među izvorima, boraviti, primaće ono što im Gospodar njihov bude darovao, jer, oni su prije toga dobra djela činili, noću samo malo spavali i u praskozorje oprost od grijeha molili, a u imecima njihovim bio je udio i za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi* (51/15-19). To je slika stremljenja

Allahu, potpunog predavanja Njemu, upornosti u noćnom ibadetu i okretanja Njemu u praskozorje, držeći jeftinim imetak, oslobađajući se njegovog pritiska i udjeljujući njegovo pravo i onom koji prosi i onom koji ne prosi.

U sve ovo je uključeno i upućivanje na Allahove (Uzvišenog) znakove na Zemlji i u ljudima uz vezanje srca u pitanju opskrbe za nebo, a ne za Zemlju i za bliske uvjete opskrbe: *Na Zemlji su dokazi za one koji čvrsto vjeruju, a i u vama samima - zar ne vidite? - a na nebu je opskrba vaša i ono što vam se obećava* (51/20-22).

Ovdje se ukazuje i na Allahovo (Uzvišenog) stvaranje nebesa u širinu, Njegovo prostiranje Zemlje sa lahkoćom, stvaranje parova na njoj, uz osvrt na sve to da treba požuriti Allahu: *Mi smo nebo moći Svojom sazdali, a Mi, uistinu, još neizmjerno mnogo možemo, i Zemlju smo prostrli - tako je divan Onaj koji je prostro! I od svega po par stvaramo da biste vi razmislili! "Zato požurite Allahu, ja sam vam od Njega da vas javno upozorim"* (51/47-50).

Ovdje je i posljednji takt koji se ističe u suri, a govori o Allahovoj (Uzvišenog) namjeri i svrsi stvaranja džina i ljudi i o njihovoj prvoj i najvažnijoj ulozi: *Džinnove i ljude sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju, Ja ne tražim od njih opskrbu niti želim da Me hrane, opskrbu daje jedino Allah, Moćni i Jaki!* (51/56-58).

To je jedan dosljedan takt sa bezbroj tonova. Međutim, svi zajedno oni tvore ovaj takt i uobličuju ovu melodiju. Melodiju koja podstiče ljudsko srce da se okrene nebu.

Navedene su i brze aluzije na neke od serija iz kazivanja o Ibrāhimu i Lūtu, kazivanja o Mūsāu, kazivanja o Ādu, kazivanja o Semūdu i kazivanja o Nūhovom narodu. U aluziji na kazivanje o Ibrāhimu ukazuje se na imetak, na skriveno i nepoznato, što je obradovan dječakom koji će učen biti, a i darovanje njega i njegove žene njime, a da se tome nisu nadali niti su to očekivali. U ostatku kazivanja je aluzija na potvrđivanje Allahovog obećanja koje je dao na početku sure: *Istina je, zaista, ono čime vam se prijeti* (51/5), a na šta je i na njenom kraju ukazao kao opomenu mušricima: *A nevjernike će stići kazna kao što je stigla i one koji su bili kao oni, i neka Me ne požuruju,* (51/59), nakon što je spomenuto da su čitave generacije lažaca jedni drugima oporučili utjerivanje u laž: *I tako je bilo, ni onima prije ovih nije došao nijedan poslanik, a da nisu rekli: "Čarobnjak je!", ili: "Lud*

je!" Zar su to jedni drugima u amanet ostavljali? Nisu, nego su oni ljudi koji su u zlu svaku mjeru bili prevršili, (51/52-53)...

Kazivanje u suri je na ovaj način povezano sa njenom izvornom temom. A ona je potpuno okretanje srca robovanju Allahu (Uzvišenom), njegovo oslobađanje od svih smetnji i povezivanje s nebom. Prvenstveno sa vjerovanjem i sigurnim uvjerenjem. A zatim podizanjem zapreka i smetnji koje sprječavaju da se dođe i stigne do ovog plemenitog obzorja.

* * *

Tako Mi onih koji pušu snažno, onih koji teret nose, i onih koje plove lako, i onih koji naredbe sprovode, - istina je, zaista, ono čime vam se prijeti, nagrada i kazna sigurno će biti! (51/5-6).

Ove kratke i brze melodije, sa porukama nejasnoga smisla u osjećajima ostavljaju – kao što smo ranije rekli – poseban dojam, ostavljaju određenu sjenu koja srce veže za nešto važno i nešto što zaslužuje pažnju. U prvo doba nije samo jedan čovjek imao potrebu da se raspituje za značenje onih koji pušu, onih koji nose, onih koji plove i onih koji provode...

Ibni Kesir u svom Tefsiru kaže: Šu'be ibni Hadždžadž kaže da je Semmak ibni Halid ibni 'Ar'are čuo Aliju (Allah bio njime zadovoljan), isto to Šu'be prenosi od Kasima ibni Ebi Bizze, a on od Ebu Tufejla - također postoji više pouzdanih predaja od Vođe pravovjernih Alije ibni Ebi Taliba (Allah bio njime zadovoljan) - o tome kako se on jednog dana popeo na minber kufanske džamije i rekao: "Nećete mi postaviti ni jedno pitanje o nekom ajetu iz Allahove (Uzvišenog) Knjige, niti o nečemu iz hadisa Božijeg Poslanika (alejhi's-selam) a da vam ja neću odgovoriti na to pitanje." Nato je Ibnu'l-Keva' ustao i pitao: "Vođo pravovjernih, šta znače Allahove riječi: *Tako Mi onih koji pušu snažno* (51/1)?" Alija (Allah bio njime zadovoljan) odgovori: "To je vjetar". On nastavi: "*... i onih koji teret nose* (51/2)"? Alija reče: "To su oblaci". Ovaj onda upita: "*... i onih koji plove lako* (51/3)"? Alija odgovori: "To su lađe". Zatim *... i onih koji naredbe sprovode* (51/4)? Alija tada reče: "To su meleki".

Subejg ibni 'Asel Temimi je jednog dana došao Omeru ibni Hattabu (Allah bio njime zadovoljan) pa ga je upitao o ovim ajetima, a on mu je odgovorio ovako kao što se prenosi od Alije bini Ebi Taliba (Allah mu

osvijetlio lice). Tada je Omer osjetio da ga ovaj to pita iz tvrdoglavosti i inata, pa ga je kaznio i zabranio mu da sjedi s ostalim ljudima dok se nije pokajao i zakleo teškom zakletvom da više nema onih primisli koje je imao ranije. Ovaj rivajet isto tako otkriva da je nejasnost smisla ovih izraza to što je tvrdoglavce nagovaralo da se kriju iza njih i postavljaju pitanja o njima.

Ovako su ove ajete protumačili Ibni Abbas, Ibni Omer, Mudžahid, Se'id ibni Džubejr, Hasan, Katade, Suddi i mnogi drugi, dok Ibni Džerir, Ibni Ebi Hatem ne navode ništa osim ovoga (kao što tvrdi Ibni Kesir).

Allah (Uzvišeni) se zaklinje vjetrovima koji nose prašinu, sjemenke za oplodnju, oblake i druge stvari koje čovjek zna a i one koje ne zna. Kune se oblacima koji nose tovare vode koje Allah (Uzvišeni) s njom tjera kuda hoće. Kune se lađama koji Njegovom odredbom s lahkoćom plove po površini vode. Kune se osobinama koje je dao vodi, lađama i cijelom Kosmosu koje omogućuju ovu lahku plovidbu. Zatim se kune melekima koji izvršavaju naredbe, koji ih nose i dijele prema Njegovoj želji, koji rješavaju o stvarima koje se tih naredaba tiču, i dijele ih po Kosmosu prema njima.

I vjetar, i oblaci, i lađe, i meleki Allahova su stvorenja koja je On odredio za instrumente Svoje moći, za zavjesu Svojoj volji, te se preko njih ostvaruje Allahova (Uzvišenog) odredba među Njegovim stvorenjima i među njegovim robovima. On se njima zaklinje radi naglašavanja njihove uloge i usmjeravanja srca prema njima da bi ukazao na znakove koji su iza njih, da bi se vidjela Allahova ruka koja ih stvara, šalje i njima ostvaruje zapisanu Allahovu odredbu. Njihovo spominjanje na ovaj način sa posebnim osobinama usmjerava srce na njihove skrivene tajne i veže ga za Stvoritelja ovih stvorenja iza čijeg spominjanja stoji ovo objaviteljsko nadahnuto spominjanje.

Zatim, ovo vjerovatno isto tako ima veze, s druge strane, sa temom opskrbe, a i kontekst ove sure teži da oslobodi srce od njenih omči i izbavi ga od njenih tereta. Vjetrovi, oblaci i lađe su očito vezani sa opskrbom, njenim sredstvima i izvorima. A što se tiče meleka i njihovog izvršavanja naređenja, opskrba je, ustvari, jedna od tih odredbi. Stoga se ovdje razjašnjava veza između ovakvog početka sure i naglašene teme koju sura tretira na raznim mjestima.

Uzvišeni Allah se kune sa ova četiri stvorenja u to da: *istina je, zaista, ono čime vam se prijeti, nagrada i kazna sigurno će biti!* (51/5-6)... Allah je ljudima obećao da će ih za dobro nagraditi dobrim, a da će ih za zlo kazniti

zlim. Ako im i odgodi polaganje računa na ovom svijetu, neće im ga odgoditi i na ahiretu. Polaganje računa tamo je neizbježno. *Nagrada i kazna sigurno će biti* (51/6)... Obećanje je bezuvjetno istina, bilo ovdje, bilo tamo. U ono što im je na ovaj način obećao spadaju njihova opskrba i njeno obezbjeđenje, bilo da je obilna ili nedovoljna – prema Njegovoj volji – a Njegovo obećanje je u ovome istina kao što je istina u svakom pogledu.

Neizbježno je da se ono što je Allah ljudima obećao ispuni u obliku u kojem On to hoće, u vremenu u kojem On to želi. Za ovu odredbu nije potrebna Njegova zakletva, ali se On zaklinje Svojim stvorenjima da bi srca usmjerio na njih – kao što smo ranije rekli – i na razmišljanje o stvaranju, moći i planiranju koji stoje iza njih i koji srcu ukazuju na to da je obećanje Allaha (Uzvišenog) - koji je Stvoritelj ovih stvorenja po ovom sistemu i u ovoj mjeri - neizbježno istinito te da je Njegov obračun dobra i zla, reda i nereda neizbježna činjenica. Priroda ovih stvorenja ukazuje na to da njihov nastanak nije u pitanju ni slučajnost, a ni nešto nasumično... Tako ova stvorenja postaju znaci i dokazi koja unose snažna inspirativna značenja o značaju ove zakletve koja srce u potpunosti okreće njima i osjećanja usmjerava na njih. To je jedan od načina nadahnuća i metoda odgajanja i obraćanja ljudskoj prirodi jezikom Kosmosa na direktan način!

* * *

Ali i druga zakletva je takva: ... *Tako Mi neba punog zvjezdanih puteva, vi govorite nejednako, od njega se odvraća onaj za kog se znalo da će se odvratiti* (51/7-9).

Zaklinje se skladnim i čvrsto sazdanim nebesima složenim kao pancir što je složen od isprepletenih karika... Ovo može biti jedan od oblika oblaka na nebu, nanizanih poput karika, naboranih dok kovitlaju vodu i pijesak kada na njih udari vjetar. Ovo može biti i trajno stanje strukture nebeskih tijela i njihovo skladno i harmonično kruženje.

Zaklinje se skladnim i čvrstim nebesima da oni govore nejednako, zbrkano, bez ustaljenosti i čvrstine, tu nema sigurnosti i postojanosti, toga se govora odriče ko hoće, a pri njemu ostaje ko hoće; u njemu nema postojanosti, sklada ni sigurnosti. Neodlučnost je stalna, a briga je uvijek tu. Tako je i neistina tlo koje se stalno trese i podrhtava i bespuće u kojem nema ni putokaza ni svjetlosti, ona se stalno ljulja ne vraćajući se u stabilno

stanje i pravi balans. Oko nje se njeni sljedbenici okupe samo da bi se razišli poslije nekog vremena i među njih se polahko uvlače razdor i nesloga...

Postaje jasno koliko su proturječni, koliko se razilaze i do koje mjere su im misli zbrkane dok se o njima govori u okrilju nebesa sa putanjama skladne strukture.

Zatim Kur'an nastavlja te zaključuje da oni žive u iluzijama i predrasudama kada je u pitanju ahiret, u čemu se ne oslanjaju na istinu ili uvjerenost. Oni govore različito kada je u pitanju ova očita istina. Zatim im slika taj dan u živom prizoru koji dugo ostaje u očima:

Neka prokleti budu lažljivci koji su, utonuli u neznanje, ravnodušni! Oni pitaju: "Kada će Dan sudnji?" Onoga Dana kada se u vatri budu pržili! "Iskusite kaznu svoju - to je ono što ste požurivali!" (51/10-14).

Hirs je nasumično mišljenje i procjena koja se ne temelji na pravoj mjeri. Allah (Uzvišeni) poziva na njihovo uništenje. Koje li grozote!? Jer Allahovo prizivanje njihove smrti je smrtna presuda. *Neka prokleti budu lažljivci* (51/10) i pojašnjava njihovu situaciju: *koji su, utonuli u neznanje, ravnodušni* (51/11) - jer su oni utonuli u zablude i opsjene i ne otrežnjuju se i ne bude. A izraz baca posebnu sjenku, prikazuje ove ljude utonule u neznanje kao ravnodušne, koji ne osjećaju ništa od onoga što je oko njih, ništa ne razumiju kao da su pijani i zbunjeni!

Ovo zbog toga što oni ne razumiju očitu stvar koju vidi i vjeruje svako ko je svjestan, a ne zbunjen, zato: *Oni pitaju: "Kada će dan Sudnji?"* (51/12). Pitaju tako, ne radi traženja znanja i spoznaje već negodujući i pobijajući to, smatrajući nemogućim njegov dolazak, što izražava namjeravana riječ *ejjane*.

Stoga ih požuruje njihovim prizorom u ovom Danu čiji dolazak smatraju nemogućim i kojeg negiraju, a tada će biti sagoreni vatrom kao što se sagorijeva ruda radi izdvajanja njene suštine: *Onoga Dana kada se u vatri budu pržili!* (51/13). Dok ga prati bolni prijekor u teškoj situaciji: *Iskusite kaznu svoju – to je ono što ste požurivali!* (51/14)...

Ovo požurivanje je prikladan odgovor za ovo raspitivanje. A ona grubost prizora stoji naspram zbunjenosti i ravnodušnosti u kojoj žive lažljivci. On je potvrda Allahovog prizivinja njihove smrti na najžešći i najgrublji način: *Onoga Dana kada se u vatri budu pržili!* (51/13).

* * *

A s druge strane i naspram ovog pojavljuje se drugi prizor, prizor druge grupe, uvjerene grupe koja ne laže; bogobojazne, koja se ne oholi; budne, koja Allahu robuje i istigfar čini, koja ne provodi vrijeme u neznanju i izgubljenosti:

Oni koji su se Allaha bojali - u džennetskim baščama će, među izvorima, boraviti, primaće ono što im Gospodar njihov bude darovao, jer, oni su prije toga dobra djela činili, noću samo malo spavali i u praskozorje oprost od grijeha molili, a u imecima njihovim bio je udio i za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi (51/15-19).

Ova grupa, grupa bogobojaznih, budnih, onih koji su visoko osjetljivi za nadgledanje njih od strane Allaha, i njihovo vlastito nadgledanje samih sebe, *u džennetskim baščama će, među izvorima, boraviti (51/16), ... primaće ono što im Gospodar njihov bude darovao (51/15)* od Njegovih darova i blagodati kao nagradu za one ranije ibadete koje su činili Allahu kao da Ga vide i sa uvjerenjem da On njih vidi: *jer oni su, prije toga dobra djela činili (51/16)...*

Njihovo dobročinstvo prikazuje se u slici pokornosti, blistavoj i osjećajnoj: ... *noću samo malo spavali i u praskozorje oprost od grijeha molili (51/17-18).*

Oni su budni u gluho doba noći dok ljudi spavaju, okreću se svome Gospodaru kajući se i tražeći milost, jako malo jedu i noću vrlo malo spavaju. U društvu su sa svojim Gospodarem usred noći te se oni rastaju od svojih postelja, trud im ne predstavlja teškoću i san im nije prepreka da ustanu.

Hasan Basri kaže: ... *noću samo malo spavali (51/17)*... podnose klanjanje noćnog namaza, od noći u snu provode samo mali dio, marljivi su pa tako produže sve do zore te istigfar čine u zoru.

Katade tvrdi da je Ahnef ibni Kajs rekao: ... *noću samo malo spavali (51/17)*... Zapravo, oni su spavali veoma malo. Zatim je dodao: "Ja ne spadam u one iz ovoga ajeta".

Hasan Basri kaže za Ahnefa ibni Kajsa da je uobičavao reći: "Usporedio sam svoja djela sa djelima džennetlija te sam zaključio da su oni daleko ispred nas, naša djela ne dostižu njihova, oni su mali dio noći proveli spavajući. Uporedio sam svoja djela sa djelima džehennemlija, te sam zaključio da su oni narod od kojeg nikakvog dobra nema, lažu na Allahovu Knjigu i Allahove poslanike, negiraju proživljenje poslije smrti.

Na kraju sam vidio da su najbolji među nama pomiješali dobra djela sa lošima."

Abdurrahman ibni Zejd ibni Eslem kaže: "Jedan je čovjek iz plemena Benu Temim rekao mom ocu: "O, Ebu Usame, ima jedna osobina koju kod nas ne nalazim. Allah je spomenuo jedan narod u ajetu ... *noću samo malo spavali* (51/17)..., a mi, tako mi Allaha, jako malo do noći provodimo budni. Moj otac (neka je Allah zadovoljan njime) mu je rekao: "Blago onom ko prilegne kad zadrijema i koji se boji Allaha kad ustaje."

To je stanje kojem streme neki od tabi'ina – čvrstog vjerovanja i uvjerenja – ali vide da ga ne posjeduju. Njime su okićeni neki od onih koje je Allah odabrao i osposobio ih da ostvare pravo na to. I zbog toga ih je kod Sebe upisao u dobročinitelje.

Ovakav je njihov odnos prema Gospodaru; a što se tiče njihovog odnosa spram ljudi i odnosa spram imetka, on je takav da to pristoji dobročiniteljima:

a u imecima njihovim bio je udio i za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi (51/19).

Oni određuju udio za prosjaka koji traži pa mu se udjeljuje i određuju udio za jadnika koji šuti i stidi se pa mu ne biva udijeljeno. Određuju udio i jednog i drugog za obavezno pravo u svojim imecima. Oni se dobrovoljno obavezuju na ispunjavanje ovog prava koje nije određeno.

Ova aluzija je u skladu sa razmatranjem teme o opskrbi i imetku u suri, a koja je namijenjena oslobađanju srca od omči pohlepe, tereta škrtosti i smetnji zauzetosti i bavljenja opskrbom. Ovo pravi pripremu za slijedeći odlomak sure u času kad se upotpunjuju osobine bogobojaznih i slika dobročinitelja!

* * *

Na Zemlji su dokazi za one koji čvrsto vjeruju, (51/20)

a i u vama samima - zar ne vidite? - (51/21)

a na nebu je opskrba vaša i ono što vam se obećava (51/22).

I, tako Mi Gospodara neba i Zemlje, to je istina, kao što je istina da govorite! (51/23).

Ovo je osvrt na Allahove dokaze na Zemlji i u samim ljudima. Ovo je usmjerenje na nebesa kad je u pitanju zapisana opskrba i suđena sreća. Završava velikom zakletvom. Allahovom (Uzvišenog) zakletvom Svojom biti i Svojim atributima *Gospodara nebesa i Zemlje* (51/23) koji su spomenuti u ovom odlomku, a to je da je ovaj govor koji im je od Njega došao sigurno istina.

Na Zemlji su dokazi za one koji čvrsto vjeruju, a i u vama samima - zar ne vidite? (51/20-21).

Ova planeta na kojoj živimo je ogromna izložba Allahovih dokaza i čuda Njegovog stvaranja. Izložba na kojoj smo do sada zabilježili jako mali broj Njegovih čuda. Mi svakog dana među njima tražimo ona nova čuda i opažamo ih... Postoji još jedna izložba kao što je ova, druga izložba koja je u nama samima. To je ljudska duša... koja skriva mnoge tajne i u kojoj se skrivaju mnoge tajne cjelokupnog postojanja, a ne samo tajne Zemlje.

Na ove dvije ogromne izložbe ukazuju dva ajeta tom kratkom aluzijom koja širom otvara vrata ovih dviju izložbi svakom onom ko želi da vidi i onom ko želi da se uvjeri, i onom ko želi da svoj život ispuni sve dok ne bude prepun zadovoljstvom i srećom, žive pouke i vrijedne zalihe istinske spoznaje koja uzdiže srca i udvostručuje život.

Kur'anski tekstovi su pripremljeni za djelovanje u svim sredinama, okolnostima, prilikama i stanjima. Oni su moćni da donesu određene zalihe svakoj duši, svakom razumu i svakoj spoznaji. Svakom prema onome koliko može primiti i koliko može podnijeti.

Svaki put kad čovjek u spoznaji napravi korak naprijed, prošire mu se umne sposobnosti, umnogostruče mu se informacije koje posjeduje, iskustvo mu se poveća i razotkriju neke tajne Kosmosa i neke tajne duše, poveća se i njegov udio, uveća se njegova zaliha i postaje raznovrsnija njegova opskrba koju dobija tekstom Kur'ana... ove Knjige "čija čuda ne prestaju i koja se ne haba uprkos činjenici što se mnogo ponavlja", kao što o njoj kaže Vjerovjesnik koji ju je primio i potpuno razumio sve njene tajne i po njima živio. On (alejhi's-selam) to govori iz živoga iskustva koje je našao u sebi i koje je izrazio tim riječima.

Oni koji su Kur'an slušali po prvi put našli su svoj udio u Allahovim dokazima na Zemlji i Njegovim dokazima u samim sebi preuzimajući svoju

zalihu u skladu sa svojim spoznajama, iskustvima i isijavanjima svojih duša. Tako je svaka generacija koja je dolazila iza njih nalazila svoj udio koji je odgovarao onim vrstama znanja, spoznaja i iskustava do kojih su došli. I mi nalazimo svoj udio na osnovu onoga koliko se proširilo naše područje znanja, spoznaje i iskustva i na osnovu tajni koje su nam se otkrile i kojima nema kraja u ovom velikom Kosmosu. Generacije koje će doći poslije nas nalazit će svoj udio zalihe u dokazima na Zemlji i u ljudima koji nama još nisu otkriveni. Ove dvije velike Božanske izložbe će ostati pune neobičnog i novog za sva vremena.

Ova Zemlja, ova planeta koja je pripremljena za život, pripravna je za njegovo prihvatanje i njegovanje sa svim njegovim specifičnostima na način koji je skoro jedinstven u nama poznatoj sferi ovog ogromnog svemira prepunog nepokretnih zvijezda i pokretnih planeta čiji broj samo od onoga što je poznato - a poznat je procent koji je jedva vrijedno spomenuti kad je u pitanju svemir – prelazi stotine miliona galaksija od kojih svaka sadrži stotine miliona zvijezda. A planete su sateliti ovim zvijezdama!

Sa ovim nesagledivim brojevima Zemlja skoro da je jedinstven primjer po svojoj pripravnosti za primanje i njegovanje ove vrste života. Kada bi se promijenila samo jedna od veoma brojnih karakteristika Zemlje, nestalo bi ove vrste života na njoj... Kada bi joj se promijenila zapremina, bilo smanjila ili povećala; kada bi se promijenila njena udaljenost od Sunca, približila ili udaljila; kad bi se promijenila zapremina Sunca ili njegova temperatura; kad bi se promijenila nagetost u odnosu na njenu osu tamo ili ovamo; kad bi se promijenilo njeno kretanje oko same sebe ili oko Sunca, brže ili sporije; kad bi se promijenio volumen njenog satelita Mjeseca ili njegova udaljenost od nje; kad bi se promijenio odnos vode i kopna, povećao se ili se smanjio... kad bi, kad bi, kad bi... Sve do na hiljade poznatih i nepoznatih balansa koji su presudni u pitanju njene podesnosti za prihvatanje ove vrste života i njegovo održavanje.

Zar ovo nije dokaz, odnosno dokazi izloženi na ovoj Božanskoj izložbi?

Zatim, ove zalihe hrane koje su uskladištene za živa bića koja su na njoj nastanjena, koja naseljavaju njenu površinu, koja lete po njenom zraku, plivaju njenim vodama, kriju se u njenim pećinama i špiljama, ili se skrivaju u njenim kanalima i njenim njedrima... Ova gotova hrana, složena i prosta, koja je podesna da se nađe u različitim vrstama i oblicima, da udovolji potrebama ovih živih bića koja se ne mogu prebrojati, kao što se ne mogu

prebrojati ni sve vrste njihove hrane. Ove zalihe hrane skrivene u njenim njedrima, koje plove u njenim koritima, koje lete njenim zrakom, koje niču na njenoj površini i koje stižu sa Sunca i sa drugih svjetova od kojih su neki poznati a drugi nepoznati, one izbijaju shodno volji koja planira i koja je stvorila ovo gnijezdo za ovu vrstu života i opremila ga svim onim što je nužno za mnogobrojne nebrojive vrste.

Na Zemlji ima različitih prizora i panorama sve do tamo dokle pogled dopire i dokle noge dospijevaju. A u ovim prizorima ima čuda kojih nikad neće nestati: kotlina i ravnica, dolina i planina, mora i jezera, rijeka i potoka, predjela koji jedni s drugima graniče, i bašča lozom zasađenih, i njiva, i palmi sa više izdanaka ili samo sa jednim.... Na svaki od ovih prizora spušta se vječno ruka preoblikovanja i mijenjanja, ruka koja se nikako ne umara od preoblikovanja i mijenjanja. Čovjek prođe pored jednog od njih i naiđe na neplodnu zemlju, to je jedan prizor, zatim drugi put prođe i nađe je plodnom, to je drugi prizor. Treći put pogleda i vidi bilje i zelenilo, i to je prizor. Onda ponovo pogleda u vrijeme žetve kad nadođe i požuti, kad to novi prizor, a on se nije pomakao s mjesta ni za hvat, ni za lakat!

Onda živa bića koja nastanjuju ovu Zemlju, biljke i životinje, ptice i ribe, gmizavci i insekti... Naročito čovjek kojeg Kur'an posebno ističe... Ova živa bića čiji broj vrsta i rodova još nije poznat – a kamoli da se izbroji njihov ukupan broj ili broj njihovih jedinki, što je nemoguće. Svaka vrsta ovih stvorenja predstavlja jednu zajednicu! A svaka jedinka je pravo čudo! Svaka životinja, svaka ptica, svaki gmizavac, svaki kukac, svaki crv, svaka biljka, štaviše, svako krilo kukca, svaka latica cvijeta, svaka žilica na listu na toj neobičnoj Božanskoj izložbi čijim čudima nema kraja.

Kad bi čovjek, zapravo, kad bi svi ljudi, uzeli da ovako razmišljaju i da ukazuju na čuda na Zemlji, i na dokaze na koje ukazuju ova čuda, nikad ne bi prestali govoriti niti ukazivati. Kur'anski tekst želi samo da probudi ljudsko srce i pobudi ga na razmišljanje i rasuđivanje, da mu rasvijetli ova čuda na ovoj ogromnoj izložbi čitavom dužinom puta na ovoj planeti, da mu pokloni zadovoljstvo sreće tog rasvjetljavanja tokom cijelog putovanja.

Međutim, ova čuda može shvatiti i na ovom putovanju može uživati samo srce koje je ispunjeno čvrstim uvjerenjem. *Na Zemlji su dokazi za one koji čvrsto vjeruju,* (51/20)... Doticaj čvrstog uvjerenja je to što oživljava srce tako da ono vidi i shvata. Ovaj doticaj oživljava prizore na zemlji i govori srcu o njenim skrivenim tajnama i govori mu o planiranju i kreaciji koji iza toga stoje. Bez ovog doticaja ti prizori ostaju mrtvi, nepokretni i prazni. Oni tada ne govore ništa srcu i ne usaglašavaju se sa njim ni u čemu. Mnogi

prolaze pored ove otvorene Božanske izložbe zatvorenih očiju i srca, ne osjećajući u njoj život i ne razumijevajući njen jezik, jer doticaj čvrstog uvjerenja nije oživio njihova srca niti je ulio život u njihovo okruženje. Među njima može biti i učenih, ali *oni znaju samo spoljašnju stranu života na ovom svijetu* (30/7). Što se tiče suštine, ona ostaje skrivena njihovim srcima jer se srca otvaraju za suštinu bitka samo ključem vjerovanja i vide je samo svjetlom istinskog uvjerenja... Istinu je obznanio Uzvišeni Allah!

Zatim slijedi drugo čudo koje hodi ovom Zemljom:

... a i u vama samima - zar ne vidite? (51/21).

Ovo ljudsko stvorenje je to veliko čudo na ovoj Zemlji. Međutim, ono zanemaruje svoju vrijednost i skrivene tajne svoga bića kad njegovo srce zanemaruje vjeru i kad se liši blagodati čvrstog uvjerenja.

Ljudsko stvorenje je čudo po svojoj tjelesnoj konstrukciji i tajnama tijela, ono je čudo po svojoj duhovnoj konstrukciji i tajnama duše. Ono je čudo po svojoj vanjštini i po svojoj unutarnjosti. Ono predstavlja elemente ovog Kosmosa, njegove tajne i skrivene stvari:

Ti kažeš da ti je tijelo malo,

a u tebi najveći svijet je stao.

Kad bi čovjek uzeo da razmišlja o čudima u sebi, susreo bi se s tajnama koje zapanjuju i iznenađuju. U to u prvom redu spadaju sastav organa i njihov raspored, njihove funkcije i način na koji ih obavljaju, probavni proces i proces apsorpcije, disanje i sagorijevanje, kruženje krvi kroz srce i krvne sudove, nervni sistem, njegov sastav i upravljanje tijelom, žlijezde, hormoni i njihova veza sa razvojem tijela, njegovom aktivnošću i skladnošću, potpuni sklad među ovim organima i sistemima, njihovo zajedničko djelovanje i potpuna harmonija. Svako od ovih čuda u sebi sadrži mnoga čuda. U svakom organu i svakom dijelu organa leži novo čudo od koga pamet zastaje.

Tajne njegove duše i njene poznate i nepoznate sile... Spoznaja i načini spoznaje, pamćenje i sjećanje, svi ovi podaci i pohranjene slike. Gdje? Kako? Ove slike, opažaji, prizori, kako su se utisnuli? Gdje? Kako se prizovu i dođu?... To je taj poznati aspekt ovih sila, a što se tiče nepoznatog, on je veći i brojniji. Njegovi se tragovi javljaju s vremena na vrijeme u vidu doticaja i odbljesaka koji ukazuju na nepoznato i neviđeno iza ovog vidljivog.

Zatim tajne ove vrste u rađanju i nasljedstvu. Jedna jedina ćelija nosi sve osobine ljudske vrste, ona sa sobom nosi osobine roditelja i bliskih predaka. Pa gdje leže ove karakterne crte u ovoj maloj ćeliji? I kako ona baš nađe svoj put na tom dugom historijskom putovanju, pa ga ona predstavlja na najbolji mogući način i tako iznova povrati to neobično ljudsko stvorenje?

Jedna stanka pred trenutkom kad novorođenče počinje svoj život na Zemlji odvajajući se od majke, oslanjajući se na sebe, dobijajući dozvolu da mu se srca i pluća pokrenu i da započne svoj život, ta stanka pred ovim trenutkom i pred ovim pokretanjem života zaprepašćuje um i oduzima pamet. Duša se ispuni pravom poplavom iznenađenja i izljevom vjerovanja tako da srce i savjest ne mogu ostati ravnodušni.

Zatim, druga stanka u ovom trenutku kad djetetov jezik uzme da progovara glasove,slogove, riječi, zatim čitave fraze. Zatim stanka pred samom artikulacijom, izgovor jezikom, prolaz glasova kroz organe za govor, što jeste pravo čudo, čudo koje gubi svoj značaj jer se ono nama često ponavlja. Međutim, ako zastanemo pred ovom operacijom na jedan trenuntak razmišljajući o njenom efektu, ustanovit ćemo da je to neobična pojava, zapanjujuće čudo koje proizlazi iz moći koju posjeduje samo Allah.

Svaka pojedinost u životu ovog stvorenja zaustavlja nas pred jednim od čuda čijem čuđenju nema prestanka – *a i u vama samima – zar ne vidite?* (51/21).

Svaki pojedinac ljudskog roda je svijet za sebe. On je ogledalo u kome se odražava čitav ovaj bitak u posebnom obliku koji se ne ponavlja čitavim tokom vremena. On nema sebi sličnog među svim članovima svog roda, ni po obliku, ni po karakternim crtama, ni po pameti, ni po spoznaji, ni po duši, ni po osjećanjima ni po slici Kosmosa koju on ima u svojoj svijesti i poimanju. U ovom neobičnom Božanskom muzeju koji sadrži na milione miliona, svaki pojedinac je poseban uzorak, jedinstveno izdanje koje se ne ponavlja, kroz koje prolazi čitav bitak u formi koja se također ne ponavlja, kao što ne postoje otisci prstiju slični otiscima drugih prstiju na ovoj Zemlji u svim vremenima!

Mnoga čuda ljudskog roda su otkrivena pogledu tako da ih oči vide: *a i u vama samima – zar ne vidite?* (51/21), a čuda koja te oči vide ukazuju na skriveno i nevidljivo.

Ova čuda ne mogu stati ni u jednu knjigu, a za ono što je poznato i otkriveno od njih trebaju čitavi tomovi da bi se razjasnila. A onog što je

nepoznato još je uvijek više od onog što je poznato. Kur'an ih ne nabraja niti ih određuje, već on dotiče ljudsko srce ovim doticajem kako bi mu otvorio oči nad ovim Božanskim muzejem koji je izložen očima i unutarnjem viđenju, kako bi ono provelo svoje životno putovanje na ovoj planeti zapažajući i razmišljajući, potpuno uživajući u razmišljanju o ovom neobičnom stvorenju koje leži u njemu samom, a on je prema njemu nemaran.

Zaista su to trenuci istinskog uživanja koje čovjek provodi razmišljajući o licima ljudskih stvorenja, njihovim karakternim crtama, pokretima i običajima okom pobožnog putnika koji obilazi muzej - kreaciju najboljeg Stvoritelja. A tek kakav je onda slučaj onoga koji provodi čitav život u ovom pravom i istinskom uživanju!

Kur'an pomoću dodira sličnog ovome stvara čovjeka iznova, s novim osjećanjima, daruje mu novi život, poklanja mu užitak kojem nema ravnog među svim užicima na zemlji koje čovjek može pretpostaviti.

Kur'an želi ljude koji su na ovom stepenu razmišljanja i shvatanja, a vjera je ta koja ljudskom srcu daje ovu opskrbu i ona je ta koja osigurava ovako uzvišeno uživanje dok je on još na zemlji, u svijetu ilovače!

Dakle, prvi osvrt je bio osvrt na izložbu na zemlji, a drugi na izložbu duše i čovjeka. Potom je u suri uslijedio osvrt na izložbu neviđenog i skrivenog gdje se nalazi dosuđena opskrba i zacrtana sreća:

... a na nebu je opskrba vaša i ono što vam se obećava (51/22).

To je začuđujući osvrt iako su vidljivi uzroci sticanja opskrbe tu na zemlji, s obzirom na činjenicu da se čovjek na njoj trudi i da iza toga očekuje opskrbu i svoj udio. Kur'an vraća čovjekov pogled i dušu ka nebu, nevidljivom svijetu, ka Allahu, da tamo traži dosuđenu opskrbu i zacrtanu sreću. Što se tiče Zemlje i vidljivih uzroka opskrbe, ona je dokaz za one koji čvrsto vjeruju, dokaz koji vraća srce Allahu da teži i da se nada opskrbi iz Njegove blagodati, da se riješi tereta Zemlje i omči pohlepe i da se oslobodi vanjskih uzroka sticanja opskrbe ne dozvolivši im da se ispriječe između njega i njegovih pogleda u Prvi izvor koji je stvorio ove uzroke.

Vjerničko srce shvaća ovaj osvrt u njegovoj pravoj biti, razumije ga u njegovom pravom smislu i zna da ono što se pod tim misli nije zanemarivanje zemlje i onoga što ona daje. On je zadužen da bude zastupnik na njoj i da je obrađuje. Ono što se ovim želi postići jeste da se on ne veže posve za nju i da, obrađujući je i kultivirajući, ne zanemari

Allaha. Zapravo, da radi na zemlji pogledajući u nebo, da uloži sve od sebe vjerujući da nije to što ga opskrbljuje već da je njegova opskrba određena na nebu i da će ono što mu je Allah obećao neophodno biti.

Tako se njegovo srce oslobađa robovanja vidljivim uzrocima na zemlji, zapravo ono na krilima ovih uzroka leti do carstva nebesa kad u ovim uzrocima vidi dokaze koji mu goovre o Stvoritelju uzroka, živeći srca spojenog s nebom i s nogama čvrsto na zemlji. Ovo je to što Allah želi tom stvorenju koje je stvorio od ilovače i u koje je On udahnuo od Svoga Duha, te je on bolji od mnogih bića.

Vjerovanje je to sredstvo za ostvarenje toga stanja u kojem je čovjek u najboljoj svojoj poziciji, jer je on tada u situaciji za koju ga je Allah stvorio, u prirodnoj situaciji prema kojoj je Allah ljude stvorio, prije nego što su je zadesili nered i devijacija.

Poslije ova tri doticaja na zemlji, u ljudima i na nebu, Uzvišeni Allah se zaklinje Svojom Uzvišenom Osobom da je istinit sav ovaj govor:

I, tako Mi Gospodara neba i Zemlje, to je istina, kao što je istina da govorite! (51/23).

Oni govore - to je notorna činjenica o kojoj oni ne raspravljaju niti diskutiraju. Činjenica u koju ne sumnjaju i o kojoj ne nagađaju... Tako je i sa cijelim ovim govorom. A Allahov govor je najistinitiji.

Asme'i prenosi jedan slučaj koji je Zamahšeri naveo u Keššafu. Mi ga navodimo radi njegove zanimljivosti – uz moguće rezerve prema predaji. U njoj stoji:

Išao sam iz Basrijske džamije kad se pojavi jedan beduin na devi i upita: "Ko si ti?" Odgovorio sam: "Iz Benu Asme'a." Upitao je: "Odakle ideš?" Rekao sam mu: "Iz mjesta gdje se uči govor Milostivog." Rekao je: "Uči mi!" Ja sam učio: *Tako Mi onih koji pušu snažno* (51/1) dok nisam stigao do riječi Uzvišenog: *a na nebu je opskrba vaša i ono što vam se obećava* (51/22), pa je rekao: "Dosta je!" Ustao je, otišao prema svojoj devi, zaklao je i podijelio onima koji su dolazili i odlazili. Zatim je uzeo svoju sablju i luk, slomio ih i otišao! Kad sam obavljao hadždž sa Rešidom, uzeo sam da činim tavaf, kad ono neko me jasno doziva. Okrenuo sam se i ugledao onog beduina koji je zaklao devu i ostao bez ičeg. Nazvao mi je selam i zatražio da proučim ovu suru. Kad sam došao do ovog ajeta, uzviknuo je i rekao: "Uistinu smo našli ono što nam je Allah, naš Gospodar, obećao." Zatim je upitao: "Ima li još osim to?" Onda sam proučio: *I tako Mi Gospodara neba*

i Zemlje, to je istina... (51/23), uzviknuo je rekavši: "Subhanallah, ko je taj ko je rasrdio Uzvišenog pa da se zaklinje?! Ne vjeruju u njegov govor pa su ga natjerali na zakletvu!" Rekao je to tri puta i s tim mu je duša izašla."

Ovaj slučaj, istinit ili ne, podsjeća nas na uzvišenost ove zakletve Uzvišenog Allaha, zakletve Sobom, u svojstvu Gospodara neba i Zemlje, što povećava uzvišenost činjenice kojom se kune, a to je istina kojoj nije potrebna zakletva ni zaklinjanje.

* * *

Ovo je bio prvi dio sure, a što se tiče drugog dijela, on sadrži aluzije na kazivanja o Ibrāhimu, Lūtu, Mūsāu, Ādu – Hudovom narodu, Semūdu – Salihovom narodu i Nūhovom narodu... On je povezan s onim što je prethodilo kao i sa onim što dolazi poslije njega u kontekstu ove sure:

Da li je doprla do tebe vijest o uvaženim gostima Ibrāhimovim (51/24)

kad mu oni uđoše i rekoše: "Mir vama!", i on reče: "Mir vama, ljudi neznani!" (51/25).

I on neprimjetno ode ukućanima svojim i donese debelo tele, (51/26)

i primače im ga: "Zar nećete da jedete?" - upita, (51/27)

osjetivši od njih u duši zebnju. "Ne boj se!" - rekoše, i obradovaše ga dječakom koji će učen biti (51/28).

I pojavi se žena njegova uzvikujući i po licu se udarajući i reče: "Zar ja, stara, nerotkinja?!" (51/29).

"Tako je odredio Gospodar tvoj" - rekoše oni – "On je Mudar i Sveznajući" (51/30).

"A šta vi hoćete, o izaslanici?" - upita Ibrāhim (51/31).

"Poslani smo narodu grešnom" - rekoše - (51/32)

da sručimo na njih grumenje od ilovače, (51/33)

svako obilježeno u Gospodara tvoga za one koji su u razvratu svaku mjeru prešli" (51/34).

I Mi iz njega vjernike izvedosmo (51/35)

a u njemu samo jednu kuću muslimansku nađosmo – (51/36)

i u njemu za sve one koji se boje patnje neizdržljive znak ostavismo (51/37).

To je jedan dokaz ili više dokaza u historiji poslanstava, kao što su dokazi na koje je ukazao na Zemlji i u samim ljudima.. To je obećanje, zapravo, to su obećanja od onih obećanja koja se ostvaruju, a na koja je ukazano u prethodnom dijelu.

Govor o Ibrāhimu počinje pitanjem: *Da li je doprla do tebe vijest o uvaženim gostima Ibrāhimovim* (51/24), veličajući ovaj govor i pripremajući umove ljudi. On opisuje njegove goste uvaženim zbog toga što su oni kod Allaha takvi ili što ih je Ibrāhim uvažio, kao što je navedeno u kazivanju.

Ibrāhimova plemenitost, darežljivost i nepridavanje važnosti imetku su jasni. Njegovi gosti samo što su ušli kod njega i rekli: "Mir vama!", i on je odgovorio: "Mir vama!", iako ih ne zna i ne poznaje. On, samo što je primio selam i odgovorio na njega, odlazi svojima - odnosno svojoj ženi - žureći da im pripremi hranu. Donosi jela u obilju da je to dovoljno za desetericu: *I on neprimjetno ode ukućanima svojim i donese debelo tele* (51/26), a njih je bilo samo trojica, kako se prenosi, i bili bi im dovoljna samo plećka ovog debelog teleta!

I primače im ga: "Zar nećete da jedete?" - upita (51/27)... Ovo pitanje je došlo nakon što je vidio da oni ne posežu za jelom niti se na njima činilo da će jesti njegovu hranu.

... *osjetivši od njih u duši zebnju* (51/28) - zbog toga što slučajni gosti koji neće da jedu hranu kod svog domaćina on predosjeća nekakvu zlu namjeru ili prevaru, ili zbog toga što je on na njima primijetio nešto neobično! Tada su mu rekli ko su, odnosno umirili su ga i obradovali: *"Ne boj se!" - rekoše, i obradovaše ga dječakom koji će učen biti* (51/28)... To je radosna vijest da će dobiti sina Ishaka od žene nerotkinje.

I pojavi se žena njegova uzvikujući i po licu se udarajući i reče: "Zar ja, stara, nerotkinja?!" (51/29)... Ona je čula radosnu vijest pa se začudila i iznenadila, vrisnula je od iznenađenja i po običaju žena udarila se rukama po licu rekavši : "Zar ja, stara, nerotkinja?!", što izražava njeno čuđenje zbog ove vijesti s obzirom na to da je stara i da je u osnovi bila nerotkinja. Obuzelo ju je žestoko iznenađenje koje nikad nije očekivala, zaboravivši da

radosnu vijest donose meleki! Tada su je glasnici podsjetili na prvu činjenicu - činjenicu Moći koja ničim nije ograničena, koja sve snuje mudro i sa znanjem:

"Tako je odredio Gospodar tvoj" - rekoše oni – "On je Mudar i Sveznajući" (51/30).

Sve biva kad mu se kaže: Budi! I Allah je to rekao, i šta ima poslije Njegovog govora? Bliskost i običaj ograničavaju ljudsku spoznaju i sputavaju njegovo poimanje. Zato se iznenadi kad vidi ono što se protivi uobičajenom, čudi se kako biva, katkad se uzoholi i negira da to može biti! Apsolutna volja ide svojim putem i nije sputana sitnim i ograničenim ljudskim navikama, ona stvara šta hoće bez granica i ograničenja!

Tada je Ibrāhim uzeo da pita, a već je znao ko su njegovi gosti, uzeo da pita za povod njihovog dolaska: *"A šta vi hoćete, o izaslanici?" - upita Ibrāhim. "Poslani smo narodu grešnom" - rekoše -* (51/31-32)...To je Lūtov narod, kao što je spomenuto u drugim surama: *da sručimo na njih grumenje od ilovače, svako obilježeno u Gospodara tvoga za one koji su u razvratu svaku mjeru prešli"* (51/33-34).

Ovo grumenje od ilovače, obilježeno i pripremljeno kod Allaha za one koji svaku mjeru u istini prelaze - a Lūtov narod je bio prekoračio svaku mjeru prirodnosti, istine i vjere - nije nemoguće da to bude vulkansko kamenje koje izbacuje lava iz utrobe zemlje. Ono je izrazom: *u Gospodara tvoga* (51/34), određeno - sukladno Allahovoj volji i zakonima - da pogodi one koje On hoće između onih koji su u razvratu svaku mjeru prelazili. Ovo je tačno zacrtano u vremenu i prostoru shodno Njegovom vječnom znanju i planiranju. Isto tako je određeno - u okviru Njegove volje i zakona - da meleki preuzmu brigu oko njegovog izbijanja i sručivanja. A znamo li mi suštinu meleka? Znamo li mi suštinu njihove veze sa Kosmosom i sa onima koji su u njemu i onim što je u njemu? Znamo li mi bit kosmičkih sila kojima mi dajemo razna imena prema njihovom vanjskom ispoljavanju, a koje se nama otkrivaju s vremena na vrijeme? Šta nam je pa ne prihvaćamo Allahovu vijest da je On nekima od ovih sila dao vlast da u nekom vremenu sruče dio ove sile, u nekom obliku, na neki narod, u nekoj zemlji, šta nam je pa se protivimo Allahovoj vijesti koju nama šalje, a sva naša prikupljena znanja su još pretpostavke, teorije, nagađanja i tumačenja vanjskih pojava tih sila?! Kada je riječ o njihovoj suštini, ona je nama još daleko! Pa neka to onda bude vulkansko kamenje, ili neka to bude neko drugo kamenje; i jedno i drugo su isto, i jedno i

drugo su u Allahovoj ruci, Njegovo djelo i Njegova tajna skrivena kod Njega koju će On otkriti kad On bude htio!

I Mi iz njega vjernike izvedosmo *(51/35)*... da bi ih spasili i zaštitili... *a u njemu samo jednu kuću muslimansku nađosmo* – *(51/36)* - to je kuća poslanika Lūta, kao što je navedeno na drugim mjestima. Svi članovi njegove porodice su bili spašeni osim njegove žene koja je nastradala.

I u njemu za sve one koji se boje patnje neizdržljive znak ostavismo *(51/37)*... - oni koji se boje patnje su oni koji vide dokaz, shvaćaju ga i njime se koriste. Što se tiče drugih, oni su slijepi i ne vide Allahove dokaze ni na Zemlji, ni u sebi samima, a ni u historijskim događajima!

* * *

Jedan drugi dokaz nalazi se u kazivanju o Mūsāu na koji kontekst letimično ukazuje izlažući dokaze u historiji poslanika:

I o Mūsāu, kada ga s očiglednim dokazom faraonu poslasmo, *(51/38)*

a on, uzdajući se u moć svoju, okrenu glavu i reče: "Čarobnjak je ili lud!" *(51/39)*.

I Mi i njega i vojske njegove dohvatismo, pa ih u more bacismo, jer je bio osudu zaslužio *(51/40)*.

Očigledni dokaz s kojim je Allah poslao Mūsāa faraonu jeste jak argument i definitivan dokaz, jeste veliki strah koji mu je poslao. On je s njima dvojicom, čuje i vidi. Međutim, faraon je okrenuo glavu, tj. okrenuo leđa jasnoj Istini i očitom dokazu rekavši za poslanika Mūsāa koji mu je otkrio neobične Allahove dokaze: *čarobnjak je ili lud* *(51/39)*... Ovo decidno govori da dokazi i neobične pojave ne upućuju na Pravi Put srce koje nije pripravno za uputu niti odsijecaju jezik koji istrajava na neistini i laži.

Kontekst ovdje ne dulji u iznošenju pojedinosti kazivanja, ide na sam njegov kraj u kome se vidi preostali dokaz spomenut u historiji: *I Mi i njega i vojske njegove dohvatismo, pa ih u more bacismo, jer je bio osudu zaslužio* *(51/40)*... Zapravo, zaslužio je osudu zbog sile, oholosti i utjerivanja u laž.

Iz kur'anskog izraza jasna je direktna Allahova intervencija u kažnjavanju faraona i njegova naroda, i njihovo bacanje u more. Ovaj ritam

ima cilj da istakne Allahov dokaz o Mūsāu u okviru iznošenja Njegovih dokaza na Zemlji, u samim ljudima i u historiji poslanstava i poslanika.

* * *

Drugi dokaz je o Ādu:

I o Ādu, kada na njih vjetar poslasmo u kome nije bilo nikakva dobra, - *(51/41)*

pored čega god je prošao, ništa nije poštedio, sve je u gnjilež pretvorio, *(51/42).*

Za vjetar koji je poslan na Ādov narod rečeno je da u njemu nije bilo nikakva dobra jer nije nosio vodu niti život kao što su pretpostavljali, već je nosio smrt i razaranje ostavljajući svaku stvar na koju naiđe poput mrtvaca koji se raspao i pretvorio u prašinu!

Vjetar je jedna od sila ovog Kosmosa, jedna od Allahovih vojski, a vojske Gospodara tvoga samo On zna, šalje ih - u okviru Svoje volje i znakova - u jednoj od njihovih formi, u određeno vrijeme, na onoga koga hoće, da uništi i razori ili da oživi i život da. U situacijama poput ovih nema mjesta površnom i naivnom suprotstavljanju govoreći da se vjetar kreće prema kosmičkom sistemu i da puše ovdje ili tamo shodno prirodnim faktorima. Onaj ko ga pokreće prema ovom sistemu i shodno ovim faktorima jeste Onaj koji ga šalje na onoga koga hoće i kad hoće shodno svom određenju i planiranju. On je u stanju da mu da silu i moć kako on hoće u okviru sistema koji je on odredio i prema faktorima koje je on stvorio, tako da tu nema nikakve oprečnosti, sumnje ni protivljenja!

* * *

Treći dokaz je o Semūdu:

I o Semūdu, kad mu bi rečeno: "Uživajte još izvjesno vrijeme!" *(51/43).*

I oni se oglušiše o naređenje Gospodara svoga, pa ih uništi strašan glas na oči njihove, *(51/44)*

i ne mogaše se ni dići ni od kazne odbraniti (51/45).

Aluzija u ajetu: ***kad mu bi rečeno: "Uživajte još izvjesno vrijeme!"*** *(51/43)* može da znači da će im dati roka tri dana poslije klanja deve, a što je spomenuto u ajetu: *On reče: "Živjećete u zemlji svojoj još samo tri dana" (11/65)*.... a može opet da znači uživanje koje im je bilo dosuđeno od početka poslanstva do klanja deve, kad su se oglušili o naredbu svoga Gospodara i kada ih je snašla propast.

Ono što se kaže za grumenje koje je sručeno na Lūtov narod i ono što se kaže za vjetar koji je poslan na Ād, kaže se i za strašni glas koji je poslan na Semūd. Sve su to kosmičke sile koje su isplanirane i potčinjene Njegovoj volji i Njegovim zakonima. On ih šalje protiv onih koje On hoće u okviru tih zakona i one izvršavaju funkciju kojom ih je Allah zadužio, kao bilo koja od Allahovih vojski.

* * *

Četvrti dokaz je o Nūhovom narodu:

I o Nūhovu narodu, davno prije: to, zaista, bijaše narod neposlušni! (51/46).

To je brza aluzija koja se dotiče kazivanja samo jednim doticajem bez ikakvog objašnjenja. Kao da je rečeno: Spomeni Nūhov narod! Riječ narod navedena je u akuzativu: *qawme* - i bez prijedloga *fi*, zamišljajući riječ *uzkur - spomeni*, prije nje. Za njim dolazi *we's-semae benejnaha - Mi smo nebo sazdali*, što je povezano veznikom *we (i)* s prethodnim ajetom... Ovo je kosmički, a ono historijski dokaz, međutim, kontekst ih povezuje zajedno, a ovaj odjeljak ih povezuje s trećim odjeljkom ove sure.

* * *

Mi smo nebo moći Svojom sazdali, a Mi, uistinu, još neizmjerno mnogo možemo, (51/47)

i Zemlju smo prostrli - tako je divan Onaj koji je prostro! - (51/48)

i od svega po par stvaramo da biste vi razmislili! (51/49).

"Zato požurite Allahu, ja sam vam od Njega da vas javno upozorim; (51/50)

ne prihvatajte drugog boga osim Allaha, ja sam vam od Njega da vas javno opomenem!" (51/51).

Ovo je povratak kosmičkoj izložbi kojom je otvorena ova sura - u jednoj od njenih mnogobrojnih slika koje Kur'an otkriva srcima. To je nastavak sa ukazivanjem na Allahove dokaze tu i tamo, spajajući dokaze o Nūhu s dokazom o nebu, dokazom o Zemlji i s dokazom o stvorenjima. Zatim zaključuje tim pozivom čovječanstvu da požure Allahu iskreno izražavajući vjeru u Njegovu jedinost.

Mi smo nebo moći Svojom sazdali, a Mi, uistinu, još neizmjerno mnogo možemo, (51/47)...

El-Ejdi znači moć, a moć je najjasniji fenomen kojim se može izraziti gradnja ogromnog, čvrstog i skladnog neba, bez obzira na šta se odnosila riječ *nebo*. Bilo da znači putanje zvijezda i planeta, bilo da znači jednu od zvjezdanih skupina koja se naziva galaksijom, a koja sadrži na stotine miliona zvijezda ili da znači jedan od slojeva ovog svemira u kome su razasute zvijezde i planete, ili neko drugo značenje riječi *nebo*.

Isto tako je prostranstvo očit fenomen. Ove zvijezde ogromnih dimenzija koje se broje milionima, djeluju samo kao razbacani atomi u prostranom Svemiru.

Vjerovatno se u ovom ukazivanju na prostranstvo krije druga aluzija na riznice opskrbe za koje je ranije rečeno da su na nebu, mada je tamo nebo upotrijebljeno u značenju simbola onoga što ima kod Allaha. Međutim, kur'anski izraz baca posebnu sjenu značenja za koje izgleda da je ono to što se želi ovim izrazom, a to je nadahnuto obraćanje ljudskim osjećanjima.

Isto je tako i sa drugom aluzijom na prostrtu Zemlju:

I Zemlju smo prostrli - tako je divan Onaj koji je prostro! (51/48)

Allah je pripremio Zemlju da bude kolijevka života kao što smo ranije rekli. Prostiranje nadahnjuje lahkoćom, mirom i brigom. Zemlja je pripremljena da bude lijepo prostrto gnijezdo, u kome je svaka stvar

precizno određena za lahak i siguran život: *Tako je divan Onaj koji je prostro* (51/48)...

... *i od svega po par stvaramo da biste vi razmislili!* (51/49).

Ovo je neobična činjenica koja otkriva pravilo stvaranja na zemlji - vjerovatno i u Kosmosu - jer izraz ne precizira samo Zemlju - pravilo parnosti u stvaranju što je pojavna činjenica kod živih bića, nego riječ *svega* obuhvaća isto tako i neživa bića. Izraz potvrđuje da su stvari poput živih bića stvarane na principu parnosti.

Kada se sjetimo da je ovaj tekst čovječanstvo upoznalo prije četrnaest stoljeća i da ideja univerzalne parnosti - čak i kod živih bića - tada nije bila poznata, a kamoli univerzalnost parnosti svega, kada se sjetim ovoga, nađem se pred neobičnom krupnom stvari... Ovaj tekst nam, dakle, posve rano otkriva kosmičke istine u ovoj neobičnoj slici!

Kao što ovaj tekst čini da smatramo vjerovatnim da savremena naučna istraživanja idu putem koji vodi do istine. Ovo skoro potvrđuje da čitava struktura Kosmosa počiva na atomu, a atom se sastoji iz para elektriciteta: pozitivnog i negativnog. Ta istraživanja su, dakle, vjerovatno na putu do istine u svjetlu ovog neobičnog teksta...

U okrilju ovih dodira, kratkih izraza dalekosežnih dometa: u nebeskim prostranstvima, u zemaljskim širinama i dubinama ljudskih stvorenja, poziva ljude da požure i pobjegnu Stvoritelju nebesa, Zemlje i stvorenja, oslobođeni svega što opterećuje i sputava njihove duše vjerujući u Jedinog Allaha koji je Sam, bez partnera, stvorio ovaj Kosmos:

"Zato požurite Allahu, ja sam vam od Njega da vas javno upozorim; (51/50)

ne prihvatajte drugog boga osim Allaha, ja sam vam od Njega da vas javno opomenem!" (51/51).

Izraz riječju *bježanje* je zbilja čudan. On aludira na terete, lance, okove i omče koji vežu ljudsku dušu za Zemlju i onemogućavaju joj da se vine. One je ograđuju, zarobljavaju i drže u okovima. Posebno omče opskrbe, pohlepe i zauzetost vanjskim uzrocima oko obećanog dijela. Zato dolazi ovaj snažni poziv da se vine, izbavi i pobjegne Allahu iz ovih tereta i lanaca! Bijeg Jedinom Allahu, lišenom svakog partnerstva. I opominjanje ljudi da prestaju svi argumenti i da padaju sve isprike: *Ja sam vam od Njega*

da vas javno opomenem! (51/51)... Ovo upozorenje se ponavlja u dva susjedna ajeta, što je dodatni moment u skretanju pažnje i upozorenju!

⁂

Kao da je ova aluzija na ajete o nebu, na ajete o Zemlji i ajete o stvaranju uopće bila jedna vrsta digresije u odnosu na ajete o poslanstvu i poslanicima, pa pošto je ona završena, uslijedio je zaključak na kazivanja o poslanicima koja su prethodila u kontekstu:

I tako je bilo, ni onima prije ovih nije došao nijedan poslanik, a da nisu rekli: "Čarobnjak je!", ili: "Lud je!" (51/52).

Zar su to jedni drugima u amanet ostavljali? Nisu, nego su oni ljudi koji su u zlu svaku mjeru bili prevršili, (51/53)

zato ove ostavi, prijekor nećeš zaslužiti, (51/54)

i nastavi savjetovati, savjet će vjernicima, doista, koristiti, (51/55)...

To je jedna sorta, jedna priroda lažaca, to je jedan način dočekivanja Istine i poslanika od strane onih koj su skrenuli s Pravog Puta: *I tako je bilo, ni onima prije ovih nije došao nijedan poslanik, a da nisu rekli: "Čarobnjak je!", ili: "Lud je!"* (51/52)... kako kažu ovi nevjernici! Kao da su jedni drugima u amanet ostavili ovakav način dočekivanja poslanika kroz stoljeća! Ne, oni nisu ništa ostavili jedni drugima u amanet već je to priroda sile i prelaženje granica Istine i čista namjera koja objedinjuje ranije i potonje generacije nevjernika!

Prirodan ishod koji proizlazi iz ovog stava koji se ponavlja i koji kao da su nasilnici jedni drugima u emanet ostavili tokom stoljeća jeste da Poslanik (alejhi's-selam) ne pridaje važnost lažima nevjernika. On ne zaslužuje prijekor zbog njihove stranputice i on nije napravio propust upućujući ih: *zato ove ostavi, prijekor nećeš zaslužiti* (51/54)... On je opominjač, na njemu je da opominje i da ustraje u opominjanju, bez obzira na to koliko glavu okretali protivnici i u laž ugonili lažljivci: *i nastavi savjetovati, savjet će vjernicima, doista, koristiti* (51/55)... a neće koristiti nevjernicima. Opominjanje je zadatak poslanika, dok su uputa i zabluda izvan ovog zadatka, stvar o ovim pitanjima prepuštena je jedino Allahu, Onome koji je stvorio ljude za ono što On hoće.

⁂

Ovdje dolazi posljednji takt u ovoj suri u kome se razjašnjava značenje bježanja Allahu i oslobađanja od omči i tereta za izvršenje funkcije za koju je Allah stvorio ljude i podario im život da je izvrše:

Džinnove i ljude sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju, (51/56)

Ja ne tražim od njih opskrbu niti želim da Me hrane, (51/57)

opskrbu daje jedino Allah, Moćni i Jaki! (51/58).

Ovaj mali tekst sigurno sadrži krupnu istinu, jednu od najkrupnijih kosmičkih istina bez čijeg razumijevanja i spoznaje nema ispravnog života na zemlji, bilo da se radi o životu pojedinca ili zajednice, bilo da je riječ o životu čitavog čovječanstva u svim razdobljima i stoljećima.

On otvara brojne strane i aspekte značenja i ciljeva koji su svi uključeni u krupnu činjenicu koja se smatra kamenom-temeljcem na kojem počiva život.

Prvi od aspekata ove činjenice jeste da postoji konkretan cilj postojanja džina i ljudi. Taj je cilj predstavljen u konkretnoj zadaći i onaj ko je obavi ispunio je cilj svoga postojanja, a onaj ko je ne izvrši ili odustane, taj nije ispunio cilj svoga postojanja, taj je ostao bez zadaće i njegov život nema cilja, isprazan je od izvornog značenja iz koga crpi svoju pravu vrijednost. On se okrene protiv zakona s kojim je došao na ovaj svijet i završio u apsolutnoj izgubljenosti koja pogađa svako biće koje se okrene protiv zakona egzistencije koji ga veže, štiti i garantira mu opstanak.

Ova konkretna zadaća koja džine i ljude veže za zakon egzistencije jeste pokornost Allahu ili robovanje Allahu. To jest, činjenica da postoji rob i Gospodar, rob koji se pokorava i Gospodar kome se robuje i da se sav čovjekov život uspostavi na ovoj osnovi.

Odatle proizlazi drugi aspekt te krupne činjenice i ispostavlja se da značenje ibadeta mora biti šire i obuhvatnije od pukog izvršavanja obreda. Džini i ljudi ne provode svoj život isključivo u izvršavanju vjerskih obreda. Allah ih ovim ne duži. On ih zadužuje drugim vrstama aktivnosti koje traju veći dio njihovog života. Mi vjerovatno ne znamo oblike aktivnosti kojima su zaduženi džini, ali znamo granice aktivnosti koja se traži od čovjeka. Mi ih znamo iz Kur'ana, iz riječi Uzvišenog: *A kada Gospodar tvoj reče melekima: "Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti!"* (2/30)...Namjesništvo na Zemlji je, dakle, djelatnost ovog ljudskog bića. Ono iziskuje razne oblike životne aktivnosti u kultiviranju zemlje i upoznavanju sa njenim silama i energijama, njenim zalihama i onim što je u njoj skriveno i u ostvarenju

Allahove volje u njenom korištenju, razvoju i unapređenju života na njoj. Kao što namjesništvo iziskuje izvršenje Allahovog zakona na zemlji radi ostvarenja Božanskog programa koji je u skladu sa univerzalnim kosmičkim zakonom.

Iz ovoga izlazi na vidjelo da je značenje ibadeta cilj ljudske egzistencije ili ona je prva čovjekova zadaća šira i obuhvatnija od pukog vršenja obreda, da je zadaća namjesništva nesumnjivo uključena u značenje ibadeta, te da je suština ibadeta predstavljena, dakle, u dvije glavne stvari:

Prva je učvršćenje značenja potčinjenosti Allahu u ljudskoj duši, tj. učvršćenje osjećaja da postoji rob i Gospodar, rob koji se pokorava i Gospodar koji se obožava, te da iza toga nema ništa drugo, nema nikakvo drugo stanje i nikakvo drugo stanovište. U ovoj egzistenciji ima samo onaj ko se pokorava i Onaj kome se pokorava, ima samo jedan Gospodar, a svi su Njemu robovi.

Druga je usmjerenje Allahu svakim pokretom u svijesti, svakim pokretom organima i svakim pokretom u životu. Usmjerenje svim ovim Allahu iskreno i lišeno svakog drugog osjećaja i svakog drugog značenja osim značenja pokornosti Allahu.

Ovim i tim ostvaruje se značenje ibadeta, rad postaje poput vjerskih obreda, vjerski obredi poput kultiviranja zemlje, kultiviranje zemlje poput džihada na Allahovom Putu, a džihad na Allahovom Putu poput strpljivosti u teškoćama i zadovoljstva Allahovim određenjem... Sve je to ibadet, sve je to ostvarenje prve zadaće za koju je Allah stvorio džine i ljude i sve je to potčinjavanje univerzalnom zakonu koji se ogleda u potčinjenosti svake stvari samo Allahu, a ne nekom drugom.

Tada čovjek živi na ovoj zemlji osjećajući da je on ovdje da izvrši zadaću od strane Uzvišenog Allaha, da je došao da je vrši jedno vrijeme iz pokornosti prema Allahu, iz potčinjenosti prema Njemu bez ikakve druge želje i bez ikakvog drugog cilja iza toga, osim pokornost, osim nagrade koju nalazi u sebi, a koja se ispoljava u sigurnosti i zadovoljstvu svojim položajem i svojim djelovanjem i u radosti Allahovim zadovoljstvom njime i Njegovom brigom o njemu. Da to nalazi na drugom svijetu kao veliku počast, blagodat i dobrotu.

Tada će biti da je uistinu pribjegao Allahu, da je pobjegao od omči ove Zemlje i njenih privlačnosti koje prave zapreke i primamljivosti koje

plijene. Bit će da se zbilja oslobodio ovim bježanjem, da se posvetio Allahu i da je zauzeo pravi položaj u Kosmosu kao Allahov rob, da ga je Allah stvorio da Ga obožava, da je on izvršio ono za šta je stvoren i da je ostvario cilj svoje egzistencije. Od zahtjeva koje postavlja učvršćenje značenja ibadeta jeste da čovjek bude Allahov namjesnik na Zemlji, da izvršava obaveze koje proizlaze iz toga i da u tome ostvari maksimalne rezultate, istovremeno dižući ruke od Zemlje, radeći iskrena srca i oslobođen njenih privlačnosti i primamljivosti. Radeći tako, on ne vrši zadaću namjesništva niti ostvaruje njegove rezultate radi sebe lično niti radi namjesništva, već radi ostvarenja značenja ibadeta u njemu, a potom da požuri i pribjegne Allahu s nje!

Od tih njegovih zahtjeva je isto tako da vrijednost djela u duši proizlazi iz njihovih motiva, a ne iz njihovih rezultata. Neka rezultati budu takvi kakvi jesu. Čovjek nije vezan za ove rezultate. On je vezan za izvršenje ibadeta kroz obavljanje ovih poslova, i njegova nagrada nije u njihovim rezultatima već je njegova nagrada u ibadetu koji je obavio...

Odatle se potpuno mijenja čovjekov stav prema obavezama, zaduženjima i djelima. On u svima njima gleda u značenje ibadeta koje se u njima krije. Kad ostvari ovaj smisao, završava se njegova zadaća i ostvaruje se njegov cilj. Neka rezultati poslije toga budu takvi kakvi jesu. Ovi rezultati ne ulaze u njegovu obavezu niti u njegovu računicu. Oni nisu njegova stvar. To je stvar Allahovog određenja i Njegovog htijenja. On, njegov trud, njegova namjera i njegovo djelo su jedan aspekt Božijeg određenja i volje.

Kada se čovjekovo srce riješi brige o razultatima rada i truda, kada čovjek osjeti da je dobio svoj dio i osigurao nagradu samim ostvarenjem značenja ibadeta kroz motiv za djelo i trud, u njegovom srcu tada neće ostati nimalo pohlepe koja poziva na lakomost i rivalstvo oko dobara u ovom životu. On, s jedne strane, ulaže maksimum truda i snage u namjesništvo i izvršavanje obaveza, a s druge strane, on diže ruke i srce od zavisnosti od prolaznih dobara na zemlji i od plodova ove aktivnosti. On je pobrao ove plodove da bi ostvario značenje ibadeta u njima, a ne da bi ih dobio i zadržao samo za sebe.

Kur'an hrani ovaj osjećaj i pojačava ga oslobađanjem čovjekovih osjećanja od zauzetosti brigom opskrbe i od pohlepe duše. Opskrba je sama po sebi zagarantirana. Allah (Uzvišeni) ju je zajamčio Svojim robovima. On, prirodno, ne traži od njih da oni Njega (Uzvišenog) hrane ili

opskrbljuju, kad ih obavezuje da dijele ovaj imetak onima kojima je on potreban i da ispune svoje obaveze prema onima koji su lišeni:

Ja ne tražim od njih opskrbu niti želim da Me hrane, (51/57)

opskrbu daje jedino Allah, Moćni i Jaki! (51/58).

Dakle, nije motiv vjernika da radi i da ulaže trud u namjesništvo želja za sticanjem opskrbe, već je motiv ostvarenje značenja ibadeta koje se ostvaruje ulaganjem maksimalnog truda i snage. Stoga je čovjekovo srce vezano za ostvarenje značenja ibadetu u trudu koji ulaže a nije vezano za rezultate toga truda... To su plemenita osjećanja koja se rađaju samo u okrilju ovog plemenitog poimanja.

Ako čovječanstvo ne poima i ne zapaža ova osjećanja, to je stoga što ono nije živjelo - kao što je živjela prva generacija muslimana - u okrilju Kur'ana i nije crpilo postulate svog življenja iz tog velikog ustava.

Kad se čovjek uzdigne na ovaj horizont, horizont ibadeta ili horizont potčinjenosti i na njemu se učvrsti, njegova duša bezuvjetno odbija da se služi niskim sredstvom za ostvarenje plemenitog cilja makar ovaj cilj bio pomoć Allahovoj vjeri i zalaganje da Njegova riječ bude gornja. Nisko sredstvo, s jedne strane, ruši čisto i plemenito značenje ibadeta, a s druge strane, njega se ne tiče postizanje ciljeva već ga se tiče izvršavanje obaveza ostvarujući značenje ibadeta tim izvršavanjem. Što se tiče ciljeva, oni su povjereni Allahu, dolaze shodno Njegovoj odredbi kad On hoće. Nema potrebe da sredstva i način postizanja ciljeva koje je postavio Allah budu nepravedni, jer oni ne ulaze u računicu kod vjernika koji iskreno obožava Allaha.

Pobožni rob zatim uživa u mirnoj savjesti, zadovoljstvu duše i zdravoj pameti u svim prilikama. Svejedno vidio rezultate svoga truda ili ne. Bilo da se oni ostvare onako kako je mislio da će se ostvariti ili suprotno od onoga kako je planirao. On je svoj posao završio i priskrbio sebi nagradu u trenutku kada je ostvario značenje ibadeta. I smirio se. Ono što dođe poslije toga izlazi iz granica njegove dužnosti. On zna da je rob, stoga nije uobičajio da svojim osjećanjima i svojim zahtjevima prelazi ograničenja roba. Također zna da je Allah Gospodar, zato se ne upušta u ono što spada u domen Gospodara. Njegove se emocije zaustavljaju kod ove granice, Allah je zadovoljan njime, a i on je zadovoljan Allahom.

Na ovaj način dolaze do izražaja aspekti ove nevjerovatno ogromne činjenice koju utvrđuje ovaj jedan kratki ajet: *Džinnove i ljude sam stvorio*

samo zato da Mi se klanjaju (51/56)... To je činejnica koja garantira da promijeni lice života u potpunosti kad se ona uistinu učvrsti u svijesti...

* * *

U svjetlu ove velike činjenice spominju se oni koji su počinili nepravdu pa nisu povjerovali, koji su požurivali Allahovu prijetnju pa su u laž ugonili. Tako sura završava ovom posljednjom opomenom:

A nevjernike će stići kazna kao što je stigla i one koji su bili kao oni, i neka Me ne požuruju, (51/59)

jer, teško nevjernicima na Dan kojim im se prijeti! (51/60).

* * *

سورة الطور مكية
وآياتها ٤٩

بسم الله الرحمن الرحيم

« وَالطُّورِ * وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ * فِي رَقٍّ مَنْشُورٍ * وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ * وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ * وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ * إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ * مَالَهُ مِنْ دَافِعٍ * يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْراً * وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْراً * فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ * الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ * يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا * هَٰذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ * أَفَسِحْرٌ هَٰذَا ؟ أَمْ أَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ؟ * اصْلَوْهَا فَاصْبِرُوا أَوْلَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ .

« إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ * فَاكِهِينَ بِمَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ ، وَوَقَاهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ * كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ * مُتَّكِئِينَ عَلَى سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ * وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ ، كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ * وَأَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ * يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْساً لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ * وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ * وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ * قَالُوا : إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ * فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ * إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ ، إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ .

« فَذَكِّرْ فَمَا أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ * أَمْ يَقُولُونَ : شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ
بِهِ رَيْبَ ٱلْمَنُونِ ؟ * قُلْ : تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ ٱلْمُتَرَبِّصِينَ * أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَامُهُمْ
بِهَٰذَا ؟ أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ؟ * أَمْ يَقُولُونَ : تَقَوَّلَهُ ؟ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ * فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ
مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ * أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ ؟ أَمْ هُمُ ٱلْخَالِقُونَ ؟ * أَمْ خَلَقُوا
ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضَ ؟ بَلْ لَا يُوقِنُونَ * أَمْ عِندَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ ٱلْمُسَيْطِرُونَ ؟ *
أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ ؟ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ * أَمْ لَهُ ٱلْبَنَاتُ وَلَكُمُ
ٱلْبَنُونَ*أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ؟*أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ؟ *
أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ؟ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ ٱلْمَكِيدُونَ * أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ ؟ سُبْحَانَ
ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ! * وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ ٱلسَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا : سَحَابٌ مَرْكُومٌ *
فَذَرْهُمْ حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ ٱلَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ * يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا
وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ * وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ ، وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ * وَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا ، وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ *
وَمِنَ ٱللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ ٱلنُّجُومِ » ..

SURA ET -TUR
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 49 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Tako Mi Gore, (52/1)

i Knjige u retke napisane, (52/2)

na koži razvijenoj, (52/3)

i Hrama poklonika punog, (52/4)

i svoda uzdignutog, (52/5)

i mora napunjenog, (52/6)

kazna Gospodara tvoga sigurno će se dogoditi, (52/7)

nitko je neće moći otkloniti (52/8)

na Dan kad se nebo silno uzburka, (52/9)

a planine s mjesta pomaknu! (52/10).

Teško na taj Dan onima koji su poricali, (52/11)

koji su se, ogrezli u laž, zabavljali! (52/12)

na Dan kada će grubo u vatru džehennemsku biti gurnuti: (52/13)

"Ovo je vatra koju ste poricali (52/14).

pa, je li ovo čarolija, ili vi ne vidite? (52/15).

Pržite se u njoj, isto vam je trpjeli ili ne trpjeli, - to vam je kazna za ono što ste radili" (52/16).

A čestiti će biti u džennetskim baščama i blaženstvu (52/17)

i u onom što im je Gospodar njihov dao će uživati - njih će Gospodar njihov patnje u ognju sačuvati (52/18).

"Jedite i pijte i neka vam je prijatno, to je za ono što ste radili!" (52/19).

Biće naslonjeni na divanima poređanim, a vjenčaćemo im hurije džennetske (52/20).

Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela priključićemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti - svaki čovjek je odgovoran za ono što sam čini - (52/21)

i još ćemo ih darovati voćem i mesom kakvo budu željeli (52/22)

jedni drugima će, u njemu, pune čaše dodavati zbog njih neće biti praznih besjeda i pobuda na grijeh -, (52/23)

a služiće ih posluga njihova nalik na biser skriveni, (52/24)

i obraćaće se jedni drugima i jedni druge će pitati: (52/25)

"Prije smo među svojima strahovali", - govoriće - (52/26)

"pa nam je Allah milost darovao i od patnje u ognju nas sačuvao; (52/27)

mi smo Mu se prije klanjali, On je, doista, dobročinitelj i milostiv" (52/28).

Zato ti opominji, jer ti, milošću Gospodara svoga, nisi ni prorok ni lud (52/29).

Zar oni da govore: "On je pjesnik, sačekaćemo da vidimo šta će mu suđeno biti" (52/30).

"Pa čekajte" - reci ti - "i ja ću zajedno s vama čekati!" (52/31).

Da li im to dolazi od pameti njihove ili su oni inadžije tvrdoglave? (52/32).

Zar oni da govore: "Izmišlja ga!" - Ne, nego oni neće da vjeruju; (52/33)

zato neka oni sastave govor sličan Kur'anu, ako istinu govore! (52/34).

Zar su oni bez Stvoritelja stvoreni ili su oni sami sebe stvorili?! (52/35).

Zar su oni nebesa i Zemlju stvoriti?! Ne, nego oni neće da vjeruju (52/36).

Zar je u njih blago Gospodara tvoga, ili, zar oni vladaju?! (52/37).

Zar oni imaju ljestve, pa na njima prisluškuju? Neka onaj među njima koji tvrdi da je nešto čuo donese potvrdu očitu (52/38).

Zar da su za Njega - kćeri, a za vas da su - sinovi?! (52/39).

Zar ti tražiš od njih nagradu, pa su nametom opterećeni?! (52/40).

Zar je u njih iskonska knjiga, pa oni prepisuju?! (52/41)

Zar oni zamke da postavljaju?! Ta u zamku će se uhvatiti baš oni koji ne vjeruju! (52/42).

Zar oni drugog boga osim Allaha da imaju?! Hvaljen neka je Allah, On je iznad onih koje Mu ravnim smatraju! (52/43).

I kad bi vidjeli da komad neba pada, rekli bi: "Oblaci nagomilani!" (52/44).

Zato ih pusti dok se ne suoče s Danom u kome će pomrijeti, (52/45)

Danom kada im lukavstva njihova nimalo neće koristiti i kada im niko neće pomoći (52/46).

A za sve nasilnike i druga će kazna prije one biti, ali većina njih ne zna (52/47).

A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga, Mi tebe i vidimo i štitimo; i veličaj i hvali Gospodara svoga kad ustaješ, (52/48)

i noću Ga veličaj i kad se zvijezde gube (52/49).

Ova sura predstavlja kampanju koja ostavlja dubok trag na ljudskom srcu. Ona isto tako predstavlja žestok napad na predodžbe, sumnje, podozrenja i ispraznosti koje napadaju srce, uvlače se u njega i kriju tu i tamo u njegovoj unutrašnjosti. Ona također znači opovrgavanje svakog argumenta i isprike koje srce često uzima radi odstupanja od Istine i udaljavanja od vjerovanja... To je takva kampanja da je ne može izdržati srce koje je prima. Ona ga, zapravo, prati sve dok se ne povinuje i ne preda!

To je kampanja u kojoj učestvuju riječ i izraz, značenje i smisao, slike i sjene i muzički ritmovi odlomaka sure i njene rime, podjednako. Od početka sure do njenog kraja redaju se jedan za drugim njeni ajeti kao da su projektili, njeni ritmički tekstovi kao da su gromovi, njene slike i sjene kao da su oštri bičevi za osjećanja koja ne puštaju nijednog trenutka od početka do kraja!

Sura započinje zakletvom Uzvišenog Allaha svetinjama na Zemlji i nebu. Neke su otkrivene i poznate! A neke skrivene i nepoznate: *Tako Mi Gore, i Knjige u retke napisane, na koži razvijenoj, i Hrama poklonika punog, i svoda uzdignutog, i mora napunjenog,* (52/1-6)...

Kune se velikom i strašnom stvari koja do kraja uzdrma srce i koja posve prestraši osjećanja, takvim izrazom čije riječi odgovaraju njegovom strašnom značenju u prizoru od koga drhte srca: *Kazna Gospodara tvoga sigurno će se dogoditi, nitko je neće moći otkloniti na Dan kad se nebo silno uzburka, a planine s mjesta pomaknu!* (52/7-10)...

Usred zastrašujućeg prizora vidimo i čujemo ono što potresa i zastrašuje, nesreću i strah, prekoravanje i zastrašivanje: *Teško na taj Dan onima koji su poricali, koji su se, ogrezli u laž, zabavljali, na Dan kada će grubo u vatru džehennemsku biti gurnuti: "Ovo je vatra koju ste poricali pa, je li ovo čarolija, ili vi ne vidite? Pržite se u njoj, isto vam je trpjeli ili ne trpjeli, - to vam je kazna za ono što ste radili"* (52/11-16).

Ova cjelina jeste kampanja progonjenja. Za njom slijedi jedna nova cjelina jedne druge vrste. Cjelina koja odražava želju srca koja su vidjela te velike strahote za sigurnošću i blagodatima. Ova cjelina, naime, izlaže sliku čestitih i bogobojaznih ljudi i počasti koje su za njih prigotovljene. Udobno i obilno uživanje koje je za njih pripremljeno, koje se iznosi dosta opširno, sa mnogo detalja i raznovrsno. Ovo pokreće osjećanja za uživanjem i olakšanjem poslije muke i straha od kazne: *A čestiti će biti u džennetskim baščama i blaženstvu i u onom što im je Gospodar njihov dao će uživati - njih će Gospodar njihov patnje u ognju sačuvati. "Jedite i pijte i neka vam je prijatno, to je za ono što ste radili!" Biće naslonjeni na divanima poredanim, a vjenčaćemo im hurije džennetske. Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela priključićemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti - svaki čovjek je odgovoran za ono što sam čini - i još ćemo ih darovati voćem i mesom kakvo budu željeli jedni drugima će, u njemu, pune čaše dodavati zbog njih neće biti praznih besjeda i pobuda na grijeh -, a služiće ih posluga njihova nalik na biser skriveni, i obraćaće se jedni drugima i jedni druge će pitati: "Prije smo među svojima strahovali", - govoriće - "pa nam je Allah milost darovao i od patnje u ognju nas sačuvao; mi smo Mu se prije klanjali, On je, doista, dobročinitelj i milostiv"* (52/17-28).

Sada kad je srce osjetilo bič kazne u prvoj cjelini, okus slasti uživanja u drugoj, sada dolazi treća cjelina koja progoni predodžbe i đavolje došaptavanje, koja prati sumnje i zablude i koja opovrgava dokaze i isprike. Ova cjelina iznosi istinu javno, jasno, jednostavno i oštro. Ova istina govori jezikom efikasne logike da to ne pretpostavlja nikakvo tumačenje, jezikom prave logike, da to ne pretpostavlja nikakvo uvijenja i kruženje. Ova cjelina posve povija vratove i prisaljava ih da se povinuju i predaju... Ona počinje usmjeravanjem govora Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) da ih nastavi opominjati, uprkos njihovom lošem odnosu prema njemu, kako bi im provukao kroz uši ovu djelotvornu, snažnu i ispravnu logiku: *Zato ti opominji, jer ti, milošću Gospodara svoga, nisi ni prorok ni lud. Zar oni da govore: "On je pjesnik, sačekaćemo da vidimo šta će mu suđeno biti." "Pa čekajte" - reci ti - "i ja ću zajedno s vama čekati!" Da li im to dolazi od pameti njihove ili su oni inadžije tvrdoglave? Zar oni da govore: "Izmišlja ga!" - Ne, nego oni neće da vjeruju; zato neka oni sastave govor sličan Kur'anu, ako istinu govore! Zar su oni bez Stvoritelja stvoreni ili su oni sami sebe stvorili?! Zar su oni nebesa i Zemlju stvorili?! Ne, nego oni neće da vjeruju. Zar je u njih blago Gospodara tvoga, ili, zar oni vladaju?! Zar oni imaju ljestve, pa na njima prisluškuju? Neka onaj među njima koji tvrdi da je nešto čuo donese potvrdu očitu. Zar da su za Njega - kćeri, a za vas da su - sinovi?! Zar*

ti tražiš od njih nagradu, pa su nametom opterećeni?! Zar je u njih iskonska knjiga, pa oni prepisuju?! Zar oni zamke da postavljaju?! Ta u zamku će se uhvatiti baš oni koji ne vjeruju! Zar oni drugog boga osim Allaha da imaju?! Hvaljen neka je Allah, On je iznad onih koje Mu ravnim smatraju! (52/29-43).

Odmah poslije ovih uzastopnih pitanja, zapravo ovih gromovitih projektila koji potpuno raznose laž, koji dovode u škripac oholog i tvrdoglavog i koji ušutkaju svaki jezik koji skrene sa istine ili plemizira o njoj, poslije ovoga slika njihovu čangrizljivost i tvrdoglavost u liku onoga koji proturiječi onome što je očevidno: *I kad bi vidjeli da komad neba pada, rekli bi: "Oblaci nagomilani!"* (51/44). A razlika između komada neba koji pada i oblaka je jasna, međutim, oni tragaju za svakom sumnjom da bi odstupili od jasne istine.

Ovdje im se šalje posljednji projektil. Projektil strašne prijetnje da će sresti taj zastrašujući prizor koji im je izložen na početku sure: *Zato ih pusti dok se ne suoče s Danom u kome će pomrijeti, Danom kada im lukavstva njihova nimalo neće koristiti i kada im niko neće pomoći* (52/45-46)... Kao što im prijeti drugom bližom kaznom prije one kazne: *A za sve nasilnike i druga će kazna prije one biti, ali većina njih ne zna* (52/47).

Ova sura završava jednim prijatnim i ugodnim taktom... On je upućen Časnom Poslaniku za koga oni govore: *"On je pjesnik, sačekaćemo da vidimo šta će mu suđeno biti"* (52/30)... Kao što govore: Prorok ili ludak... Ovaj završni takt upućen je Poslaniku od njegovog Gospodara da Ga razvedri i utješi iz poštovanja i počasti takvim izrazom da mu nema ravnog u cijelom Kur'anu i koji ranije nije upućen nijednom vjerovjesniku ni poslaniku: *A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga, Mi tebe i vidimo i štitimo; i veličaj i hvali Gospodara svoga kad ustaješ, i noću Ga veličaj i kad se zvijezde gube* (52/48-49).

To je takt koji otklanja napor i poteškoće sa kojima se susreće plemeniti Poslanik od tih oholih i tvrdoglavih sa kojima je sučeljavanje iziskivalo čitavu ovu žestoku kampanju progona i napada...

* * *

Tako Mi Gore, (52/1)

i Knjige u retke napisane, (52/2)

na koži razvijenoj, (52/3)

i Hrama poklonika punog, (52/4)

i svoda uzdignutog, (52/5)

i mora napunjenog, (52/6)

kazna Gospodara tvoga sigurno će se dogoditi, (52/7)

nitko je neće moći otkloniti (52/8)

na Dan kad se nebo silno uzburka, (52/9)

a planine s mjesta pomaknu! (52/10).

Teško na taj Dan onima koji su poricali, (52/11)

koji su se, ogrezli u laž, zabavljali! (52/12)

na Dan kada će grubo u vatru džehennemsku biti gurnuti: (52/13)

"Ovo je vatra koju ste poricali (52/14).

pa, je li ovo čarolija, ili vi ne vidite? (52/15)

Pržite se u njoj, isto vam je trpjeli ili ne trpjeli, - to vam je kazna za ono što ste radili" (52/16).

Ovi kratki ajeti, ove melodične rime i taktovi koji ih razdvajaju prate suru od samog početka. Ona počinje jednom riječju. Zatim slijede dvije riječi, a onda postepeno ajeti postaju duži i duži, tako da ajet na kraju odlomka ima dvanaest riječi, uz potpunu sačuvanost jačine ritma.

Tur - Gora je planina obrasla drvećem. Najvjerovatnije da se pod tim misli na planinu Tur poznatu u Kur'anu, spomenutu u kazivanju o Mūsāu (alejhi's-selam) na kome su objavljene ploče. Atmosfera je atmosfera svetinja kojima se Uzvišeni Allah zaklinje velikom stvari koja će doći.

Knjiga u retke napisane - najbliže je da je to Mūsāova Knjiga koja mu je ispisana na pločama, zbog veze koja postoji između nje i Tura. Međutim, rečeno je da je to Čuvana Ploča, u skladu sa onim što dolazi poslije: Hram poklonika pun i svod uzdignut. Ništa ne sprječava da je to na šta se ovdje misli.

Hram poklonika pun - možda je to Kaba, ali najvjerovatnije da je to hram bogosluženja meleka na Nebu, prema onome što je navedeno u

Buharijevoj i Muslimovoj zbirci u hadisu o israu: "Zatim sam dignut u Hram poklonika pun, kad u njega ulazi svaki dan sedamdeset hiljada i ne vraćaju se dok ne izvrše i posljednje čime su zaduženi." Znači - mole Boga i tavafe Hram kao što stanovnici Zemlje tavafe svoju Kabu!

Svod uzdignut jeste Nebo. To je rekao Sufjan Sevri, Šobe i Ebu Ahves, a oni to prenose od Semmaka ibni Halida ibni Ar'are, a ovaj od Alije (neka ga Allah uzvisi). Sufjan je rekao: Zatim je proučio: *I to što je nebeski svod osiguran naše je djelo, a oni se ipak okreću od znamenja koja su na njemu* (21/32)...

More napunjeno znači - puno more, jer je ono najprikladnija stvar da se spomene sa nebom u jednom prizoru, upravo po njegovoj širini, punoći i prostranstvu. Ono je znamen pun straha i pun draži i to je ono što ga kvalificira da bude spomenuto sa ovim prizorima kojima se zaklinje na veliku stvar. Ova riječ *mesdžur - napunjeno*, može da ima značenje *zapaljen*, kao što je rečeno u drugoj suri: *I kada se mora vatrom napune* (81/6), odnosno, vatrom zapale. Kao što možda ukazuje na drugo stvorenje, kao što je uzdignuta kuća koju zna Allah.

Uzvišeni Allah se kune ovim velikim stvorenjima da će se dogoditi velika stvar nakon što se pripremio osjećaj ovih ritmova da se dočeka i prihvati ta velika stvar:

Kazna Gospodara tvoga sigurno će se dogoditi, nitko je neće moći otkloniti (52/7-8).

Ona će se bezuvjetno dogoditi, niko je neće moći otkloniti. Ritam ova dva ajeta i njihovih rima je kategoričan i uvjerljiv i on unosi u osjećanja misao da je to iznenadan i katastrofalan događaj, od koga nema zaštitnika ni spasitelja. Kad ovaj ritam dopre do ljudskih osjećanja bez prepreke, on ih potresa, lomi i čini s njima to što čini... Hafiz Ebu Bekr ibni Ebi Dunja je rekao: Prenio nam je moj otac, prenio nam je Mūsā ibni Davud, od Saliha Murrija, od Džafera ibni Zejda Abdija, da je rekao: Izašao je Omer da obiđe Medinu jedne noći i prošao je pored kuće jednog muslimana. Zatekao ga je da klanja i zastao da posluša njegovo učenje. Čovjek je učio: *Tako Mi Gore...* (52/1) dok nije stigao do: *Kazna Gospodara tvoga sigurno će se dogoditi, niko je neće moći otkloniti...* (52/7-8) Omer je rekao: "Zakletva je, tako mi Gospodara Kabe, istinita." Sišao je sa svog magarca, naslonio se na jedan zid i ostao tako dugo, a zatim se vratio kući. Ostao je mjesec u kući, ljudi su ga obilazili ne znajući od čega boluje (neka je Allah njime zadovoljan).

Omer je (neka je Allah njime zadovoljan) čuo ovu suru prije toga, učio je i klanjao njime namaz. Allahov Poslanik (alejhi's-selam) ju je učio klanjajući akšam. Omer je to znao i tješio se. Međutim, te noći ona je našla njegovo otvoreno srce, otvorena osjećanja, prodrla do njega i uradila s njim to što je uradila. Kada je ona stigla do srca svojom težinom, svojom žestinom i svojom neposrednom vječnom istinom koja stiže do srca u posebnim trenucima, prožimajući ih i prodirući duboko u njih, u neposrednom dodiru poput ovog, srce prima ajet iz njegovog prvog izvora kao što ga je primilo srce Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) pa ga podnese jer je pripravljeno za njegov doček. Drugima se, međutim, događa nešto što se dogodilo Omeru (neka je Allah njime zadovoljan) kada dolazi do njih snagom svoje prve suštine...

Iza ovog strašnog ritma slijedi popratni prizor koji je isto tako strašan:

Na Dan kad se nebo silno uzburka, a planine s mjesta pomaknu! (52/9-10).

Prizor nepomičnog neba koje je čvrsto sazdano kako se ljulja i kreće kao što se kreće talas na moru tamo-ovamo, bez oslonca. Prizori nepomičnih i čvrstih planina kako se kreću lagahno i graciozno ne mirujući i ne ostajući na jednom mjestu. Zapanjujuća i potresna stvar! Ona sigurno ukazuje na strah u kome se nebo uzburka, a planine s mjesta pomaknu. A šta je tek sa malim i slabim ljudskim bićem u tom zapanjujućem i zastrašujućem strahu?!

U stisci ovog straha gdje ništa ne ostaje na svom mjestu, u okrilju ovog straha koji sve trese, kontekst pretiče one koji su poricali onim što je strašnije i strahovitije, pretiče ih prokletstvom kazne od Moćnog i Silnog:

Teško na taj Dan onima koji su poricali, koji su se, ogrezli u laž, zabavljali! (52/11-12)

Proklinjanje kaznom od Allaha jeste presuda kaznom i određenje. Ona će se, nema druge, dogoditi, niko je neće moći otkloniti. Ona će se definitivno dogoditi na Dan kad se nebo uzburka, a planine s mjesta pomaknu. Ovaj strah odgovara toj kazni, a sve se sručuje na one koji su poricali... *koji su se, ogrezli u laž, zabavljali* (51/12)...

Ovaj opis u principu pristaje uz te politeiste i njihova banalna vjerovanja, izlizana poimanja i njihov život koji počiva na tim vjerovanjima i ovim poimanjima koja je opisao Kur'an i o kojima je govorio na mnogim mjestima, a koja su, ustvari, samo igra i ništa ozbiljno nema u njima. Igra

kroz koju oni gaze kao što gazi igrač po vodi, ne namjeravajući otići do obale ili nekog cilja, njegov cilj je gaženje i igra!

Međutim, ovaj opis vjeran je i za svakog ko živi sa poimanjem koje nije islamsko poimanje. Ovu činjenicu čovjek ne shvaća sve dok ne izloži sva poznata ljudska poimanja - svejedno u vjerovanjima, mitovima ili filozofijama - u svjetlu islamskog poimanja ljudske egzistencije i egzistencije uopće. Ostala poimanja - čak učenja velikih filozofa kojima se ponosi historija ljudske misli - izgledaju poput dječijih pokušaja koja tumaraju i lutaju u cilju dolaženja do Istine. Te Istine koja se izlaže u islamskom poimanju - posebno u Kur'anu - na miran, jasan, snažan, jednostavan i dubok način. Ovo poimanje se susreće sa iskonskom ljudskom prirodom na direktan način, bez mnogo truda, napora i komplikacija, jer ono upoznaje iskonsku ljudsku prirodu sa izvornom istinom koja je u njoj i ono njoj objašnjava bitak i njene odnose s njim kao što joj objašnjava vezu bitka sa njegovim Stvoriteljem takvim objašnjenjem koje se podudara i poklapa sa onim što je u njoj ukorijenjeno.

Čudio sam se dok sam iščitavao mišljenja velikih filozofa i primijetio velike nevolje koje imaju pokušavajući da objasne ovaj bitak i njegove odnose, kao što malo dijete pokušava da riješi krupnu matematičku jednačinu... Preda mnom je kur'ansko poimanje, jasno, čisto, lahko, jednostavno i prirodno, u njemu nema nepravilnosti, zaobilaženja, kompliciranosti niti uvijenosti. Ovo je prirodno jer kur'ansko tumačenje bitka jeste tumačenje Stvoritelja ovog bitka, njegove prirode i njegovih veza i odnosa... Međutim, tumačenja filozofa su pokušaji parcijalnih tumačenja ovog bitka radi tumačenja cijelog bitka. Rezultat i posljedica poput ovih očajnih pokušaja su poznati!

To je igra, zbrka i besposlica u poređenju sa cjelovitom, zrelom i skladnom slikom koju Kur'an izlaže ljudima, ali koju neki ostavljaju i prelaze na te nepotpune i nasumične pokušaje koji nikako ne mogu postati savršeni i zreli!

Stvari tako ostaju uzburkane u ljudskim osjećanjima i poimanju, a sve to pod utjecajem devijantnih poimanja i manjkavih ljudskih pokušaja... Zatim čovjek čuje ajete iz Kur'ana o temi koja ga okupira, kad odjednom zablista mirno svjetlo, pojavi se stabilna vaga. Kad odjednom - on nalazi svaki predmet na svom mjestu, svaku stvar na svom mjestu, svaku činjenicu vidi mirnom i stabilnom, nije uzburkana ni kolebljiva. Poslije toga osjeti da mu se duša odmorila, da mu se um smirio, da mu je razum našao mir u jasnoj istini, da je nestalo mraka i nespokoja i da su se stvari stabilizirale.

Također se čini da ljudi srljaju i da se igraju s aspekta njihovih interesiranja u životu. Kad se interesiranja usporede sa interesiranjima koja potiče islam u duši, za koja veže srce i koja ga zaokupljaju razmišljajući o njima i ostvarujući ih u praksi, tada se vidi bezvrijednost i beznačajnost tih interesiranja. Musliman gleda i vidi da su ljudi okupirani ovim interesiranjima, da su uronuli u njih, da ih veličaju i da o njima govore kao da su ona krupne kosmičke stvari! Musliman gleda na te ljude kao što gleda na djecu koja su zabavljena lutkama od slatkiša i lutkama uopće misleći da su osobe pa provode svoje vrijeme u zabavljanju i igranju njima!!!

Islam uzdiže ljudska interesiranja u mjeri u kojoj uzdiže njihovo poimanje ljudskog bitka i bitka u cijelosti, u mjeri u kojoj im otkriva smisao njihove egzistencije, njenu suštinu i sudbinu, kao i u mjeri u kojoj iskreno i jasno odgovara na pitanja koja zaokupljaju svakog čovjeka: Odakle sam došao? Zašto sam došao? Kuda idem?

Odgovor islama na ova pitanja određuje istinsko poimanje ljudske egzistencije i egzistencije u cijelosti. Čovjek nije izuzetak od svih ostalih stvorenja. On je jedno od njih. I on je došao otuda odakle su došla i ona. On s njima dijeli uzrok njihove egzistencije. Odlazi tamo kamo mudrost Stvoritelja cijelog bitka iziskuje da ide. Odgovor na ta pitanja isto tako sadrži cjelovito tumačenje cijelog bitka, njegove veze i veze čovjeka s njim, kao i veze svega sa Stvoriteljem svega.

Ovo tumačenje reflektira se na ljudska interesiranja u životu i podiže ih na njihov pravi nivo. Odatle se interesiranja drugih čine posve mala i mizerna u osjećanjima muslimana koji je okupiran realizacijom velike funkcije svoje egzistencije u ovom Kosmosu, za razliku od tih sitnica i beznačajnih stvari u kojima srljaju oni koji se igraju!

Muslimanov život je veliki život, jer je on povezan s ogromnom zadaćom, skopčanom sa ovim velikim bitkom i sa utjecajem na život ovog velikog bitka. Život je vrjedniji i dragocjeniji od toga da ga se provede u besposlici, igri, dangubi i zabavi. Mnoga interesiranja ljudi na Zemlji izgledaju besposlica, igra, danguba i zabava kad se usporede sa interesiranjima muslimana koja proizlaze iz njegovog poimanja te ogromne zadaće koja je povezana sa suštinom bitka.[1]

---

[1] *Fikretu'l-islami anil-kewni wel-hajati wel-insani,* rad autora za koji se nada da će uspjeti da ga objavi.

I teško tim besposličarima koji su se zabavljali: *Na dan kada će grubo u vatru džehennemsku biti gurnuti* (52/13)... To je surov prizor. *Ed-De'un* je guranje s leđa. Ovo je grub pokret koji pristoji lažljivcima koji se zabavljaju, koji se ne trude i koji nisu svjesni onoga što se dešava oko njih. Njih, jednostavno, vode i guraju s leđa.

Kad budu dovedeni i dotjerani do ivice vatre, bit će im rečeno: *Ovo je vatra koju ste poricali* (52/14)...

I dok su oni na ovoj muci, između guranja i vatre s kojom su suočeni mimo svoje volje, dolazi im osuda i prijekor, ukazuje im se i aludira na poricanje koje su oni prethodno prakticirali: *Pa je li ovo čarolija, ili vi ne vidite?* (51/15). Oni su za Kur'an govorili da je čarolija. Pa je li ova vatra koju vide isto tako čarolija?! Ili je to krupna i strašna istina? Ili oni ne vide ovu vatru kao što nisu vidjeli Istinu u Časnom Kur'anu?!

Kad završava ovim gorkim i sarkastičnim prijekorom Kur'an žuri da im saopći da je nada za njih izgubljena: *Pržite se u njoj, isto vam je trpjeli ili ne trpjeli, - to vam je kazna za ono što ste radili"* (52/16).

Za unesrećenog nema gore nesreće od ove, a to je da zna da je trpio ili netrpio jedno te isto. Kazna će se sigurno dogoditi i niko je neće moći otkloniti. Bol je jedan, trpio ili očajavao. Ostanak u vatri je određen i propisan, svejedno trpio ili pomagao. Uzrok toga je što je to naplata za djelo. To je kazna, ona ima realan uzrok, zato nema izmjene ni promjene!

Time završava ovaj strašni prizor, kao što završava prva cjelina ovim silovitim ritmom.

* * *

Što se tiče druge cjeline, ona izaziva osjećanja, međutim, ona je puna blagostanja i udobnosti, puna klicanja neodoljivom uživanju, pogotovo poslije prizora očajne kazne:

A čestiti će biti u džennetskim baščama i blaženstvu (52/17)

i u onom što im je Gospodar njihov dao će uživati - njih će Gospodar njihov patnje u ognju sačuvati (52/18).

"Jedite i pijte i neka vam je prijatno, to je za ono što ste radili!" (52/19).

Biće naslonjeni na divanima poredanim, a vjenčaćemo im hurije džennetske (52/20).

Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela priključićemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti - svaki čovjek je odgovoran za ono što sam čini - (52/21)

i još ćemo ih darovati voćem i mesom kakvo budu željeli (52/22).

jedni drugima će, u njemu, pune čaše dodavati - zbog njih neće biti praznih besjeda i pobuda na grijeh -, (52/23)

a služiće ih posluga njihova nalik na biser skriveni, (52/24)

i obraćaće se jedni drugima i jedni druge će pitati: (52/25)

"Prije smo među svojima strahovali", - govoriće - (52/26)

"pa nam je Allah milost darovao i od patnje u ognju nas sačuvao; (52/27)

mi smo Mu se prije klanjali, On je, doista, dobročinitelj i milostiv" (52/28).

Prizor je bliži prizorima čulnog uživanja koje se u početku obraća čulima i koje privlači duše slastima osjetila u njihovoj prečišćenoj formi. Ovaj prizor stoji nasuprot onog prizora strašne kazne s kojom se suočavaju tvrda ali i nemarna srca:

A čestiti će biti u džennetskim baščama i blaženstvu (52/17)

i u onom što im je Gospodar njihov dao će uživati - njih će Gospodar njihov patnje u ognju sačuvati (52/18).

Sama zaštita od patnje u ognju čiji su prizori izloženi u ovoj suri je milost i blagodat. A kako i nije kad su s njom *džennetske bašče i blaženstvo (52/17)?* Kako i nije kad se oni naslađuju i uživaju u onome što im je njihov Gospodar dao?

Uz blagodati i slasti ide lijep doček i ukazivanje počasti:

"Jedite i pijte i neka vam je prijatno, to je za ono što ste radili!" (52/19).

Ovo je, samo po sebi, veći užitak. Oni se dozivaju ovim Uzvišenim pozivom i oglašava se da su oni zaslužili ono u čemu se nalaze:

Biće naslonjeni na divanima poredanim (52/20)... Divani dotjerani i poredani na kojima oni nalaze užitak što su se našli zajedno sa svojom braćom u ovim blagodatima: *A vjenčaćemo im hurije džennetske (52/20)*... Ovo, opet, pretpostavlja najbolje od svih lijepih uživanja koje čovjeku mogu naumpasti.

Počast ide korak dalje kad se njima u ovoj blagodati pridružuju njihovi potomci koji su vjerovali, što je povećanje u brizi i pažnji, makar djela potomaka bila na nižoj razini od ranga čestitih i bogobojaznih, sve dok to potomstvo vjeruje. To neće ništa umanjiti djela očeva ni njihove rangove. To isto neće narušiti princip pojedinačne odgovornosti i obračun svakog prema djelu koje je uradio, to je Allahova milost prema svima:

Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela priključićemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti - svaki čovjek je odgovoran za ono što sam čini - (52/21).

Prizor nastavlja da izlaže razne vrste uživanja i slasti u tom blaženstvu. Tamo su voće i meso kakvo budu željeli. U njemu će iz čaša piće koje nije poput ovosvjetskog vina koje izbacuje prazne besjede i besmislice sa usana i jezika i širi grijeh i pobunu u osjećanjima i organima. Ove čaše su čiste i nedotaknute: *Zbog njih neće biti praznih besjeda i pobuda na grijeh (52/23)*... Oni će ih između sebe dodavati jedni drugima i zajedno piti, što je dodatni moment u prisnosti, slasti i uživanju. Služit će ih i čašu im okolo nositi lijepi i bezazleni momci, čisti, čedni i svježi: *nalik na biser skriveni (52/24)*, što umnogostručava srdačnost ugodnog skupa u tijelima i srcima.

Upotpunjujući srdačnu atmosferu prizora, kontekst iznosi njihove međusobne razgovore, njihovo prisjećanje prošlosti i navođenje razloga koji su im osigurali sigurnost, zadovoljstvo, obilje, raskoš, radost i blaženstvo. Kontekst otkriva srcima tajnu ovog uživanja i ukazuje na put koji vodi do ove blagodati:

I obraćaće se jedni drugima i jedni druge će pitati: (52/25)

"Prije smo među svojima strahovali", - govoriće - (52/26)

"pa nam je Allah milost darovao i od patnje u ognju nas sačuvao; (52/27)

mi smo Mu se prije klanjali, On je, doista, dobročinitelj i milostiv" (52/28).

Tajna je, dakle, u tome što su oni živjeli na oprezu od ovog Dana. Živjeli su u strahu od susreta sa svojim Gospodarom. Živjeli su bojeći se polaganja računa pred Njim. Živjeli su tako i među svojim najbližim, gdje vlada zavaravajuća sigurnost, ali se oni nisu dali zavarati, gdje vlada zaokupljenost igrom i zabavom, ali se oni nisu time zaokupljali.

Tada im je Allah darovao Svoju milost i sačuvao ih patnje u ognju koja prolazi kroz tijela poput vrućeg otrova koji peče! On ih je sačuvao ove patnje iz Svoje milosti i dobrote, znajući za njihovu bogobojaznost, strahopoštovanje i strahovanje. I oni ovo dobro znaju. Oni znaju da djelo ne uvodi svog aktera u Džennet bez Allahove milosti i dobrote. Djelo ne može ništa više učiniti do da posvjedoči da je njegov akter uložio trud i da je težio za onim što je kod Allaha. Ovo je ono što zaslužuje Allahovu milost.

Uz strahovanje, oprez i bogobojaznost oni su se molili Allahu: *Mi smo Mu se prije klanjali* (52/28)... Oni znaju da su Njegovi atributi dobročinstvo i milost prema ljudima: *On je, doista, dobročinitelj i milostiv* (52/28)...

Kontekst isto tako otkriva tajnu prispjeća do međusobnog razmjenjivanja misli ovih sretnika koji uživaju u kući blagodati.

* * *

Sada, kada su osjećanja primila bič žestoke kazne u prvoj cjelini, primila zov za raskošno uživanje u drugoj cjelini, čime se i jednima i drugima pobuđuje njihova senzibilnost za recepciju činjenica, kontekst ih tretira kampanjom brzih taktova. On ih u njima progoni nepobitnim činjenicama, ide u stopu za njihovim tlapnjama koje se u njima javljaju u formi neodobravajućih pitanja i snažnih izazova a koje nemaju potvrdu ljudske naravi da u njih dospije na bilo koji način:

Zato ti opominji, jer ti, milošću Gospodara svoga, nisi ni prorok ni lud (52/29).

Zar oni da govore: "On je pjesnik, sačekaćemo da vidimo šta će mu suđeno biti" (52/30).

"Pa čekajte" - reci ti - "i ja ću zajedno s vama čekati!" (52/31).

Da li im to dolazi od pameti njihove ili su oni inadžije tvrdoglave? (52/32).

Zar oni da govore: "Izmišlja ga!" - Ne, nego oni neće da vjeruju; (52/33)

zato neka oni sastave govor sličan Kur'anu, ako istinu govore! (52/34).

Zar su oni bez Stvoritelja stvoreni ili su oni sami sebe stvorili?! (52/35).

Zar su oni nebesa i Zemlju stvorili?! Ne, nego oni neće da vjeruju (52/36).

Zar je u njih blago Gospodara tvoga, ili, zar oni vladaju?! (52/37)

Zar oni imaju ljestve, pa na njima prisluškuju? Neka onaj među njima koji tvrdi da je nešto čuo donese potvrdu očitu (52/38).

Zar da su za Njega - kćeri, a za vas da su - sinovi?! (52/39).

Zar ti tražiš od njih nagradu, pa su nametom opterećeni (52/40).

Zar je u njih iskonska knjiga, pa oni prepisuju?! (52/41)

Zar oni zamke da postavljaju?! Ta u zamku će se uhvatiti baš oni koji ne vjeruju! (52/42)

Zar oni drugog boga osim Allaha da imaju?! Hvaljen neka je Allah, On je iznad onih koje Mu ravnim smatraju! (52/43)

I kad bi vidjeli da komad neba pada, rekli bi: "Oblaci nagomilani!" (52/44).

Zato ti opominji (52/29)... Govor je upućen Poslaniku (alejhi's-selam) da ustraje u opominjanju i da ga od toga ne odvrati njihov loš postupak s njim i teške optužbe protiv njega. Oni su za njega jedanput govorili da je prorok, a drugi put su govorili da je lud. Ove dvije kvalifikacije kod njih je objedinjavalo uvjerenje koje je među njima bilo rašireno, a to je da proroci primaju od šejtana, a da šejtan isto tako zavodi pojedine ljude pa postanu ludi. Šejtan je, dakle, zajednički imenitelj objema kvalifikacijama: prorok ili luđak! Ono što je njih motiviralo da Poslanika (alejhi's-selam) okvalificiraju ovom ili onom kvalifikacijom, ili da kažu da je pjesnik ili vrač, ono što ih je motiviralo na sve ovo jeste njihova zbunjenost pred kur'anskim čudom koji ih je iznenadio govorom na koji oni nisu bili navikli, a inače su rječiti i poznati po dobrom govoru! Pošto nisu htjeli - zbog nekog unutrašnjeg razloga - da priznaju da je Kur'an od Allaha, bilo im je potrebno da obrazlože njegov izvor koji je nedostupan čovjeku, pa su rekli: To je

inspiracija džina i uz njihovu pomoć, pa njegov akter ili je prorok koji prima od džina, ili je vrač koji se njima pomaže, ili je pjesnik koji ima inspiraciju od džina, ili je lud pa ima kontakt sa šejtanom koji iz njega govori ovim neobičnim govorom!

To su teške i grozne riječi. Zato Uzvišeni Allah tješi Svoga poslanika i minimizira njihov značaj u njegovoj duši. Allah mu svjedoči da je on okružen milošću svoga Gospodara uz koju ne ide proroštvo ni ludost: *Zato ti opominji, jer ti, milošću Gospodara svoga, nisi ni prorok ni lud* (52/29)...

On ne odobrava njihove riječi da je on pjesnik: *Zar oni da govore: "On je pjesnik, sačekaćemo da vidimo šta će mu suđeno biti"* (52/30)... Ovo su oni govorili. Govorili su jedan drugom: Strpite se, ostanite čvrsti u onome na čemu ste dok mu ne dođe smrt, pa će nas ona spasiti od njega! Savjetovali su jedan drugom da sačekaju dok ga ne snađe smrt. Zato se Poslaniku (alejhi's-selam) sugerira da im odgovori u vidu uvijene prijetnje: *"Pa čekajte" - reci ti - "i ja ću zajedno s vama čekati!"* (52/31)... I saznat ćete kome će pripasti kraj i koga će čekanje dovesti do pobjede i slave.

Kurejševićke starješine su nosili nadimak *zewu'l-hulum* ili *zewu'l-ahlam*, tj. razboriti ljudi, kao aluzija na njihovu razboritost i mudrost u vođenju poslova. On se podsmijeva njima i njihovoj "razboritosti" prema islamu, jer njihov stav prema njemu u oprečnosti je sa mudrošću i razumom. Zato ironično pita: Jesu li ovi epiteti kojima oni opisuju Muhammeda (alejhi's-selam) i ti stavovi koje oni zauzimaju prema njegovom poslanstvu bili inspiracija njihovih snova ili su oni tvrdoglave inadžije koji se ne pridržavaju onoga što im nalažu snovi i razum:

Da li im to dolazi od pameti njihove ili su oni inadžije tvrdoglave? (52/32).

U prvom pitanju je jetka ironija. U drugom pitanju je odlučna optužba. Jedno od ovo dvoje sigurno će ih stići zbog njihovog sumnjičavog stava!

Njihovi jezici vrijeđali su Allahova Poslanika (alejhi's-selam) optužujući ga da izmišlja ono što govori. Zato on ovdje pita negodujući: Ako oni govore "izmišlja ga", kao da ova riječ ne može da se kaže, pa on za nju pita ne odobravajući: *Zar oni da govore: "Izmišlja ga!"* (52/33) ... Kontekst požuruje da objasni uzrok ovog čudnog govora: - *Ne, nego oni neće da vjeruju;* (52/33). Odsustvo osjećaja za vjeru u njihovim srcima jeste to što ih čini da govore riječi poput ovih, nakon što ih je to onemogućilo da shvate

suštinu ovog Kur'ana, jer da su je shvatili, znali bi da on nije ljudsko djelo i da ga nosi samo onaj ko je iskren i vjeran.

S obzirom na činjenicu da njihova srca ne osjećaju suštinu ovog Kur'ana, on ih, dakle, izaziva argumentom realnosti koji je neosporan: *Zato neka oni sastave govor sličan Kur'anu, ako istinu govore!* (52/34).

Ovaj izazov ponovljen je u Časnom Kur'anu, a poricatelji su ga dočekali nemoćni, stojeći prema njemu poniženi. Isto tako pred njim će stajati svaki pojedinac do Sudnjeg dana.

U ovom Kur'anu, zbilja, ima neka posebna tajna. Nju osjeća svako ko se suoči sa njegovim tekstovima od samog početka prije nego što počne u njima istraživati aspekte nadnaravnosti. On osjeća posebnu snagu u izrazima ovog Kur'ana. Osjeća da postoji nešto iza značenja koja razum shvaća iz izraza. Osjeća da se nekakav element izlijeva u osjećanja čim čuje ovaj Kur'an. To neki ljudi uviđaju jasno, a drugi nejasno. Međutim, to u svakom slučaju postoji. Ovaj element koji se izlijeva u osjećanja, teško je odrediti njegov izvor. Je li to sam izraz? Je li to značenje koje se u njemu krije? Jesu li to slike i nijanse značenja kojima on zrači? Je li to poseban kur'anski ritam koji se razlikuje od ritma ostalog govora koji se oblikuje od jezika? Ili su svi ovi elementi zajedno? Ili je to nešto drugo, iza ovoga, neodređno?!

To je tajna pohranjena u svakom kur'anskom tekstu, koji osjeća svako ko se suoči sa tekstovima ovog Kur'ana od samog početka... Potom iza nje dolaze tajne koje se dokučuju razmatranjem, razgledanjem i razmišljanjem o strukturi čitavog Kur'ana:

U cjelovitom i ispravnom poimanju koje on stvara u osjećanju, srcu i umu. O poimanju biti ljudske egzistencije, o biti cijele egzistencije, o pravoj biti iz koje izvire svaka bit. O Biti Uzvišenog Allaha.

U metodi koju Kur'an slijedi u izgradnji ovog cjelovitog i ispravnog poimanja o ljudskoj spoznaji. On se obraća iskonskoj ljudskoj prirodi, i to posebnim govorom kakav nije poznat u govoru nikog od ljudi. On prevrće ljudsko srce sa svih strana, prilazi mu na sve prolaze i tretira ga poput eksperta, po svakom uglu i svakoj tajni u njemu.

U sveobuhvatnosti, ravnoteži i usklađenosti između svih njegovih smjernica, tako da se one sve dovode u jednu ravan, što je potpuno nepoznato u ljudskoj aktivnosti, koja se ne zadržava u jednom stanju, koja se ne zaustavlja na jednom nivou, koja ne obuhvata ovako sa svih aspekata

i koja nije u stanju da uspostavi apsolutnu ravnotežu u kojoj nema viška ni manjka, niti pregonjenja ni nedogonjenja i apsolutni sklad u kome nema oprečnosti ni sudara bilo u primarnim bilo u sekundarnim pitanjima.

Ovi i njima slični fenomeni koji su dokučivi, uz tu skrivenu tajnu koja nema načina da je se negira, daju ovoj Knjizi karakteristiku univerzalne mu'džize za sva vremena. To je stvar koju ne osporava čovjek koji poštuje svoja osjećanja, poštuje sebe i poštuje istinu koja ga obasja snažno, duboko i jasno, kad god se suoči sa Kur'anom čistog srca. *Zato neka oni sastave govor sličan Kur'anu, ako istinu govore!* (52/34).

Slijedeće pitanje odnosi se na suštinu njihove egzistencije. To je činjenica s kojom se oni moraju suočiti. Oni nemaju drugog načina da je protumače do onako kao što Kur'an kaže o njoj, a to je da oni imaju Stvoritelja koji ih je stvorio, a to je Allah (Uzvišeni), da On Sam po Sebi opstoji, a oni su stvoreni:

Zar su oni bez Stvoritelja stvoreni ili su oni sami sebe stvorili?! (52/35).

Njihova egzistencija ovako, bez Stvoritelja, jeste stvar koju logika iskonske ljudske prirode odbija od samog početka. To ne zahtijeva ni veću ni manju raspravu. Što se tiče pitanja da su oni sami sebe stvorili, jeste stvar koju oni nisu tvrdili, niti to tvrdi ijedno stvorenje. Ako ove dvije hipoteze nisu održive po logici iskonske ljudske prirode, ne preostaje ništa osim ova istina koju iznosi Kur'an, a to je da su oni svi stvorenja Jednog Allaha sa kojim niko ne učestvuje u stvaranju i oblikovanju, pa nije dozvoljeno ni da Mu se neko pridružuje u Božanstvu i obožavanju... To je jasna i jednostavna logika.

Isto tako ih suočava sa postojanjem nebesa i Zemlje koji su pred njima. Pa jesu li ih oni stvorili? Oni nisu, po prirodi stvari, stvorila same sebe, kao što ni oni nisu stvorili sebe:

Zar su oni nebesa i Zemlju stvorili?! Ne, nego oni neće da vjeruju (52/36).

Oni - niti bilo koji um koji prizna logiku iskonske prirode - ne kažu: Nebesa i Zemlja su stvorili sami sebe, ili su stvoreni bez Stvoritelja. Oni isto tako ne tvrde da su ih oni stvorili... Oni stoje pred njima u vidu živog pitanja koje traži odgovor na svoje postojanje! Oni su, kad bi bili upitani ko je stvorio nebesa i Zemlju, odgovarali da je to učinio Allah. Međutim, ova činjenica se nije bila iskristalizirala u njihovoj spoznaji do nivoa da ona

postaje uvjerenje koje ostavlja svoje tragove na srce pokrećući ga na istinsko i jasno vjerovanje. *Ne, nego oni neće da vjeruju* (52/36)...

Zatim ih spušta jednu stepenicu niže sa stepenice stvaranja i kreiranja njih samih ili stvaranja nebesa i Zemlje, pa ih pita: Da li oni posjeduju Allahove riznice i da li oni vladaju uskraćivanjem i davanjem, štetom i koristi:

Zar je u njih blago Gospodara tvoga, ili, zar oni vladaju?! (52/37).

Ako oni nisu takvi i ako to oni ne tvrde, pa ko onda posjeduje riznice, ko je taj ko vlada? Kur'an na to kaže: Allah je Taj koji uskraćuje i pruža, koji upravlja i raspolaže. Ovo je to jedino tumačenje onoga što se dešava u Kosmosu kad je riječ o ustezanju, davanju, raspolaganju i upravljanju, a nakon demantija da su oni ti koji posjeduju riznice i da su oni ti koji raspolažu stvarima.

Onda ih spušta još jednu stepenicu niže, pitajući ih imaju li oni sredstvo da prisluškuju izvor Objave:

Zar oni imaju ljestve, pa na njima prisluškuju? Neka onaj među njima koji tvrdi da je nešto čuo donese potvrdu očitu (52/38).

Muhammed (alejhi's-selam) njima govori da je on poslanik kome se objavljuje i da se ovaj Kur'an njemu objavljuje iz viših sfera. Međutim, oni opovrgavaju ono što on govori. Imaju li oni ljestve pa da sa njih prisluškuju i znaju da se Muhammedu ne objavljuje i da je Istina nešto drugo a ne ono što on govori?! *Neka onaj među njima koji tvrdi da je nešto čuo donese potvrdu očitu* (52/38) - tj., neka donesu jak argument koji u sebi nosi takav snažan dokaz koji će ljude privesti uvjerenju. U ovome je aluzija na moć Kur'ana s kojom se oni susreću u njegovim ajetima i dokazima, ali su oni oholi i tvrdoglavi prema njima!

Zatim raspravlja o jednoj od njihovih destruktivnih izjava o Uzvišenom Allahu. To je izjava u kojoj oni pripisuju kćerinstvo melekima koje oni drže ženskim bićima, upućujući govor neposredno njima, kao dodatni moment u postiđivanju i ponižavanju:

Zar da su za Njega - kćeri, a za vas da su - sinovi?! (52/39).

Oni su smatrali da su kćeri na nižem stepenu od sinova do te mjere da bi im lice pocrnilo od ljutnje i muke kad bi im bilo javljeno da su dobili žensko dijete. Oni se i pored ovoga nisu stidjeli da kćeri pripisuju Allahu! On ih ovdje prekorava zbog njihovih običaja i tradicija, da bi ih postidio

zbog njihove tvrdnje. To je, samo po sebi, destrukcija koja se ne može održati!

Oni su držali teškim to što ih je Poslanik pozivao na Pravi Put iako im je on to nudio iskreno i bezazleno, nije za to tražio nagradu, nije im nametao danak. Najmanje što nudi čista ponuda jeste da se njen protagonist dočeka lijepo, a i da se odbije lijepo ako neće da prime ono što im nudi i što im on iznosi. On ovdje osuđuje njihov takav stav za koji nema razloga pa kaže:

Zar ti tražiš od njih nagradu, pa su nametom opterećeni! (52/40), -

odnosno opterećeni nametom koji si im ti nametnuo u vidu nagrade za ono što govoriš! Ako stvarnost govori da nema nagrade i da nema danka, kako će ovaj njihov čin izgledati nizak i ružan, čin od koga će se postidjeti kad se s njim budu suočili?

Vraća se Kur'an i suočava ih sa suštinom njihovog postojanja i njihovim položajem u Bitku. Oni su robovi i oni imaju granice. Njima je ovaj bitak otkriven u izvjesnoj mjeri, a skriven iza toga, što je svojstveno za Gospodara Bitka. Postoji, dakle, skriveno i nepoznato koje je svojstveno Allahu, a koje je nedostupno ljudima, i oni o njemu ne znaju ništa jer su oni Božiji robovi:

Zar je u njih iskonska knjiga, pa oni prepisuju?! (52/41).

Oni znaju da kod njih nije skriveno, nepoznato, da oni o tome ne znaju ništa i da oni nemaju nad tim nikakve moći. Oni znaju da oni ne pišu ništa u registar skrivenog i nepoznatog, već Allah u njega piše ono što hoće, što odredi Svojim robovima.

Onaj ko posjeduje registar skrivenog i nepoznatog i onoga što u njemu odredi i isplanira, jeste onaj koji može da u njemu nešto odredi i da zamku postavi. Pa šta je njima, njima se ne pokazuje skriveno i nepoznato? Oni ne pišu u njegov registar, ali oni tebi zamke postavljaju i snuju misleći da će biti kadri učiniti nešto u budućnosti, zato i govore: On je pjesnik, sačekat ćemo da vidimo šta će mu suđeno biti!

Zar oni zamke da postavljaju?! Ta u zamku će se uhvatiti baš oni koji ne vjeruju! (52/42).

Oni su, ustvari, ti na koje će se sručiti ono što im odredi Gospodar skrivenog i nepoznatog. Oni su ti koje će pogoditi Njegove spletke i zamke, jer Allah to najbolje čini:

Zar oni drugog boga osim Allaha da imaju?! (52/43)... boga koji će ih održavati, pomagati i odvraćati od njih Allahove zamke. *Hvaljen neka je Allah, On je iznad onih koje Mu ravnim smatraju!* (52/43) - Uzvišeni Allah daleko je od njihovih lažnih i bolesnih poimanja!

Ovim lišavanjem Uzvišenog Allaha od politeizma onih koje Mu oni ravnim smatraju završava ova kampanja neprekidnih koraka i snažnih ritmova. Svaka sumnja je otkrivena, svaki dokaz je pobijen tako da ljudi stoje pred golom istinom lišeni svake isprike i svakog argumenta. Tada ih predstavlja u pravoj njihovoj suštini, kao tvrdoglave i ohole ljude koji raspravljaju o onome što je jasna istina držeći se za najmanju sumnju, ali izdaleka:

I kad bi vidjeli da komad neba pada, rekli bi: "Oblaci nagomilani!" (52/44)

To jest, kada bi se na njih sručila kazna u obliku komada neba koje pada na njih i koje nosi propast, rekli bi, gledajući to kako pada: *"Oblaci nagomilani!"* (52/44)...Oblaci u kojma je voda i život! Iz tvrdoglavosti da priznaju istinu, makar sablja visila nad njihovim vratom, kako kažu! Vjerovatno se ovim ukazuje na kazivanje o narodu Ādu i na njihove riječi kad su vidjeli smrtonosni i rušilački oblak: *Ovaj nam oblak kišu donosi!* (46/24)... Odgovor je bio: *Ne, to je ono što ste požurivali: vjetar koji vam bolnu patnju nosi, koji voljom Gospodara svoga, sve ruši* (46/24-25)...

* * *

Kod ove granice odslikavanja njihove tvrdoglavosti i oholosti prema Istini, makar im se nad glavama nadvila propast, govor se usmjerava Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) govoreći mu da digne ruke od njih, da ih prepusti Danu čiji je spomen i opis naveden u početku ove sure i kazni koja ih očekuje od Njega. Govori mu se da strpljivo čeka presudu svoga Gospodara koji ga podržava, štiti i čuva. Traži se od njega da veliča i hvali svoga Gospodara ujutro, kad ustaje i noću i kad se zvijezde gube:

Zato ih pusti dok se ne suoče s Danom u kome će pomrijeti, Danom kada im lukavstva njihova nimalo neće koristiti i kada im niko neće pomoći. A za sve nasilnike i druga će kazna prije one biti, ali većina njih ne zna. A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga, Mi tebe i vidimo i štitimo; i

veličaj i hvali Gospodara svoga kad ustaješ, i noću Ga veličaj i kad se zvijezde gube (52/45-49).

Ovo je nova cjelina u kampanji koja počinje prijetnjom strašnim Danom, Danom u kome će biti puhnuto u Rog pa će ostati kao gromom pogođeni - neposredno pred proživljenje - Danom u kome im neće koristiti snovanje niti pomoć pomagača. Ako i danas prave spletke i zamke, na taj dan im neće koristiti spletke ni snovanje. Za njih će biti kazna i prije kazne na tom Danu - vrsta te kazne je nepoznata - ali većina njih ne zna.

Ovom posljednjom prijetnjom rješava se stvar negatora i nasilnika koje je ovako dugo i žestoko progonio, da bi s njima okončao mjestom ugroženog koga očekuje kazna iz oblaka izdaleka i izbliza... Rješava se toga, pravi zaokret i obraća Časnom Poslaniku, koga su vrijeđali protivnici i o kome su smutljivci širili razne glasine, obraća se njemu, Poslaniku (alejhi's-selam), upućujući ga da se strpi u ovim poteškoćama, ovom ugonjenju u laž i ovom vrijeđanju i da bude izdržljiv na ovom dugom i teškom putu pozivanja u vjeru, ostavljajući stvar Allahovoj presudi da učini šta hoće: *A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga* (52/48)...

U usmjerenju na strpljivost krije se nagovještaj Božanske ljubavi, Božije brige i drage prisnosti koja potpuno otklanja poteškoće na putu i koja strpljivost u ovim situacijama čini dragom stvari, a ona je, opet, sredstvo za ovo časno poštovanje:

A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga, Mi tebe i vidimo i štitimo (52/48)...

Kakvog lijepog izraza! Kakve lijepe slike! Kakvo divno poštovanje!

To je stepen i čast kojeg nikad nije dostigao nijedan čovjek. To je čast koju odslikava ovaj jedinstven izraz u cijelom Kur'anu, čak među sličnim izrazima.

Mūsāu (alejhi's-selam) je bilo rečeno: *Tebe sam izabrao, zato ono što ti se objavljuje slušaj* (20/13)... Njemu je, također, bilo rečeno: *I Ja sam učinio da te svako voli i da rasteš pod okom Mojim* (20/39)... Njemu je isto tako bilo rečeno: *I Ja sam te za Sebe izabrao* (20/41)...

Sve su ovo izrazi koji ukazuju na visoke položaje. Međutim, Muhammedu (alejhi's-selam) je rečeno: *Mi tebe i vidimo i štitimo* (52/48). Ovo je izraz u kome se krije posebno poštovanje i posebna prisnost. On baca jedinstvenu sjenu, nježniju i prozirniju od svake druge sjene... Ljudski izraz, ustvari, nije u stanju da prevede ovaj specifičan izraz.

Dovoljno nam je zato da ukažemo na njegovu nijansu i da živimo u ovom okrilju.

Uz ovu prisnost dolazi i uputa za Pravi Put, put stalne veze s Njim: *I veličaj i hvali Gospodara svoga kad ustaješ, i noću Ga veličaj i kad se zvijezde gube* (52/48-49)... Tokom dana, pri buđenju iz sna, noću i kad se zvijezde gube u zoru. Postoji, dakle, vrijeme za ovu dragu prisnost. Veličanje Allaha je opskrba, prisnost i tajni razgovor za srca. Pa kako je tek onda sa srcem dragog i bliskog ljubitelja?!

* * *

سورة النجم مكية
وآياتها ٦٢

بسم الله الرحمن الرحيم

« وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ * مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ * وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ * إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ * عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ * ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ * وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ * ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ * فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ * فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ * مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ * أَفَتُمَارُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ * وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ * عِندَ سِدْرَةِ الْمُنتَهَىٰ * عِندَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ * إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ * مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ * لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ.

« أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ * وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ؟ * أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ؟ * تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ! * إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَآبَاؤُكُم مَّا أَنزَلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ، إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنفُسُ، وَلَقَدْ جَاءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ الْهُدَىٰ * أَمْ لِلْإِنسَانِ مَا تَمَنَّىٰ؟ * فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَىٰ * وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِن بَعْدِ أَن يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاءُ وَيَرْضَىٰ * إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنثَىٰ * وَمَا لَهُم بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ، وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا.

« فَأَعْرِضْ عَمَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا ٱلْحَيَاةَ ٱلدُّنْيَا * ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ
ٱلْعِلْمِ ، إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ ، وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱهْتَدَىٰ * وَلِلَّهِ مَا فِى
ٱلسَّمَاوَاتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ، لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا ، وَيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَحْسَنُوا
بِٱلْحُسْنَى * ٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَاحِشَ - إِلَّا ٱللَّمَمَ - إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ
ٱلْمَغْفِرَةِ ، هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ ، وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ فِى بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ
فَلَا تُزَكُّوا أَنفُسَكُمْ ، هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱتَّقَىٰ .

« أَفَرَأَيْتَ ٱلَّذِى تَوَلَّىٰ * وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا وَأَكْدَىٰ ؟ * أَعِندَهُ عِلْمُ ٱلْغَيْبِ فَهُوَ
يَرَىٰ ؟ * أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسَىٰ * وَإِبْرَاهِيمَ ٱلَّذِى وَفَّىٰ * أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ
وِزْرَ أُخْرَىٰ * وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ * وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ * ثُمَّ يُجْزَاهُ
ٱلْجَزَاءَ ٱلْأَوْفَىٰ ؟ * وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلْمُنتَهَىٰ ؟ * وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ ؟ * وَأَنَّهُ هُوَ
أَمَاتَ وَأَحْيَا ؟ * وَأَنَّهُ خَلَقَ ٱلزَّوْجَيْنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰ * مِن نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنَىٰ ؟ *
وَأَنَّ عَلَيْهِ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُخْرَىٰ ؟ * وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ؟ * وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ ٱلشِّعْرَىٰ ؟ *
وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا ٱلْأُولَىٰ * وَثَمُودَ فَمَا أَبْقَىٰ * وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ ، إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ
أَظْلَمَ وَأَطْغَىٰ * وَٱلْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَىٰ * فَغَشَّاهَا مَا غَشَّىٰ ؟ * فَبِأَىِّ آلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارَىٰ ؟ *
هَٰذَا نَذِيرٌ مِّنَ ٱلنُّذُرِ ٱلْأُولَىٰ * أَزِفَتِ ٱلْآزِفَةُ * لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ كَاشِفَةٌ *
أَفَمِنْ هَٰذَا ٱلْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ؟ * وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ * وَأَنتُمْ سَامِدُونَ ؟ *
فَٱسْجُدُوا لِلَّهِ وَٱعْبُدُوا . . . » .

SURA EN-NEDŽM
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 62 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Tako Mi zvijezde kad zalazi, (53/1)

vaš drug nije s pravog puta skrenuo i nije zalutao! (53/2)

On ne govori po hiru svome (53/3)

to je samo Objava koja mu se obznanjuje, (53/4)

uči ga jedan ogromne snage, (53/5)

razboriti, koji se pojavio u liku svome (53/6)

na obzorju najvišem, (53/7)

zatim se približio, pa nadnio - (53/8)

blizu koliko dva luka ili bliže - (53/9)

i objavio robu Njegovu ono što je objavio, (53/10)

srce nije poreklo ono što je vidio, (53/11)

pa zašto se prepirete s njim o onom što je vidio? (53/12)

On ga je i drugi put vidio, (53/13)

kod Sidretu-l muntehaa (53/14)

kod kojeg je džennetsko prebivalište, (53/15)

kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo - (53/16)

pogled mu nije skrenuo, nije prekoračio, (53/17)

vidio je najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara (53/18).

Šta kažete o Lātu i Uzzāu (53/19)

i Menātu, trećoj najmanje cijenjenoj? - (53/20).

Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri?! (53/21)

To bi tada bila podjela nepravedna (53/22).

To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav dokaz nije poslao; oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa (53/23).

Ne može čovjek da ostvari sve što poželi, (53/24)

Allahu pripada i onaj i ovaj svijet! (53/25)

A koliko na nebesima ima meleka čije posredovanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onog kojim je zadovoljan (53/26).

Oni koji ne vjeruju u onaj svijet nazivaju meleke imenima ženskim, (53/27)

a o tome ništa ne znaju, slijede samo pretpostavke, a pretpostavka istini baš nimalo ne koristi (53/28).

Zato se ti okani onoga koji Kur'an izbjegava i koji samo život na ovom svijetu želi, (53/29)

to je vrhunac njihova znanja -, Gospodar tvoj dobro zna one koji su skrenuli s Njegova puta i On dobro zna one koji su na pravom putu (53/30).

Allahovo je sve što je na nebesima i što je na Zemlji - da bi, prema onome kako su radili, kaznio one koji rade zlo, a najljepšom nagradom nagradio one koji čine dobro, (53/31)

one koji se klone velikih grijehova i naročito razvrata, a one bezazlene On će oprostiti jer Gospodar tvoj, zaista, mnogo prašta, - On dobro zna sve o vama, otkad vas je stvorio od zemlje i otkad ste bili zameci u utrobama majki vaših; zato se ne hvališite bezgrešnošću svojom - On dobro zna onoga koji se grijeha kloni (53/32).

Reci ti Meni o onome koji istinu izbjegava (53/33)

i malo udjeljuje, i posve prestane udjeljivati, (53/34)

zna li on ono što je skriveno, pa vidi? (53/35)

Zar on nije obaviješten o onom što se nalazi u listovima Mūsāovim (53/36)

i Ibrāhimovim: - koji je obaveze potpuno ispunjavao (53/37)

da nijedan griješnik tuđe grijehe neće nositi; (53/38)

i da je čovjekovo samo ono što sam uradi, (53/39)

i da će se trud njegov sigurno iskazati, (53/40)

i da će prema njemu u potpunosti nagrađen ili kažnjen biti, (53/41)

i da će se Gospodaru tvome ponovo vratiti, (53/42)

i da On na smijeh i na plač navodi, (53/43)

i da On usmrćuje i oživljava (53/44)

i da On par, muško i žensko, stvara (53/45)

od kapi sjemena kad se izbaci; (53/46)

i da će ih On ponovo oživjeti, (53/47)

i da On daje bogatstvo i moć da stiču, (53/48)

i da je On Sirijusa Gospodar, (53/49)

i da je On drevni narod Ād uništio, (53/50)

i Semūd, i da nikog nije poštedio, (53/51)

i još prije Nūhov narod, koji je najokrutniji i najobjesniji bio; (53/52)

i prevrnuta naselja On je prevrnuo, (53/53)

i snašlo ih je ono što ih je snašlo - (53/54)

pa, u koju blagodat Gospodara svoga ti još sumnjaš? (53/55).

Ovaj Kur'an je opomena kao i prijašnje opomene: (53/56)

Smak svijeta se približava, (53/57)

Allah će ga jedini otkriti! (53/58).

Pa zar se ovom govoru iščuđavate - (53/59)

i smijete se, a ne plačete (53/60)

gordo dignutih glava? (53/61).

Bolje padajte licem na tle pred Allahom i klanjajte se! (53/62).

Ova sura u cijelosti kao da je nebeska muzička melodija skladnog ritma. Melodija naprosto teče kako strukturom njenog izraza tako i melodičnim i rimovanim završecima njenih ajeta. Ova melodičnost u suri se zamjećuje općenito, a izgleda jasno da je on cilj na nekim mjestima. Negdje je dodata riječ ili izabrana rima da se osigura ispravnost intonacije i preciznost ritma - pored željenog cilja koga ona vrši u kontekstu, kao što je običaj kur'anskog izraza - poput Njegovih riječi: *Šta kažete o Lātu i Uzzāu i Menātu, trećoj najmanje cijenjenoj? -* (53/19-20). Da je rekao: *We Menāte'l-uhra - i Menātu, najmanje cijenjenoj*, razbio bi se metar, a da je samo rekao: *we Menāte's-salisete - i Menātu, trećoj*, pokvarila bi se rima. Svaka riječ ima svoju vrijednost u značenju fraze, međutim, primjetno je uzimanje u obzir i metra i rime. Isto je tako i sa riječju *izen - tada* u metru dvaju ajeta koji dolaze iza njih: *Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri?! To bi tada bila podjela nepravedna* (53/21-22). Riječ *izen - tada,* nužna je za metar, iako - sa ovim - vrši stilsku funkciju u frazi... I tako redom.

Taj ritam ima posebnu muzičku boju. Boju u kojoj se primjećuje talasanje i vijuganje, posebno u prvom i posljednjem odlomku sure. On je po svom talasanju i vijuganju u skladu sa slobodnim i lepršavim slikama i nijansama u prvom odlomku, i sa nebeskim značenjima i doticajima u posljednjem odlomku. A ono što je između ova dva odlomka blizu je njima po atmosferi i temi.

Slike i odrazi u prvom odlomku isijavaju iz visoke nebeske sfere u kojoj se događaju blistavi događaji i Božanski prizori koje opisuje ovaj odlomak, isijavaju iz hitrih pokreta Džibril-i Emina dok se ukazuje plemenitom Poslaniku... Slike, odrazi, pokreti, prizori i duhovna atmosfera koja to prati pojačavaju i podupiru taj ritam izraza, miješaju se s njim, u skladu su s njim i ogledaju se u njemu u neobičnom i melodičnom skladu.

Ta aroma proteže se na čitavu atmosferu sure i ostavlja svoje tragove u narednim odlomcima, toliko da ona završava veoma inspirativnim ritmom koji duboko djeluje i od koga drhti svaki atom čovjekovog bića, s njim se povija i odaziva se.

* * *

Tema o kojoj govori ova sura jeste tema mekkanskih sura općenito, to je vjerovanje sa njegovim osnovnim temama: Objava, monoteizam i

budući svijet. Sura, zapravo, tretira ovu temu iz posebnog ugla koji ima cilj da istakne istinitost Objave ovog vjerovanja i njegovu snagu, kao i da objasni slabost politeističkog vjerovanja i ruševnost njegovog imaginarnog temelja!

Prvi odlomak u suri ima cilj da objasni suštinu Objave i njenu prirodu, da opiše dva od njenih prizora i da potvrdi njenu istinitost i realnost u svjetlu ova dva prizora. On isto tako ima cilj da potvrdi da Poslanik (alejhi's-selam) prima Objavu preko Džibrila (alejhi's-selam), tako očevidno, moćno i precizno, te da on pruža uvid u najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara.

Drugi odlomak govori o njihovim lažnim božanstvima: Lātu, Uzzāu i Menātu, o njihovim predodžbama o melekima i njihovim izmišljotinama da su oni Allahove kćeri, te o njihovom oslanjanju u svemu ovome na pretpostavke, a pretpostavka nimalo ne koristi istini, dok ih Poslanik (alejhi's-selam) poziva onome što je utemeljeno na čvrstoj, očevidnoj i sigurnoj osnovi.

Treći odlomak podučava Poslanika (alejhi's-selam) da se okani onoga koji napušta spominjanje Allaha i koji se bavi samo životom na ovom svijetu zaustavljajući se na ovoj granici i ne znajući ništa iza toga. Ukazuje i na budući svijet na kome će ljudi biti nagrađeni ili kažnjeni na osnovu djela i na osnovu Allahovog znanja o njima, otkad ih je stvorio na Zemlji i otkad su bili zameci u majčinim utrobama. Allah njih bolje zna nego što oni znaju sebe, tako da će na osnovu ovog sigurnog znanja - a ne na sumnji i pretpostavci - biti polaganje računa i nagrađivanje ili kažnjavanje, od čega će zavisiti njihova sudbina na kraju.

Četvrti i posljednji odlomak iznosi temelje vjerovanja - kakvi su oni od najstarijih poslanstava - od pojedinačne odgovornosti, preciznosti obračuna i pravičnosti nagrade ili kazne, do toga da će se sva stvorenja vratiti svome Gospodaru koji će u cijeloj njihovoj stvari postupiti shodno slobodnoj volji. Uz ovo je i osvrt na zlu sudbinu predašnjih naroda koji nisu vjerovali, a koji se završava ovim posljednjim taktom: *Ovaj Kur'an je opomena kao i prijašnje opomene: Smak svijeta se približava, Allah će ga jedini otkriti! Pa zar se ovom govoru iščuđavate - i smijete se, a ne plačete - gordo dignutih glava? Bolje padajte licem na tle pred Allahom i klanjajte se!* (53/56-62)... Tako da se susreću početak i kraj u nadahnuću, slikama, nijansama značenja i ritmu.

* * *

Tako Mi zvijezde kad zalazi, (53/1)

vaš drug nije s pravog puta skrenuo i nije zalutao! (53/2)

On ne govori po hiru svome (53/3)

to je samo Objava koja mu se obznanjuje, (53/4)

uči ga jedan ogromne snage, (53/5)

razboriti, koji se pojavio u liku svome (53/6)

na obzorju najvišem, (53/7)

zatim se približio, pa nadnio - (53/8)

blizu koliko dva luka ili bliže - (53/9)

i objavio robu Njegovu ono što je objavio, (53/10)

srce nije poreklo ono što je vidio, (53/11)

pa zašto se prepirete s njim o onom što je vidio? (53/12).

On ga je i drugi put vidio, (53/13)

kod Sidretu-l muntehaa (53/14)

kod kojeg je džennetsko prebivalište, (53/15)

kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo - (53/16)

pogled mu nije skrenuo, nije prekoračio, (53/17)

vidio je najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara (53/18).

U ovom prologu živimo trenutke na tom svijetlom, slobodnom i lepršavom obzorju na kome je živjelo Muhammedovo (alejhi's-selam) srce, nošeni krilima svjetlosti do tog nebeskog skupa i slušajući prijatnu melodiju koja naprosto teče kako u zvonkom izrazu tako i u njegovim značenjima i nadahnuću.

Živimo trenutke sa Muhammedovim (alejhi's-selam) srcem čiji su velovi otkriveni i čiji su zastori uklonjeni, pa prima iz nebeskih sfera, čuje i vidi, pamti ono što mu u svijest uđe. To su trenuci koji se tiču tog čistog srca, međutim, Allah je milostiv prema Svojim robovima pa im opisuje ove trenutke tako inspirativno i poticajno da im prenosi njihove odjeke, značenja i nadahnuća do njihovih srca. Opisuje im putovanje ovog čistog

srca u okrilje nebeskih sfera. Opisuje im ga korak po korak, prizor po prizor, situaciju po situaciju, kao da su oni bili tome prisutni.

Nadahnuti opis počinje zakletvom Uzvišenog Allaha: *Tako Mi zvijezde kad zalazi* (53/1)... Pokret zvijezde koja sija, zatim odlazi i zalazi, sličan je prizoru Džibrila u koga se zaklinje: *Na obzorju najvišem, zatim se približio, pa nadnio - blizu koliko dva luka ili bliže - i objavio robu Njegovu ono što je objavio* (53/7-10)... Ovako počinje sklad i harmonija u prizoru, pokretu, značenju i ritmu od prvog trenutka.

Tako Mi zvijezde kad zalazi (53/1)... Prenose se različiti komentari na koju se zvijezdu misli u ovoj zakletvi. Najbliže što naumpada jeste da je to aluzija na Sirijus koga su neki obožavali i koji je kasnije spomenut u Njegovim riječima: *I da je On Sirijusa Gospodar* (53/49). Za Sirijus je vladalo veliko interesiranje starih naroda. Poznato je da su stari Egipćani određivali vrijeme poplava Nila prolaskom Sirijusa kroz najviše nebo, pa su ga stoga pratili i posmatrali njegovo kretanje. On ima značaj u mitovima Perzijanaca i mitovim Arapa podjednako. Najbliže je da se ovdje aludira na njega. Izbor prizora kad zvijezda zalazi je namjeran za sklad na koji smo ukazali. Drugo značenje jeste inspiracija da zvijezda, koliko god je velika i ogromna, zalazi i mijenja svoje mjesto, stoga joj ne pristoji da bude Božanstvo. Božanstvu priliči stabilnost, uzvišenost i trajnost.

To je zakletva. A što se tiče onoga u šta se zaklinje, to je pitanje Poslanika (alejhi's-selam) i Objave koju im on obznanjuje:

Vaš drug nije s pravog puta skrenuo i nije zalutao! On ne govori po hiru svome to je samo Objava koja mu se obznanjuje, (53/2-4).

Vaš drug je na Pravom Putu i nije zalutao. On ide Pravim Putem i ne luta. On je iskren i nije tendenciozan. On dostavlja istinu od Istinitog, a ne obmanjuje, ne kleveće, ne izmišlja. On ne govori po svom hiru u onome što vam dostavlja od poslanstva. To je Objava koja mu se objavljuje. On vam dostavlja iskreno i vjerno ono što mu se objavljuje.

Onaj ko donosi ovu Objavu je poznat. Njegov putje siguran. Njegovo putovanje je posvjedočeno. Njega je vidio Poslanik (alejhi's-selam) okom i srcem, to nije bila obmana ni varka:

Uči ga jedan ogromne snage, razboriti, koji se pojavio u liku svome na obzorju najvišem, zatim se približio, pa nadnio - blizu koliko dva luka ili bliže - i objavio robu Njegovu ono što je objavio, srce nije poreklo ono što je vidio, pa zašto se prepirete s njim o onom što je vidio? (53/5-12).

Ovaj ogromne snage i razboriti, odnosno moćni jeste Džibril (alejhi's-selam) i on je taj ko je učio vašeg druga onome što je on vama dostavljao. Ovo je taj put i ovo je to putovanje posvjedočeno u svim svojim detaljima. On se pojavio u liku svome na najvišem obzorju, gdje ga je vidio Muhammed (alejhi's-selam). To je bilo u početku Objave kada ga je vidio u njegovom liku u kome ga je Allah stvorio. Džibril je zaklanjao čitavo obzorje svojom ogromnom pojavom. Zatim mu se približio, spustio i primakao. Bio mu je blizu što je bliže mogao biti, blizu koliko dva luka i bliže - a to je izraz za krajnju blizinu. I objavio je Allahovom robu ono što je objavio. To je izraženo na ovaj koncizan, naglašen i zastrašujući način.

To je viđenje izbliza poslije međusobnog gledanja izdaleka. To je Objava, učenje, posmatranje i uvjerenje.

To je stanje u kome nije moguća laž u viđenju, niti ono pretpostavlja sumnju ni diskusiju: *Srce nije poreklo ono što je vidio, pa zašto se prepirete s njim o onom što je vidio? (53/11-12)*... Viđenje srcem je vjernije i postojanije, jer ono odbacuje varljivost oka. On je vidio, a njegovo srce je potvrdilo i uvjerilo se da je to melek, donosilac Objave, izaslanik njegovog Gospodara njemu, da ga pouči i zaduži da dostavi ono što zna. Sumnje i prepirke su prestale tako da njima više nije bilo mjesta poslije potvrde i uvjerenja srca.

Ovo nije jedini put kada ga je vidio u njegovom liku. To se ponovilo po drugi put:

On ga je i drugi put vidio, kod Sidretu-l muntehaa kod kojeg je džennetsko prebivalište, kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo - pogled mu nije skrenuo, nije prekoračio, vidio je najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara (53/13-18).

To je bilo u noći Israa i Mi'radža ili noćnog putovanja i uzdignuća - po najvjerovatnijim predajama - kada mu se približio po drugi put u liku u kome ga je Allah stvorio *kod Sidretu"-muntehaa (53/14)*... Sidra je, kako se razumije iz izraza, drvo. Što se tiče toga da je ono Sidretu'l-munteha - to znači da je ono tu gdje se završava putovanje. Kod njega je džennetsko prebivalište, ili ono gdje je završilo miradžsko putovanje, ili ono gdje je završila pratnja Džibrila Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam), gdje je on stao, a Muhammed (alejhi's-selam) se uspeo na drugi nivo, bliži prijestolju njegovog Gospodara... Sve je to jedna od Allahovih tajni u koje je stekao uvid Njegov odabrani rob i o kojoj je nama dospjelo samo ovo. Čitava stvar je iznad naših sposobnosti da shvatimo način na koji se ona dogodila.

Čovjek to ne može dokučiti osim voljom njegovog Stvoritelja i Stvoritelja meleka koji savršeno zna specifičnosti čovjeka i specifičnosti meleka.

Spominje ono što je pratilo ovo viđenje kod Sidretu'l-muntehaa. To je dodatni moment u uvjerenju i ubjeđenju: *Kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo* (53/16)... Ne izlaže to podrobno niti to određuje. Bilo je veće i krupnije od toga da se može opisati i odrediti.

Sve je to bila uvjerljiva istina: *Pogled mu nije skrenuo, nije prekoračio* (53/17)... Nije tu bilo zasljepljivanja pogleda niti prekoračenja viđenja. Bilo je to jasno i stvarno viđenje koje ne pretpostavlja sumnju ni privid. Tom prilikom on je vidio najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara i spojilo se njegovo srce sa istinom lišenom od svega, neposredno i otvoreno.

Dakle, pitanje - misli se na pitanje Objave - očigledna je i posvjedočena stvar. Ona je ostvareno viđenje, kategorično uvjerenje, direktan kontakt, potvrđena spoznaja, očevidno prijateljstvo, realno putovanje sa svim njegovim pojedinostima i mjerodavnim mjestima... Na ovom uvjerenju počiva poziv *vašeg druga* koga vi negirate, u laž tjerate i sumnjate u istinitost Objave njemu. On je vaš drug koga znate i s kojim ste se upoznali. On nije tuđinac među vama pa da ga ne poznajete. Njegov Gospodar potvrđuje njegovu istinitost i kune se da je on iskren. On vam kazuje kako mu je objavio, u kojim uvjetima, preko koga, kako ga je sreo i gdje ga je vidio!

* * *

Stvar kojoj ih poziva Muhammed (alejhi's-selam) je pouzdana, a šta je s njima, na šta se oni oslanjaju u svojim molitvama, božanstvima i mitovima? Na šta se oslanjaju u svojim molitvama Lātu, Uzzāu i Menātu? Na šta se oslanjaju u svojim nejasnim tvrdnjama da su oni meleki i da su meleki Allahove kćeri? Da oni imaju pravo posredovanja koje se očekuje kod Allaha? Na osnovu kojeg dokaza? Na osnovu kojeg argumenta? Na koji se to dokaz oslanjaju u ovim zabludama? Ovo je to o čemu raspravlja drugi odlomak u ovoj suri:

Šta kažete o Lātu i Uzzāu i Menātu, trećoj najmanje cijenjenoj? - Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri?! To bi tada bila podjela nepravedna. To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav dokaz nije poslao; oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše

žude, a već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa. Ne može čovjek da ostvari sve što poželi, Allahu pripada i onaj i ovaj svijet! A koliko na nebesima ima meleka čije posredovanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onog kojim je zadovoljan. Oni koji ne vjeruju u onaj svijet nazivaju meleke imenima ženskim, a o tome ništa ne znaju, slijede samo pretpostavke, a pretpostavka istini baš nimalo ne koristi (53/19-28).

"Lāt" je bio bijela isklesana stijena na kojoj je bio hram. Nalazila se u Taifu. Hram je imao prekrivače i služitelje. Oko njega je bilo dvorište koje su poštovali stanovnici Taifa, a to su pripadnici plemena Sekif i njihovi suplemenici. Oni su se njime ponosili pred drugim Arapima, izuzev plemena Kurejš, jer su oni imali Kabu, Hram Ibrāhima (alejhi's-selam). Držalo se da je njegovo ime "Lāt" ženski rod od riječi koja označava uzvišenost, "Allah". Neka je slavljen i uzvišen On!

"Uzzā" je bilo drvo na kome su bili zgrada i prekrivači. Nalazio se u Nahli, a ona je između Mekke i Taifa. Kurejševići su veličali ovo božanstvo. Poznato je da je Ebu Sufjan na dan Uhuda rekao: Mi imamo Uzzāa, a vi Uzzāa nemate, našto je Poslanik (alejhi's-selam) odgovorio: "Recite: 'Allah je naš pomagač, a vi pomagača nemate". Mislilo se da je njegovo ime "Uzzā" ženski rod od "Aziz"...

"Menāt" je bio u Mušellelu kod Kudejda, između Mekke i Medine. Plemena Huzaa, Evs i Hazredž su ga veličali prije islama i odatle kretali na hodočašće na Kabu.

Na Arabijskom poluotoku je bilo dosta ovih božanstava koja su poštovala različita arapska plemena. Međutim, ova tri su bila najveća.

Pretpostavlja se da su ova božanstva bila simboli anđela koje su Arapi držali ženskim bićima za koja su govorili da su one Allahove kćeri. Odatle i dolazi njihovo obožavanje a koje se događa uglavnom onda kad se zaboravi osnova, zatim ovi simboli postaju božanstva sama po sebi kod većine ljudi, dok jedna prosvijetljena manjina ostaje da se sjeća osnova mita!

Allah je spomenuo ova tri božanstva začudivši se njima i njihovim obožavanjem, kao što na to ukazuje oblik pitanja i njegov izraz:

Šta kažete o Lātu i Uzzāu i Menātu, trećoj najmanje cijenjenoj? - (53/19-20).

Čuđenje i razglašavanje jasno je na početku pitanja: *Šta kažete?* (53/19) i u govoru o Menātu... *trećoj najmanje cijenjenoj* (53/20)...

Pošto je Allah spomenuo ova božanstva uslijedila je osuda njihove tvrdnje da su kćeri Allahove, a da su sinovi njihovi:

Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri?! To bi tada bila podjela nepravedna (53/21-22).

Ovo inspirira da ova božanstva imaju vezu sa mitom o ženskosti anđela i njihovom pripisivanju Uzvišenom Allahu, a što najvjerovatnije potvrđuje ono što smo već o tome govorili. Naime, oni su prezirali da im se rađaju kćeri, a uz to se nisu stidjeli da meleke učine ženskima - ne znajući o njima ništa na šta ih obavezuje ovo poimanje - i ne stideći se da ove ženske pripišu Allahu!

Uzvišeni Allah im ovdje prebacuje zbog njihovih poimanja i izmišljotina, pa i njih i njihove izmišljotine izvrgava ruglu i podsmijehu: *Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri* (53/21)... To je, dakle, nepravedna podjela, vaša podjela između vas i Allaha. *To bi tada bila podjela nepravedna* (53/22)*!...*

Čitava stvar je varka koja nema osnova u nauci ni u stvarnosti. U tome nema nikakvog argumenta ni dokaza:

To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav dokaz nije poslao; oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa (53/23).

Ova imena: Lāt, Uzzā, Menāt i druga, njihovo nazivanje bogovima i njihovo imenovanje anđelima, nazivanje anđela ženskim i nazivanje ženskih Allahovim kćerima, sve su to imena koja nemaju nikakvog značenja i nemaju nikakve suštine iza sebe. Allah vam o njima nikakav dokaz nije dao, a ono što Allah nije ustanovio, u tome nema nikakve snage niti u tome ima ikakvog dokaza, jer u tome nema istine, a istina ima težinu, istina ima snagu, istina ima dokaz, dok je neistina slaba i ona nema nikakve težine, ona je mizerna i nema nikakve snage, ona je ponižena i nema nikakvog dokaza.

Na samoj polovini ajeta ostavlja ih njihovim tlapnjama i njihovim izmišljotinama. Prestaje čak da im se obraća, okreće se od njih kao da nikako ne postoje i počne o njima govoriti u trećem licu: *oni se povode samo za pretpostavkama i onima za čim duše žude* (53/23)... Nema argumenta, nema znanja i nema uvjerenja, već je to pretpostavka na kojoj oni grade

vjerovanje, već je to strast iz koje oni crpe dokaz. U vjerovanju nema mjesta za pretpostavke i sumnje, u vjerovnaju je nužno konačno uvjerenje i lišenost od strasti i interesa. Oni nisu slijedili sumnje imajući ispriku i opravdanje: *a već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa* (53/23)... Nestalo je isprike i propalo je pravdanje!

Kad čovjek završi u strastima i požudi, stvar ne može biti kako valja i uputa ne koristi, jer uzrok ovdje nije nepoznavanje Istine niti slabost argumenta, već je u pitanju neobuzdana strast koja želi i koja, zatim, uzme da traži opravdanje za to što želi! To je najgora situacija koja pogađa dušu pa joj ne koristi Uputa niti je uvjerava dokaz!

Stoga pita ne odobravajući:

Ne može čovjek da ostvari sve što poželi (53/24).

Sve što poželi pretvara se u činejnicu i sve što zažudi preokreće se u stvarnost! A stvari nisu takve. Istina je istina, stvarnost je stvarnost. Čovjekove strasti i želje ne mijenjaju niti zamjenjuju činjenice. Čovjek sa svojom strasti zaluta i on sa svojom željom propada. On je više nego nemoćan da mijenja ili izmjenjuje prirodu stvari. Cijela stvar pripada Allahu i On raspolaže njom kako hoće, kako na ovom, tako i na onom svijetu:

Allahu pripada i onaj i ovaj svijet! (53/25)

Nemojmo zaboraviti da primijetimo da je ovdje prvo spomenut onaj pa tek onda ovaj svijet. Upravo je to radi toga da bi se ispoštovala rima sure i njen ritam, porad željenog značenjskog aspekta stavljanjem onog prije ovog svijeta. To je priroda kur'anskog stila u povezivanju funkcionalnosti značenja i melodičnosti ritma, bez remećenja jednog na račun drugog. Zapravo to je kao i sve drugo što je iz djelokruga Allahovog stvaranja. Ljepota u cijelom Kosmosu u skladu je sa funkcijom i njenom prirodom!

Kad Allahu pripada sve na onom i ovom svijetu, onda tlapnje politeista o posredovanju izmišljenih božanstava - kao što su meleki - za njih kod Allaha, kao što su rekli: *"Mi im se klanjamo samo zato da bi nas što više Allahu približili"* (39/3), nemaju osnova. Pravi meleki su na nebu i oni ne mogu posredovati sve dok Allah to ne dozvoli:

A koliko na nebesima ima meleka čije posredovanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onog kojim je zadovoljan (53/26).

Odatle njihova lažna tvrdnja pada iz osnova, povrh toga što ona nosi u sebi neistinu čije opovrgavanje preduzima u prethodnim ajetima i vjerovanje lišava svih nejasnoća i sumnji. Odredba pripada Allahu i na ovom i na onom svijetu. Čovjekove želje ne mogu promijeniti ništa od stvarne istine. Posredovanje se ne prima bez Allahovog odobrenja i zadovoljstva. Odredba na kraju pripada Njemu. Zato se treba usmjeriti jedino Njemu i na budućem i na ovom svijetu.

Na kraju odlomka po posljednji put raspravlja o tlapnjama politeista - koji ne vjeruju u budući svijet - o melekima i otkriva njihovu lomljivu osnovu na kojoj ne treba graditi vjerovanje u principu:

Oni koji ne vjeruju u onaj svijet nazivaju meleke imenima ženskim, a o tome ništa ne znaju, slijede samo pretpostavke, a pretpostavka istini baš nimalo ne koristi (53/27-28).

Ovaj posljednji osvrt aludira na vezu Lāta, Uzzāa i Menāta sa mitom o ženskosti meleka i njihovoj pripadnosti Uzvišenom Allahu. To je neosnovana priča u kojoj oni slijede samo pretpostavke jer nemaju nikakvog sredstva da saznaju bilo šta sigurno o prirodi meleka. A što se tiče njihovog pripisivanja Allahu, to je neistina za koju nema nikakvog dokaza osim lažne varke! Sve ovo nimalo ne koristi Istini, niti je može zamijeniti ni u čemu, tu Istinu koju oni ostavljaju i odriču je se zarad sumnji i pretpostavki!

* * *

Kad dolazi do ovog stepena objašnjenja slabosti i destruktivnosti politeističkog vjerovanja onih koji ne vjeruju u onaj svijet, koji Allahu pripisuju druga, koji Njemu pripisuju kćeri i koji meleke nazivaju ženskim imenima, usmjerava se govor Poslaniku (alejhi's-selam) da ih zanemari i da ih se okani, da njihovu stvar prepusti Allahu, Koji zna ko je zlotvor a ko je dobročinilac, Koji će nagraditi onoga ko je na Pravom Putu a kazniti onoga ko je zalutao, Koji posjeduje sve na nebesima i na Zemlji, na ovom i na onom svijetu, Koji će obračunavati pravedno i nikome neće nepravdu učiniti i Koji prelazi preko grijeha čiji počinioci ne ustrajavaju na njima. On je dobro obaviješten o namjerama i dubinama duše jer je On Stvoritelj ljudi i On zna njihovo pravo stanje u svim fazama njihovog života.

Zato se ti okani onoga koji Kur'an izbjegava i koji samo život na ovom svijetu želi, to je vrhunac njihova znanja -, Gospodar tvoj dobro zna one koji su skrenuli s Njegova puta i On dobro zna one koji su na pravom putu. Allahovo je sve što je na nebesima i što je na Zemlji - da bi, prema onome kako su radili, kaznio one koji rade zlo, a najljepšom nagradom nagradio one koji čine dobro, one koji se klone velikih grijehova i naročito razvrata, a one bezazlene On će oprostiti jer Gospodar tvoj, zaista, mnogo prašta, - On dobro zna sve o vama, otkad vas je stvorio od zemlje i otkad ste bili zameci u utrobama majki vaših; zato se ne hvališite bezgrešnošću svojom - On dobro zna onoga koji se grijeha kloni (53/29-32).

Ova naredba da se okani onoga ko izbjegava Kur'an, ne vjeruje u onaj svijet i koji želi samo život na ovom svijetu, upućena je prvenstveno Poslaniku (alejhi's-selam) da zanemari politeiste o čijim je mitovima, sumnjama i nevjerovanju u onaj svijet bilo govora u ovoj suri.

Ona je poslije toga upućena svakom muslimanu koji se suočava sa onim ko izbjegava Allahovu Knjigu, okreće glavu od vjere u Njega i koji radi na tome da mu je jedino usmjerenje život na ovom svijetu ne gledajući niušta iza toga, ne vjerujući u budući svijet i ne računajući nikako na njega. On drži da je život čovjeka na Zemlji cilj njegove egzistencije i da iza toga nema drugog cilja. On na ovom principu gradi svoj program za život odvajajući čovjekovu svijest od osjećanja da postoji Bog koji ravna njegovim poslovima i koji će ga pozvati na odgovornost za njegova djela, poslije ograničenog zemaljskog putovanja. Najbliži na koga se odnosi ovo svojstvo u ovom našem vremenu su sljedbenici materijalističkih učenja.

Onaj ko vjeruje u Allaha i u onaj svijet ne može da okupira svoj um - a kamoli da kontaktira ili živi - s onim ko izbjegava Kur'an i eliminira budući svijet iz svoje računice. To je zato što svaki od njih dvojice imaju program u životu koji se ne susreću ni u jednom od svojih koraka, niti u jednoj od svojih tačaka. Sva mjerila života, sve vrijednosti i svi ciljevi razlikuju se u poimanju svakog od njih. Stoga, dakle, ne mogu da sarađuju u životu ni na kom pulju, niti da zajedno učestvuju u bilo kojoj aktivnosti na Zemlji. Uz ovu osnovnu razliku u poimanju vrijednosti života, njegovih ciljeva i programa aktivnosti u njemu, cilj ove aktivnosti, s obzirom na činjenicu da su saradnja i zajedničke aktivnosti izlišne, postavlja se pitanje kakvi su motivi međusobne brige i pažnje? Musliman griješi kad pridaje važnost ovima koji okreću glave od Allahove Knjige i koji žele samo život na ovom svijetu. Na taj način on troši snagu koju mu je Allah darovao tamo gdje joj nije mjesto.

Međutim, zanemarivanje ima drugi cilj, a to je omalovažavanje ove grupe, grupe koja ne vjeruje u Allaha i koja ne želi ništa da je mimo života na ovom svijetu. Bez obzira na njihov položaj, oni su zaklonjeni od istine, nemoćni da je dokuče i spoznaju, oni stoje iza zidova, zidova života na ovom svijetu, *to je vrhunac njihovog znanja* (53/30). To je mizeran nivo, bez obzira na to koliko izgledao velik, ograničen, bez obzira na to koliko izgledao sveobuhvatan, stalno luta bez obzira na to koliko djelovalo da je na Pravom Putu. Nemoguće je da sazna nešto vrijedno onaj ko stoji svojim srcem, svojim osjećanjem i svojim umom kod granica ove Zemlje, a iza toga -čak i za oko vidljiv - stoji ogroman svijet koji nije stvorio sam sebe. Njegovo postojanje tako, bez smisla, jeste stvar koju odbija zdrav razum. Taj svijet nije stvoren iz igre kad ima Stvoritelja. Zaista je igra da život na ovom svijetu bude kraj ovog ogromnog stvaranja i njegov cilj... Spoznaja suštine Kosmosa s bilo kog aspekta jamči vjerovanje u Stvoritelja, garantira isto tako vjerovanje u budući svijet, negira igru i zabavu velikog Stvoritelja koji je kreirao ovaj veliki Kosmos.

Stoga se mora izbjegavati onaj ko okreće leđa Kur'anu i ostaje u granicama ovoga svijeta. To je izbjegavanje koje ima cilj da se briga i pažnja ne usmjere tamo gdje im nije mjesto. To je izbjegavanje koje je u funkciji omalovažavanja i nipodaštavanja onoga čiji je to vrhunac njegovog saznanja. Nama je ovo naređeno ako želimo prihvatiti Allahovu naredbu kako bi Mu bili pokorni, a ne da kažemo kao što su Jevreji rekli: "Čujemo i griješimo!"... Utječemo se Allahu da nas sačuva od ovog!

Gospodar tvoj dobro zna one koji su skrenuli s Njegova puta i On dobro zna one koji su na pravom putu (53/30).

On zna da su ovi skrenuli s Pravog Puta. Zato nije htio da se Njegov Poslanik i oni koji su na Pravom Putu od njegovog ummeta bave pitanjem zalutalih. Nije htio da se druže s njima niti da im ukazuju počast. Nije htio da budu zavedeni vanjštinom njihovog nepotpunog i zavodljivog znanja koja ostaju u granicama života na ovom svijetu i koje se isprječava između ljudske spoznaje i sušte istine koja vodi onoga ko je dokuči vjerovanju u Allaha, vjerovanju u budući svijet i koja ga izvodi daleko iz granica ove bliske Zemlje i života na ovom ograničenom svijetu.

Znanje koje postižu ovi zalutlali i ograničeni ljudi izgleda u očima običnog i njima sličnog svijeta, ljudi običnih srca, shvatanja i osjećanja, izgleda nešto krupno koje djeluje i utječe na realnost života na ovom svijetu. Međutim, ovo ne eliminira svojstvo zablude, niti svojstvo neznaja i ograničenosti koje ih karakterizira. Suština veze između ovog bitka i

njegovog Stvoritelja i suština veze između ljudskog djela i nagrade ili kazne - ove dvije činjenice nužne su za svaku istinsku nauku. Bez toga dvoga nauka ostaje kora koja ne ostavlja nikakav trag na čovjekov život, niti ga unapređuje ni uzdiže. Vrijednost svake nauke zavisna je od utjecaja na čovjeka i na moralne odnose ljudi. U protivnom, to je progres u tehnici a nazadak u ljudima. Ja kako je jadna ta nauka u kojoj se usavršavaju mašine na račun ljudi!!!

Svijest čovjeka da on ima Stvoritelja koji ga je stvorio i koji je stvorio ovaj cijeli Kosmos, prema jednom skladnom zakonu, mijenja njegovo osjećanje prema životu, njegovo osjećanje prema onome što je oko njega i onima koji su oko njega. To daje njegovoj egzistenciji jednu višu, širu i uzvišeniju vrijednost, svrhu i cilj, jer je njegova egzistencija povezana sa ovim cijelim Kosmosom. Čovjek je veći od svoje ličnosti čiji su dani ograničeni, on je veći od svoje porodice čiji je broj članova ograničen, veći od svog naroda, veći od svoje domovine i od svoje klase o kojoj trube protagonisti savremenih materijalističkih učenja. On je uzvišeniji od interesa svih ovih institucija!

Osjećaj čovjeka da će ga njegov Gospodar pozvati na odgovornost na budućem svijetu i da će ga nagraditi ili kazniti, mijenja njegova poimanja, mjerila, motive i ciljeve. On veže moralni osjećaj u njemu sa njegovom čitavom sudbinom, tako da taj moralni osjećaj postaje jači i djelotvorniji. Čovjekova propast ili spas uvjetovani su budnošću ovog osjećaja i njegovog utjecaja na čovjekovu namjeru i djelo. Stoga "čovjek" jača i gospodari postupcima ovog bića, jer se budni čuvar probudio u njemu! Jer ga konačno polaganje računa očekuje tamo. S druge strane, on je siguran u dobro i uvjeren je u njegovu pobjedu u konačnom obračunu. Čak i onda kad ga vidi da na Zemlji gubi pokoju rundu! Čovjek je zadužen da uvijek pomaže dobro i da se bori za njegovo ostvarenje, svejedno da li izgubio na Zemlji ili pobijedio, jer je konačni razračun tamo!

Velika je stvar ovo vjerovanje u Allaha i vjerovanje u onaj svijet. Ono je osnovna stvar u životu ljudi. Ono je veća potreba od potrebe za hranom, pićem i odjećom. Njega ili ima pa je čovjek "čovjekom", ili ga nema pa je onda on jedna od životinja!

Međutim, kad se mjerila, ciljevi i naumi razlikuju i kad se čitav život poima ovako različito, tada nema prostora za saradnju, poslovanje niti čak za upoznavanje iz koga će se pojaviti nekakav vid pažnje.

Stoga nije moguće uspostaviti odnose, drugarstvo, zajedništvo ili saradnju, ponudu i potražnju, interesiranje i brigu između onoga ko vjeruje u Allaha i onoga drugog ko je okrenuo glavu od Njegove Knjige i koji želi samo život na ovom svijetu. Svaki drugi govor je apsurd i oponiranje, on je u oprečnosti sa Allahovom naredbom: *Zato se ti okani onoga koji Kur'an izbjegava i koji samo život na ovom svijetu želi* (53/29).

Allahovo je sve što je na nebesima i što je na Zemlji - da bi, prema onome kako su radili, kaznio one koji rade zlo, a najljepšom nagradom nagradio one koji čine dobro (53/31).

Ova potvrda da sve što je na nebesima i na Zemlji pripada samo Allahu daje pitanju onoga svijeta snagu i moć. Onaj ko je stvorio i odredio onaj svijet jeste onaj koji jedini posjeduje sve što je na nebesima i što je na Zemlji. On je kadar da nagradi ili kazni. To Njemu pripada i On posjeduje sredstva za to. Osobenost ovog posjedovanja jeste da ostvari punu i pravednu naknadu: *da bi, prema onome kako su radili, kaznio one koji rade zlo, a najljepšom nagradom nagradio one koji čine dobro* (53/31)...

Zatim precizno određuje one koji čine dobro i koje će nagraditi najljepšom nagradom:

one koji se klone velikih grijehova i naročito razvrata, a one bezazlene On će oprostiti (53/32)...

Kebairu'l-ismi su veliki grijesi. *El-fewahiš* je svaki veliki grijeh i razvrat. *El-lemem* - bezazleni grijeh, o njemu se mišljenja razlikuju. Ibni Kesir kaže: Ovo je rastavljeno izuzimanje, jer je *el-lemem - bezazleni grijeh* mali grijeh i prezreno djelo. Imam-i Ahmed je rekao: Kazivao nam je Abdu'r-Rezzak, obavijestio nas je Ma'mer prenoseći od Ibni Tavusa, od njegovog oca, od Ibni Abbasa da je rekao: Nisam vidio ništa sličnije *lememu - bezazlenom grijehu* od onoga za šta je Ebu Hurejre rekao, prenoseći od Poslanika (alejhi's-selam) da je rekao: "Uzvišeni Allah, kada propiše čovjeku njegov udio u bludu, uradit će to neizbježno. Blud oka je pogled, a blud jezika je govor, jer duša želi i priželjkuje, a spolni organ to potvrđuje ili demantira."[2]

Ibni Džerir prenosi svojim senedom: Muhammed ibni 'Abdu'l-A'la, Ibni Sevr, Ma'mer, A'meš, Ebi Duha da je Ibni Mesud rekao: "Blud oka je pogled, blud usana je poljubac, blud ruku je prihvatanje, a blud nogu je idenje. To potvrđuje spolni organ ili demantira. Ako da inicijativu spolnom

---

[2] Prenose Buhari i Muslim od Abdu'r-Rezzaka.

organu, onda je to blud, a ako ne, onda je to *lemem* - mali grijeh ili sklonost. Ovako su rekli Mesruk i Ša'bi."

Abdurahman ibni Nafi', koji se još zove i Ibni Lubaba Taifi, rekao je: "Pitao sam Ebu Hurejru šta znače Allahove riječi *ille'l-lemem - a one bezazlene, On će oprostiti (53/32)*, pa je rekao: Poljubac, pogled, doticanje i priljubljivanje tijela uz tijelo. Ako spolni organ dotakne drugi, mora se okupati, i to je blud."

Ovo su približno slična mišljenja u definiranju *lemema - bezazlenog grijeha.*

Međutim, ima i drugih mišljenja:

Ali ibni Talha prenosi od Ibni Abbasa da je rekao da *ille'l-lemem* znači "osim onoga što je ranije bilo". Ovako je rekao i Zejd ibni Eslem.

Ibni Džerir prenosi svojim senedom: Ibni Musenna, Muhammed ibni Dža'fer, Šu'be, Mensur, Mudžahida da je rekao da riječi *ille'l-lemem* znače: To je onaj ko počini grijeh, zatim ga ostavi.

Ibni Džerir prenosi svojim senedom: Sulejman ibni Abdu'l-Džebbar, Ebu Asim, Zekerijja, Ibni Ishak, Amr ibni Dinar, Ata, od Ibni Abbasa da je ajet za *one koji se klone velikih grijehova i naročito razvrata, a one bezazlene On će oprostiti* rekao: To je čovjek koji počini razvrat, zatim se pokaje. Također je rekao: Rekao je Allahov Poslanik (alejhi's-selam):

Ako praštaš, Bože, praštaj sve - koji to rob ne zgriješi Tebi?!

Ovako ga prenosi Tirmizi svojim senedom: Ahmed ibni Usman El-Basri od Ebi Asima En-Nebila. Zatim je rekao: Ovaj hadis je sahih hasen garib i mi ga ne znamo osim preko hadisa Zekerijaa ibni Ishaka. Tako je rekao Bezzar. Ne znamo da se prenosi spojenim nizom prenosilaca osim na ovaj način.

Ibni Džerir prenosi svojim senedom: Muhammed ibni Abdullah ibni Juzej', Jezid ibni Zurej', Junus, El-Hasan, od Ebu Hurejre (neka je Allah njime zadovoljan) - mislim da ga je on učinio merfuom (veže za Poslanika) - o onima *koji se klone velikih grijehova i naročito razvrata, a one bezazlene On će oprostiti* - rekao: Mali grijeh je u bludu, zatim se pokaje i ne vraća se; mali grijeh je u krađi, zatim se pokaje i ne vraća se više; mali grijeh je u pijenju alkohola, zatim se pokaje i ne vraća se više. Rekao je: Eto, to znači *ilmam* - malo pogriješiti...

Prenosi se slično ovom hadisu mevkuf (ne seže do Poslanika) predajom od El-Hasana.

Ovo je druga vrsta mišljenja koja određuje značenje riječi *lemem* - mali grijeh, drugačije nego što je njegovo prvo određenje.

Ono što mi držimo jeste da se ovo posljednje mišljenje najviše podudara sa riječima Uzvišenog koje dolaze poslije toga: *Jer Gospodar tvoj, zaista, mnogo prašta* (53/32)... Spominjanje širine oprosta odgovora da *lemem* znači činjenje tih velikih grijeha i razvrata, zatim pokajanje. Izuzimanje u tom slučaju nije rastavljeno, pa oni koji čine dobro su oni koji se klone velikih grijeha i razvrata, međutim, padnu u poneki od ovih grijeha, ali se brzo povrate i ne nastavljaju i ne ustrajavaju. Kao što je, uostalom, Uzvišeni Allah rekao: *i za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole - a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? - i koji svjesno u grijehu ne ustraju* (3/135)... Ovi su nazvani onima *koji se Allaha boje* i njima je On obećao oprost i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja...[3] Ovo je najbliže Alahovoj milosti i njegovom neizmjernom oprostu.

Ajet je završen tvrdnjom da su kazna za zlo i nagrada za dobro utemeljene na Allahovom znanju suštine skrivenih namjera ljudi u svim njihovim fazama:

On dobro zna sve o vama, otkad vas je stvorio od zemlje i otkad ste bili zameci u utrobama majki vaših (53/32)...

To je znanje koje prethodi njihovim vidljivim djelima, znanje koje je povezano sa njihovom stabilnom suštinom koju oni ne poznaju i koju zna samo Onaj koji ih je stvorio. To je znanje koje je bilo kad je On stvarao njihov rod iz Zemlje kad su oni još bili u svijetu nepoznatog. Znanje koje je postojalo kad su oni bili zameci u utrobama svojih majki ne ugledavši još svjetlo dana. To je znanje o suštini prije očitovanja, znanje o prirodi prije djela.

Zato je besmisleno - zapravo znak lošeg odgoja - da čovjek Onoga čija je ovo priroda znanja upoznaje sa samim sobom, da on uči Njega (Uzvišenog) o svojoj biti! Da pred njim hvali sam sebe govoreći Mu: Ja sam to i to, ja sam to i to...

---

[3] Sura Alu Imran, 133-136.

Zato se ne hvališite bezgrešnošću svojom - On dobro zna onoga koji se grijeha kloni (53/32).

On nema potrebe da Mu vi pokazujete sebe, niti da Mu vi mjerite svoja djela. On ima univerzalno znanje, kod Njega je precizna vaga, Njegova nagrada i kazna su pravedne, Njegov govor je odlučujući i Njemu se sve vraća.

* * *

Poslije toga dolazi posljednji odlomak u ovoj suri, u ritmu potpuno skladnih tonova koji su slični ritmu prvog odlomka. U ovom odlomku se konstatiraju temeljne istine vjerovanja kao što su one utvrđene od Ibrāhima, inicijatora prve prave vjere. Dalje se ljudi upoznaju sa svojim Stvoriteljem, sa Njegovom aktivnom i kreativnom voljom koja utječe na njihove živote, izlaže njene utjecaje jedan po jedan, u formi koja dotiče ljudsku svijest i savjest, opominje je i duboko potresa... Tako da kad dođe kraj i kad dođe posljednji ton, osjećaji ga primaju uznemireno, drhteći, pod dubokim dojmom i odazivajući se:

Reci ti Meni o onome koji istinu izbjegava i malo udjeljuje, i posve prestane udjeljivati, zna li on ono što je skriveno, pa vidi? Zar on nije obaviješten o onom što se nalazi u listovima Mūsāovim i Ibrāhimovim: - koji je obaveze potpuno ispunjavao da nijedan griješnik tuđe grijehe neće nositi, i da je čovjekovo samo ono što sam uradi, i da će se trud njegov sigurno iskazati, i da će prema njemu u potpunosti nagrađen ili kažnjen biti, i da će se Gospodaru tvome ponovo vratiti, i da On na smijeh i na plač navodi, i da On usmrćuje i oživljava i da On par, muško i žensko, stvara od kapi sjemena kad se izbaci; i da će ih On ponovo oživjeti, i da On daje bogatstvo i moć da stiču, i da je On Sirijusa Gospodar, i da je On drevni narod Ād uništio, i Semūd, i da nikog nije poštedio, i još prije Nūhov narod, koji je najokrutniji i najobjesniji bio; i prevrnuta naselja On je prevrnuo, i snašlo ih je ono što ih je snašlo pa, u koju blagodat Gospodara svoga ti još sumnjaš? (53/33-55).

Ovaj Kur'an je opomena kao i prijašnje opomene: Smak svijeta se približava, Allah će ga jedini otkriti! Pa zar se ovom govoru iščuđavate - i smijete se, a ne plačete gordo dignutih glava? (53/56-61).

Bolje padajte licem na tle pred Allahom i klanjajte se! (53/62).

To je *onaj koji istinu izbjegava i malo udjeljuje i posve prestane udjeljivati* (53/33-34)... To je onaj od čijeg se neobičnog postupka čudi Allah. Neke predaje spominju da se to odnosi na konkretnu osobu koja je malo trošila na Allahovom Putu, a zatim je potpuno prestala da daje bojeći se siromaštva. Zamahšeri u svom tefsiru El-Keššaf precizira osobu, a to je Osman ibni Affan (neka je Allah njime zadovoljan) i spominje to u jednom kazivanju u kome se ne oslanja ni na šta, a ne može to prihvatiti onaj ko poznaje Osmana (neka je Allah njime zadovoljan), njegovu narav i njegovo obilno i dugotrajno trošenje na Allahovom Putu, bez prestanka i bez računa, također, ko poznaje njegovo vjerovanje u Allaha i njegovo poimanje odgovornosti za djelo i pojedinačnost te odgovornosti.[4]

Ovo može biti da se odnosi na konkretnu osobu, a može biti i reprezentativni uzorak ljudi. To je svejedno, jer onaj ko izbjegava ovaj program i ko troši od svog imetka za ovu vjeru, zatim prestane dalje udjeljivati - odnosno smanji udjeljivanje i potpuno prekine - njegov postupak je neobičan, zaslužuje čuđenje, pa Kur'an od njegovog slučaja uzima priliku da iznese istine vjerovanja i da ih objasni.

Zna li on ono što je skriveno, pa vidi? (53/35)

Nevidljivo zna Allah. Niko drugi osim Njega to ne vidi. Čovjek nije siguran što je skriveno u nevidljivom, zato je on dužan da nastavi raditi i ulagati, da živi oprezno, potpuno izvršavajući obaveze čitavog svog života, da ne prestaje žrtvovati i da ne prekida, jer za njega nema nikakve garancije u tom nepoznatom i skrivenom osim njegov oprez, njegovo djelo, njegova vjernost i njegova nada u Allahov oprost i želja da mu primi tu molbu.

Zar on nije obaviješten o onom što se nalazi u listovima Mūsāovim i Ibrāhimovim: - koji je obaveze potpuno ispunjavao (53/36-37).

Ova vjera je drevna, njeni počeci i krajevi su spojeni, njeni temelji i načela su stabilni, jedni druge potvrđuju neprekidno kroz poslanstva i poslanike bez obzira na prostornu i vremensku distancu. Ona je u

[4] Rekao je: Prenosi se da je Osman (neka je Allah njime zadovoljan) trošio svoj imetak u dobro. Abdullah ibni Sa'd ibni Ebi Serh - njegov brat po mlijeku - mu je rekao: "Skoro da ti nije ostalo ništa". Osman je odgovorio: "Ja imam grijeha i pogrešaka. Ja onim što činim tražim zadovoljstvo Uzvišenog Allaha i molim Njegov oprost". Abdullah je na to dodao: "Daj ti meni svoju devu sa njenom hormom, ja ću snijeti umjesto tebe sve tvoje grijehe!" Dao mu je to i posvjedočio mu, sustegnuvši se više od davanja, pa je objavljen ovaj ajet!... Ta predaja je očito neispravna, jer se ovako ne može ni zamisliti Osman!

Mūsāovim Listovima i ona je u vjeri Ibrāhima prije Mūsāa. Ibrāhima koji je obaveze ispunjavao. Ispunjavao u svemu. Ispunjavao potpuno da je time zaslužio ovu savršenu kvalifikaciju. Ovdje se spominje potpuno ispunjavanje obaveza naspram malog udjeljivanja i potpunog prekida u udjeljivanju. To se spominje sa ovim oblikom *weffa* sa pojačanjem, što je u skladu sa ritmičnim tonom i nametnutom rimom.

Pa šta to stoji u Mūsāovim Listovima, šta to ima u Listovima Ibrāhima koji je obaveze potpuno ispunjavao? U njima stoji:

da nijedan griješnik tuđe grijehe neće nositi (53/38)...

Ni jedna osoba neće nositi teret druge osobe, ne iz olakšavanja jednoj niti otežavanja drugoj osobi. Niko ne može olakšati njen teret i breme. Niko ne može dobrovoljno prihvatiti da ponese ništa od tereta drugog!

I da je čovjekovo samo ono što sam uradi (53/39).

Isto tako, čovjeku se ne računa osim njegova zarada, njegov trud i njegovo djelo. Njemu se neće dodati ništa od djela drugog. Niti će se od njega oduzeti išta da se doda drugom. Ovaj život na ovom svijetu jeste prilika data da se radi i trudi. Kad čovjek umre, prilika prođe i djelo se prekida. Osim u onim slučajevima koje navodi hadis Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) koji glasi: "Kad čovjek umre, prekida se njegovo djelo osim u tri slučaja: od dobro odgojenog djeteta koje se moli za njega, trajne sadake koju ostavi iza sebe ili od nauke kojom se ljudi koriste."[5] Ovo troje je, ustvari, njegovo djelo. Iz ovog časnog ajeta Šafija (neka mu se Allah smiluje) i njegovi sljedbenici zaključili su da poklonjeni sevab od učenja ne stiže do mrtvih, jer to nije njihovo djelo ni njihova zarada. Zato Allahov Poslanik (alejhi's-selam) nije na to uputio svoj Ummet niti ih je na to podsticao, niti im ukazao tekstom ni aluzijom, niti je to preneseno od ijednog ashaba (neka je Allah njima zadovoljan) jer da je to dobro, oni bi nas pretekli u tome. Propisi o dobrim djelima reducirani su na tekstove, pa se u njima ne primjenjuju razne vrste analogija i mišljenja. Kad je riječ o dovi i sadaki, svi su složni u tome da oni prispijevaju i da o tome postoje tekstovi Zakonodavca...[6]

I da će se trud njegov sigurno iskazati, i da će prema njemu u potpunosti nagrađen ili kažnjen biti, (53/40-41)...

[5] Bilježi Muslim u svom Sahihu - svojim senedom - od Ebu Hurejrea.
[6] Ibni Kesir u Tefsiru.

Ništa neće propustiti od truda, djela i zarade. Ništa neće izmaći Allahovom znanju i Njegovoj preciznoj vagi. Svaki čovjek će biti nagrađen ili kažnjen prema trudu, potpuno, ništa mu neće biti umanjeno niti će mu biti učinjena nepravda.

Isto tako se utvrđuje princip pojedinačne odgovornosti, pored pravednosti nagrade ili kazne. Čovjek tako ostvaruje svoju ljudsku vrijednost zasnovanu na principu da je on razumno i odgovorno stvorenje, koje se oslanja na samog sebe, plemenito stvorenje kome se pruža prilika da radi, zatim se nagrađuje ili kažnjava prema onome šta je zaradio postajući tako uvjeren u pravednost nagrade ili kazne, apsolutne pravde koju ne vodi strast, ne koči oskudica niti kroji neznanje o suštinama stvari.

I da će se Gospodaru tvome ponovo vratiti, (53/42)...

Nema drugog puta osim puta koji završava kod Njega. Nema drugog pribježišta mimo Njega. Nema drugog skloništa mimo Njegove kuće: u blaženstvu ili u ognju... Ova činjenica ima svoju vrijednost i trag na adaptiranje ljudskih sjećanja i njegovo poimanje. Kad čovjek osjeti da je povratak Allahu kraj svake stvari, svakog posla i svakog pojedinca, onda on od samog početka puta osjeća njegov kraj koji je neizbježan i od koga nema spasa. Zato on podešava sebe i svoje djelo prema ovoj činjenici ili pokušava u ovome koliko može. Njegovo srce i pogled ostaju privezani za taj kraj od početka puta.

Nakon što kontekst stigne sa ljudskim srcem do kraja kruga, okreće se i vraća ga u život, pokazujući mu u njemu tragove Allahovog htijenja u svakoj fazi i u svakoj situaciji:

I da On na smijeh i na plač navodi, (53/43)...

Pod ovim tekstom kriju se mnoge činjenice. Iz njega izbijaju inspirativne i uzbudljive slike i značenja...

Na smijeh i na plač navodi... On je u čovjeku pohranio osobenost smijeha i osobenost plača. Smijeh i plač su jedna od tajni čovjekove tjelesne građe, tako da niko ne zna šta je to niti kako nastaju u ovom složenom kompliciranom aparatu čija psihička struktura i kompliciranost nije ništa manja od njegove organske strukture i kompliciranosti. U njemu se prožimaju, prepleću i djeluju jedni na druge psihički i organski činioci i tako stvaraju smijeh i plač.

Na smijeh i na plač navodi.. On je u čovjeku stvorio povode za smijeh i uzroke za plač. On ga je učinio - shodno složenim tajnama u njemu - da se

smije ovome, a plače zbog ovoga. Često se smije sutra onome što ga je rasplakalo danas, a plače danas zbog onoga što ga je nasmijalo jučer. Nije to nikakav znak poremećenosti niti preneraženosti već je to rezultat promjenljivih psihičkih stanja, mjerila, povoda, motiva i vrijednosti koje u čovjekovim osjećanjima ne ostaju u jednom stanju!

Na smijeh i na plač navodi... On čini da se ljudi u jednom trenutku i smiju i plaču, sve prema okolnostima koje djeluju na njih. Često se jedna grupa smije onome zbog čega druga grupa plače, jer dojam i efekat kod ovih drugačiji je od dojma i efekta kod onih... A on je u biti jedan te isti, samo što su njegove okolnosti daleko jedne od drugih!

Na smijeh i na plač navodi... Od jedne stvari jedan čovjek se i smije i plače. Smije se danas nečemu čije ga posljedice ili grijeh zadese sutra, pa uzme plakati. Poželi da to nije uradio i da se nije smijao. A koliko će biti onih koji su se smijali na ovom svijetu da će plakati na budućem gdje plač neće koristiti!

Ove slike, značenja, osjećanja, stanja i mnogo toga drugog proistječe iz ovog kratkog teksta i ukazuje se osjetilima i osjećanjima. Ostat će mnogo toga da se javlja koliko god čovjek bude povećavao iskustvo i koliko god se budu obnavljali povodi za smijeh i uzroci za plač u ljudima - i ovo je jedan od mnogih oblika nadnaravnosti u ovom Kur'anu.

I da On usmrćuje i oživljava (53/44)...

Isto tako se iz ovog teksta javljaju nebrojene slike u osjećanjima.

Usmrćuje i oživljava... On je dao smrt i život kao što je rekao u jednoj drugoj suri: *Onaj koji je dao smrt i život (67/2).* To su dvije dobro poznate stvari jer se događaju ponavljajući se. Međutim, one su posve skrivene kad ljudi pokušaju da spoznaju njihovu prirodu i njihovu tajnu skrivenu od živih... Pa šta je smrt? I šta je život? Šta je njihova bit kad čovjek pokuša da prodre iza njihove riječi i oblika u kome ih vidi? Kako se uvukao život u živo biće? Šta je on? Odakle je došao? Kako se zaodjenuo ovim bićem i kako je postao? Kako je krenuo svojim putem kojim je krenuo sa ovim bićem ili sa ovim živim bićima? Šta je smrt? Kakva je bila, prije uvlačenja života? I poslije pošto napusti živa bića? To je tajna skrivena iza spuštenog zastora, u Allahovoj moći!

Usmrćuje i oživljava... Naviru milioni slika smrti i života u svim svjetovima živih bića, u jednom trenutku, u ovom trenutku. Koliko je samo na milione miliona živih bića umrlo? Koliko je na milione miliona njih

otpočelo životno putovanje, u koje se uvukla ova tajna, ne znaš, i otkuda, ne zna niko osim Allah! Koliko se samo smrti desilo, kad su one same po sebi poticaji novom životu! Koliko ovih slika izlazi na vidjelo tokom stoljeća, kad mašta uroni u izlaganje duge prošlosti, koja je bila prije nego što je čovjek postojao na ovoj planeti, ostavljajući one vrste smrti i života na drugim planetama koje Allah poznaje a koje čovjeku ne mogu ni naumpasti!

To je mnoštvo i mnoš .vo slika koje emitira ovo malo riječi, koje potresaju ljudsko srce iz dubina, tako da ono ne može da se savlada niti suzdrži pod njihovim udarima različitih odjeka!

I da On par, muško i žensko, stvara od kapi sjemena kad se izbaci; (53/45-46)...

To je krupna i realna činjenica koja se ponavlja svakog trenutka. Čovjek je zaboravlja zato što se ona ponavlja pred njegovim očima. Ona je čudnija od svakog čuda koje može da proizvede uobrazilja mašte!

Kap sperme koja se izbaci... Izluči... Jedan od mnogih sekreta ovog ljudskog tijela, poput znoja, suza i slina! Kad ona poslije perioda određenog Allahovom odredbom... kad ona - šta? Kad ona - čovjek! Kad ovaj čovjek muško i žensko! Kako? Kako se desilo ovo čudo koje ne bi - da se nije desilo - naumpalo ni mašti? Gdje je bio ovaj čovjek veoma složene strukture i veoma komplicirane građe? Gdje je bio skriven u izlučenoj tački te kapi sperme? Zapravo, u jednom od nekoliko miliona njenih dijelova? Gdje je bio skriven sa svojim kostima, mesom i kožom, sa svojim krvnim sudovima, dlakom i noktima, sa svojim vanjskim obilježjima, pjegama i crtama lica, sa svojim karakterom, naravi i predispozicijama?! Gdje je bio u ovoj mikroskopskoj ćeliji koja pliva zajedno sa milionima sličnih u jednoj tački te kapi sperme koja se izbaci?! I gdje su, tačnije, bile karakteristike muška i karakteristike ženska u toj ćeliji? U toj ćeliji koja se pojavila i oglasila se u embriju na kraju kruga?!

I koje to ljudsko srce koje stane pred ovom ogromnom i neobičnom činjenicom može da se savlada ili suzdrži, štaviše, da negira i oholi se govoreći: To se tako desilo, i zdravo?! Išlo svojim putem tako, i ništa više! Krenulo svojom zacrtanom linijom i gotovo! Ili da se pravi znalcem i kaže: Ona je prošla ovaj put s obzirom na predispozicije koje su u njoj ugrađene radi održavanja vrste, poput ostalih živih bića koja imaju ovu predispoziciju! I ovo tumačenje samo po sebi traži objašnjenje. Ko je taj ko je u nju pohranio ovu predispoziciju? Ko je taj ko joj je usadio skrivenu želju za očuvanjem vrste da je povrati po drugi put? Ko je taj ko je u njoj

pohranio moć da je povrati iako je slaba i sićušna? Ko je taj ko joj je zacrtao put kojim će ići i ostvariti ovu skrivenu želju? Ko je taj ko je u nju pohranio karakteristike njene vrste da bi ih ona opet obnovila? Kakva je njena želja i kakav je njen interes da povrati svoju vrstu sa ovim karakteristikama, da tamo ne postoji volja koja planira iza nje i koja nešto hoće, koja to može i koja mu ocrtava put?!

Iz prvog stvaranja, što je realnost koja se ponavlja i koju niko ne negira, direktno se usmjerava na ponovno oživljenje.

I da će ih On ponovo oživjeti, (53/47)...

Ponovno proživljenje je tajna. Međutim, i za njega prvo stvaranje je dokaz. Dokaz mogućnosti njegovog događanja. Onaj ko je stvorio par, muško i žensko, od kapi sjemena kad se izbaci, kadar je - nema sumnje - da ponovo stvori iz kostiju i ostataka. Kosti i posmrtni ostaci nisu slabiji od izlučene vode! Dokaz mudrosti ovog događanja leži u ovome. Ovo skriveno planiranje koje vodi malu živu ćeliju njenim dugim i teškim putem dok ne postane muško ili žensko, ovo planiranje mora biti dalekosežnije od zemaljskog putovanja na kome ništa ne dostigne svoje savršenstvo, dobročinilac ne nalazi potpunu nagradu za svoje dobročinstvo niti zlikovac punu kaznu za svoje zlo. Zato u računu ovog planiranja ima ponovno proživljenje u kome će svaka stvar dostići svoje savršenstvo. Prvo stvaranje nosi dvostruki dokaz za ponovno proživljenje. Zato je ono spomenuto ovako, prije ponovnog proživljenja u kome će svaka stvar dostići svoje savršenstvo. Prvo stvaranje nosi dvostruki dokaz za ponovno proživljenje.

Pri prvom stvaranju i pri ponovnom proživljenju Allah daje bogatstvo kome hoće od Svojih robova i moć da stiče:

I da On daje bogatstvo i moć da stiču, (53/48)...

Daje bogatstvo onome kome On hoće od Svojih robova na ovom svijetu u raznim vrstama bogatstva, bogatstva u imovini, u zdravlju, u potomstvu, duše, misli, veze sa Allahom i opskrbe poput koje nema opskrbe.

Daje bogatstvo onome kome hoće od Svojih robova na budućem svijetu od bogatstava onog svijeta!

Daje zadovoljstvo kome hoće od Svojih robova u svemu onome što steknu na ovom svijetu kao i na ahiretu!

Stvorenja su siromašna i nezadovoljna. Ne mogu se obogatiti niti zadovoljiti osim iz Allahovih riznica. Zato je On onaj koji daje bogatstvo i On je onaj koji daje zadovoljstvo. To je opipljiva stvar iz stvarnosti koju oni poznaju i za koju vežu svoje poglede i srca tu i tamo, kako bi gledali u jedini izvor i kako bi se usmjerili jedino prema punim riznicama, jer je sve drugo prazno!

I da je On Sirijusa Gospodar, (53/49)...

Sirijus je zvijezda teža dvadeset puta od Sunca. Svjetlost mu je pedeset puta jača od sunčeve svjetlosti. Udaljen je od Sunca milion puta više od Sunčeve udaljenosti od nas.

Bilo je onih koji su obožavali ovu zvijezdu. Bilo je i onih koji su je držali značajnom zvijezdom. Potvrda da je Allah Gospodar Sirijusa ima svoje mjesto u ovoj suri koja počinje zakletvom u zvijezdu kad zalazi i koja govori o putovanju u više nebeske sfere, kao što ima cilj da potvrdi vjerovanje u Božije jedinstvo, a opovrgne slabo i politeističko vjerovanje.

Ovim završava to dugo putovanje po dubinama ljudske duše i po obzorjima, da bi poslije toga počelo putovanje po propasti pređašnjih naroda, nakon što su im dolazile opomene u koje oni nisu vjerovali kao što politeisti ne vjeruju. To je putovanje sa Allahovom moći, Njegovom voljom i njenim tragovima u narodima prije njih, narod po narod.

I da je On drevni narod Ād uništio, i Semūd, i da nikog nije poštedio, i još prije Nūhov narod, koji je najokrutniji i najobjesniji bio; i prevrnuta naselja On je prevrnuo, i snašlo ih je ono što ih je snašlo pa, u koju blagodat Gospodara svoga ti još sumnjaš? (53/50-55)...

To je brzo putovanje. Ono se sastoji od kratke stanke na propasti svakog naroda i žestokog doticaja koji posve probada osjećanja.

Narode Ād, Semūd i Nūhov narod čitalac Kur'ana upoznao je na raznim mjestima u Kur'anu. Prevrnuta naselja su Lūtov narod. Ime dolazi od laži, neistine i zablude... On ih je prevrnuo u bezdan i učinio da propadnu u zemlju. *I snašlo ih je ono što ih je snašlo* (53/54)... Bacanjem u zaborav do ove mjere, predimenzioniranjem i zastrašivanjem kroz koje izlaze na vidjelo slike rušenja, propadanja u zemlju i egzemplarnog kažnjavanja koje obuhvaća svaku stvar i prekriva je tako da se ne razaznaje!

Pa, u koju blagodat Gospodara svoga ti još sumnjaš? (53/55).

Bile su, dakle, ove propasti Allahova blagodat i dobrota. Nije li uništio zlo? Nije li Istinom pogodio neistinu i suzbio je tako da je ona poražena? Nije li u njima ostavio znakove za onoga ko razmišlja i shvaća? Nisu li ovo sve blagodati? Pa u koju to blagodat svoga Gospodara sumnjaš? Govor je upućen svakom pojedincu. Svakom srcu, svakome ko razmišlja o Allahovom djelu pa u njemu vidi blagodat, čak i u nevolji!

Nad propašću prošlih naroda koji nisu vjerovali u opomene - nakon iznošenja manifestacija Allahove volje i njenih tragova u ljudima i na obzorjima - izriče se posljednji takt snažno, duboko i žestoko, kao da je on znak opasnosti neposredno pred veliku nesreću:

Ovaj Kur'an je opomena kao i prijašnje opomene: Smak svijeta se približava, Allah će ga jedini otkriti! (53/56-58)...

Ovaj Poslanik u čije poslanstvo i opomene vi sumnjate - ovo je opomena kao i prijašnje opomene koje su slijedile jedna za drugom! Smak svijeta se približava. Približava se vjetar koji će sve pomoriti. To je katastrofa i smak svijeta na koju je došao da vas upozori ovaj poslanik. Ili je to strahota kazne čiju vrstu i vrijeme ne zna niko do Allah?! Niti je može otkriti i otkloniti niko osim Allaha: *Allah će ga Jedini otkriti* (53/58)...

Dok je iznenadna opasnosti blizu, i dok vas Poslanik koji savjetuje poziva spasu, vi se ravnodušni igrate, ne procjenjujete pravilno situaciju, niti se budite:

Pa zar se ovom govoru iščuđavate - i smijete se, a ne plačete gordo dignutih glava? (53/59-61)...

Ovaj govor je ozbiljan i uzvišen. On stavlja na pleća ljudi ogromne obaveze vodeći ih istovremeno savršenom programu. Pa čemu se čude? Čemu se smiju? Ova ozbiljna i odlučna stvar, ove velike odgovornosti i polaganje računa za život na Zemlji koje očekuje ljude, sve to čini plač primjerenijim ovoj ozbiljnoj situaciji, strahu i nevolji koja iza nje slijedi...

Ovdje se šalje jedan gromoglasan povik koji odjekuje u njihovim ušima i srcima dozivajući ih kako treba da preduzmu mjere opreza jer su na ivici provalije:

Bolje padajte licem na tle pred Allahom i klanjajte se! (53/62).

To je povik koji potresa i zapanjuje u ovom kontekstu, čak u ovom okrilju, poslije ovog dugog uvoda od koga srca drhte.

Stoga su oni pali licem na tle pred Allahom. Učinili su sedždu iako su mnogobošci, iako sumnjaju u Objavu i Kur'an. Iako raspravljaju o Allahu i Poslaniku!

Pali su na sedždu pod ovim strašnim čekićima koji su padali po njihovim srcima dok im je Poslanik (alejhi's-selam) učio ovu suru. Među njima su bili muslimani i mnogobošci. Poslanik pada na sedždu, i svi padaju na sedždu. Muslimani i mnogobošci. Ne mogu da se odupru djelovanju Kur'ana niti da se savladaju pred ovom snagom... Zatim su, poslije izvjesnog vremena, došli sebi - kad su bili naprosto zapanjeni svojom sedždom kao što su bili zapanjeni kad su činili sedždu!

O ovom događaju postoje predaje tradirane neprekidnim nizom prenosilaca. Međutim, one su se razišle u objašnjenju ovog neobičnog događaja. On, ustvari, nije neobičan već je u pitanju utjecaj neobičnog Kur'ana i njegovo veliko djelovanje na srca!

* * *

Ovaj događaj o kome postoje mutevatir predaje, događaj činjenja sedžde mnogobožaca sa muslimanima, kod mene je tražio objašnjenje prije nego što mi se dogodilo posebno emotivno iskustvo koje sam ja sebi objasnio i razjasnio njegov glavni uzrok.

Bio sam već pročitao te izmišljene predaje koje su nazvane Garanik događajem koga je naveo Ibni Sa'd u svojim Tabekatima, Ibni Džerir et-Taberi u svojoj Historiji i neki komentatori Kur'ana tumačeći riječi Uzvišenog: *Prije tebe Mi nijednog poslanika i vjerovjesnika nismo poslali, a da šejtan nije, kad bi on što kazivao, u kazivanje njegovo nešto ubacio; Allah bi ono što bi šejtan ubacio uklonio, a zatim bi riječi Svoje učvrstio - Allah sve zna i mudar je* (22/52). To su predaje za koje je Ibni Kesir (neka ga Allah nagradi dobrom) rekao: "Međutim, one su nepotpuno tradirane, odnosno, to su mursel hadisi i ne vidim da su preneseni autentičnim nizom prenosilaca".

Najopširnija od ovih predaja koja sadrži najmanje bajki i izmišljotina na Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) jeste predaja Ibni Ebi Hatema njegovim senedom: Mūsā ibni Ebi Mūsā el-Kufi, Muhammed ibni Ishak eš-Šejhi, Muhammed ibni Fulejh, Mūsā ibni Ukbe, od Ibni Šihaba da je rekao: "Kada je objavljena sura En-Nedžm, politeisti su rekli: "Da je ovaj

čovjek spomenuo naša božanstva sa dobrim, mi bismo i njega i njegove ashabe priznali. Međutim, on Jevreje i kršćane koji su se razišli sa njegovom vjerom ne spominje kao što spominje, vrijeđa i kleveće naša božanstva." - Božijeg Poslanika je jako rastužilo to što su politeisti pojačali svoju klevetu protiv njega i njegovih ashaba. Otuda je on jako želio da ih uputi. Kada je Allah objavio suru En-Nedžm i rekao: *Šta kažete o Lātu, Uzzāu i Menātu, trećoj, najmanje cijenjenoj?* (53/19-20), politeistima se pričinilo, zahvaljujući šejtanu, da je Poslanik poslije ovih ajeta, proučio "te velike gospodare, njihovo posredovanje daje nade". To je bio šejtanov govor u rimovanoj prozi i njegova igra... Ove riječi su prionule za srce svakog mušrika u Mekki, one su potekle njihovim jezicima, prenosili su ih jedan drugom i govorili: Muhammed se vratio svojoj prvoj vjeri, vjeri svoga naroda. - Kada je Poslanik stigao do kraja sure, učinio je sedždu, a sa njim su sedždu učinili svi koji su tu prisutni bili - i muslimani i politeisti -, a Velid ibni Mugire, s obzirom da je bio krupan, rukom je uzeo nešto zemlje i na njoj sedždu učinio. Obje strane su bile iznenađene, muslimani zbog toga što su politeisti s njima sedždu učinili iako nisu vjerovali u ono u što oni vjeruju. Istina, muslimani nisu čuli ono što je šejtan ubacio u uši politeista, zbog toga što ih je šejtan uvjerio da je to što je ubacio Poslanik proučio, pa su i oni, veličajući svoja božanstva, sedždu učinili. Te riječi su se pročule u narodu, a šejtan ih je očitovao, pa su stigle i u Abesiniju medu muslimanske muhadžire, Osmana ibni Me'zuna i njegove drugove koji su pričali da je cijela Mekka prihvatila islam i da su svi njeni žitelji zajedno sa Poslanikom obavili namaz. Također je do njih stigla i vijest da je Velid ibni Mugire sedždu učinio na zemlji koja se nalazila u njegovoj ruci. Priča je kružila da su muslimani sigurni u Mekki, pa su se muhadžiri u Abesiniji užurbano pripremali za povratak. Allah je uklonio ono što je šejtan ubacio. Svoje riječi je učvrstio, a Poslanika spasio od klevete i potvore: *Prije tebe Mi nijednog poslanika i vjerovjesnika nismo poslali* (22/52)... itd. Pošto je Allah objasnio Svoju presudu i Poslanika sačuvao od rime šejtana, politeisti su se sa svojom zabludom i svojim neprijateljstvom još više okrenuli protiv muslimana."

Postoje i druge predaje, hrabrije u izmišljanju, koje pripisuju te riječi o ovom događaju Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) koje se tumače njegovom željom - Bože, sačuvaj Poslanika od toga - da odobrovolji Kurejšije i da sklopi primirje s njima!!!

Ja sam od prvog trenutka odbio sve te predaje... Njih, pored toga što skrnave čistotu poslanstva i čuvanje Kur'ana od poigravanja i iskrivljavanja, sam kontekst ove sure apsolutno negira, jer se on prihvaća

posla da obeshrabri vjeru politeista u ova božanstva i njihove legende oko njih. Zato nema nikakva mjesta inkorporiranju ovih dviju rečenica u kontekst ove sure. Čak ni na osnovu riječi onoga ko je rekao: Šejtan je ove riječi ubacio u uši politeista a ne muslimana. - Ovi politeisti su bili Arapi koji su imali ispravam osjećaj za svoj jezik. Zato oni kad čuju ove dvije ubačene rečenice i čuju poslije njih: *Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri?! To bi tada bila podjela nepravedna. To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav dokaz nije poslao...* (53/21-23) itd. Zatim čuju: *Oni koji ne vjeruju u onaj svijet nazivaju meleke imenima ženskim, a o tome ništa ne znaju, slijede samo pretpostavke, a pretpostavka istini baš nimalo ne koristi* (53/27-28)... A prije toga čuju: *A koliko na nebesima ima meleka čije posredovanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onog kojim je zadovoljan* (53/26)... Oni, kad čuju sav ovaj kontekst, neće učiniti sedždu sa Poslanikom (alejhi's-selam), jer takav govor jednostavno nije tačan. Isto tako, hvaljenje njihovih božanstava i potvrda da njihovo posredovanje daje nade nije tačan. Oni nisu bili baš tako glupi kao što su bili oni koji su izmislili ove predaje koje su od njih preuzeli orijentalisti tendenciozno ili iz neznanja!

Iz drugog razloga, dakle, politeisti su učinili sedždu. Iz drugog razloga vratili su se muhadžiri iz Abesinije, zatim se opet vratili u nju poslije izvjesnog vremena sa drugima.

Nije ovdje mjesto da istražujemo uzrok povratka muhadžira, zatim njihov ponovni povratak u Abisiniju sa drugima...

Ovom prilikom ćemo se posvetiti samo pitanju sedžde o kojoj je riječ...

Ostao sam jedno vrijeme da istražujem mogući uzrok ove sedžde. Naumpala mi je mogućnost da se ona uopće nije dogodila, već da su te predaje spomenute da se obrazloži povratak muhadžira iz Abesinije poslije dva ili tri mjeseca. Ali i to je stvar koja traži obrazloženje.

Dok sam se ja tako time bavio, dogodilo mi se to posebno emotivno iskustvo na koje sam ranije ukazao...

Bio sam sa svojim društvom. Sijelili smo kad do naših ušiju doprije glas učača Kur'ana izbliza. Učio je suru En-Nedžm. Govor je medu nama prekinut, da čujemo i slušamo učenje časnog Kur'ana. Glas učača je bio uzbudljiv i dirljiv dok je lijepo i pravilno učio Kur'an.

Malo pomalo ja sam se uživio s njim ono što uči. Uživio sam se sa Muhammedovim (alejhi's-selam) srcem na njegovom putovanju u više sfere. Uživio sam se s njim kad je on svojim očima gledao Džibrila (alejhi's-selam) u njegovom melekskom liku u kome ga je Allah stvorio. To je neobičan i čudan događaj kada čovjek o njemu razmišlja i kada pokuša da ga predstavi u svojoj mašti! Živio sam s njim dok je on bio na svom bezgraničnom putovanju kod Sidretu'l-muntehaa i džennetskog prebivališta. Uživio sam se s njim u onoj mjeri u kojoj mi je to pomogla moja mašta, u kojoj su me nosili moji snovi i u kojoj su mi omogućavali moji osjećaji i moja osjećanja...

Slijedio sam ga u osjećanju da su ništavne priče politeista u vezi sa melekima, njihovom obožavanju, mišljenju da su kćeri i da su ženskog roda... Pa do posljednje ove smiješne i izmišljene tlapnje koje se ruše pri prvom dodiru.

Stajao sam pred ljudskim bićem koje nastaje iz zemlje i pred zamecima u majčinim utrobama koje Allahovo znanje prati i obuhvata ih.

Zadrhtalo je moje tijelo pod udarima uzastopnih doticaja u posljednjem odlomku sure... Skriveno ne vidi niko osim Allah. Zapisano djelo ne izmiče konačnom obračunu i nagradi ili kazni. Povratak je Allahu na kraju svakog puta kojim idu ljudi. Skupine koje se smiju i skupine koje plaču. Skupine mrtvih i skupine živih. Kap sjemena nađe svoj put u tminama, ide svojim koracima i pokaže svoje tajne kad postane muško ili žensko. Prvo stvaranje. Propast prijašnjih naroda. I prevrnuta naselja On je prevrnuo i snašlo ih je što ih je snašlo!

Slušao sam glas posljednje opomene pred iznenadnu katastrofu: *Ovaj Kur'an je opomena kao i prijašnje opomene: Smak svijeta se približava, Allah će ga jedini otkriti! (53/56-58)*...

Zatim je došao posljednji povik. Moje čitavo tijelo se zatreslo pred zastrašujućim prijekorom:

Pa zar se ovom govoru iščuđavate - i smijete se, a ne plačete gordo dignutih glava? (53/59-61).

Pošto sam čuo: *Bolje padajte licem na tle pred Allahom i klanjajte se" (53/62)* jeza je doista krenula iz mog srca do mojih zglobova i pretvorila se u organski stres ostavljajući vidljiv trag kome nisam mogao da se odupremm. Moje čitavo tijelo je ostalo da se trese tako da nisam bio u stanju da ga

smirim niti da obrišem suze koje su lile. Nisam mogao da ih zaustavim iako sam se trudio i pokušavao!

Shvatio sam u tom trenutku da je događaj sa sedždom tačan i da je njegovo obrazloženje blizu. Ono se krije u čudnoj moći ovog Kur'ana i ovih potresajućih tonova u kontekstu ove sure. Nije ovo bio prvi put da ja čitam suru En-Nedžm ili da je slušam. Međutim, ona je ovaj put ostavila ovakav dojam i od mene je bio ovakav odgovor... To je tajna Kur'ana. Postoje posebni obećavajući i neočekivani trenuci u kojima ajet ili sura dotaknu mjesto uslišavanja, kojom prilikom dođe do dodira koji spoji srce sa izvorom snage tog doticaja i utjecaja, pa se s njim desi ono što se desi!

Trenutak poput ovog dotakao je srca svih prisutnih tog dana. Muhammed (alejhi's-selam) učeći ovu suru učio ju je svim svojim bićem. On se saživio u njenim slikama koje je ranije živio svojom ličnošću. Sva ova snaga skrivena u suri kroz glas Muhammeda (alejhi's-selam) ustremila se na nerve slušalaca pa su stoga drhtali. A kad su čuli: *Bolje padajte licem na tle pred Allahom i klanjajte se!* (53/62) i kad su Muhammed i muslimani učinili sedždu i oni su pali ničice...

Ali može se reći: Ti to mjeriš prema trenutku koji si ti proživio i iskustvu kroz koje si ti prošao. Ti si musliman. Ti vjeruješ u ovaj Kur'an i on ima poseban utjecaj na tvoju dušu... Oni su bili politeisti koji odbijaju vjeru i odbijaju ovaj Kur'an!

Međutim, postoje dvije stvari koje treba uzeti u obzir i koje imaju svoju težinu u suočavanju sa onim što se kaže:

Prva stvar: Onaj ko je učio ovu suru bio je lično poslanik Muhammed (alejhi's-selam), on je taj koji je primio ovaj Kur'an direktno iz njegovog Izvora i koji ga je živio i živio s njim. Koji ga je toliko volio da bi mu koraci otežali kad bi čuo nekog da ga uči unutar svoje kuće, zastao bi pred vratima i slušao ga dok ne završi! Upravo u ovoj suri on je živio trenutke koje je živio u nebeskim sferama. On ih je živio sa Džibril-i Eminom gledajući ga u njegovom pravom liku... A što se tiče mene, ja sam slušao ovu suru od nepoznatog učača. Razlika je, nema sumnje, ogromna!

Druga stvar: Srca tih idolopoklonika nisu bila imuna na potres i jezu dok su slušali Muhammeda (alejhi's-selam), već je vještački inad bio to što se isprriječilo između njih i pokornosti... Slijedeća dva događaja su svjedok straha koji je obuzimao njihova srca.

Ibni Asakir u biografiji Utbea ibni Ebi Leheba, svojim senedom: Muhammed ibni Ishak, Osman ibni Urvea, Ibni Zubejr, njegov otac od Henada ibni Esveda, prenosi da je rekao: Ebu Leheb i njegov sin Utbe su se bili spremili da idu u Siriju, pa sam se i ja spremio s njima. Njegov sin Utbe je rekao: Tako mi Boga, otići ću do Muhammeda i izvrijeđat ću mu njegova Gospodara (Uzvišenog i Velikog). Otišao je i kad je došao do Poslanika (alejhi's-selam), rekao je: O, Muhammede, on ne vjeruje u onoga ko se približio, pa nadnio, blizu koliko dva luka i bliže... Poslanik (alejhi's-selam) je na to odgovorio: "Bože, nahuškaj na njega jednog od Svojih pasa"... Zatim se udaljio od njega i vratio se ocu. Otac ga je upitao: "Sine, šta si mu rekao?" Naveo mu je šta mu je rekao. Ponovo je upitao: "A šta je on tebi rekao?" Odgovorio je: "Bože, nahuškaj na njega jednog od svojih pasa." Odgovorio je: "Sine, Boga mi, nisam siguran za tebe od njegove kletve!" Išli smo dok nismo došli u Ebrahu - a ona je u Suddi - i odsjeli u ćeliji jednog monaha. Monah je pitao: "O, Arapi, šta vas je dovelo u ovu zemlju? Po njoj slobodno hodaju lavovi kao što hoda stoka!" Ebu Leheb je odgovorio: "Vi znate koliko sam ja star, a znate i moje pravo. Ovaj čovjek je tako prokleo moga sina da , Bogami, nisam siguran za njega, nego vi sakupite sve stvari u ovu ćeliju i na njih prostrite mome sinu, a onda prostrite okolo." Mi smo tako i uradili. I došao je lav, onjušio naša lica, pa pošto nije našao ono što želi, skupio se i skočio na stvari, onjušio njegovo lice, zatim ga udario tako da mu je rastrgao glavu. Ebu Leheb je rekao: "Znao sam da neće umaći Muhammedovoj kletvi!"

Ovo je prvi događaj čiji je junak Ebu Leheb, najžešći Muhammedov (alejhi's-selam) protivnik, neprijatelj i huškač protiv njega, on i njegova porodica, koji su prokleti u Kur'anu, on i njegova žena: *Neka propadne Ebu Leheb, i propao je! neće mu biti od koristi blago njegovo, a ni ono što je stekao, ući će on sigurno u vatru rasplamsalu, i žena njegova koja spletkari; o vratu njenu biće uže od ličine usukane!* (111/1-5)... To je njegovo stvarno osjećanje prema Muhammedu i prema Muhammedovom govoru. A to je strah i njegovog srca i zglobova pred Muhammedovom (alejhi's-selam) kletvom njegovom sinu.

Drugi je događaj čiji je junak Utbe ibni Ebi Rebi'a. Kurejšije su ga poslale Muhammedu (alejhi's-selam) da pregovara s njim da se prođe ovoga što je podijelilo Kurejšije i što je prekoravao njihove bogove, s tim da mu oni daju što god bude želio u pogledu bogatstva, rukovodstva ili braka Pošto je završio sa iznošenjem, Allahov Poslanik (alejhi's-selam) ga je upitao: "Jesi li završio, Ebu'l-Velide?" Odgovorio je: "Jesam." Onda je rekao: "Slušaj ti sad mene!" Odgovorio je: "Činim." Rekao je: *U ime Allaha,*

Milostivog, Samilosnog! Ha-mim. Objava je od Milostivog, Samilosnog, Knjiga čiji su ajeti jasno izloženi, Kur'an na arapskom jeziku za ljude koji znaju, vjesnik radosnih vijesti i opomena, - pa opet većina njih glavu okreće, neće ni da čuje (41/1-4)... Zatim je nastavio dok nije stigao do riječi Uzvišenog: *A ako glave okrenu, ti reci: "Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Āda i Semūda,* (41/13)... Tada je Utbe skočio i uhvatio Poslanika (alejhi's-selam) za usta sav uspaničen govoreći: "Kunem te majkom da prestaneš!"... Vratio se Kurejšijama pričajući im ovaj događaj. Utbe je to popratio govoreći: "Vi dobro znate da Muhammed kada nešto kaže - ne laže, pa sam se pobojao da se na vas ne spusti kazna."[7]

Ovo je osjećaj čovjeka koji nije bio primio islam. Strah u njemu je vidljiv, a i prigušeni utjecaj oholosti i tvrdoglavosti je očit.

Ljudi poput ovih, kada čuju suru En-Nedžm od Muhammeda (alejhi's-selam), najbliže što se pretpostavlja da može zadesiti njihova srca jeste trenutak odazivanja kome se oni ne mogu suprotstaviti i da ih moć ovog Kur'ana natjera da učine sedždu sa onima koji to čine... Bez posebno događaja ili neke druge priče koju su izmislili klevetnici!

[7] Sažeto iz nekoliko predaja.

سُورَةُ القَمَرِ مَكِّيَّة
وآياتها ٥٥

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

« اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ * وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ *
وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ أَمْرٍ مُسْتَقِرٌّ * وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ *
حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِي النُّذُرُ * فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُو الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ نُكُرٍ * خُشَّعًا
أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ * مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ ، يَقُولُ
الْكَافِرُونَ هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ .

« كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا: مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ * فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي
مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ * فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ * وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ
عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ * وَحَمَلْنَاهُ عَلَى ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ * تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً لِمَنْ كَانَ
كُفِرَ * وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ؟ * فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ؟ * وَلَقَدْ
يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ؟

« كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ؟ * إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي
يَوْمِ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ * تَنْزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ * فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي
وَنُذُرِ ؟ * وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ؟

« كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ * فَقَالُوا: أَبَشَرًا مِنَّا وَاحِدًا نَتَّبِعُهُ ؟ إِنَّا إِذًا لَفِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ *

أَأُلْقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا؟ بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ * سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَنِ الْكَذَّابُ الْأَشِرُ * إِنَّا مُرْسِلُو النَّاقَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ * وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ ، كُلُّ شِرْبٍ مُحْتَضَرٌ * فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَى فَعَقَرَ * فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ؟ * إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ * وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ ، فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ؟

« كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ * إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ * نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَا ، كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ * وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ * وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ ، فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ * وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقِرٌّ * فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ * وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ؟

« وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ * كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُقْتَدِرٍ .

« أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِنْ أُولَئِكُمْ ؟ أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ ؟ * أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنْتَصِرٌ ؟ * سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ * بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرُّ * إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ * يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ، ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ * إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ * وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ * وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ؟ * وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ * وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ .

« إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ * فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ » .

SURA EL-QAMER
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 55 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Bliži se Čas i Mjesec se raspolutio! (54/1)

a oni, uvijek kada vide čudo, okreću glave i govore: "Čarolija neprestana!" (54/2).

Oni ne vjeruju i povode se za prohtjevima svojim, a sve je već određeno (54/3).

I dolaze im vijesti koje treba da ih odvrate, (54/4)

mudrost savršena -, ali opomene ne koriste, (54/5)

zato se okreni od njih! Na Dan kad ih glasnik pozove na nešto užasno (54/6)

oni će oborenih pogleda iz grobova izlaziti, kao skakavci rasuti, (54/7)

i, netremice gledajući u glasnika i žureći, nevjernici će govoriti: "Ovo je težak dan!" (54/8).

Prije njih Nūhov narod nije vjerovao i roba Našeg je u laž utjerivao, govoreći: "Ludak!" - i Nūh je onemogućen bio (54/9).

I on je Gospodara svoga zamolio: "Ja sam pobijeđen, Ti se osveti!" (54/10).

I Mi smo kapije nebeske pootvarali vodi koja je neprestano lila, (54/11)

i učinili da iz zemlje izvori provru, i vode su se sastale kako je određeno bilo, (54/12)

a njega smo nosili na onoj od dasaka i klinaca sagrađenoj (54/13)

koja je plovila pod brigom Našom, - nagrada je to bila za onoga koji je odbačen bio (54/14).

I Mi to ostavismo kao pouku, - pa ima li ikoga ko bi pouku primio? (54/15)

i kakve su bile kazna Moja i opomene Moje! (54/16).

A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio? (54/17).

I Ād nije vjerovao, - pa kakve su bile kazna Moja i opomene Moje! (54/18).

Jednog kobnog dana poslali smo na njih leden vjetar koji je neprestano puhao (54/19)

i ljude dizao, kao da su palmova stabla iščupana, (54/20)

i kakve su bile kazna Moja i opomene Moje! (54/21).

A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za učenje napamet i pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio? (54/22).

I Semūd u opomene nije vjerovao (54/23).

"Zar da slijedimo jednog od nas!" - govorili su. "Tada bismo, uistinu, bili u zabludi i bili bismo ludi (54/24).

Zar baš njemu, između nas, da bude poslana Objava?! Ne, on je lažljivac oholi!" (54/25).

Vrlo brzo će oni saznati ko je lažljivac oholi! (54/26).

Mi ćemo poslati kamilu da bismo ih iskušali, pa pričekaj ih i budi strpljiv (54/27).

I upozori ih da će se voda između njih i nje dijeliti, svakom obroku pristupiće onaj čiji je red! (54/28).

Ali oni pozvaše jednog od svojih, pa se on spremi i prekla je - (54/29)

i kakve su bile kazna Moja i opomene Moje: (54/30)

Mi poslasmo na njih jedan jedini krik, i oni postadoše poput zdrobljenog suhog lišća koje sakuplja onaj koji ima tor (54/31).

A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio? (54/32).

I Lūtov narod u opomene nije vjerovao (54/33).

Na njih vjetar, pun pijeska, poslasmo - samo ne na Lūtovu porodicu, nju u svitanje spasismo, (54/34)

iz milosti Naše. Eto, tako Mi nagrađujemo one koji zahvaljuju (54/35).

A on im je bio prijetio silom Našom, ali su oni u prijetnje sumnjali (54/36).

Oni su od njega goste njegove tražili, pa smo ih mi oslijepili: "Iskusite kaznu Moju i prijetnje Moje!" (54/37)

A rano izjutra stiže ih kazna koju će neprestano osjećati (54/38).

"Iskusite kaznu Moju i prijetnje Moje!" (54/39).

A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za učenje napamet i pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?! (54/40).

I faraonovim ljudima su opomene došle, (54/41)

ali oni porekoše sva značenja Naša, pa ih Mi kaznismo onako kako kažnjava Silni i Moćni (54/42).

Da li su nevjernici vaši imalo jači od njih, ili vi u knjigama nebeskim imate kakvu povelju? (54/43).

Zar ovi da govore: "Mi smo skup nepobjedivi!" (54/44).

Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati! (54/45).

Međutim, Smak svijeta im je rok, a Smak svijeta je užasniji i gorči (54/46).

Grešnici će sigurno stradati i u ognju biti (54/47)

na Dan kada budu u vatru odvučeni, s licima dolje okrenutim: "Iskusite vatru džehennemsku!" (54/48).

Mi sve s mjerom stvaramo, (54/49)

i naređenje Naše je samo jedna riječ, - sve bude u tren oka (54/50).

A Mi smo već vama slične uništili, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?! (54/51).

I sve što su uradili u listovima je, (54/52)

i sve, i malo i veliko, u retke je stavljeno (54/53).

Oni koji su se Allaha bojali biće u džennetskim baščama i pored rijeka (54/54)

na mjestu u kome će biti zadovoljni, kod Vladara Svemoćnoga (54/55).

Ova sura od početka do kraja jeste strašna, jezovita i žestoka kampanja protiv srca onih koji ne vjeruju u opomene, onoliko koliko je i duboko i sigurno smirenje za iskrena vjernička srca. Ona je podijeljena na nekoliko uzastopnih krugova, a svaki krug predstavlja po jedan od prizora kažnjavanja nevjernika. Kontekst na kraju svakog kruga prekorava ljudsku svijest, vrši na nju pritisak i trese je govoreći joj: *i kakve su bile kazne i opomene Moje!* (54/16). Zatim je popušta poslije tog pritiska i govori joj: *A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?* (54/17).

Tematski sadržaji sure već su navedeni u raznim mekkanskim surama. To je jedan od prizora Sudnjeg dana u uvodu i jedan od tih prizora na kraju. Između njih je jedan brz prikaz propasti Nūhovog, Ādovog, Semūdovog i Lūtovog naroda i faraona i njegovih glavešina. Sve su to teme kojima obiluju mekkanske sure u raznim oblicima...

Međutim, ove iste teme u ovoj se istoj suri izlažu na poseban način da ih to čini potpuno novim. One se izlažu silovito, žestoko, odlučno i grozno tako da iz njih izbija strah, okolo njih se širi strepnja i natkriljuje ih uništavanje, jeza i zaprepaštenost!

Glavno što karakterizira teme u kontekstu ove sure jeste da svaka od njih predstavlja krug strašne, brze, dahćuće i bolne kazne kojoj prisustvuju nevjernici, i kao da oni lično vide sebe u njoj i osjećaju udarce njenog biča. Kad završi jedan krug i kad uzmu da povraćaju bolne uzdahe, preduhitri ih novi krug, strašniji i užasniji. I tako sve dok se ne okonča sedam krugova u ovoj jezovitoj i zagušujućoj atmosferi. A kad se ukaže posljednji prizor u suri, kad on u drugoj atmosferi, u drugom okruženju... Kad ono sigurnost, mir i blaženstvo. Eto, to je prizor onih koji su se Allaha bojali: *Oni koji su se Allaha bojali biće u džennetskim baščama i pored rijeka na mjestu u kome će biti zadovoljni, kod Vladara Svemoćnoga* (54/54-55)... Tako, usred tog grozničavog straha, potresajućeg užasa i ponižavajuće kazne za nevjernike: *na Dan kada budu u vatru odvučeni, s licima dolje okrenutim: "Iskusite vatru džehennemsku!"* (54/48)...

Gdje je jedno, a gdje drugo? Jedan prizor u odnosu na drugi? Jedno mjesto u odnosu na drugo? Jedan narod u odnosu na drugi narod? Jedna sudbina naspram druge?

* * *

Bliži se Čas i Mjesec se raspolutio! - a oni, uvijek kada vide čudo, okreću glave i govore: "Čarolija neprestana!" Oni ne vjeruju i povode se za prohtjevima svojim, a sve je već određeno. I dolaze im vijesti koje treba da ih odvrate - mudrost savršena -, ali opomene ne koriste, zato se okreni od njih! Na Dan kad ih glasnik pozove na nešto užasno oni će oborenih pogleda iz grobova izlaziti, kao skakavci rasuti, i, netremice gledajući u glasnika i žureći, nevjernici će govoriti: "Ovo je težak dan!" (54/1-8).

Prekrasan i poticajan prolog o kosmičkom događaju, ali i predznak još većeg događaja, s kojim se ne može porediti taj veliki kosmički događaj:

Bliži se Čas i Mjesec se raspolutio! (54/1).

Ja divnog predznaka! Ja divne li vijesti! Vidjeli su prvi događaj i preostalo je da vide još samo taj veći događaj.

Predaje o raspolućivanju Mjeseca i viđenje Arapa tako raspolućenog Mjeseca su mutevatir predaje, predaje neprekidnim nizom prenosilaca. Sve se one slažu u potvrdi događanja ovog događaja, samo se razlikuju u predaji načina pojave, podrobno i sažeto:

U Enes ibni Malikovoj predaji (neka je Allah njime zadovojan) stoji da je Imam-i Ahmed rekao: Prenio nam je Ma'mer od Katadea, od Enesa ibni Malika da je rekao: Stanovnici Mekke su tražili od Poslanika (alejhi's-selam) da im donese kakvo čudo, pa se Mjesec iznad Mekke raspolutio dva puta i tom prilikom je rekao: "Bliži se čas i Mjesec se raspolutio!"... Buhari je rekao svojim senedom: Abdullah ibni Abdulvehhab, Bišr ibni Mufeddal, Seid ibni Ebi Urve, Katade, od Enesa ibni Malika da su Mekkelije tražili od Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) da im pokaže kakvo čudo, pa im je Poslanik pokazao Mjesec raspolućen na dva dijela tako da su vidjeli Hiru između njih. Prenose Buhari i Muslim drugim putevima predaje od Katadea i Enesa...

U predaji Džubejra ibni Mut'ima (neka je Allah njime zadovoljan) stoji da je Imam-i Ahmed rekao svojim senedom: Muhammed ibni Kesir, Sulejman ibni Kesir, Hasin ibni Abdurrahman, Muhammed ibni Džubejr ibni Mut'im, od njegovog oca da je rekao: Raspolutio se Mjesec u doba Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) tako da je postao dva komada, jedan komad na ovom, a drugi komad na ovom brdu, pa su rekli: Muhammed nas je opčarao. Rekli su još: Ako je nas opčarao, ne može opčarati sve ljude... Samo Ahmed prenosi na ovaj način... Bejheki ga je podržavao u Ed-Delailu prenoseći od Muhammeda ibni Kesira, od njegovog brata

Sulejmana ibni Kesira, od Hasina ibni Abdurrahmana... Također ga prenose Ibni Džerir i Bejheki drugim putem od Džubejra ibni Mut'ima...

U Abdullah ibni Abbasovoj predaji (neka je Allah njime zadovoljan) stoji... Rekao je Buhari svojim senedom: Jahja ibni Kesir, Bekr, Dža'fer, Urak ibni Malik, Ubejdullah ibni Abdullah ibni Utbe, od Ibni Abbasa da je rekao: - Raspolutio se Mjesec u vremenu Božijeg Poslanika. Prošlo je to, bilo je prije Hidžre, raspolutio se Mjesec tako da su vidjeli dva njegova dijela... Avfi od Ibni Abbasa prenosi nešto poput ovog... Taberani prenosi drugim senedom od Ikrimea, od Ibni Abbasa da je rekao: - Mjesec se raspolutio u vrijeme Poslanika (alejhi's-selam)... Također ga prenose Buhari i Muslim drugim putem od Uraka, njegovim prethodnim senedom od Ibni Abbasa... Ibni Džerir prenosi drugim putem do Alije ibni Ebi Talhe od Ibni Abbasa da je rekao: - Mjesec se pomračio u doba Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) pa su rekli: "Opčinio je Mjesec", pa je objavljeno: *Bliži se čas i Mjesec se raspolutio!*, do Njegovih riječi: *Čarolija neprestana* (54/2).

U Abdullah ibni Omerovoj predaji (neka je Allah njima zadovoljan) Hafiz Ebu Bekr Bejheki prenosi svojim senedom: Ebu Abdullah Hafiz i Ebu Bekr Ahmed ibni Hasan el-Kadi da su prenijeli od Ebu Abbasa Esamma, Abbasa ibni Muhammeda Durija, Vehba ibni Džerira, Šu'bea, A'meša, Mudžahida, od Abdullaha ibni Omera u vezi sa riječima Uzvišenog: *Bliži se čas i Mjesec se raspolutio!*, pa je rekao: To je bilo u vrijeme Allahovog Poslanika (alejhi's-selam). Raspolutio se na dva dijela - jedan dio ispod brda, a drugi iza brda. Poslanik (alejhi's-selam) je tada rekao: "Bože, posvjedoči!"... Ovako ga prenose Muslim i Tirmizi u predajama od Šu'bea, A'meša, Mudžahida...

U Abdullah ibni Mes'udovoj predaji (neka je Allah njime zadovoljan) stoji: Rekao nam je Imam-i Ahmed: Prenio nam je Sufjan od Ibni Ebi Nedžiha, Mudžahida, Ebi Ma'mera, od Ibni Mes'uda da je rekao: Raspolutio se Mjesec u doba Allahovog Poslanika na dva dijela pa su pogledali u njega, a Allahov Poslanik (alejhi's-selam) je rekao: "Posvjedočite!" Ovako ga prenose Buhari i Muslim iz hadisa Sufjan ibni Ujejnea. Također ga prenose iz hadisa A'meša, od Ibrāhima Ebu Ma'mera, Abdullaha ibni Sahbarea, od Ibni Mes'uda. Rekao je Buhari svojim senedom: Ebu Davud Tajalisi, Ebu Avane, Mugire, Ebu Duha, Mesruk, od Abdullaha ibni Mes'uda da je rekao: Raspolutio se Mjesec u vrijeme Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) pa su Kurejšije rekli: "Ovo je čarolija Ibni Ebi Kebšea. Odgovorili su: "Gledajte šta će vam donijeti putnici, jer Muhammed ne može opčarati sve ljude". Došli su putnici i rekli isto

tako"... Bejheki prenosi drugim putem od Mesruka, od Abdullaha ibni Mes'uda nešto što je blizu ovoga.

Ove predaje su mutevatir i to različitim putevima prenošenja da se ovaj događaj dogodio, da je precizirano njegovo mjesto - a to je Mekka - s izuzetkom predaje koju mi nismo spomenuli, a to je predaja od Abdullaha ibni Mes'uda (neka je Allah njime zadovoljan) po kojoj se on dogodio u Mini - da je precizirano i njegovo vrijeme, a to je vrijeme Poslanika (alejhi's-selam) prije Hidžre. Također je preciziran i način te pojave - u većini predaja stoji da se Mjesec raspolutio na dva dijela, a u jednoj da je došlo do njegovog pomračenja... Događaj je potvrđen ovim mutevatir predajama koje mu određuju mjesto, vrijeme i način.

To je događaj sa kojim je Kur'an suočio politeiste u to vrijeme. Od njih se ne prenosi da su poricali njegovo događanje. Stoga je nužno da se stvarno desio u formi koju je nemoguće poricati - makar ni u vidu sumnje i prepirke kojom su oni oponirali Poslaniku u ajetima - da su našli povoda za negiranje i utjerivanje u laž. Sve što se od njih prenosi jeste da su rekli: "Opčarao nas je!" Međutim, oni su lično iskusili tu stvar i shvatili su da to nije nikakva čarolija. Ako je njih i opčarao, nije mogao opčarati putnike koji su bili izvan Mekke i koji su vidjeli događaj i posvjedočili ga, kad su bili za njega upitani.

Ostalo nam je da kažemo nešto o predaji koja kaže da su politeisti tražili od Poslanika (alejhi's-selam) čudo, pa se Mjesec raspolutio. Ova predaja dolazi u koliziju sa razumijevanjem kur'anskog teksta čiji je smisao da Poslanik (alejhi's-selam) nije poslan sa neobičnom pojavom od one vrste neobičnih pojava koje su dolazile sa poslanicima prije njega, upravo iz konkretnog razloga: *A da ne šaljemo čuda, zadržava nas samo to što drevni narodi nisu u njih povjerovali* (17/59). Značenje ovog ajeta jeste da je Allahova mudrost iziskivala da se ne šalju čuda - odnosno natprirodne pojave - jer su ih raniji narodi poricali.

U svakoj prilici kad su politeisti tražili čudo od Poslanika (alejhi's-selam) odgovor je bio da je ovaj događaj izvan granica njegove obaveze i da on nije ništa drugo do čovjek poslanik. On ih je vraćao na Kur'an izazivajući ih njime kao jedinom mu'džizom ove vjere: *Reci: "Kad bi se svi ljudi i džinnovi udružili da sačine jedan ovakav Kur'an, oni, kao što je on, ne bi sačinili, pa makar jedni drugima pomagali." Mi u ovom Kur'anu objašnjavamo ljudima svakojake primjere, ali većina ljudi nikako neće da vjeruje i govore: "Nećemo ti vjerovati sve dok nam iz zemlje živu vodu ne izvedeš; ili dok ne budeš imao vrt od palmi i loze, pa da kroz njeg svukuda*

rijeke provedeš; ili dok na nas nebo u parčadima ne oboriš, kao što tvrdiš; ili dok Allaha i meleke kao jamce ne dovedeš; ili dok ne budeš imao kuću od zlata ili dok se na nebo ne uspneš; a nećemo vjerovati ni da si se uspeo sve dok nam ne doneseš Knjigu da je čitamo." Reci: "Hvaljen neka je Gospodar moj! - zar ja nisam samo čovjek, poslanik?" (17/88-93).

Zato kazati da je raspolućivanje Mjeseca bio odgovor politeistima na njihovo traženje čuda - odnosno natprirodne pojave - izgleda daleko od smisla kur'anskih tekstova i od pravca ovog posljednjeg poslanstva da se obraća ljudskom srcu jedino Kur'anom i onim što je u njemu očita mu'džiza, zatim usmjerenje ovog srca - putem Kur'ana - Allahovim znamenjima u samim ljudima, na visokim obzorjima i u historijskim događajima podjednako. A što se tiče neobičnih događaja koji su se stvarno desili Poslaniku (alejhi's-selam), a koje su posvjedočile vjerodostojne predaje, to je bilo iz počasti od Allaha Svome robu, a ne dokaz potvrde njegovog poslanstva...

Odatle potvrđujemo ovaj događaj - događaj raspolućivanja - kur'anskim tekstom i mutevatir predajama koje određuju mjesto, vrijeme i način događaja. U njegovom objašnjavanju mi se zaustavljamo kod onoga što su spomenule neke predaje. Mi se zadovoljavamo time što Kur'an ukazuje na njega kao znak približavanja Sudnjeg časa, smatrajući taj znak doticajem za ljudsko srce da se probudi i da se odazove...

Raspolućivanje Mjeseca, dakle, bio je kosmički znak na koji Kur'an usmjerava srca i poglede, kao što ih uvijek usmjerava drugim kosmičkim znakovima, čudeći se njihovom odnosu i stavu prema njima, kao što se čudi njihovim stavovima prema drugim Allahovim kosmičkim znakovima.

Vidljive neobične pojave mogu da začude ljudsko srce u djetinjstvu, prije nego što se pripremi da shvati stalne postojeće kosmičke dokaze i prije nego što padne pod utjecaj njihovih stabilnih i mirnih ritmova. Sve neobične pojave koje su se pojavljivale kod poslanika (neka je na njih Allahov salavat) prije nego što je čovječanstvo dostiglo punoljetstvo i zrelost, u Kosmosu ima ono što je veće i krupnije od njih, iako to ne izaziva prvotna osjećanja koliko ih izazivaju te neobične pojave i čuda!

Pretpostavimo da je raspolućivanje Mjeseca bilo kao neobičan znak... Ali, Mjesec, sam po sebi, veći je znak! Ovaj satelit svojom veličinom, položajem, oblikom, prirodom, mijenama, kruženjem, svojim utjecajem na život na Zemlji, svojim održavanjem ovako u vasioni, bez stubova, ovo je taj veliki, postojeći, trajni znak za oči i za srca, zakon koji

skladno izvodi svoje melodije i baca svoje sjene, stoji pred osjećanjima kao svjedok kreativne Moći koju je teško negirati osim iz inada ili licemjerstva!

Kur'an je došao da suoči ljudsko srce sa čitavim Kosmosom, sa postojećim i stalnim Allahovim znamenjima u njemu i da ga spaja sa ovim Kosmosom i Allahovim znamenjima u svakom trenutku, a ne samo jedanput, trenutno u ograničenom vremenu, koje će vidjeti samo jedna generacija ljudi na ograničenom prostoru.

Cijeli Kosmos je prostor za razgledanje i razmišljanje o Allahovim znamenjima koja se ne mogu iscrpiti, ni otići niti nestati. Kosmos u svojoj cjelini je znamen. Svaka sitna i svaka krupna stvar u njemu je znamen. Ljudsko srce je pozvano da u svakom trenutku posmatra postojeća i stalna čuda, da sluša njihova odlučna i kategorična svjedočenja i da isto tako uživa u prekrasnim znamenjima kreacije u kojima se susreću ljepota i savršenstvo i koje izazivaju emocije iznenađenja i začuđenosti uz svijest o vjerovanju i dubokom staloženom uvjerenju.

U prologu ove sure dolazi ta aluzija na približavanje Časa i raspolućivanje Mjeseca u vidu takta koji sasvim potresa ljudsko srce. Ono pretpostavlja Čas koji se približio, promišlja u znaku koji se dogodio i zamišlja događanja Časa u svjetlu ovog kosmičkog događaja koga su vidjeli oni kojima se obraćao ovaj poticajni takt u ono vrijeme.

O temi približavanja Časa prenosi Imam-i Ahmed i kaže: Prenio nam je Husejn, Muhammed ibni Mutavvif, Ebu Hazim, od Sehl ibni Sa'da, da je rekao: Čuo sam Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) da govori: "Poslan sam, a Sudnjim dan izleda ovako", pokazujući sa svoja dva prsta - kažiprstom i srednjim.[8]

Uprkos približavanju tog zastrašujućeg roka, dešavanju tog poticajnog kosmičkog događaja i postojanju znamenja koja oni vide u raznim oblicima, ta srca ostaju tvrdoglava, ustrajna u zabludi i na njih nimalo ne djeluje prijetnja kao što ne djeluje ni ton mnogih ajeta dovoljnih za pouku i odustajanje od nevjerovanja:

A oni, uvijek kada vide čudo, okreću glave i govore: "Čarolija neprestana!" Oni ne vjeruju i povode se za prohtjevima svojim, a sve je već određeno. I dolaze im vijesti koje treba da ih odvrate mudrost savršena -, ali opomene ne koriste (54/2-5).

---

[8] Buhari i Muslim od Ebu Hazima Seleme ibni Dinara.

Oni su okrenuli glave i rekli: "Opčarao nas je!" iako vide Allahov znamen u raspolućivanju Mjeseca. Ovo je bilo njihovo mišljenje o znamenu Kur'ana. Zato su rekli: Ovo je vradžbina koja se naslijeđuje. Ovo bi rekli kad god bi vidjeli kakav znamen, a pošto su znamenja bila neprestana i neprekidna, rekli su: To je čarolija neprestana i neprekidna, odbijajući da razmisle o znamenjima i njihovoj suštini, odbijajaući isto tako da razmisle o njihovim značenjima i svjedočenjima. Oni ne vjeruju u znamenja i njihova svjedočenja. Oni ne vjeruju zato što slijede svoje strasti, a ne zato što se oslanjaju na dokaz, niti zato što se pouzdavaju u argument, niti zato što razmišljaju o nepokolebljivoj i postojanoj istini u svemu onome što je oko njih u ovom svijetu...

A sve je već određeno (54/3)... - svaka stvar je na svome mjestu u ovom velikom bitku. Svaka stvar je na svome stabilnom mjestu koje se ne pomiče niti drma. Kosmos se bazira na postojanosti i stalnosti, a ne na prevrtljivim strastima, promjenljivoj ćudi, pukoj slučajnosti ili trenutnoj improvizaciji... Svaka stvar je na svome mjestu i u svom vremenu. Svaka stvar je u svome sjedištu i u svome dobu. Stabilnost vlada svakom svari oko njih i dolazi do izražaja u svemu: u kruženju nebeskih tijela, u zakonima života, u fazama razvoja biljaka i životinja, u stabilnim pojavama kod predmeta i materija. I ne samo u tome već i u organiziranosti funkcija njihovih tijela i organa nad kojima oni nemaju nikakvu vlast niti podliježu prohtjevima! I dok ih ova postojanost okružuje i vlada svakom stvari oko njih, dok se ona ispoljava u svakoj stvari ispred i iza njih, oni jedini su nestabilni i zbunjeni tako da ih prohtjevi vuku tamo i ovamo!

I dolaze im vijesti koje treba da ih odvrate (54/4)... Vijesti o kosmičkim znamenjima koje im je Allah poslao u Kur'anu, vijesti o nevjernicima prije njih i njihovim propastima, vijesti o budućem svijetu kojeg im je Kur'an predstavio... U svemu ovome bila je prepreka i ograničenje za onoga ko se suzdržava i ko hoće da posluša opomenu. U tome je bilo Allahove mudrosti koja je dostizala do srca i usmjeravala ih Njegovom mudrom određenju. Međutim, slijepa srca ne otvraju se za viđenje znamenja, za korištenje vijestima i za buđenje na glas opominjača poslije opominjača: *mudrost savršena -, ali opomene ne koriste (54/5).* Vjerovanje je Alahov dar srcu koje je pripravljeno za vjeru i koje zaslužuje ovu blagodat!

Kod ovog stepena odslikavanja njihovog okretanja glava i upornosti, njihovog nekorišćenja vijesti i male koristi od opomene sa ovima, govor se usmjerava Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) da se okrene od njih i da ih ostavi da se suoče sa Danom za čiju vijest o njegovom približavanju ne mare, mada gledaju raspolućivanje Mjeseca pred njegov dolazak:

Zato se okreni od njih! Na Dan kad ih glasnik pozove na nešto užasno oni će oborenih pogleda iz grobova izlaziti, kao skakavci rasuti, i, netremice gledajući u glasnika i žureći, nevjernici će govoriti: "Ovo je težak dan!" (54/6-8).

To je jedan od prizora Sudnjeg dana, čiji strah i žestina odgovaraju značenjima čitave sure i u skladu su sa predznakom približavanja Časa, sa izvještavanjem o raspolućivanju Mjeseca i sa muzičkim tonom u suri!

"On se brzo primiče. On je, uz tu svoju brzinu, stalno prisutan i pokretan, potpunih obilježja i pokreta: ove skupine izlaze iz grobova u jednom trenutku kao da su skakavci razasuti (poznati prizor skakavaca pomaže da se pojmi izloženi prizor), ove skupine oborenih pogleda od sramote i straha žure idući prema glasniku koji ih zove neobičnoj, užasnoj i kobnoj stvari koju ne poznaju i u kojoj neće naći mira... Usred ovog okupljanja, skrušenosti i brzine, nevjernici će govoriti: *Ovo je težak dan!* (54/8)... To su riječi potištenog i iscrpljenog koji izlazi da se suoči sa teškom i strašnom stvari"[9]

Ovo je taj Dan koji se približio, a oni mu okreću glave i ne vjeruju u njega. Zato se i ti okreni od njih kad on dođe i prepusti ih njihovoj sudbini u tom Danu, a to je strašna i užasna sudbina."

* * *

Nakon ovog žestokog tona u prologu ove sure i žalosnog prizora koji obuhvata nevjernike na Sudnjem danu, kontekst uzima da izlaže prizore stroge kazne i patnje koja je stvarno pogađala generacije nevjernika prije njih i da pokazuje propasti naroda koji su odranije slijedili njihov pravac, počinjući sa Nūhovim narodom:

Prije njih Nūhov narod nije vjerovao i roba Našeg je u laž utjerivao, govoreći: "Ludak!" - i Nūh je onemogućen bio. I on je Gospodara svoga zamolio: "Ja sam pobijeđen, Ti se osveti!" I Mi smo kapije nebeske pootvarali vodi koja je neprestano lila, i učinili da iz zemlje izvori provru, i vode su se sastale kako je određeno bilo, a njega smo nosili na onoj od dasaka i klinaca sagrađenoj koja je plovila pod brigom Našom, - nagrada je to bila za onoga

---

9 Preuzeto sa neznatnim izmjenama iz djela *Mešahidu'l-qijame fi'l-Qur'an*.

koji je odbačen bio. I Mi to ostavismo kao pouku, - pa ima li ikoga ko bi pouku primio? (54/9-15).

Prije njih Nūhov narod nije vjerovao (54/9) u poslanstvo i znamenja. *I roba Našeg je u laž utjerivao (54/9)*- Nūha - *govoreći: "Luđak!" (54/9)*, kao što su okrutni Kurejšije govorili o Muhammedu (alejhi's-selam), prijeteći mu kamenovanjem, vrijeđajući ga i rugajući mu se tražeći da ih se prođe i grubo ga odbacivši. *I Nūh je onemogućen bio (54/9)*... umjesto da oni budu spriječeni i da se osvijeste!

Tada se Nūh obrati svome Gospodaru koji ga je poslao i zadužio obavezom priopćavanja. Obratio Mu se da Mu saopći dokle je stigao njegov posao sa njegovim narodom, dokle je stigao njegov trud i rad i dokle je dosegla njegova snaga i moć, ostavljajući Njemu da odluči, nakon što kod njega nije ostalo više snage koju nije uložio i nakon što mu nije preostalo više sredstava ni moći:

I on je Gospodara svoga zamolio: "Ja sam pobijeđen, Ti se osveti!" (54/10).

Moja moć je pri kraju, moj trud je dostigao krajnju granicu, moja snaga je potrošena. Ja sam bespomoćan u ovoj svojoj stvari... *Ja sam pobijeđen, Ti se osveti! (54/10)*... Pobijedi Ti, moj Gospodaru! Pomozi Svoju vjeru, pomozi Svoju Istinu, pomozi Svoj program! Pobijedi Ti, ova stvar je Tvoja stvar, ovaj poziv je Tvoj poziv! Moja uloga je završena!

Ova riječ tek što je bila izrečena, poslanik tek što je predao stvar svom Velikom i Silnom Gospodaru, moćna, silna ruka pokazuje na strašni i rušilački točak Kosmosa... On obilazi svoj krug pun jeke i oblaka s grmljavinom i kišom:

I Mi smo kapije nebeske pootvarali vodi koja je neprestano lila, i učinili da iz zemlje izvori provru, i vode su se sastale kako je određeno bilo (54/11-12).

To je veliki i sveobuhvatni kosmički pokret koga odslikavaju izabrane riječi i fraze. One počinju pripisivanjem radnje direktno Allahu: *I Mi smo... pootvarali (54/11)*, tako da čitalac osjeća ruku Silnog kako otvara *kapije nebeske (54/11)*... Upravo ovom riječju i ovom množinom. *Vodi koja je neprestano lila (54/11)*... obilno i neprestano. Istom snagom i istim pokretom: *i učinili da iz zemlje izvori provru (54/12)*... - izraz koji odslikava prizor šikljanja, kao da voda izvire iz čitave zemlje, kao da se sva zemlja pretvorila u vrela.

Sastala se voda koja je lila iz neba sa vodom koja je šikljala iz zemlje onako *kako je određeno bilo* (54/12)... Susrele su se radi određene stvari. One su se obje sastale da provedu tu suđenu stvar, pokoravajući se odredbi i provodeći suđeno.

Tako je došlo do potopa koji je sve preplavio prekrivši lice zemlje, pokrivajući prljavštinu koja je bila prekrila to lice. Poslanik je izgubio nadu da ga može očistititi i postao bespomoćan da ga može izliječiti. Milosna i moćna ruka se ispružila Poslaniku koji je uputio svoj poziv, na čiji znak se pokrenuo čitav Kosmos. Ispružila mu se ova ruka pružajući spas i dajući počast:

A njega smo nosili na onoj od dasaka i klinaca sagrađenoj koja je plovila pod brigom Našom, - nagrada je to bila za onoga koji je odbačen bio (54/13-14).

Očito je iz teksta da se glorificira lađa i veliča njena uloga. Ona je od dasaka i klinaca sagrađena. Daje se njen opis, a ona se ne spominje zbog njene veličine i vrijednosti. Ona plovi pod Allahovom brigom, praćena Njegovim očima. *Nagrada je to bila za onoga koji je odbačen bio* (54/14). Koji je poricán i sprječavan. To je nagrada koja Allahovom brigom briše surovost i koja Allahovom počasti otklanja izrugivanje. To je nagrada koja odslikava domet snage čiju zalihu posjeduje onaj koji je bespomoćan na Allahovom Putu i onaj koji uloži sve što je u njegovoj moći, zatim se vrati Njemu, predajući Mu sebe i stvar svoje misije, prepuštajući Mu da On pobijedi!.. Ogromne kosmičke sile su u njegovoj službi i u njegovoj pomoći. A Allah je iza njih Svojom silom i Svojom moći.

Nad prizorom velike i potpune pobjede, prave, odlučne i cjelovite pobjede, okreće se srcima koja su prisustvovala ovom prizoru kao da ga vide, okreće se njima u vidu osvrta ne bi li pala pod utjecaj i ne bi li se odazvala:

I Mi to ostavismo kao pouku, - pa ima li ikoga ko bi pouku primio? (54/15)

Ovaj događaj sa njegovim poznatim okolnostima ostavili smo kao pouku generacijama - *pa ima li ikoga da bi pouku primio?* (54/15). Ko bi se opomenuo i pouku uzeo?

Zatim pitanje koje je u funkciji buđenja srca nad strahotama kazne i istinitosti opomena:

I kakve su bile kazna Moja i opomene Moje! (54/16).

Bilo je kao što je to ilustrirao Kur'an. Bila je to silna i razorna kazna. I bila je to iskrena opomena ovom kaznom.

I, evo, ovaj Kur'an je prisutan; lahak za prihvatanje i dostupan za shvaćanje. On je privlačan za čitanje i razmišljanje. On je privlačan zbog istine i jednostavnosti, zbog saglasnosti sa iskonskom ljudskom prirodom i zbog buđenja prirodnog duha i karaktera. Njegovim čudima nema kraja. On se ne haba iako se mnogo ponavlja. Sve što više srce o njemu razmišlja, sve se više iz njega vraća sa novom opskrbom. Sve što se više čovjek s njim druži, sve mu postaje bliži i draži:

A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio? (54/17).

Ovo je taj osvrt koji se ponavlja poslije svakog prizora koji odslikava... I kod kojeg kontekst zaustavlja ljudsko srce zovući ga mirno i tiho da se prizove i promisli, nakon što mu izloži seriju bolne kazne koja je zadesila nevjernike.

* * *

I Ād nije vjerovao, - pa kakve su bile kazna Moja i opomene Moje! Jednog kobnog dana poslali smo na njih leden vjetar koji je neprestano puhao i ljude dizao, kao da su palmova stabla iščupana, i kakve su bile kazna Moja i opomene Moje! A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za učenje napamet i pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio? (54/18-22).

Ovo je drugi krug ili drugi od prizora žestokog kažnjavanja i propasti na kojoj se zadržava nakon što se zadržao na propasti Nūhovog naroda, prvog koji je propao.

Počinje ga izvještavanjem o Ādovom nevjerovanju i prije nego završi ajet postavlja pitanje koje začuđuje i zastrašuje: *Pa kakve su bile kazna Moja i opomene Moje* (54/18)... Kakvo je bilo poslije Ādovog nevjerovanja? Zatim odgovara...

Bilo je kao što to opisuje taj brzi i zastrašujući opis: *Jednog kobnog dana poslali smo na njih leden vjetar koji je neprestano puhao i ljude dizao, kao da su palmova stabla iščupana,* (54/19-20)... *Rihun sarsar* je hladan i žestok vjetar. Zvuk riječi odslikava vrstu vjetra. *Nahs* je nesreća, pa koja to gora nesreća može pogoditi narod od one koja je pogodila Ādov narod?

Vjetar ih je dizao, nosio, razbijao i ostavljao kao da su palmova stabla iščupana iz svoga korijena?!

Prizor je jezovit i strašan, olujan i okrutan. Vjetar koji je poslan na Ād *jedna je od Allahovih armija* i jedna od snaga ovog Kosmosa, od Allahovih stvorenja, koja se ponaša prema kosmičkom zakonu kojeg je On odabrao. On joj daje vlast nad onim nad kim On hoće, tako da ona ide svojim putem shodno tom zakonu, bez međusobne proturječnosti između linije njenog kosmičkog hoda i izvršavanja onoga što joj se naredi shodno Allahovoj volji, Gospodaru odluke i Gospodaru zakona:

... i kakve su bile kazna Moja i opomene Moje! (54/21).

Ponavlja to poslije izloženog prizora, a prizor je odgovor!

Zatim krug završava osvrtom koji se ponavlja u ovoj suri prema njenom posebnom metodu:

A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za učenje napamet i pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio? (54/22).

* * *

Onda prelazi na slijedeći prizor u kontekstu i u historiji:

I Semūd u opomene nije vjerovao. "Zar da slijedimo jednog od nas!" - govorili su. "Tada bismo, uistinu, bili u zabludi i bili bismo ludi. Zar baš njemu, između nas, da bude poslana Objava?! Ne, on je lažljivac oholi!" Vrlo brzo će oni saznati ko je lažljivac oholi! Mi ćemo poslati kamilu da bismo ih iskušali, pa pričekaj ih i budi strpljiv. I upozori ih da će se voda između njih i nje dijeliti, svakom obroku pristupiće onaj čiji je red! Ali oni pozvaše jednog od svojih, pa se on spremi i prekla je - i kakve su bile kazna Moja i opomene Moje: Mi poslasmo na njih jedan jedini krik, i oni postadoše poput zdrobljenog suhog lišća koje sakuplja onaj koji ima tor. A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio? (54/23-32).

Semūd je bilo pleme koje je naslijedilo Ād u snazi i moći na Arabijskom poluotoku. Ād je bio na jugu, a Semūd je bio na sjeveru. I Semūd u opomene nije vjerovao kao što nije vjerovao ni Ād, ne uzimajući pouku iz njegove propasti poznate širom Arabijskog poluotoka.

"Zar da slijedimo jednog od nas!" - govorili su. "Tada bismo, uistinu, bili u zabludi i bili bismo ludi. Zar baš njemu, između nas, da bude poslana Objava?! Ne, on je lažljivac oholi!" (54/24-25).

To je sumnja koja se plela po grudima nevjernika iz generacije u generaciju: *Zar baš njemu, između nas, da bude poslana Objava?!* (54/25). Kao što je to isprazna oholost koja ne gleda na suštinu Poziva, već gleda na ličnost onoga koji poziva: *Zar da slijedimo jednog od nas!* (54/24).

A šta ima u tome da Allah izabere jednog od Svojih robova?... Allah dobro zna kome će povjeriti Svoje poslanstvo... Zato njemu šalje opomenu, tj. Objavu i smjernice koje ona nosi za opomenu i razmišljanje. Šta ima u tom izboru jednog od Njegovih robova čiju spremnost i predispoziciju On zna, jer je On Stvoritelj stvorenja i On je Objavljivač Objave? To je lažna sumnja koja postoji u pervertiranim dušama, u ljudima koji ne gledaju u Poziv da vide obim istine i čestitosti koja je u njemu, već gledaju u promotora Poziva oholeći se da slijede jednog od ljudi, bojeći se da u tom slijedenju on ne bude imao prednost i poštovanje. Oni se, ustvari, ohole da se ne bi pokorili i predali.

Stoga sebi govore: *"Zar da slijedimo jednog od nas!"* ... *"Tada bismo, uistinu, bili u zabludi i bili bismo ludi* (54/24)... - tj. kad bi nam se dogodila ova ružna stvar! Najčudnija je stvar da oni za sebe kažu da bi bili u zabludi kada bi slijedili Uputu! Da smatraju da bi bili u razbuktalim vatrama a ne u jednoj vatri - kada bi se vratili u okrilje vjerovanja!

Zato optužuju svoga Poslanika koga je Allah odabrao da ih vodi na putu istine i cilja. Optužuju ga za laž i pohlepu: *Ne, on je lažljivac oholi* (54/25)... Lažljivac kome nije došla Objava. *Ešir - oholi*; jako pohlepan u osiguravanju sebi položaja! To je optužba kojom se dočekuje svaki misionar. Optužba da on uzima misiju kao zastor za ostvarenje želja i interesa. To je tvrdnja slijepih koji ne dokučuju motive duše i pokretače srca.

Dok kontekst teče u stilu kazivanja o dalekom događaju u historiji, iznenada dolazi do obrta, pa kao da je stvar prisutna, kao da događaji teku pa govori o onome šta će biti i prijeti onim šta će biti:

Vrlo brzo će oni saznati ko je lažljivac oholi! (54/26).

Ovo je jedan od kur'anskih metoda u iznošenju kazivanja. To je metod udahnjivanja duha stvarnog života u kazivanje pretvarajući ga iz

priče koja se priča u realnu sliku koja se izlaže pogledima, čije događaje posmatrači gledaju sada i očekuju ih u nastupajućem vremenu!

Vrlo brzo će oni saznati ko je lažljivac oholi! (54/26)... Sutrašnje vrijeme će njima otkriti istinu i oni neće biti spašeni od udara te istine. Ona će otkriti razornu nesreću oholom lažljivcu!

Mi ćemo poslati kamilu da bismo ih iskušali, pa pričekaj ih i budi strpljiv. I upozori ih da će se voda između njih i nje dijeliti, svakom obroku pristupiće onaj čiji je red! (54/27-28).

Čitalac stoji čekajući šta će se dogoditi kada im Allah pošalje kamilu kao iskušenje njima i ispit specifičan za otkrivanje njihovog pravog stanja. Stoji i poslanik - njihov poslanik (alejhi's-selam) - iščekujući šta će se dogoditi pokoravajući se naredbi svoga Gospodara da bude strpljiv s njima dok se iskušenje ne desi i ispit ne okonča. On ima i uputstva... Voda u plemenu je podijeljena između njih i kamile - zato je nužno da je to nekakva posebna kamila sa određenim karakteristikama koje je čine dokazom i znakom - pa će jedan dan piti ona, a jedan dan oni - ona će dolaziti na vodu u svoj dan, a oni će dolaziti u svoj, ona će piti svoj dio, a oni svoj.

Zatim se kontekst opet vraća na stil kazivanja i kazuje šta se poslije toga desilo s njihove strane:

Ali oni pozvaše jednog od svojih, pa se on spremi i prekla je - (54/29)

Ovaj jedan od njihovih je jedan iz one grupe osoba koje su činile nered po gradu i o kojima On u suri En-Neml kaže: *U gradu je bilo devet osoba koje su po zemlji ne red nego nered činile* (27/48)... I to je onaj o kome On u suri Eš-Šems kaže: *Kad se jedan nesretnik između njih podigao* (91/12)...

Kaže se da se on napio alkohola i opio se kako bi postao hrabriji da učini djelo na koje se zaputio, a to je klanje kamile koju je Allah poslao njima kao dokaz. Njihov poslanik ih je upozorio da joj ne čine nikakvo zlo jer će ih snaći bolna kazna... *ali oni pozvaše jednog od svojih, pa se on spremi i prekla je* (54/29) - tako se završilo iskušenje i desila nesreća.

I kakve su bile kazna Moja i opomene Moje?! (54/30)...

To je pitanje iščuđivanja i zastrašivanja, prije spominjanja kazne koja ih je pogodila poslije upozorenja:

Mi poslasmo na njih jedan jedini krik, i oni postadoše poput zdrobljenog suhog lišća koje sakuplja onaj koji ima tor (54/31).

Kur'an ne objašnjava podrobno ovaj krik, iako je na drugom mjestu u suri Fussilet opisan kao grom: *A ako glave okrenu, ti reci: "Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Āda i Semūda"* (41/13)... Možda je riječ grom atribut riječi krik, pa je to gromovski krik. Možda je ta riječ u konkretnom značenju, možda su krik i grom jedna te ista stvar, a možda krik znači zvuk groma. Ili je grom jedna od posljedica krika za koga ne znamo ko mu je vlasnik.

Bilo kako bilo, na narod je poslan jedan krik, pa napravi s njima to što napravi, tako da postadoše *poput zdrobljenog suhog lišća koje sakuplja onaj koji ima tor* (54/31)... *Muhtezir* je onaj ko pravi štalu, a pravi je od suhog drveta. Oni su postali poput tog suhog drveta kad se osuši, raspadne i postane smrvljeno. Ili da taj što pravi štalu sakuplja za svoju stoku suho lišće i suhu travu koju će ona jesti. Narod je postao kao ovo sasušeno lišće i trava poslije jednog krika!

To je bolan i zastrašujući prizor. On se izlaže kao odgovor na uzdizanje i oholost. Ovi što se uzdižu i ohole postadoše sasušeno lišće i trava, a lišće i trava su slabi kao zdrobljeno suho lišće koje sakuplja onaj koji ima štalu!

Pred ovim grubim i strašnim prizorom kontekst vraća njihova srca Kur'anu da razmisle i prime pouku jer je on dostupan za razmišljanje i uzimanje pouke:

A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio? (54/32).

Ovdje se spušta zastor nad ovim slabim suhim lišćem. U oku ostaje prizor, a u srcu trag od toga, dok Kur'an poziva ko će se podsjetiti i razmisliti...

* * *

Zatim se zastor diže nad novom slijedećom serijom - poslije toga - u historiji, ali i u području Arabijskog poluotoka:

I Lūtov narod u opomene nije vjerovao. Na njih vjetar, pun pijeska, poslasmo - samo ne na Lūtovu porodicu, nju u svitanje spasismo, iz milosti Naše. Eto, tako Mi nagrađujemo one koji zahvaljuju. A on im je bio prijetio silom Našom, ali su oni u prijetnje sumnjali. Oni su od njega goste njegove tražili, pa smo ih mi oslijepili: "Iskusite kaznu Moju i prijetnje Moje!" A rano izjutra stiže ih kazna koju će neprestano osjećati. "Iskusite kaznu Moju i prijetnje Moje!" A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za učenje napamet i pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?! (54/33-40).

Kazivanje o Lūtovom narodu navedeno je opširno na drugim mjestima. Cilj njegovog izlaganja ovdje nisu pojedinosti tog kazivanja već pouka iz kazne koja je stigla nevjernike i bolna i teška patnja. Zato ovo kazivanje počinje njihovim nevjerovanjem u opomene: *I Lūtov narod u opomene nije vjerovano* (54/33)... Odmah iza ove naznake opisuje kaznu koja ih je zadesila:

Na njih vjetar, pun pijeska, poslasmo - samo ne na Lūtovu porodicu, nju u svitanje spasismo, iz milosti Naše. Eto, tako Mi nagrađujemo one koji zahvaljuju (54/34-35).

Hasib je vjetar koji nosi kamenje. Na drugim mjestima spomenuto je da je On poslao na njih grumenje od ilovače. Riječ *hasib* ima takav zvuk kao da je to udar kamena u kome se osjeća žestina i grubost koja odgovara atmosferi prizora. Spašena je samo Lūtova porodica - osim njegove žene - iz Allahove milosti, što su vjerovali i bili zahvalni... *Eto, tako Mi nagrađujemo one koji zahvaljuju* (54/35). Njega spašavamo i ukazujemo mu milost usred te propasti i strahote.

A sada, kad je izložio kazivanje sa njegova dva aspekta: aspekta nevjerovanja i aspekta teške kazne, vraća se širem opisu onoga što se dogodilo izmedu dvije strane... Ovo je jedan od kur'anskih metoda u iznošenju kazivanja kada se žele istaći određene sugestije od njihovog navođenja na ovaj način.[10] Evo tih detalja:

A on im je bio prijetio silom Našom, ali su oni u prijetnje sumnjali. Oni su od njega goste njegove tražili, pa smo ih mi oslijepili: "Iskusite kaznu Moju i prijetnje Moje!" A rano izjutra stiže ih kazna koju će neprestano osjećati (54/36-38).

Lūt je dugo upozoravao svoj narod na posljedice zabranjenog nastranog djela koje su oni činili, medutim, oni su se prepirali u vezi s tim

[10] V. poglavlje *El-Qiatu fi'l-Qur'an*, u djelu *Et-Taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an.*

upozorenjima, sumnjali su u njih i sumnjičili, međusobno izmjenjivali sumnje i sumnjičenja i raspravljali o tome grijehu i polemizirali sa svojim poslanikom o njemu. Porok i neobuzdanost su bili stigli do te mjere da su lično od poslanika tražili njegove goste - meleke - koje su oni smatrali lijepim mladićima jer je bila uzavrela njihova prljava, bolesna i nastrana strast! Napali su na Lūta želeći griješni napad na njegove goste, bez imalo uljudnosti i stida, ne ustručavajući se da oskrnave svetost svoga poslanika koji ih je upozoravao i opominjao na posljedice ovog prljavog i bolesnog nastranog čina.

Tada je intervenirala ruka Moći i pokrenuli se meleki za izvršenje onoga čime su bili zaduženi i radi čega su došli: *pa smo ih Mi oslijepili* (54/37), tako da više nisu vidjeli ništa i nikoga, tako da više nisu mogli napasti Lūta niti ščepati njegove goste! Aluzija na oslijepljenje ne navodi se ovako jasno osim na ovom mjestu. Na drugom mjestu je rečeno: *O Lūte, mi smo izaslanici Gospodara tvoga, oni tebi ne mogu nauditi* (11/81). Ovdje je dodata situacija koja ih je onemogućila da mu naude, a to je oslijepljivanje očiju!

Dok kontekst teče metodom naracije, on se odjedanput uprisućuje i postaje očit, govor se odjednom usmjerava onima koji trpe kaznu: *Iskusite kaznu Moju i prijetnje Moje!* (54/37)... Evo, ovo je ta kazna kojom vam je prijećeno, ovo su te prijetnje u koje ste sumnjali!

Oslijepljivanje se desilo navečer... U iščekivanju jutra koje je Allah odredio da ih sve uništi:

A rano izjutra stiže ih kazna koju će neprestano osjećati (54/38).

To je ta kazna čije je spominjanje u kontekstu požureno. To je vjetar pun pijeska koji je očistio zemlju od te prljavštine i od tog poroka.

Po drugi put se mijenja način izlaganja, prizor se uprisućuje kao da se on dešava ovog trenutka. Dozivaju se oni koji trpe kaznu upravo kad su u patnji:

"Iskusite kaznu Moju i prijetnje Moje!" (54/39).

Zatim slijedi uobičajen osvrt poslije grubog prizora:

A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za učenje napamet i pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?! (54/40).

* * *

Ovi krugovi završavaju jednom serijom izvan Arabijskog poluotoka, završavaju jednim od poznatih i već spominjanih udesa, jednom brzom i munjevitom naznakom:

I faraonovim ljudima su opomene došle, ali oni porekoše sva znamenja Naša, pa ih Mi kaznismo onako kako kažnjava Silni i Moćni (54/41-42).

Ovako se skraćuje kazivanje o faraonu i njegovim glavešinama u svoja dva aspekta: dolazak opomena faraonovim ljudima i njihovo poricanje dokaza koje je donio njihov poslanik i njihovo kažnjavanje poslije toga onako kako kažnjava Silni i Moćni. Aluzija na silu i moć baca svjetlo na žestinu kažnjavanja. U tome je i prikrivena aluzija na faraonovu silu i moć u nepravdi i nasilju. Međutim, nestalo je lažne sile, pala je prividna moć. Allah ga je kaznio - njega i njegove ljude - onako kako kažnjava Silni i onako kako uistinu kažnjava Silni i Moćni. Kaznio ih je tako žestokom kaznom koja odgovara nepravdi, nasilju, tiraniji i sili koju su provodili.

Nad ovim posljednjim krugom na stradanje silnog faraona spušta se zastor...

* * *

Sada, kad je zastor spušten na posljednjem od prizora kažnjavanja i mučenja, kad nevjernici to posmatraju i kad njihova osjećanja primaju udare ovih prizora, sada kad su uzastopne nesreće prisutne u njihovoj mašti i pritišću njihova osjećanja, sada se usmjerava njima govorom, upozoravajući ih na nesreću poput ovih nesreća, opominjući ih onim što je gore i stravičnije:

Da li su nevjernici vaši imalo jači od njih, ili vi u knjigama nebeskim imate kakvu povelju? Zar ovi da govore: "Mi smo skup nepobjedivi!" Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati! Međutim, Smak svijeta im je rok, a Smak svijeta je užasniji i gorči. Grešnici će sigurno stradati i u ognju biti na Dan kada budu u vatru odvučeni, s licima dolje okrenutim: "Iskusite vatru džehennemsku!" Mi sve s mjerom stvaramo, i naređenje Naše je samo jedna riječ, - sve bude u tren oka. A Mi smo već vama slične uništili, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?! I sve što su uradili u listovima je, i sve, i malo i veliko, u retke je stavljeno (54/43-53).

To je upozorenje kaznom na ovom i kaznom na onom svijetu. To je otklanjanje svake neizvjesnosti i svake sumnje u istinitost ovog upozorenja. To je zatvaranje svake šupljine i eliminiranje svake želje za bijegom i iskupljenjem, ili greškom u računu i bijegom od kazne!

To su bili usudi i zle sudbine nevjernika. A šta vas sprječava od sudbine poput ove. *Da li su nevjernici vaši imalo jači od njih* (54/43)... Kakva je prednost vaših nevjernika u odnosu na ove? *Ili vi u Knjigama nebeskim imate kakvu povelju?* (54/43)... - koju potvrđuju objavljene Knjige pa da budete oslobođeni posljedica nevjerovanja i negiranja? Ni jedno ni drugo. Vi niste bolji od njih niti imate povelju nevinosti u objavljenim Knjigama, zato nema druge nego suočiti se sa sudbinom sa kojom su se suočili nevjernici prije vas u formi u kojoj vam je Allah odredi.

Zatim dolazi do obrta od njihovog oslovljavanja do uopćenog govora čudeći se njihovom položaju:

Zar ovi da govore: "Mi smo skup nepobjedivi!" (54/44).

To je slučaj kad oni vide svoj skup pa ih zadivi njihova snaga, zavede ih njihovo jedinstvo pa kažu: Mi ćemo pobijediti, nema toga ko će nas pobijediti i savladati!

Ovdje im glasno, odlučno i kategorički Kur'an oglašava:

Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati! (54/45).

Njihov skup ih neće zaštititi, njihova snaga neće im pomoći. A onaj koji im to oglašava jeste Silni i Svemogući... Tako je bilo. Kao što je nužno da bude!

Rekao je Buhari svojim senedom koji seže do Ibni Abbasa: Poslanik (alejhi's-selam) je rekao kad je bio pod nastrešnicom koja je za njega podignuta na Dan Bedra: "Tražim ispunjenje Tvoje obaveze i Tvoga obećanja, Bože! Ako hoćeš, poslije ovog dana nećeš biti obožavan nikako na Zemlji." Ebu Bekr (neka je Allah njime zadovoljan) uzeo ga je za ruku i rekao: "Dosta, Božiji Poslaniče, dodijavaš svome Gospodaru!", pa je izišao uskačući u oklop, govoreći: "Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati..."

U predaji Ibni Ebi Hatema njegovim senedom do Ikrimea stoji da je rekao: Pošto je objavljeno: *Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati* (54/45), Omer je rekao: "Koji skup će biti poražen?" - odnosno: Koji skup će pobijediti? Rekao je Omer: "Kad je bio Dan Bedra, vidio sam Allahovog

Poslanika (alejhi's-selam), kako uskače u oklop govoreći: "Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati". Tada sam shvatio značenje toga ajeta!"

Bio je ovo poraz na ovom svijetu. Međutim, nije to posljednje. Nije to najgore i nije najstrašnije. On odbija da to spomene da bi spomenuo nešto drugo:

Međutim, Smak svijeta im je rok, a Smak svijeta je užasniji i gorči (54/46).

Užasnije i gorče od svake kazne koju su vidjeli ili je vide na ovoj zemlji. Užasnije i gorče od svakog prizora koga su vidjeli naslikanog u onome što je prošlo. Od potopa, preko ledenog vjetra, groma, munje i vjetra punog pijeska, do kažnjavanja faraona i njegovih ljudi onako kako kažnjava Silni i Moćni!

Zatim potanko objašnjava kako je on užasniji i gorči. Objašnjava ovo na jednom od grubih prizora Sudnjeg dana:

Grešnici će sigurno stradati i u ognju biti na Dan kada budu u vatru odvučeni, s licima dolje okrenutim: "Iskusite vatru džehennemsku!" (54/47-48).

U zabludi se kažnjavaju umovi i duše, a u ognju se peglaju kože i tijela... To stoji naspram onoga što su govorili oni i njima slični odranije: *"Zar da slijedimo jednog od nas? Tada bismo, uistinu, bili u zabludi i bili bismo ludi"* (54/24) - da znaju gdje je zabluda, a gdje je oganj!

Njih vuku u vatru s licima dolje okrenutim grubo i s prijezirom u zamjenu za ponos, snagu i oholost. Oni imaju dodatnu kaznu, a to je duševna patnja koja kao da je očevidna i prisutna ovog trenutka i izložena čulima sluha i vida: *Iskusite vatru džehennemsku* (54/48).

* * *

U okrilju ovog zastrašujućeg i potresnog prizora Kur'an se obraća saopćenjem svim ljudima, ovom narodu posebno, da u njihovim srcima učvrsti istinitost Allahovog određenja, Njegove mudrosti i planiranja...

Ovo kažnjavanje na ovom svijetu, ovo kažnjavanje na budućem svijetu, poslanstva i opomene prije njih, Kur'an i ranije nebeske Knjige i

sve što je u vezi sa stvaranjem, Bitkom i raspolaganjem ovim bitkom, sve to, sve malo i veliko, stvoreno je s mjerom, njime se raspolaže s ciljem i njime se planira mudro. Ništa nije uzalud, ništa nije nasumce, ništa nije slučajno, ništa nije spontano:

Mi sve s mjerom stvaramo, (54/49)...

Svaka stvar, sve malo i sve veliko, sve što govori i sve što šuti, sve što se kreće i sve što miruje, sve što je prošlo i sve što je prisutno, sve što je poznato i sve što je nepoznato, baš sve, stvorili smo s mjerom...

Mjera određuje bit svega, određuje svojstvo, količinu, mjesto i veze svake stvari sa ostalim stvarima i utjecaj te stvari na biće ovog Bitka.

Ovaj kratki i jednostavni kur'anski tekst ukazuje na veliku, krupnu i univerzalnu istinu koju potvrđuje cijeli Bitak. Istinu koju potpuno shvaća srce kad se suočava s Bitkom, kad je u harmoniji s njim, kad prima od njega i kad osjeća da je ono potpuno skladno stvorenje. Svaka stvar u njemu je s mjerom koja ostvaruje ovaj apsolutni sklad čiji se odraz potpuno urezuje u srce kad se ono suočava sa Bitkom.

Zatim istraživanje, posmatranje i eksperiment dostižu onaj stepen spoznaje ove istine koji joj pripremaju ova sredstva, omogućuju ljudski razum i koliko je moguće spoznati na ovaj način. Iza ovog nivoa spoznaje uvijek ostaje ono što je veće i potpunije, a što spoznaje iskonska ljudska priroda, i u nju se urezuje pod djelovanjem kosmičkog ritma koji je u skladu s njom. Sama ljudska priroda je dio ovog skladnog Kosmosa u kome je svaka stvar stvorena s mjerom.

Savremena nauka stigla je do nekih aspekata ove istine, do onih koje je u stanju spoznati svojim sredstvima koja joj stoje na raspolaganju... Stigla je do spoznaje da postoji sklad između udaljenosti zvijezda i planeta, njihovog obima, mase i međusobne privlačnosti tako da naučnici mogu utvrditi položaje zvijezda koje još nisu ni vidjeli, jer taj sklad iziskuje njihovo postojanje na mjestima koje su oni odredili. Njihovo postojanje na ovim mjestima jeste to što objašnjava određene fenomene u kretanju zvijezda koje su pratili... Zatim se ostvari to što su ovi pretpostavljali, a njegovo ostvarenje ukazuje na savršenu preciznost u distribuciji ovih nebeskih tijela, u ovom ogromnom Kosmosu u ovim predodređenim odnosima koji se ne remete niti kolebaju!

Nauka je došla do spoznaje da sklad vlada položajem ove zemlje na kojoj živimo, da je ona pogodna za vrstu života koju je Allah odredio da na

njoj bude do te mjere, da bi pretpostavka bilo kakvog poremećaja u bilo kom odnosu od tih njenih odnosa upropastila cijeli život ili ne bi dozvolila da do njega dođe. Obim Zemlje, njena masa, njena udaljenost od Sunca, masa Sunca, visina njegove temperature, nagib Zemlje od svoje osi u ovoj mjeri, njena brzina u okretanju oko same sebe i oko Sunca, udaljenost Mjeseca od Zemlje, njegov obim i masa, distribucija vode i kopna na Zemlji... pa na hiljade ovih potpuno predodređenih odnosa... - kad bi došlo do poremećaja u bilo kom od njih, sve bi se promijenilo, bio bi to suđeni kraj trajanja života na Zemlji.

Nauka je došla do saznanja da sklad vlada između velikog broja regulatora koji reguliraju ovaj život, koji usklađuju odnose između živih i uvjeta koji ih okružuju i njihove međusobne odnose do te mjere da to daje predodžbu o velikoj i dubokoj istini na koju ukazuje ovaj ajet. Odnos između faktora života i opstanka i faktora smrti i nestanka u sredini i u prirodi živih očuvan je uvijek u mjeri koja dozvoljava nastanak života, njegov opstanak i nastavak. Istovremeno ga ograničava da se ne proširi do granice u kojoj postojeći uvjeti ne zadovoljavaju potrebe živih, u nekom vremenu, za njihovo izdržavanje i prehranjivanje!

Vjerovatno je korisno da ukratko ukažemo na nešto od ove ravnoteže u međusobnim odnosima živih bića, s obzirom na to da smo u drugim surama opširno ukazali na sklad u izgradnji Kosmosa i u uvjetima na Zemlji...[11]

"Ptica grabljivica koje se hrane mladim ptičima ima malo, jer one nose malo jaja i legu malo mladih. Pored toga, one žive u posebnim i ograničenim sredinama. Nasuprot tome, one dugo žive. Kad bi uz ovako dug život izvodile mnogo mladih i kad bi mogle živjeti u svim sredinama, uništile bi mlade drugih ptica i potpuno ih zatrle uprkos tome što ih ima mnogo i što se mnogo legu. Ili bi smanjile njihov tako potreban veliki broj s obzirom na činjenicu da služe za hranu velikim grabljivicama i drugima iz ljudske vrste i za vršenje drugih uloga i mnogih funkcija na ovoj zemlji!

Vodena ptica ima mnogo ptiča, a majka sokolica malo sokolića.

To je mudrost koju je Allah odredio, kao što smo vidjeli, kako bi se izjednačili faktori opstanka i faktori istrebljenja između grabljivica i vodenih ptica!

---

[11] V. komentar sure El-Furqan, *U okrilju Kur'ana, 19,* str.12-15.

Muha snese na milione jaja. Međutim, ona živi samo dvije sedmice. Da živi nekoliko godina i da nosi jaja u ovoj mjeri, muhe bi prekrile lice zemlje svojim proizvodom i život mnogih vrsta - a na prvom mjestu čovjeka - postao bi nemoguć ovdje, na Zemlji. Međutim, točak ravnoteže koja se ne remeti, u ruci Moći koja upravlja ovim Kosmosom uspostavila je ravnotežu između mnoštva potomstva i kratkoće života pa biva ono što vidimo!

Mikrobi - a oni su najbrojnija živa bića, najbrže se množe i najviše uništavaju - također su najmanje otporna živa bića i najkraće žive. Na milione miliona ih umire od hladnoće, toplote, svjetlosti, stomačnih kiselina, vakcina i drugih faktora. Samo ih ograničen broj kod životinja i ljudi preživi. A da su jako otporni i da dugo žive, uništili bi život i žive!

Svako živo biće snabdjeveno je oružjem kojim se štiti od napada svojih neprijatelja i kojim savladava opasnost nestanka. Ova oružja su različita i raznovrsna. Tako je brojnost oružje, snaga i moć su oružje, a između njih ima drugih vrsta i oblika oružja...

Male zmije su snabdjevene otrovom ili brzinom bježanja od svojih neprijatelja. Velika zmije su snabdjevene snagom mišića, pa odatle među njima rijetko ima otrovnica!

Tvor - koji je malo lukav - snabdjeven je ljepljivom materijom neugodnog mirisa koju štrcne na svakog ko ga dotakne, štiteći se od neprijatelja!

Gazela je opskrbljena brzim trkom i skakanjem, a lavovi su opskrbljeni hrabrošću i krvoločnošću!

Ovakav je slučaj sa svakim živim bićem, malim i velikim podjednako.

Svako živo biće isto tako je snabdjeveno osobenostima i sredstvima kojima nalazi hranu i kojima se koristi za određenu vrstu hrane. Čovjek, životinja, ptica i najjednostavnije vrste živih bića tu su jednaki...

Jajašce se, nakon što se oplodi spermatozoidom, objesi za maternicu. Ono razgrađuje zid maternice, oblije ga krv majke koju zametak apsorbira i tu se razvija! Pupkovina povezuje plod sa njegovom majkom da bi se hranio sve do poroda - toliko je vođeno računa o njenoj građi da to ostvaruje cilj radi koga je stvorena. Ona nije preduga - što bi moglo prouzrokovati kišeljenje hrane u njoj, niti prekratka - što bi moglo dovesti do naglog doticanja hrane do ploda i možda mu naškoditi."[12]

---

[12] Iz knjige *Allah wel-'ilmul-hadis*, od prof. Abdurrezaka Newfela, str. 46-47.

“Krajem perioda nošenja i početkom rađanja dojke izlučuju bijelu tečnost koja naginje na žuto. Čudo u Allahovom stvaranju jeste da ova tečnost predstavlja rastopljene hemijske materije koje štite dijete od zaraznih bolesti. Slijedeći dan po rođenju mlijeko počinje da se stvara. Veliki Planer je isplanirao da se količina mlijeka koju izlučuju dojke povećava iz dana u dan dok ne dostigne količinu od oko jedan i po litar dnevno poslije godinu, dok njegova količina u prvim danima ne prelazi više od nekoliko decilitara. Mu’džiza ne zastaje na količini mlijeka koja se povećava prema rastu djeteta, već se i sastav mlijeka isto tako mijenja i učvršćuje se kao i njegovi sastojci. Ono je u početku skoro voda u kojoj ima malo skroba i šećera, zatim postaje gušče, tako što se u njegovom sastavu povećava procent skroba, šećera i masnoća s vremena na vrijeme, zapravo iz dana u dan, što se podudara sa tkivom i organima djeteta koje stalno raste.”[13]

Praćenje različitih organa u formiranju čovjeka, njihove funkcije, način rada i ulogu svakog od njih u očuvanju života i zdravlja otkriva najveće čudo u preciznosti određenja i savršenosti planiranja. To nam, zapravo, pokazuje Allahova Ruka kako ona određuje sudbinu svakog pojedinca, zapravo, svakog organa, štaviše, svake njegove ćelije. Allahovo oko je nad njim i ono ga štiti i čuva. Ovdje ne možemo opširno govoriti o ovim čudima pa ćemo se zadovojiti jednim brzim osvrtom na precizno određenje kod jednog od ovih organa. To su endokrine ili hormonske žlijezde, “te male laboratorije koje snabdijevaju tijelo neophodnim hemijskim sastavima, čija je snaga takva da samo jedan njen hiljadubilioniti dio stvara opasne posljedice u tijelu čovjeka. One su uredene tako da sekret svake žlijezde upotpunjava sekret druge žlijezde. Sve što se znalo o ovim izlučevinama jeste da su one zapanjujuće složene strukture i da bilo kakav poremećaj u izlučivanju prouzrokuje apsolutnu štetu u tijelu, dostižući granicu opasnog, ako ovaj poremećaj potraje kratko vrijeme.”[14]

Što se tiče životinje, njeni organi se razlikuju shodno razlici u vrsti, sredini i uvjetima života...

“Usta lavova, tigrova, vukova, hijena i svih divljih zvijeri koje žive u pustinji, gdje nema druge hrane osim ovih stvorenja koje razdiru, a koje moraju tjerati i savladivati, njihova usta su pojačana oštrim očnjacima, šiljatim zubima i čvrstim kutnjacima. Kad su u potjeri za plijenom, moraju

[13] Nav. izvor, str. 47-48.
[14] Nav. izvor, str. 51-52.

se služiti mišićima, pa im zato noge imaju jake mišiće, oštre nokte i kandže, a stomaci sadrže kiseline i enzime koji pospješuju probavu mesa i kostiju."[15]

A kad je riječ o preživarima koji žive na pašnjacima, oni se razlikuju po tome čime su snabdjeveni...

"Njihovi su organi za probavu tako projektirani da je to u skladu sa sredinom u kojoj žive. Njihova usta su relativno široka. Lišeni su jakih očnjaka i čvrstih kutnjaka, a umjesto njih imaju sjekutiće. Oni jedu travu i bilje veoma brzo, a to gutaju isto tako odjednom, tako da mogu čovjeku obavljati poslove radi kojih su stvorene. Božanska briga stvorila je ovoj vrsti najčudnije organe za varenje. Hrana koju jedu silazi u burag koji je jedna vrsta skladišta, pa kad životinja završi dnevni rad i kad legne da se odmori, hrana odlazi u šupljinu zvanu kapulja, onda se vraća u usta gdje se po drugi put dobro ižvače. Nakon toga odlazi u treću šupljinu koja se zove listavac, zatim u četvrtu zvanu sirište. Čitava ova duga operacija prilagođena je da zaštiti životinju jer je ona često predmet napada divljih zvijeri na ispaši, pa mora što brže uzeti hranu i sakriti se. Nauka kaže da je preživanje nužna operacija, čak da je od životne važnosti, jer trava spada u teško probavljive biljke s obzirom na činjenicu da sadrži celulozu koja omotava sve biljne ćelije, i da bi je prevarila, životinji treba veoma dosta vremena. Da nema preživanja, a da u stomaku ima posebno skladište, životinja bi potrošila dosta vremena na ispaši, skoro čitav dan, a ne bi osigurala potrebnu količinu hrane, a umorila bi i mišiće pasući i žvačući. Brzina uzimanja hrane, zatim njeno skladištenje i vraćanje nakon što je malo uzavrela, da bi otpočelo žvakanje, mrvljenje i gutanje, ostvaruje sve ciljeve životinje od rada preko hrane i dobre probave. Slava Allahu koji je ovo sve isplanirao".[16]

"Ptice grabljivice poput sove i lunje imaju oštar povijen kljun u obliku luka za deranje mesa, dok guske i patke imaju široke ravne i spljoštene kljunove poput kutljače, koji odgovaraju traženju hrane u blatu i vodi. Sa strana kljuna imaju male izrasline poput zuba koje im pomažu kad brste travu.."

"Kad je riječ o peradi, golubovima i ostalim pticama koje kljuju zrnevlje sa zemlje, njihovi kljunovi su kratki i šiljati za izvršenje ovog cilja,

---

[15] Nav. izvor, str. 71-72.
[16] Nav. izvor, str. 72-73.

dok je kljun pelikana primjetno duži, a ispod njega se pruža vrećica slična tobolcu da bude kao ribarska mreža, jer je riba glavna pelikanova hrana."

"Kljun pupavca i bijele čaplje je dug i šiljat, savršeno napravljen za traganje za insektima i crvima koji se uglavnom nalaze ispod površine zemlje. Nauka kaže da čovjk može znati šta je hrana koje ptice ako ovlaš pogleda u njen kljun."

"Što se tiče ostalih organa za varenje kod ptica, oni su veoma neobični i čudni. S obzirom na to da joj nisu dati zubi, njoj je stvorena volja i utroba koja probavlja hranu. Ptica kupi i čvrste materije i pijesak da to pomogne utrobi da provari hranu."[17]

Dugo bi nas odvelo, a i izišli bismo iz okvira ovog *Okrilja* ako bismo pratili sve vrste i rodove živih bića na ovaj način. Požurit ćemo zato još do amebe, koja ima samo jednu ćeliju, da vidimo Allahovu Ruku s njom i Njegovo oko nad njom kad joj je određivao sudbinu i rješavao njeno pitanje.

"Ameba je živo biće neznatne veličine. Živi u barama i močvarama ili na kamenju nataloženom na dnu. Ona se ne vidi golim okom. Vidi se pomoću mikroskopa. Ona je želatinaste mase čiji se oblik mijenja prema promjeni uvjeta i potreba. Kada se pokreće, pomiče one dijelove tijela na kojima ima pipke koje koristi kao noge, da bi otišla do željenog odredišta. Zato se ovi pipci nazivaju lažnim nožicama. Kada nađe hranu za sebe, prihvati je jednim ili sa dva pipka, izlučuje na nju ekstrakt koji pospješuje probavu hraneći se onim što je korisno dok višak izbacuje iz svoga tijela. Ona diše na čitavo tijelo uzimajući kiseonik iz vode... Pa pretpostavi ovo biće koje se uopće ne vidi golim okom, živi i kreće se, hrani se i diše i izbacuje viškove! Kad se potpuno razvije, podijeli se na dva dijela tako da svaki dio postaje nova životinja..."

Čuda života kod biljaka ništa manje ne izazivaju čuđenje i iznenađenje od čuda kod čovjeka, životinja i ptica. Allahovo određenje kod njih nije ništa manje očito i vidljivo od onoga kod tih živih bića: ... *Koji je sve stvorio i kako treba uredio* (25/2)..."[18]

* * *

[17] Nav. izvor, str. 73-74.
[18] Nav. izvor, str. 101-102.

Međutim, stvar je veća od svega ovoga i obuhvatnija u određenju i planiranju. Kretanje cijelog Kosmosa sa njegovim pojavama, događajima i tokovima određeno je i isplanirano, u malom i velikom. Svaki pokret u historiji - kao svaka emocija u ljudskoj duši, kao svaki dah koji izlazi iz grudi! Ovaj dah određen je u svom vremenu, određen u svim svojim uvjetima, povezan sa sistemom Bitka i kretanjem Kosmosa, njegov račun je izračunat u kosmičkoj harmoniji kao veliki i krupni događaj!

Ovo pustinjsko drvo koje samo raste tamo u pustinji... i ono tamo postoji po odredbi. I ono vrši neku funkciju koja je skopčana sa cijelim Bitkom otkad je postao! Ovaj mrav koji gmiže i ova praška koja lebdi, ova ćelija koja pliva u vodi iste su kao ogromna nebeska tijela i zvijezde!

Određenje u vremenu, određenje u prostoru, određenje u količini, određenje u obliku... apsolutna je harmonija između svih okolnosti i stanja.

Ko je taj ko se npr. sjeća da Jakubov brak sa drugom ženom, a to je majka Jusufa i Benjamina, njegovog brata, nije bio lični i individualni događaj, već je bio predodređeno određenje da Jusufova braća po ocu zamrze Jusufa, uzmu ga i bace na dno bunara - a ne ubiju ga - da ga nađe i uzme jedna karavana, da ga prodaju u Egiptu, da odraste u upravnikovom dvoru, da ga upravnikova žena navraća na grijeh, da se on uzdigne iznad zavođenja, da bude bačen u tamnicu... Zašto? Da se u tamnici sretne sa dvojicom kraljevih slugu, da im protumači snove... Zašto? Do tog trenutka ne postoji odgovor! Ustaje jedna grupa ljudi i pita: Zašto? Zašto strada Jusuf? Zašto, Bože, pati Jakub? Zašto ovaj poslanik gubi vid od žalosti? Zašto se dobri i razboriti Jusuf sili na sav ovaj bol, različitih vrsta? Zašto?.... I po prvi put dolazi odgovor nakon više od četvrt stoljeća kazne i patnje, jer ga je Sudbina pripremala da preuzme sudbinu Egipta, njegovog naroda i susjednih naroda u sedam nerodnih godina! Zatim opet - zašto? Da pozove svoje roditelje i braću da od njihovog potomstva bude narod Benu Israila. Da ih progoni faraon. Da među njima odraste Mūsā - i određenje i planiranje koje je pratilo njegov život - da iza svega toga nastanu problemi, događaji i stremljenja u kojima danas živi cijeli Svijet! I da utječu na tok života Svijeta u cijelosti!

Ko je taj ko se npr. sjeća da brak Ibrāhima, djeda Jakubovog, sa Hadžerom, Egipćankom, nije bio lični, individualni događaj, već je bio, kao i ono što mu je prethodilo u Ibrāhimovom životu od događaja koji su doveli do toga da je on napustio svoju domovinu u Iraku i da je prošao kroz Egipat da u njemu uzme Hadžeru da mu rodi Ismaila, da se onda Ismail i njegova

majka nastane kod Časnog Hrama. Da nastane Muhammed (alejhi's-selam) iz Ibrâhimovog (alejhi's-selam) roda na ovom Poluotoku, najpogodnijem mjestu na licu zemlje za poslanstvo islama... Da se iz svega toga dogodi veliki događaj u općoj historiji čovječanstva!

Allahovo određenje se nalazi iza dalekog kraja konca, za svaki događaj, za svaki nastanak, za svaku sudbinu. I iza svake tačke, svakog koraka i svake promjene ili izmjene.

To je Allahovo izvršno, sveobuhvatno, precizno i iscrpno određenje.

Ponekad ljudi vide bliži kraj konca, a ne vide njegov daleki kraj. Ponekad se, opet, odulji vrijeme između početka i kraja u njihovom kratkom životu, pa im se izgubi mudrost planiranja. Tada uzmu požurivati i predlagati, često negoduju ili se ohole!

Allah ih u ovom Kur'anu uči da je svaka stvar predodređena kako bi se prepustili Gospodaru odredbe, kako bi im srca bila mirna i smirena, kako bi išli sa Allahovim određenjem u skladu i harmoniji, u naklonosti prema druženju sa sudbinom u njenom mirnom, stabilnom i pouzdanom koračanju.

* * *

Uz određenje i planiranje moć je ta koja čini najveće događaje najmanjim znakom:

I naređenje Naše je samo jedna riječ, - sve bude u tren oka (54/50).

To je jedan znak ili jedna riječ kojom se ispuni svaka stvar, velika i mala, svejedno. Zapravo, ne postoji veliko ni malo. To su ljudske procjene stvari. Ne postoji vrijeme niti nešto što odgovara trenu oka. To je poređenje radi približavanja stvari ljudskim osjetilima. Vrijeme nije ništa drugo nego ljudsko poimanje koje proizlazi iz kretanja njihove male Zemlje. Ono ne postoji u apsolutnoj Allahovoj računici iz ovih ograničenih poimanja!

Samo jedna riječ stvara ovaj ogromni bitak. Jedna riječ pravi u njemu izmjene i promjene. Jedna riječ ga uništava kao što Allah hoće. Jedna riječ oživi svaku stvar. Jedna riječ ga nosi tamo i ovamo. Jedna riječ ga vraća u smrt. Jedna riječ ga oživljava u nekom od oblika. Jedna oživljava sva stvorenja. Jedna ih sakuplja za dan okupljanja i polaganja računa.

Nijedna ne iziskuje napor i ne traži vrijeme. U jednoj je, opet, moć i s njom je određenje. Svaka stvar s njom je određena i lahka.

* * *

Pomoću jedne riječi bila je propast poricatelja tokom stoljeća. A u ovim ajetima ih se podsjeća na sudbinu njima sličnih nevjernika:

A Mi smo već vama slične uništili, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?! I sve što su uradili u listovima je, i sve, i malo i veliko, u retke je stavljeno (54/51-53).

Ovo su sudbine poricatelja. One su sadržane u serijama koje je ranije izložila ova sura... *Pa ima li ikoga ko bi pouku primio?* (54/51)... - da se opameti i uzme pouku?

Njihovo polaganje računa nije okončano njihovom bolnom propašću. Njih čeka polaganje računa kome ništa neće izmaći: *i sve što su uradili u listovima je* (51/52)... - zapisano u listovima i pohranjeno za Dan obračuna: *i sve, i malo i veliko, u retke je stavljeno* (51/53)... - ništa se neće zaboraviti jer je zapisano u Knjizi!

* * *

Na ovom stupnju izlaganja i popratnih komentara kontekst pravi obrt i prelazi na jednu drugu stranicu, ostavljajući stranicu poricatelja. Kontekst sada prikazuje jednu drugu sliku u sigurnom i mirnom okrilju, sliku bogobojaznih:

Oni koji su se Allaha bojali biće u džennetskim baščama i pored rijeka na mjestu u kome će biti zadovoljni, kod Vladara Svemoćnoga (54/54-55).

Tako će biti bogobojaznima dok će griješnici ostati u zabludi i u ognju. Oni će biti odvučeni u vatru s licima okrenutim dolje, iz poniženja. Bit će vrijeđani i prekoravani kao što će biti sažeženi vatrom: *Iskusite vatru džehennemsku!* (54/48)...

Posljednja dva ajeta daju sliku uživanja sa njegova dva aspekta: *U džennetskim baščama i pored rijeka* (54/54) i *na mjestu u kome će biti zadovoljni, kod Vladara Svemoćnoga* (54/55).

Uživanje osjetilima i organima koje je izraženo jednim univerzalnim izrazom - *u džennetskim baščama i pored rijeka* (54/54) - daje sliku blaženstva i lahkoće čak i svojim blagim i odgovarajućim izrazom... Riječ *neher* - *rijeke* ne dolazi sa fethom na konsonantu *ha* samo zbog ritma i rime, već isto tako zbog toga što to ubacuje nijansu blagosti i mehkoće u zvučnost riječi i ritam izraza!

Blaženstvo srca i duše, blaženstvo blizine i počasti: *na mjestu u kome će biti zadovoljni, kod Vladara Svemoćnoga* (54/55)... To je sigurno i mirno mjesto, blisko i časno mjesto, prisno zbog blizine, mirno zbog sigurnosti. To je zato što se oni boje Allaha, što strahuju i što iščekuju. A Allah neće sastaviti dva straha u jednoj osobi: njen strah od Njega na ovom svijetu i njen strah na Sudnjem danu. Ko Ga se bude bojao u ovozemaljskom životu, osigurat će mu mir na onom svijetu. On će ga uz sigurnost na najstrašnijem mjestu obasuti radošću i počašću!

* * *

Kod ovog mirnog ritma, u ovom sigurnom okrilju, završava sura čije su serije pune straha, nevolje, kazne i rušenja. Kad najednom - sigurno okrilje i mirni ritam imaju dublji i ugodniji okus i miris... Ovo je taj univerzalni odgoj. Odgoj Mudrog i Obaviještenog o putevima duša i vratima srca. Ovo je to precizno određenje Stvoritelja svake stvari s mjerom. On je Onaj koji sve potanko zna i koji je o svemu obaviješten...

* * *

سُورَةُ الرَّحْمَٰن مكية (١) وآياتها ٧٨

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

« الرَّحْمَانُ * عَلَّمَ الْقُرْآنَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ ، عَلَّمَهُ الْبَيَانَ * الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ *
وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ * وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا ، وَوَضَعَ الْمِيزَانَ * أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ *
وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ * وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ * فِيهَا فَاكِهَةٌ
وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ * وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ؟

« خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ * وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ * فَبِأَيِّ
آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟

« رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟

« مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ * بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ؟ * يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ *
وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟

« كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ * وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ
رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟

«يَسْأَلُهُ مَنْ فِي ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ، كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟

« سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَا ٱلثَّقَلَانِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * يَامَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنْسِ إِنِ ٱسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ فَٱنفُذُوا لَا تَنفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنتَصِرَانِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟

« فَإِذَا ٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * يُعْرَفُ ٱلْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَٱلْأَقْدَامِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ هَٰذِهِ جَهَنَّمُ ٱلَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا ٱلْمُجْرِمُونَ ، يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟

« وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * ذَوَاتَا أَفْنَانٍ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ * فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * مُتَّكِئِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَائِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ ، وَجَنَى ٱلْجَنَّتَيْنِ دَانٍ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ ٱلطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * كَأَنَّهُنَّ ٱلْيَاقُوتُ وَٱلْمَرْجَانُ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟* هَلْ جَزَاءُ ٱلْإِحْسَانِ إِلَّا ٱلْإِحْسَانُ ؟ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟

« وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ؟ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * مُدْهَامَّتَانِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * فِيهِنَّ

خَيْرَاتٌ حِسَانٌ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ *
فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ * فَبِأَيِّ آلَاءِ
رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟ * مُتَّكِئِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ * فَبِأَيِّ آلَاءِ
رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ؟

« تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ » .

SURA ER-RAHMAN
OBJAVLJENA U MEDINI
IMA 78 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Milostivi (55/1)[19]

poučava Kur'anu, (55/2)

stvara čovjeka, (55/3)

uči ga govoru, (55/4)

Sunce i Mjesec utvrđenim putanjama plove, (55/5)

i trava i drveće se pokorava, (55/6)

a nebo je digao. I postavio je terezije (55/7)

da ne prelazite granice u mjerenju - (55/8)

i pravo mjerite i na tereziji ne zakidajte! (55/9).

A Zemlju je za stvorenja razastro, (55/10)

---

[19] Ima predaja koje kažu da je ova sura medinska, a ima i onih predaja koje kažu da je ona mekkanska. Mi mislimo da je mekkanska, jer se u njenom ritmu jasno vide karakteristike onog dijela Kur'ana koji je objavljen u Mekki. Ona je u ovom pogledu ista kao i sura Er-Ra'd, a ista je i razlika. Mi smo i nju tretirali mekkanskom kad smo o njoj govorili iz istih razloga.

na njoj ima voća i palmi sa plodom u čaškama (55/11)

i žita sa lišćem i miomirisna cvijeća, - (55/12)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete! - (55/13).

On je čovjeka od sasušene ilovače, kao što je grnčarija, stvorio (55/14)

a džinna od plamena vatre - (55/15)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! - (55/16).

Gospodara dva istoka i dva zapada - (55/17)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/18).

Pustio je dva mora da se dodiruju, (55/19)

između njih je pregrada i oni se ne miješaju (55/20)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/21).

Iz njih se vadi biser i merdžan - (55/22)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/23).

Njegove su i lađe koje se kao brda visoko po moru uzdižu, - (55/24)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/25).

Sve što je na Zemlji prolazno je, (55/26)

ostaje samo Gospodar tvoj, Veličanstveni i Plemeniti, - (55/27)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/28).

Njemu se mole oni koji su na nebesima i na Zemlji; svakog časa On se zanima nečim, - (55/29)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/30).

Polagaćete Mi račun, o ljudi i džinnovi, - (55/31)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/32).

O družine džinnova i ljudi, ako možete da preko granica nebesa i Zemlje prodrete, prodrite, moći ćete prodrijeti jedino uz veliku moć! - (55/33)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/34).

Na vas će se ognjeni plamen i rastopljen mjed prolivati, i vi se nećete moći odbraniti, - (55/35)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/36).

A kad se nebo razdvoji i kao ucvrkan zejtin rumeno postane, - (55/37)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/38)

tog Dana ljudi i džinnovi za grijehe svoje neće biti pitani, - (55/39)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/40).

A grešnici će se po biljezima svojim poznati, pa će za kike i za noge ščepani biti, (55/41)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/42).

"Evo, to je džehennem koji su grešnici poricali!" (55/43) -

i između vatre i ključale vode oni će kružiti, - (55/44)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/45).

A za onoga koji se stajanja pred Gospodarom svojim bojao biće dva perivoja, - (55/46)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/47).

puna stabala granatih, - (55/48)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/49)

u kojima će biti dva izvora koja će teći, - (55/50)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/51)

u njima će od svakog voća po dvije vrste biti, - (55/52)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/53)

Naslonjeni na posteljama čije će postave od kadife biti, a plodovi u oba perivoja nadohvat ruke će stajati, - (55/54)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/55)

U njima će biti one koje preda se gledaju, one koje, prije njih, ni čovjek ni džinn nije dodirnuo, - (55/56)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/57)

biće kao rubin i biser, - (55/58)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/59).

Zar nagrada za dobro učinjeno djelo može biti nešto drugo do dobro?! - (55/60)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/61).

Osim ta dva, biće još dva neznatnija perivoja, - (55/62)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/63)

modrozelena, - (55/64)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/65)

sa izvorima koji prskaju, u svakom, - (55/66)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/67)

u njima će biti voća i palmi i šipaka, - (55/68)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/69)

u njima će biti ljepotica naravi divnih, - (55/70)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/71)

hurija u šatorima skrivenih, - (55/72)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/73)

koje prije njih ni čovjek ni džinn nije dodirnuo, - (55/74)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/75)

Oni će biti naslonjeni na uzglavlja zelena, prekrivena ćilimima čarobnim i prekrasnim, - (55/76)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/77)

Neka je uzvišeno ime Gospodara tvoga, Veličanstvenog i Plemenitog! (55/78).

Ova mekkanska sura posebno uočljivog ritma jeste opća proklamacija u areni velikog Bitka i obavijest o prekrasnim i očitim

Allahovim blagodatima, o ljepoti Njegovog djela, o kreativnosti Njegovog stvaranja, o obilju Njegovih blagodati, o Njegovom planiranju Bitka i onoga što je u njemu i usmjerenju svih stvorenja Njegovom plemenitom licu... Ona je traženje posvjedočenja cijelog Bitka od ljudi i džina kojima se obraća ova sura podjednako, u areni Bitka, naočigled svakog bića, izazivajući i ljude i džine da poreknu, ako su u stanju, Allahove blagodati. Ovaj izazov se ponavlja poslije svake Njegove blagodati koju nabraja i obrazlaže čineći cijeli Kosmos izložbom blagodati i poprištem za budući svijet.

Odjek proklamacije javlja se u čitavoj strukturi sure i u ritmu završetka njenih ajeta... Ona dolazi do izražaja u podizanju glasa gore i u duljenju zvučanja. Ona također izlazi na vidjelo u upozoravajućem prologu koji izaziva osjećaj iščekivanja i čekanja vijesti koje će doći poslije prologa... Milostivi... Jedna riječ. Subjekat. Singular... Milostivi je jedna riječ u značenju milosti. U njenm odjeku je proklamacija. Sura je poslije toga objašnjenje milostivih doticaja i izložba blagodati Milostivog.

Izlaganje blagodati počinje tvrdnjom da je podučavanje Kur'anu veliki dar čovjeku. Ono čak u navođenju prethodi samom stvaranju čovjeka i učenju čovjeka govoru.

Zatim navodi stvaranje čovjeka i njegovo darivanje velikom ljudskom osobinom, govorom...

Onda otvara stranice Bitka koje govore o Allahovim blagodatima... Suncu, Mjesecu, zvijezdi i drveću, podignutom nebu, postavljenoj vagi, zemlji sa voćem, palmama, žitom i miomirisnim cvijećem, džinima i čovjekom, dva istoka i dva zapada, dva mora između kojih je pregrada pa se ne miješaju, ono što se vadi iz njih i ono što plovi po njima.

Kad je završio iznošenje ovih velikih stranica, Kur'an je iznio prizor prolaznosti svih njih, prizor apsolutne prolaznosti stvorenja, u okrilju apsolutne egzistencije Allahovog Lica, Plemenitog i Vječnog, kome se okreću sva stvorenja da s njima postupi kako On hoće.

U okrilju apsolutne prolaznosti i apsolutne vječnosti dolazi zastrašujuća prijetnja i kosmički izazov džinima i ljudima: *Polagaćete Mi račun, o ljudi i džinnovi, - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! O družine džinnova i ljudi, ako možete da preko granica nebesa i Zemlje prodrete, prodrite, moći ćete prodrijeti jedino uz veliku moć! - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! Na vas će se ognjeni plamen i rastopljen*

mjed prolivati, i vi se nećete moći odbraniti, - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/31-36)...

Poslije toga se izlaže prizor kraja, prizor Sudnjeg dana. On se izlaže u kosmičkoj slici. Na njoj se ocrtava prizor neba koje je crvene boje i tečno, prizor kažnjavanja griješnika i prizor nagrade za bogobojazne nadugo i naširoko.

Zatim dolazi kraj odgovarajući izlaganju blagodati: *Neka je uzvišeno ime Gospodara tvoga, Veličanstvenog i Plemenitog!* (55/78)...

* * *

Cijela sura je opći proglas u areni velikog Bitka. Proglas koji dolazi iz viših sfera, tako da odjekuje svaka strana Bitka, svjedoči ga svako ko je u Bitku i sve što je u bitku...

* * *

Milostivi (55/1)...

Ovaj prolog je svrhovit po svom izrazu i značenju, po svom ritmu i muzici.

Milostivi (55/1)...

Ovim zvukom, čiji slobodni, dugi i gromki odjeci odjekuju na sve strane Kosmosa i na sve strane Bitka počinje ova sura.

Milostivi (55/1)...

Ovim tonom koji se penje i odlazi daleko, grmeći po slojevima ovog Bitka, obraćajući se svemu što postoji, na čiji zvuk se okreće svako biće, dok on ispunjava prostranstvo nebesa i Zemlje i dostiže do svakog uha i svakog srca, počinje ova sura...

Milostivi (55/1)...

I zašuti. Završi se ajet. Zašuti čitav Bitak i sluša, u očekivanju velike vijesti, poslije ovog veličanstvenog prologa.

Zatim dolazi iščekivana vijest za koju bije svijest Bitka...

... poučava Kur'anu, stvara čovjeka, uči ga govoru, Sunce i Mjesec utvrđenim putanjama plove, i trava i drveće se pokorava, a nebo je digao. I postavio je terezije da ne prelazite granice u mjerenju - i pravo mjerite i na tereziji ne zakidajte! A Zemlju je za stvorenja razastro, na njoj ima voća i palmi sa plodom u čaškama i žita sa lišćem i miomirisna cvijeća, - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete! - (55/2-13).

Ovo je prvi odlomak u kome se navode Allahove blagodati... Ovo je prva vijest poslije tog proglasa...

... poučava Kur'anu, (55/2)...

Ova velika blagodat u kojoj dolazi do izražaja milost Milostivog prema čovjeku, Kur'an, jeste vjerni, univerzalni prijevod zakona ovog Bitka. On je program Neba za Zemlju, program koji spaja njene žitelje sa zakonom Bitka i koji uspostavlja njihovu vjeru, poimanja, mjerila vrijednosti, sisteme i odnose na stabilnoj osnovi, na kojoj počiva Bitak, dajući im lahkoću, mir, razumijevanje i harmoniju sa Zakonom.

Kur'an koji otvara njihova osjetila i osjećanja prema ovom lijepom Kosmosu, kao da im se ukazuje po prvi put, pa obnavlja njihov osjećaj o njihovom vlastitom postojanju, kao što obnavlja njihov osjećaj o Kosmosu oko njih. I više od toga, zapravo, svakoj stvari oko njih daje puls života koji je u skladu sa ljudima i koji je njima naklonjen, tako da su oni među prijateljima, dragim drugovima, gdje god išli ili boravili, za vrijeme svakog putovanja po ovoj planeti.

Kur'an koji potvrđuje u njihovim umovima da su oni Allahovi zastupnici na Zemlji, da su oni uvaženi kod Allaha, da su nosioci emaneta koga su se pobojali nebesa, Zemlja i brda. On ih podsjeća na njihovu vrijednost koju crpe iz ostvarenja svoje plemenite humanosti, njenim jedinim sredstvom, a to je vjerovanje, koje u njihovim dušama oživljava Allahov dah i ostvaruje Njegovu veliku blagodat prema čovjeku.

Stoga je dao prednost podučavanju Kur'anu pred stvaranjem čovjeka. Time se u ovom biću ostvaruje značenje čovjeka:

... stvara čovjeka, uči ga govoru, (55/3-4)...

Ostavimo - privremeno - stvaranje čovjeka iz početka. Ovo će malo kasnije biti spomenuto na svom mjestu u suri. Cilj njegovog spominjanja ovdje jeste ono što slijedi, a to je da ga je naučio govoru.

Mi vidimo čovjeka kako govori, objašnjava, sporazumijeva se i razgovara sa drugima... Mi zbog dužine prisnosti zaboravljamo veličinu ovog dara i razmjere ove neobične pojave, pa nas Kur'an na različitim mjestima vraća njoj i budi nas da bismo o njoj razmislili.

Šta je čovjek? Šta mu je porijeklo? Kako počinje? Kako se uči govoru?

On je ova jedna ćelija koja započinje svoj život u maternici. Jednostavna, mala, sitna, bijedna ćelija. Vidi se tek pod mikroskopom, jedva se uočava. Ona ne govori!!!

Međutim, ne potraje dugo, a ova ćelija postane embrij. Embrij sastavljen od miliona različitih ćelija... Koštanih, hrskavičavih, organskih, nervnih, kožnih... Od njih se isto tako formiraju organi i osjetila i njihove zapanjujuće funkcije: sluh, vid, okus, miris, dodir. Zatim... Zatim veliko čudo i najveća tajna: spoznaja i govor, osjećanja i nadahnuće... Sve je to od one jedne, jednostavne, male, sitne i bijedne ćelije koja se jedva uočava i koja ne govori!

Kako? Odakle? Od Milostivog i djelom Milostivog!

Pogledajmo kako postaje govor: *Allah vas iz trbuha majki vaših izvodi, vi ništa ne znate, i daje vam i sluh i vid i razum* (16/78)...

Građa samih organa za govor jeste čudo kome se ne prestaje čuditi... Jezik, usne, vilica, zubi, grkljan, dušnik, bronhije, pluća... Svi oni učestvuju u mehaničkoj operaciji artikulacije, a ona je samo jedna karika u lancu govora. Ona, pored toga što je značajna, predstavlja mehaničko-motorički aspekt ove složene operacije, povezane poslije toga sa sluhom, mozgom i nervnim sistemom. Zatim sa umom o kome ne znamo ništa osim njegovo ime. Ne znamo ništa o njegovoj suštini i biti, zapravo, skoro da ništa ne znamo o njegovom funkcioniranju i načinu tog funkcioniranja!

Kako to onaj ko govori izgovara jednu riječ?

To je složena operacija sa mnogo faza, koraka i organa. Ona je nepoznata u nekim fazama i skrivena do danas.

Ona otpočinje osjećanjem potrebe za artikulacijom konkretne riječi radi ispunjenja određenog cilja. Ovaj osjećaj se prenosi - ne znamo kako - od svijesti, ili razuma, ili duše do nekog opipljivog organa za izvršenje, do mozga... Kaže se da mozak izdaje naredbu putem nervnog sistema za izgovorom potrebne riječi... A sama riječ je ono čemu je Allah naučio

čovjeka i upoznao ga sa njenim značenjem. Tada pluća izbace izvjesnu količinu zraka uskladištenog u njima, da bi prošao iz bronhija do dušnika, grkljana i neobičnih glasnih žica sa kojima se ne mogu mjeriti žice nijednog muzičkog instrumenta koga je napravio čovjek, niti svih muzičkih instrumenata različitih zvukova! Zrak u grkljanu ili larinksu stvara glas oblikujući ga kako želi razum... Visok ili nizak, brz ili spor, grub ili mehak, krupan ili piskav... Sve do posljednjeg oblika i osobine glasa. Uz larinks zrak prolazi pored jezika, usana, vilice i zuba oblikujući se pod posebnim pritiscima u različitim mjestima artikulacije. U području jezika svaki glas prolazi pored jednog njegovog dijela koji mu daje određen ton, u kome dolazi do određenog pritiska, tako da glas dobije konkretnu zvučnost...

To je sve jedna riječ... Poslije nje dolazi rečenica, tema, ideja, prethodni i potonji osjećaji. Svaka od njih je neobičan i čudan svijet, koji nastaje u ovom neobičnom i čudnom ljudskom biću, koje nastaje djelom Milostivog i dobrotom Milostivog.

* * *

Zatim Kur'an nastavlja sa objašnjavanjem blagodati Milostivog na kosmičkoj pozornici:

Sunce i Mjesec utvrđenim putanjama plove, (55/5)...

Preciznost Božijeg određenja dolazi do izražaja u usklađivanju stvaranja i kretanja, što ispunjava srce zadivljenošću i začuđenošću, osjećanjem veličine ovog znaka, dalekosežnošću činjenica i dubinom smisla koje on u sebi nosi.

Sunce nije najveće među nebeskim tijelima. U ovoj vasioni, čije granice ljudi ne znaju, postoje milioni miliona zvijezda od kojih je mnogo njih većih, toplijih i svjetlijih od Sunca. Sirijus je dvadeset puta teži od Sunca, a njegova svjetlost je pedeset puta jača od sunčeve svjetlosti. Volumen Arktura je osamdeset puta veći od volumena Sunca, a njegova je svjetlost jača za osam hiljada puta. Kanopus je jači od Sunca za dvije hiljade i pet stotina puta... I tako redom...

Međutim, Sunce je najvažnija zvijezda u odnosu na nas - nas stanovnike male Zemljine planete koja živi zajedno sa svim stanovnicima od sunčeve svjetlosti, toplote i teže.

Isto tako i Mjesec. On je mali Zemljin satelit, međutim, on ima snažan utjecaj na njen život. On je najvažniji faktor za plimu i oseku u morima.

Volumen Sunca, visina njegove temperature, njegova udaljenost od nas, njegovo kruženje po orbiti, kao i volumen Mjeseca, njegova udaljenost i kruženje, sve je to potpuno precizno utvrđeno s obzirom na njihov utjecaj na život na Zemlji i s obzirom na njihov položaj u vasioni u odnosu na druge zvijezde i planete...

Sada ćemo iznijeti nešto od tog preciznog proračuna u odnosima Sunca i Mjeseca sa našom zemaljskom planetom i životom i živima na njoj...

Sunce je udaljeno od Zemlje devedeset i dva i po miliona milja. Da je bliže nama od toga, Zemlja bi izgorjela, ili bi se istopila ili bi se pretvorila u paru koja bi se digla u vasionu! Da je dalje od nas, led i smrt bi pogodili život na Zemlji! Sunčeva toplota koja dopire do nas ne prelazi ni dvomilioniti dio njegove toplote. Ova neznatna količina jeste to što odgovara našem životu. Da je Sirijus sa svojom veličinom i svojim zračenjem postavljen umjesto Sunca u odnosu na nas, isparila bi se Zemljina kugla i otišla u nepovrat!

Isti je takav slučaj sa Mjesecom, sa njegovom veličinom i udaljenošću od Zemlje. Da je veći nego što jeste, plima koju on uzrokuje na morima na Zemlji bila bi dovoljna da je potopi potopom koji bi preplavio sve što je na njoj. Isto bi tako bilo da je bliže nego što ga je Allah smjestio Svojim proračunom koji ne griješi ni za dlaku!

Sunčeva i Mjesečeva privlačnost Zemlje precizno su utvrđene da bi ona bila u ravnoteži i da bi držalo njen hod u ovoj prostranoj i strašnoj vasioni u kojoj se cijela naša Sunčeva galaksija kreće brzinom od dvadeset hiljada milja na sahat u jednom smjeru prema sazvježđu Orion. Pored toga, ona se ne susreće ni sa jednom zvijezdom na svojoj putanji milionima godina!

U ovoj ogromnoj i zastrašujućoj vasioni ne remeti se putanja nijedne zvijezde ni za dlaku, niti se remeti račun ravnoteže i harmonije u veličini i kretanju.

Istinu je rekao Uzvišeni Allah: *Sunce i Mjesec utvrđenim putanjama plove* (55/5).

...i trava i drveće se pokorava, (55/6)...

Prethodna aluzija je bila aluzija na proračun i procjenu u velikoj zgradi Kosmosa. Što se tiče ove aluzije, ona ukazuje na smjer ovog Kosmosa i njegovu povezanost. To je inspirirajuća aluzija na istinu koja vodi Pravom Putu.

Ovaj Bitak povezan je vezom robovanja i pokoravanja sa svojim prvim izvorom i Stvoriteljem Kreatorom. Trava i drveće dva su primjera toga pokoravanja. Oni ukazuju na smjer cijelog Bitka. Neki su riječ ***nedžm*** objasnili zvijezdom na nebu, dok su drugi rekli da je to biljka koja se ne može dobro ispraviti na svojoj stabljici kao drvo. Svejedno da li znači ovo ili ono, doseg aluzije u tekstu je jedan, a završava činjenicom o usmjerenju ovog Kosmosa i njegovom povezanošću sa njegovim Izvorom.

Kosmos je živo stvorenje koje ima dušu, čija se vanjština, oblik i stupanj razlikuju od jednog do drugog bića, ali je u biti jedna.

Ljudsko srce je još u daleka vremena dokučilo suštinu ovoga života koji teče cijelim Kosmosom, kao i činjenicu da je duša toga Kosmosa usmjerena svom Stvoritelju. Dokučilo je tu istinu urođenim nadahnućem koje je u njemu, međutim, ona se od njega skrivala i gubila se iz vida kad god je ono pokušavalo da je uhvati svojim razumom koji je sputan iskustvom osjetila!

Srce je u posljednje vrijeme uspjelo da se približi suštini jedinstva u strukturi Kosmosa, međutim, ono je još daleko od toga da stigne do suštine njegove žive duše na ovaj način!

Nauka je danas sklona pretpostavci da je atom jedinica strukture Kosmosa, da je on, u suštini, puko isijavanje i da je kretanje temelj Kosmosa i osobenost zajednička svim njegovim članovima.

Pa gdje to ide Kosmos u svom kretanju koje je njegov temelj i osobenost?

Kur'an kaže da se on kreće svome Kreatoru kretanjem svoje duše - to je urođeno pokretanje, kretanje čija vanjska manifestacija nije ništa drugo do kretanje njegove duše - a to je kretanje koje u Kur'anu predstavljaju mnogi ajeti, a među kojima su i ovi: *I trava i drveće se pokorava* (55/6), ili: *Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima;*

i ne postoji ništa što Ga ne veliča hvaleći Ga; ali vi ne razumijete veličanje njihovo (17/44), ili: *Zar ne znaš da Allaha hvale svi koji su na nebesima i na Zemlji, a i ptice širenjem krila svojih; svi znaju kako će Mu se moliti i kako će Ga hvaliti* (24/41)...

Razmišljanje o ovoj činjenici i praćenje Kosmosa u njegovoj molitvi i hvaljenju daje ljudskom srcu neobičan užitak. Ono osjeća da sve živo oko njega saosjeća s njim i da se s njim okreće prema svome Stvoritelju, dok on stoji među dušama svih stvari, dušama koje biju u svima njima, pretvaraju ih u njegovu braću i drugove!

To je znak koji ima dalekosežno i duboko značenje...

...a nebo je digao. I postavio je terezije da ne prelazite granice u mjerenju - i pravo mjerite i na tereziji ne zakidajte! (55/7-9).

Aluzija na nebo - kao i ostale kur'anske aluzije na području Kosmosa - ima cilj da upozori nemarno srce, da ga izbavi iz uobičajene ravnodušnosti i da ga probudi kako bi postalo svjesno veličine ovog Kosmosa, njegove harmonije i ljepote, da bi postalo svjesno moći i uzvišenosti koja ga je kreirala.

Ukazivanje na nebo - bez obzira na to šta nebo znači - usmjerava pogled ka gore. Ka ovoj ogromnoj i visokoj vasioni kojoj, izgleda, nema poznatih granica, u kojoj plovi na milione miliona ogromnih nebeskih tijela, tako da se dva tijela ne susreću, niti se sudara galaksija sa drugom galaksijom. Ponekad broj tijela u jednoj skupini dostiže hiljadu miliona zvijezda, kao što je galaksija Kumova slama kojoj pripada i naš Sunčev sistem. U njoj ima i tijela koja su manja od našeg Sunca, a ima ih i koja su veća na hiljade puta. Naše Sunce, čiji prečnik iznosi milion i trećinu miliona kilometara, sve ove zvijezde i sve ove galaksije plove po Kosmosu strahovitom brzinom, ali one u ogromnoj vasioni izgledaju poput plovećih atoma međusobno udaljenih tako da se ne susreću niti sudaraju!

Pored ove veličine u podizanju ogromnog i širokog neba, On je *postavio terezije* (55/7), terezije istine. Postavio ih je stabilno, čvrsto i postojano. Postavio ih je za određivanje vrijednosti. Vrijednosti ljudi, događaja i stvari, kako se ne bi remetilo njihovo vrednovanje, brkala njihova težina i kako se pri tome ne bi slijedilo neznanje, interesi i strasti. Postavio ih je u iskonsku ljudsku prirodu i postavio ih je u Božanski program koji su donosila poslanstva, a koji sadrži i Kur'an:

Postavio je terezije *da ne prelazite granice u mjerenju* (55/8)... Da ne pretjerujete i ne prelazite granice dozvoljenog... *I pravo mjerite i na tereziji ne zakidajte!* (55/9)... Tako će mjerenje biti postojano i pravedno, bez zakidanja i štete.

Stoga je istina na Zemlji i u životu ljudi povezana sa strukturom Kosmosa i njegovim sistemom. Povezana je sa nebom u njegovom prenesonom značenju, s obzirom na činjenicu da se s njega objavljuje Allahova Objava i Njegov program. I u njegovom konkretnom značenju jer ono predstavlja veličinu Kosmosa i njegovu stabilnost Allahovom odredbom i moći... Ova dva značenja susreću se u osjećanju svojim ritmom i nadahnjujućim porukama:

A Zemlju je za stvorenja razastro, na njoj ima voća i palmi sa plodom u čaškama i žita sa lišćem i miomirisna cvijeća, - (55/10-12).

Mi zbog dužine boravka na Zemlji, zbog naše naviknutosti na njene pojave i fenomene, također zbog našeg položaja na njoj, mi zbog svega ovoga jedva osjećamo ruku Moći koja je postavila ovu zemlju za stvorenja i koja je naš boravak na njoj učinila mogućim i lahkim do te mjere da ga jedva osjećamo. Mi obraćamo pažnju na veličinu značenja stabilnog boravka i na veličinu Allahove blagodati prema nama u tome samo s vremena na vrijeme, kad izbije vulkan, ili kad se desi zemljotres, pa ova mirna zemlja ispod nas počne da podrhtava, ljulja se i trese. Mi se tek tada sjetimo značenja stabilnosti u kojoj uživamo na Zemlji zahvaljujući Allahovoj blagodati.

Ljudi bi prirodno bili svjesniji ove činjenice svakog trenutka kad bi imali na pameti da je ova Zemlja na koju se oslanjaju samo ploveća praška u prostranoj Allahovoj vasioni. Praška koja plovi u ovoj slobodnoj vasioni. Plovi oko same sebe brzinom oko hiljadu milja na sahat. Plovi - uz to - oko Sunca brzinom od šezdeset hiljada milja na sahat. Dok se ona, Sunce i čitav Sunčev sistem, sve zajedno, udaljava u ovoj vasioni brzinom od dvadeset hiljada milja na sahat, krećući se u jednom smjeru, prema sazviježđu Orion!

Da, da su oni svjesni činjenice da su oni nošeni na ovoj plovećoj prašci s kojom vasiona juri ovom brzinom, viseći u njenim prostranstvima bez išta osim Allahove moći, ostali bi uvijek vezanih srca i očiju, drhtavih duša i zglobova oslonjeni samo na Jedinog i Silnog koji je razastro zemlju za stvorenja i naselio ih na njoj na ovaj način!!!

On im je olakšao život na njoj, iako ona obilazi s njima oko sebe i oko Sunca jureći sa Suncem i njegovim pratiocima tom strahovitom brzinom.

On je proizvode njene na njoj odredio od kojih spominje voće - posebno ističe palme sa plodom u čaškama - (čaška je vrećica zametka iz koje će se razviti plod), da ukaže na ljepotu njenog oblika pored velike koristi njenog ploda. Spominje i žito sa lišćem i stabljikom koje se žanje i koje postaje hranom za stoku. Spominje i mirise, zapravo mirišljivo bilje... To su vrste raznovrsnog bilja na Zemlji. Neko koristi kao hrana čovjeku, neko kao hrana životinjama, a neko kao miris i uživanje ljudima.

Kod ovog odlomka u nabrajanju Allahovih blagodati i uživanja: poučavanje Kur'anu, stvaranje čovjeka, učenje čovjeka govoru, usklađivanje Sunca i Mjeseca da kruže utvrđenim putanjama, podizanje neba i postavljanje terezije, razastiranje Zemlje za stvorenja, stvaranje voća, palmi, žita, mirisa na njoj... kod ovog odlomka poziva džine i ljude da se suoče sa Kosmosom i stanovnicima Kosmosa: *pa koju blagodat Gospodara svoga poričete?* *(55/13)*... To je pitanje da bi se registriralo i potvrdilo. Ni čovjek ni džin nije u stanju da negira Allahove blagodati na mjestu poput ovog.

* * *

Iz nabrajanja Allahovih blagodati ljudima i džinima u Kosmosu Kur'an prelazi na nabrajanje Njegovih dobročinstava njima u samim njima, posebno njihovo postojanje i stvaranje:

On je čovjeka od sasušene ilovače, kao što je grnčarija, stvorio, a džinna od plamena vatre - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! - (55/14-16).

Blagodat stvaranja i formiranja je osnov blagodati. Distanca između postojanja i nepostojanja u početku jeste distanca čije se razdaljine ne mjere nijednim mjerilom koje znaju ljudi. Sva mjerila koja se nalaze u rukama ljudi, ili koja shvaćaju njihovi umovi jesu mjerila za rastojanje između bića i bića. Što se tiče distance između bića i nebića, nju ne dokučuju izvori ljudske spoznaje uopće! Tu računamo isto tako i džine, jer i oni su samo stvorenja čija su mjerila - mjerila stvorenja!

Zato, kad Allah daruje džine i ljude s blagodati stvaranja i formiranja, daruje ih s blagodati koja prelazi granice spoznaje.

Zatim Uzvišeni Allah utvrđuje materiju od koje su stvoreni ljudi i džini, a i ona je sama isto tako Allahovo stvorenje. *Salsal* je ilovača koja se sasuši tako da zveči i zvoni prilikom udara po njoj. Ovo može da bude samo jedna faza u lancu stvaranja iz ilovače ili iz zemlje, kao što može da bude izraz koji označava suštinu jedinstva između materije čovjeka i materije zemlje u elementima stvaranja.

"Savremena nauka je ustanovila da čovječije tijelo sadrži one elemente koje sadrži i zemlja. On se sastoji od ugljika, kiseonika, vodonika, fosfora, sumpora, azota, kalcijuma, kalijuma, natrijuma, hlora, magnezijuma, željeza, mangana, bakra, joda, fjorina, kobalta, cinka, minijuma, aluminijuma. Ovo su isti elementi iz kojih se sastoji i zemlja, iako se njihovi omjeri razlikuju od čovjeka do čovjeka, i kod čovjeka u odnosu na zemlju, međutim, njihova vrsta je jedna."[20]

Međutim, ovo što je nauka ustanovila nije dozvoljeno uzeti kao konačno tumačenje kur'anskog teksta. Kur'anska istina može da znači ovo što je ustvrdila nauka, ili da znači nešto drugo mimo toga aludirajući na druge od mnogobrojnih oblika kojima se ostvaruje značenje stvaranja čovjeka od zemlje, ili ilovače, ili sasušene ilovače.

Ono na što mi strogo upozoravamo jeste nužnost nesvođenja kur'anskog teksta na ljudsko naučno otkriće, jer je ono podložno grešci i ispravnosti, podložno je promjeni i izmjeni kad god se prošire ljudska saznanja i kad god se povećaju i poboljšaju sredstva saznanja. Neki iskreni istraživači pohitaju da uporede između značenja kur'anskih tekstova i naučnih otkrića - empirijskih ili hipotetičnih - u namjeri da objasne kakvih mu'džiza ima u Kur'anu. Kur'an je mu'džiza, bez obzira na to da li se kolebljiva naučna otkrića podudarala sa njegovim trajnim tekstovima ili se ne podudarala. Njegovi tekstovi su mnogo širi po značenju od njihovog reduciranja u okvire tih otkrića koja su uvijek podložna izmjeni i promjeni, štaviše, grešci i tačnosti iz temelja! Sve što se da zaključiti iz naučnih otkrića u tumačenju tekstova Kur'ana jeste proširivanje njihovog značenja u našem poimanju kad god nauka otkrije nešto na šta ukazuju sumarni simboli Allahovih dokaza u ljudima i na obzorjima, bez opterećenja kur'anskog teksta da je njegovo značenje upravo ono koje je otkrila nauka nego se dozvoljava da to bude dio onoga na šta tekst ukazuje.

Kad je riječ o stvaranju džina od plamena vatre, to je pitanje izvan granica ljudskih saznanja. Jedini izvor za njega je ovaj Kur'an, istinita

---

[20] V. *Allah we 'ilmu'l-hadis*, str. 180.

Allahova vijest, vijest onoga koji je stvorio i On najbolje zna one koje je stvorio... *Maridž* znači raspaljenu vatru koja se kreće poput plamenih jezika na vjetru! Džini imaju sposobnost da žive na Zemlji sa ljudima. Medutim, mi ne znamo kako žive džini i njihova vrsta. Ali ono što je sigurno jeste da se Kur'an obraća njima, kako je prethodno rečeno kod tumačenja riječi Uzvišenog: *Kada ti poslasmo nekoliko džinova da Kur'an slušaju*... (46/29)... I kao što je slučaj ovdje u suri Er-Rahman.

Govor je ovdje upućen džinima i ljudima da ih opomene na blagodat postojanja. Sve je iz jedne osnove iz koje je Allah stvorio. To je blagodat na kojoj počivaju ostale blagodati. Zato se osvrće na njih osvrtom registracije i opće potvrde: *pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!* (55/16)... Nema opovrgavanja na ovom mjestu na kome su prisutni svjedoci!

* * *

Gospodara dva istoka i dva zapada - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/17-18).

Ovaj znak ispunjava srce pravom poplavom osjećanja o Allahovoj egzistenciji. Gdje god se usmjeri, gdje god se okrene, gdje god baci pogled oko sebe na obzorjima... Gdje je istok i gdje je zapad, tamo je i Allah... Njegovo Božanstvo, Njegovo htijenje, Njegova vlast, Njegovo svjetlo, Njegovo usmjerenje, Njegova uputa...

Sa dva istoka i dva zapada možda se misli na izlazak Sunca i Mjeseca, kao i na njihov zalazak u povodu spominjanja Sunca i Mjeseca, kako je prethodno rečeno, kao Allahovih blagodati. A možda se pod tim misli na dva različita mjesta izlaska Sunca ljeti i zimi, kao i njegova dva zalaska.

Bilo kako bilo, preče je da se osvrnemo na nijanse značenja ove aluzije. Tu je aluzija na usmjeravanje ka istoku i zapadu, osjećaj da je Allah tamo, osjećaj da Njegova ruka pokreće zvijezde i nebeska tijela, videnje njegovog svjetla i moći na obzorjima ovdje i tamo. Tu je aluzija na zalihu koju srce dobije iz ovog meditiranja, razmišljanja i posmatranja mjesta izlaza i mjesta zalaska. Tu je i duhovna hrana kojom obiluju grudi i pohranjuju je duše.

Allahova vlast na dva istoka i dva zapada su neke od Njegovih blagodati u Kosmosu. Stoga dolazi uobičajeni osvrt u suri nakon ovog kratkog pogleda: *pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!* (15/18). Dva

istoka i dva zapada, povrh toga što su oni Allahova znamenja, oni su i Allahove blagodati džinima i ljudima, jer se u njima ostvaruje dobro za sve stanovnike ove Zemlje. Zapravo, oni su sredstva života koja nastaju izlaskom Sunca, a kojima je isto tako potreban zalazak. Da dođe do poremećaja u jednom od njih ili i u jednom i u drugom, prestala bi funkcionirati sredstva života...

* * *

Iz ove daleke plovidbe po horizontima vraća se na zemlju, vraća se vodi koju je Allah stvorio s mjerom, s mjerom u njenoj vrsti, s mjerom u njenom oticanju i doticanju i s mjerom u njenom korištenju:

Pustio je dva mora da se dodiruju, između njih je pregrada i oni se ne miješaju pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! Iz njih se vadi biser i merdžan - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! Njegove su i lađe koje se kao brda visoko po moru uzdižu, - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/19-25).

Dva mora na koja se ovdje ukazuje su slano i slatko more. Prvo znači mora i okeane, a drugo znači rijeke. Pustio je dva mora i ostavio ih da se dodiruju, ali ona se ne miješaju, ni jedno od njih ne prelazi svoju određenu granicu ni dodijeljenu mu funkciju, među njima je pregrada koja odgovara njihovoj prirodi, i ona je Allahovo djelo.

Raspodjela vode na ovaj način na zemaljskoj kugli nije slučajna i nije uzaludna. To je veoma neobično predodređenje. Slana voda obuhvata oko tri četvrtine zemaljske kugle i ona je međusobno spojena, dok kopno zauzima jednu četvrtinu. Ova velika količina slane vode strogo je potrebna radi čišćenja Zemljine atmosfere i njenog čuvanja da uvijek ostane podobna za život.

"Uprkos gasovnim isparavanjima iz zemlje čitava vremena - a većina ih je otrovna - zrak ostaje ustvari, nezagađen - i bez promjene u njegovom uravnoteženom odnosu potrebnom za čovjekovu egzistenciju... Veliki točak ravnoteže jeste široki kompleks vode - odnosno okeani![21]

---

[21] Iz djela *El-insanu la jeqifu wahduhu,* Kris Morison, predsjednik Akademije nauka u Njujorku, prijevod na arapski Muhammed Salih Feleki pod naslovom *El-'ilmu jed'u ile'l-iman.*

Iz ovog velikog i prostranog kompleksa isparavaju se pare pod djelovanjem sunčeve toplote. Ove pare su te koje se vraćaju i padaju u vidu kiše od kojih se sastoji slatka voda u svim njenim oblicima, a najveće su rijeke. Sklad između veličine okeana i sunčeve toplote, hladnoće gornjih slojeva atmosfere i drugih atmosferskih faktora jeste to iz čega nastaje kiša od koje se formira masa slatke vode.

Na ovoj slatkoj vodi počiva život, od biljaka, preko životinja do čovjeka...

Sve rijeke - skoro - ulijevaju se u more. One su te koje u njih nose soli iz zemlje, ali se priroda mora ne mijenja niti se ona izlijevaju u rijeke. Nivo površine rijeka je obično viši od nivoa površine mora, pa se odatle more ne izlijeva u rijeke koje se ulijevaju u njega, niti ono potapa njihova korita svojom slanom vodom, ne mijenja njihovu funkciju i ne ugrožava ih! Među njima je uvijek ova pregrada koja je Allahovo djelo pa se ne miješaju i ne ugrožavaju.

Zato nije čudo da Kur'an spominje dva mora i pregradu među njima u sferi blagodati: *pa, koju blagodat Gospdara svoga poričete?!* (55/21).

Zatim spominje od Allahovih blagodati u ta dva mora nešto što je blisko njima i njihovim životima.

Iz njih se vadi biser i merdžan - (55/22)...

Biser je - u osnovi - životinja... "Vjerovatno je biser nešto najčudnije što ima u morima. On pada na dno i on se nalazi unutar školjke koja je od krečnjaka da ga čuva od opasnosti. Ova životinja se razlikuje od ostalih živih bića po svojoj građi i načinu života. Ona ima veoma preciznu mrežu poput ribarske mreže, čudno satkanu. Ona joj služi kao cjediljka koja dozvoljava ulazak vode, zraka i hrane u unutrašnjost tijela, a sprječava ulazak pijeska, šljunka i ostalog. Na donjem dijelu mreže su usta životinje, a svaka usta imaju četiri usne. Kad uđe komadić pijeska, ili šljunka ili kakva štetna životinja silom u školjku, životinja požuri da izluči jednu vrstu ljepljive tvari kojom je prekrije, zatim se stvrdne oblikujući se u biser! Prema veličini zrnca koje je ušlo, razlikuje se veličina bisera"...[22]

"Koralj je čudo među Allahovim stvorenjima. Živi u morima na dubini između pet i tri stotine metara, pričvrstivši se svojim donjim dijelom za stijenu ili travu. Otvor njegovih usta, koji je na gornjem dijelu tijela,

[22] Iz knjige *Allah wel-lmu'l-hadis*, str. 105.

okružen je jednim brojem pipaka koje koristi prilikom uzimanja hrane. Kada žrtva dotakne ove pipke, a često su to sićušna živa bića kao što su vodene buhe, ona se odmah paralizira, zalijepi se za pipke, oni se skupe i poviju prema ustima, tako da žrtva uđe unutra kroz tijesni kanal koji je sličan jednjaku u čovjeka."

"Ova životinja se razmnožava izlaskom rasplodnih ćelija iz njenog tijela, a one izvrše oplodnju jajašca i tako se formira plod koji se zalijepi za stijenu ili travu. Taj plod predstavlja zaseban život, kao što je to slučaj sa životinjom iz koje je nastao.."

"Od dokaza moći Stvoritelja jeste i to da se životinja koralja razmnožava i na drugi način, a to je dioba. Nastali pupoljci ostaju sjedinjeni sa jedinkama iz kojih su izrasli tako da se formira drvo koralja koje ima čvrsto stablo. Ono se tako suptilno grana da te grane na krajevima dostižu pravo savršenstvo. Visina koraljnog drveta dostiže trideset centimetara. Živa koraljna ostrva imaju različite boje. U morima ih vidimo žuto narandžaste, crvenokaranfilne, plavosmaragdne ili zemljanotamne boje."

"Crveni koralj formira čvrstu osnovu koja ostaje nakon iščezavanja živih dijelova životinje, tako da kameni skeleti postaju ogromne naseobine...

"U ove naseobine spada lanac koraljnih stijena poznatih pod imenom Velika koralna pregrada koja se nalazi na sjeveroistoku Australije. Dužina ovog lanca iznosi dvije hiljade i tristo pedeset milja, a njegova širina je pedeset milja. On se sastoji od ovih živih bića suptilne veličine."[23]

Iz bisera i koralja se izrađuje skupocjen i dragocjen nakit. Allah njima čini dobro prema Svojim robovima, pa iza njihovog spominjanja slijedi taj poznati osvrt u ovoj suri: *pa koju blagodat Gospodara svoga poričete?!* (55/23).

Zatim prelazi na lađu koja plovi morima i koja zbog svoje veličine djeluje kao brdo:

Njegove su i lađe koje se kao brda visoko po moru uzdižu, - (55/24)...

Ove napravljene lađe su *Njegove* (55/24), Uzvišenog Allaha, jer one plove uz pomoć Njegove moći. Ništa ih ne čuva na tako velikom moru i na vrhu valova osim Njegova briga. Ništa ih ne zadržava na uzburkanoj morskoj površini osim Njegova zaštita. Zato su one Njegove, Allaha

---

[23] Prethodni izvor, str. 106-107.

Uzvišenog. One su bile - i još su - od najvećih blagodati koje je Allah darovao ljudima. One su im olakšale uvjete života, transport, blagostanje i zarade, što je vrijedno da se spomene, a ne opovrgava. To je tako krupno i jasno da je to, zapravo, teško negirati i opovrgnuti... *Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!* (55/25)...

* * *

Sada završava ovo izlaganje na stranici vidljivog Kosmosa, sklapa se stranica prolaznih stvorenja, iščezavaju likovi svih stvorenja i prostor se prazni od svakog živog bića, na vidjelo izlazi lice Plemenitog i Vječnog izdvajajući se u vječnosti i nemajući ravnog u veličini. Činjenica vječnosti se usađuje u svijest i osjećanja posmatrajući sjene prolaznosti:

Sve što je na Zemlji prolazno je, ostaje samo Gospodar tvoj, Veličanstveni i Plemeniti, - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/26-28).

U okrilju ovog kur'anskog teksta utihnu dahovi, smire se glasovi, smire se organi... Tama prolaznosti obuhvata svako živo biće, sakriva svaki pokret, prekriva obzorja nebesa i Zemlje... A uzvišenost plemenitog i vječnog lica natkriljuje duše i tijela, vrijeme i mjesto, i ispunjava čitav bitak sjajem i dostojanstvom...

Ljudski izraz nije dovoljan da prikaže stanje. On ne može ništa dodati na kur'anski tekst koji na sve strane izlijeva skrušeni mir, veliku moć i silnu šutnju i koji odslikava prizor puste prolaznosti i mir smrti koja se nadvila. Nema pokreta ni šuma u ovom Kosmosu koji je vrvio od pokreta i života. On istovremeno odslikava činjenicu trajne vječnosti utiskujući je u čovjekov osjećaj koji ne poznaje u svojim iskustvima sliku trajne vječnosti, ali je on duboko shvaća u tom neobičnom kur'anskom tekstu!

Na ovaj doticaj koji ostavlja dubok trag osvrće se istim osvrtom ubrajajući učvršćenje ove činjenice, činjenice prolaznosti svega što je na njoj, a ostajanje samo uzvišenog i plemenitog Lica, ubrajajući učvršćenje ove činjenice u milost kojom suočava džine i ljude izlažući im blagodati: *Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!* (55/28)...

To je, zbilja, blagodat, to je, zapravo, osnova svih blagodati. Iz činjenice vječne egzistencije proističe sve ovo stvoreno, njegov zakon,

sistem i osobenosti, kao što se stabiliziraju njegova pravila, vrijednosti, težnje i sankcije. Živi i Vječni je Taj koji stvara i kreira. On je taj koji čuva i brine, On je taj koji obračunava i sankcioniše. On je taj koji kontroliše sa obzorja vječnosti arenu prolaznosti.... Iz činjenice vječnosti, dakle, proističu sve blagodati. Ovaj svijet ne bi se ni-pojavio niti bi potrajao da iza njega nema ove činjenice, činjenice vječnosti iza prolaznosti.

* * *

Iz činjenice trajne vječnosti iza prolaznih stvorenja, javlja se druga činjenica... A to je činjenica da se sva prolazna stvorenja sa svim što postoji u ovom Bitku okreću Jednom, Jedinstvenom, Jedinom, Utočištu, Živom i Vječnom:

Njemu se mole oni koji su na nebesima i na Zemlji; svakog časa On se zanima nečim, - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/29-30).

Njega mole svi oni koji su na nebesima i na Zemlji. On je predmet molbe, drugi mimo Njega se ne traži jer je prolazan i za njega nije vezana molba... Od Njega se traži jer je On Jedini koji uslišava. On je Jedini za Kojim se teži jer je On onaj koji ne iznevjerava. Niko se ne obraća drugom mimo Njega osim ako ne skrene s puta koji vodi udovoljenju molbe, s mjesta za koje se vežu nade i s mjesta koje može uslišavati želje. Šta prolazno može učiniti za prolazno? Šta onaj ko je potreban može učiniti za onoga ko je potreban?

On - Uzvišeni - svakog časa nečim se zanima. Ovaj bitak kome se granice ne znaju sav je obuhvaćen Njegovim određenjem, povezan je sa Njegovim htijenjem i opstoji na Njegovom planiranju. Ovo planiranje proteže se na cjelokupni Bitak, obuhvaća svakog pojedinca u njemu pojedinačno, uključuje svaki organ, svaku ćeliju i svaki atom. On svakoj stvari daje njenu konstituciju, kao što joj daje njenu funkciju, zatim je posmatra i prati dok ona vrši svoju funkciju.

Ovo planiranje prati ono što nikne iz zemlje i list koji opadne. Prati zrno koje se krije u tminama zemlje, prati sve svježe i sve suho. Prati ribe u morima, crve u kanalima, insekte u skrovištima, divljač u jazbinama i ptice u gnijezdima, svako jaje i svako ptiče, svako krilo i svaku perku, svaku ćeliju u živom tijelu.

Aktera ovog planiranja ne sprječava jedna stvar da se bavi drugom stvari. Njegovom znanju ne izmiče ni vidljivo ni skriveno...

Ovakav je i slučaj sa robovima na zemlji, sa ljudima i džinima. Stoga ih On suočava sa ovom blagodati da bi je registrirali i posvjedočili: *Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!* (55/30)...

* * *

Potvrđivanjem činjenice vječnosti iza činjenice prolaznosti, potvrđivanjem činjenice univerzalnog usmjeravanja Jedinom i Vječnom koja proizlazi iz gornje činjenice i povezanosti Njegove volje sa pitanjima stvorenja, njihovim određenjem i planiranjem, što je Njegova dobrota i milost prema ljudima, završava ovo izlaganje...

Potvrđivanjem ove univerzalne činjenice, kao i drugih činjenica koje iz nje proističu, završava ovo kosmičko izlaganje, u sučeljavanju džina i ljudi sa njim, i otpočinje novo poglavlje. U njemu je sadržano strašenje i prijetnja, strašenje koje zastrašuje i prestrašuje i prijetnja koja potresa i razara, kao uvod u strah Sudnjeg dana koji se ukazuje pred ljudima i džinima u kontekstu sure poslije toga:

Polagaćete Mi račun, o ljudi i džinnovi, - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! O družine džinnova i ljudi, ako možete da preko granica nebesa i Zemlje prodrete, prodrite, moći ćete prodrijeti jedino uz veliku moć! - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! Na vas će se ognjeni plamen i rastopljen mjed prolivati, i vi se nećete moći odbraniti, - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/31-36).

Polagaćete Mi račun, o ljudi i džinnovi, - (55/31)...

Ja velikog li straha koji prestrašuje i drma! Straha kome se ne mogu oduprijeti ni ljudi ni džini. Straha koga ne mogu izdržati ni planine, ni zvijezde ni nebeske sfere!

Allah, neka je slavan, Allah, Snažni i Moćni, Svemogući i Silni, Veliki i Visoki, Uzvišeni Allah posvetit će se obračunavanju djela ova dva mala i slaba stvorenja, džina i ljudi, uz prijetnju i kaznu!

To je naredba. To je strah. To je iznad svakog poimanja i izdržljivosti!

Uzvišeni Allah nije zauzet pa da postane slobodan i nečemu se posveti. Ovo je približavanje stvari ljudskom poimanju. Ton prijetnje u

formi koja preneražava i potresa, posve slomi ljudsko biće čim je pojmi. Ovaj cijeli Bitak nastao je riječju. Jednom riječju: Budi i biva! I za njegovo uništenje ili drobljenje ne treba više od jedne riječi i sve će biti u tren oka... Pa kakvo će biti stanje ljudi i džina kad se Allah posveti samo njima da ih kazni?!

U okruženju ovog užasnog straha pita dva jadna stvorenja, ljude i džine: *pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/32)!*

Zatim nastavlja zatrašujućim i preneražavajućim tonom izazivajući ih da prodru preko granica nebesa i Zemlje:

O družine džinnova i ljudi, ako možete da preko granica nebesa i Zemlje prodrete, prodrite, (55/33)...

Kako? I gdje?

... moći ćete prodrijeti jedino uz veliku moć! - (55/33).

A moć ne posjeduje niko do Vlasnik moći...

Po drugi put ih suočava sa pitanjem: *pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/34).*

Pa ostaje li išta u njihovim bićima da negira ili pomišlja da samo nešto progovori i objasni?!

Međutim, razorna kampanja nastavlja do kraja, zastrašujuća prijetnja ih progoni i zla sudbina im se predočava:

Na vas će se ognjeni plamen i rastopljen mjed prolivati, i vi se nećete moći odbraniti, - (55/35)

pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/36).

To je slika straha koja je neuobičajena za ljude - neuobičajena za svako stvorenje - i iznad poimanja ljudi i iznad poimanja svakog stvorenja. To je jedinstvena slika. Navedeno je malo sličnih njoj u Kur'anu, one joj nalikuju, ali nisu istovjetne. Uzvišeni Allah je na jednom mjestu rekao: *A Mene ostavi onima koji te u laž ugone, koji raskošno žive (73/11)...* Na drugom mjestu je rekao: *Meni ostavi onoga koga sam Ja izuzetkom učinio (74/11)...* A Njegove riječi, Njega Uzvišenog: *Polagaćete Mi račun, o, ljudi i džinovi (55/31)* najžešće su, najjače, najstrašnije i najužasnije...

* * *

Odavde pa do kraja sure teku prizori Posljednjeg dana, prizori kosmičkog preokreta na Sudnji dan, prizori koji slijede od polaganja računa do kazne i nagrade.

Izlaganje ovih prizora počinje kosmičkim prizorom koji odgovora prologu ove sure i njenoj kosmičkoj sferi:

A kad se nebo razdvoji i kao ucvrkan zejtin rumeno postane, - (55/37).

Crvena ruža teče kao zejtin... Grupa ajeta koji se navode kao opis Kosmosa na Sudnji dan svi ukazuju na to da će doći do potpunog razaranja zvijezda i planeta, nakon promjene sistema koji njima sada vlada i koji koordinira njihove putanje i kretnje. U tu grupu ajeta spada i gornji ajet. Među tim ajetima su i ovi: *Kad se Zemlja jako potrese, i brda se u komadiće zdrobe, i postanu prašina razasuta* (56/4-6). U te ajete ulaze i ovi: *Kad se pogled od straha ukoči i Mjesec se pomrači i Sunce i Mjesec se spoje* (75/7-9)... Kao i ovi: *Kada Sunce sjaj izgubi, i kada zvijezde popadaju, i kada se planine pokrenu, i kada steone kamile bez pastira ostanu, i kada se divlje životinje saberu, i kada se mora vatrom napune* (81/1-6)...*Kada se nebo rascijepi i kada zvijezde popadaju i kada se mora jedna u druga uliju* (82/1-3)... I: *Kada se nebo rascijepi i posluša Gospodara svoga - a ono će to dužno biti - i kada se Zemlja rastegne, i izbaci ono što je u njoj, i potpuno se isprazni, i posluša Gospodara svoga - a ona će to dužna biti -* (84/1-5)... Ovi i drugi ajeti ukazuju na taj strašni događaj koji će se dogoditi u cijelom Kosmosu. Njegovu bit ne zna niko do Allah...

A kad se nebo razdvoji i kao ucvrkan zejtin rumeno postane, -pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/37-38). Tada nema opovrgavanja ni nijekanja.

Tog Dana ljudi i džinnovi za grijehe svoje neće biti pitani, - (55/39). To je jedna od situacija Sudnjeg dana u kojem će biti raznih situacija. Od tih situacija ima onih u kojima će ljudi biti pitani, a ima i onih u kojima neće ništa biti pitani. Bit će i onih situacija u kojima će svaka osoba braniti sebe prebacujući odgovornost na svoje drugove, a bit će i onih u kojima se neće dozvoliti progovoriti ni riječ, ni raspravljati ni prepirati! To će biti dug, predug dan. Svaka od njegovih situacija bit će strašna i u prisutnosti svjedoka.

Situacija o kojoj se ovdje govori da ljudi i džini neće biti pitani za svoje grijehe jeste situacija koja će nastupiti kad se budu znali kvaliteti i djela svakog pojedinca, kad se na licima budu ukazivali znaci nesreće u vidu sive, a znaci sreće u vidu bijele boje i kad se to, i jedno i drugo, bude

pokazivalo kroz obilježja na licima. Pa ima li u ovoj situaciji poricanja i negiranja: *Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!* (55/40).

A grešnici će se po biljezima svojim poznati, pa će za kike i za noge ščepani biti, (55/41).

Ovaj prizor je grub, a uz grubost ide i poniženje, jer će noge i čela biti sastavljeni, zatim će griješnici u tom stanju biti bačeni u vatru... Ima li tada poricanja i negiranja?

Dok se ovaj prizor izlaže, dok traje to hvatanje za kosu i za noge i bacanje u vatru, kontekst se obraća svjedocima ovog prizora, koji kao da su prisutni prilikom učenja ove sure, pa im kaže:

Evo, to je džehennem koji su grešnici poricali! (55/43)... Ovo je to što je prisutno i izloženo - kao što vidite - *i između vatre i ključale vode oni će kružiti* (55/44)... Bezgranično vrelo, kao hrana skinuta sa vatre! A oni se kreću izmedu džehennema i ove ključale tekućine. Pogledajte, oni sada kruže! *Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!* (55/45)!

Ovo je obala teške patnje, a sada prelazi na obalu uživanja i počasti:

A za onoga koji se stajanja pred Gospodarom svojim bojao biće dva perivoja, - (55/46).

Po prvi put - od onih kur'anskih sura koje su prošle - spominju se dva perivoja. Najočitije je da su ona u sastavu velikog poznatog Dženneta! Medutim, njihovo posebno spominjanje ovdje je došlo zbog njihovog visokog stepena. U suri El-Vaki'a će biti navedeno da će stanovnika Dženneta biti dvije velike skupine. To su oni prvi i Allahu bliski i oni sretni. Svakoj od ove dvije skupine pripada uživanje. Ovdje isto tako primjećujemo da su ova dva perivoja za skupinu visokog položaja. Možda je to skupina onih prvih, Allahu bliskih, koji su spomenuti u suri El-Vaki'a. Zatim vidimo druga dva perivoja, osim ova dva. Primjećujemo da su ona za skupinu koja dolazi iza one skupine. Možda je to skupina onih koji su sretni.

Bilo kako bilo, pogledajmo prva dva perivoja i proživimo u njima koji trenutak!

Ona su *puna stabala granatih* (55/48)... *Efnan* su male svježe grane. Ona su puna zelenila i svježine.

U kojima će biti dva izvora koja će teći (55/50)... - njihova voda je obilna, lahka i prijatna.

U njima će od svakog voća po dvije vrste biti (55/52)... - njihovo voće je raznovrsno, ima ga dosta i u obilnim količinama.

A stanovnici ova dva perivoja, u kakvom će stanju oni biti? Evo, mi ih gledamo: *Naslonjeni na posteljama čije će postave od kadife biti* (55/54). *Istebrek* je kadifasta deblja svila. A kakvo je tek lice ovih postelja kad im je postava takva?

A plodovi u oba perivoja nadohvat ruke će stajati (55/54)... blizu za dohvatiti, neće biti umora pri njihovom branju.

Međutim, ovo ne iscrpljuje raskoš i uživanja u ova dva perivoja. Tu je i ostatak drugih prijatnih užitaka:

U njima će biti one koje preda se gledaju, one koje, prije njih, ni čovjek ni džinn nije dodirnuo, - (55/56)... One su nevinih osjećanja i pogleda. Njihovi pogledi se pružaju samo prema njihovim ashabima. Čedne su i nije ih dodirnuo ni čovjek ni džin.

One su - pored toga - blistave i sjajne: *biće kao rubin i biser,* - (55/58).

To je sve nagrada za onoga koji se stajanja pred Gospodarom svojim bojao, koji Ga je obožavao kao da Ga vidi osjećajući da ga njegov Gospodar vidi, tako da je time dostigao stepen dobročinstva kao što ga je okvalificirao Allahov Poslanik (alejhi's-selam), pa su zadobili nagradu dobra koja je dar Milostivog:

Zar nagrada za dobro učinjeno djelo može biti nešto drugo do dobro?! - (55/60)

U povodu izlaganja blagodati i dobra, isti ovaj pogovor je dolazio na svom mjestu poslije svakog pasusa: *pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!* (55/61).

Sada prelazi na drugu grupu koja će biti u ona druga dva perivoja.

Osim ta dva, biće još dva neznatnija perivoja, - (55/62)... Opisi ova dva perivoja su skromniji od prethodna dva perivoja. Oni su:

- *modrozeleni* (55/64)... - odnosno, zeleni su tako da to zelenilo naginje na crno zbog trave i zelenila u njima.

- *sa izvorima koji prskaju, u svakom* (55/66)... - oni prskaju vodom, a ne razlijevaju se!

- *U njima će biti i voća i palmi i šipaka (55/68)*... A tamo je rečeno: *U njima će od svakog voća po dvije vrste biti (55/52).*

- *U njima će biti ljepotice naravi divnih (55/70)*... - Termin *hajratun* može se čitati sa sukunom i sa tešdidom na slovu *j* - i on je u funkciji atributa.

- *hurije u šatorima skrivenim (55/72)*... - šator označava duh putinjskog života. To je beduinski užitak, ili predstavlja potrebe stanovnika pustinje... Ove hurije su u šatorima, a što se tiče hurija u prethodna dva perivoja, one preda se gledaju.

- *koje prije njih ni čovjek ni džin nije dodirnuo (55/74)*... - njima i njihovim kolegicama zajednička je osobina čednost i nevinost.

A kada je riječ o stanovnicima ova dva perivoja, mi ih posmatramo:

Oni će biti naslonjeni na uzglavlja zelena, prekrivena ćilimima čarobnim i prekrasnim, - (55/76)... *Refref* su ćilimi koji kao da su djelo "genijalca", radi približavanja njihovog opisa Arapima. Oni su, naime, svaku neobičnost pripisivali dolini džina ili začaranom carstvu! Međutim, divani su tamo postavljeni kadifom. Tamo su plodovi u oba perivoja nadohvat ruke, a to su različiti stupnjevi!

Tamo je, isto tako, poslije svakog opisa perivoja i njihovih užitaka, bio refren: *pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! (55/77).*

* * *

Na kraju sure, koja je izložila Allahove blagodati u Kosmosu, Njegove blagodati u stvorenjima i Njegove blagodati na budućem svijetu, dolazi posljednji ton koji veliča ime Veličanstvenog i Plemenitog, Koji čini prolaznim svako živo biće, a ostaje Njegovo plemenito lice.

Neka je uzvišeno ime Gospodara tvoga, Veličanstvenog i Plemenitog! (55/78).

Najprikladniji kraj za suru Er-Rahman...

* * *

سورة الواقعة مكية
وآياتها ٩٦

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ * لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ * خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ * إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا * وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا * فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا * وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً * فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ * وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ * وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ * أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ * فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ * ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ * وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ * عَلَى سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ * مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ * يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ * بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ * لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ * وَفَاكِهَةٍ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ * وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ * وَحُورٌ عِينٌ * كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ * جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ * لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا * إِلَّا قِيلًا : سَلَامًا سَلَامًا .

« وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ * فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ * وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ * وَظِلٍّ مَمْدُودٍ * وَمَاءٍ مَسْكُوبٍ * وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ * لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ * وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ * إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً * فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا * عُرُبًا أَتْرَابًا * لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ * ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ * وَثُلَّةٌ مِنَ الْآخِرِينَ .

« وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ * فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ * وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍ *

لا بَارِدٍ وَلا كَرِيمٍ * إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَٰلِكَ مُتْرَفِينَ * وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ * وَكَانُوا يَقُولُونَ : أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَاباً وَعِظَاماً أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ؟ * أَوَ آبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ؟ * قُلْ : إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ * لَمَجْمُوعُونَ إِلَى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ * ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ * لَآكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ * فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ * فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ * فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ * هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ .

« نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ! * أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ * أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ؟ * نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ * عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ * وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَى فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ !

« أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ * أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ؟ * لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَاماً ، فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ * إِنَّا لَمُغْرَمُونَ * بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ .

« أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ * أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ؟ * لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجاً ، فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ .

« أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ؟ * أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُونَ ؟ * نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعاً لِلْمُقْوِينَ * فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ .

« فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ * وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ * إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ * فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ * لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ * تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ .

« أَفَبِهَٰذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ ؟ * وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ؟ * فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ * وَأَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ * وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ

مِنكُمْ وَلَـٰكِن لَّا تُبْصِرُونَ * فَلَوْلَا إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ * تَرْجِعُونَهَا إِن
كُنتُمْ صَادِقِينَ !

« فَأَمَّا إِن كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ * فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّةُ نَعِيمٍ * وَأَمَّا إِن كَانَ
مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ * فَسَلَامٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ * وَأَمَّا إِن كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ
الضَّالِّينَ * فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ * وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ .

« إِنَّ هَـٰذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ * فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ » . . .

SURA EL-WAQI'A
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 96 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Kada se Događaj dogodi, - (56/1)

događanje njegovo niko neće poricati -, (56/2)

neke će poniziti, a neke uzvisiti; (56/3)

kad se Zemlja jako potrese (56/4)

i brda se u komadiće zdrobe, (56/5)

i postanu prašina razasuta, (56/6)

vas će tri vrste biti : (56/7)

oni srećni - ko su srećni?! (56/8)

i oni nesrećni - ko su nesrećni?! (56/9)

i oni prvi - uvijek prvi! (56/10)

Oni će Allahu bliski biti (56/11)

u džennetskim baščama naslada, - (56/12)

biće ih mnogo od naroda drevnih, (56/13)
a malo od kasnijih -, (56/14)
na divanima izvezenim, (56/15)
jedni prema drugima na njima će naslonjeni biti; (56/16)
služiće ih vječno mladi mladići, (56/17)
sa čašama i ibricima i peharom punim pića iz izvora tekućeg - (56/18)
od koga ih glava neće boljeti i zbog koga neće pamet izgubiti (56/19)
i voćem koje će sami birati, (56/20)
i mesom ptičijim kakvo budu željeli (56/21).
U njima će biti i hurije očiju krupnih, (56/22)
slične biseru u školjkama skrivenom, - (56/23)
kao nagrada za ono što su činili (56/24).
U njima neće slušati prazne besjede ni govor grešni, (56/25)
nego samo riječi: "Mir, mir!" (56/26).
A oni srećni - ko su srećni?! (56/27)
Biće među lotosovim drvećem bez bodlji, (56/28)
i među bananama plodovima nanizanim (56/29)
i u hladovini prostranoj, (56/30)
pored vode tekuće (56/31)
i usred voća svakovrsnog (56/32)
kojeg će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti, (56/33)
i na posteljama uzdignutim (56/34).
Stvaranjem novim Mi ćemo hurije stvoriti (56/35)
i djevicama ih učiniti (56/36)
milim muževima njihovim, i godina istih (56/37)

za one srećne; (56/38)

biće ih mnogo od naroda drevnih, (56/39)

a mnogo i od kasnijih (56/40).

A oni nesrećni - ko su nesrećni?! (56/41)

Oni će biti u vatri užarenoj i vodi ključaloj (56/42)

i u sjeni dima čađavog, (56/43)

u kojoj neće biti svježine ni ikakve dobrine (56/44).

Oni su prije toga raskošnim životom živjeli (56/45)

i uporno teške grijehe činili (56/46)

i govorili: "Zar kad umremo i zemlja i kosti postanemo - zar ćemo zbilja biti oživljeni, (56/47)

zar i drevni naši preci?" (56/48).

Reci: "I drevni i kasniji, (56/49)

u određeno vrijeme, jednog određenog dana biće sakupljeni, (56/50)

i tada ćete vi, o zabludjeli, koji poričete oživljenje, (56/51)

sigurno s drveta zakkum jesti, (56/52)

i njime ćete trbuhe puniti, (56/53)

pa zatim na to vodu ključalu piti, (56/54)

poput kamila koje ne mogu žeđ ugasiti; (56/55)

to će na onom svijetu biti gošćenje njihovo! (56/56).

Mi vas stvaramo - pa zašto ne povjerujete? (56/57).

Kažite vi Meni: da li sjemenu koje ubacujete (56/58)

vi oblik dajete ili Mi to činimo? (56/59).

Mi određujemo kad će ko od vas umrijeti, i niko Nas ne može spriječiti (56/60)

da likove vaše izmijenimo i da vas iznova u likovima koje vi ne poznajete stvorimo (56/61).

Poznato vam je kako ste prvi put stvoreni, pa zašto se ne urazumite? (56/62).

Kažite vi Meni: šta biva s onim što posijete? (56/63).

Da li mu vi dajete snagu da niče, ili to Mi činimo? (56/64).

Ako hoćemo možemo ga u suho rastinje pretvoriti, pa biste se snebivali: (56/65)

"Mi smo, doista, oštećeni, (56/66)

čak smo svega lišeni!" (56/67).

Kažite vi Meni: vodu koju pijete - (56/68)

da li je vi ili Mi iz oblaka spuštamo? (56/69).

Ako želimo, možemo slanom da je učinimo - pa zašto niste zahvalni? (56/70).

Kažite vi Meni: vatru koju palite - (56/71)

da li drvo za nju vi ili Mi stvaramo? (56/72).

Mi činimo da ona podsjeća i da bude korisna onima koji konače; (56/73)

zato hvali Gospodara svoga Veličanstvenog! (56/74).

I kunem se časom kad se zvijezde gube, (56/75)

a to je, da znate, zakletva velika -, (56/76)

on je, zaista, Kur'an plemeniti (56/77)

u Knjizi brižljivo čuvanoj - (56/78)

dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti -, (56/79)

on je Objava od Gospodara svjetova (56/80).

Pa, kako ovaj govor omalovažavate (56/81)

i umjesto zahvalnosti što vam je hrana darovana - vi u njega ne vjerujete? (56/82).

A zašto vi kad duša do guše dopre, (56/83)

i kad vi budete tada gledali, (56/84)

a Mi smo mu bliži od vas, ali vi ne vidite -, (56/85)

zašto je onda kad niste u tuđoj vlasti (56/86)

ne povratite, ako istinu govorite? (56/87).

I ako bude jedan od onih koji su Allahu bliski - (56/88)

udobnost i opskrba lijepa i džennetske blagodati njemu! (56/89).

A ako bude jedan od onih koji su srećni, - (56/90)

pa, pozdrav tebi od onih koji su srećni! (56/91).

A ako bude jedan od onih koji su poricali i u zabludi ostali, (56/92)

pa, ključalom vodom biće ugošćen (56/93)

i u ognju prženjem (56/94).

Sama je istina, zbilja, sve ovo, - (56/95)

zato hvali ime Gospodara svoga Veličanstvenog! (56/96).

Događaj... To je zajedno ime sure i objašnjenje njene teme. Prvi problem o kome raspravlja ova mekkanska sura jeste pitanje proživljenja na budućem svijetu, kao odgovor na riječi onih koji u to sumnjaju, onih koji ne vjeruju u Allaha, onih koji poriču Kur'an *i koji govore: "Zar kad umremo i zemlja i kosti postanemo - zar ćemo zbilja biti oživljeni, zar i drevni naši preci?"* (56/47-48).

Zato sura počinje opisom Sudnjeg dana. Ona ga opisuje takvim atributima koji negiraju svaki govor i otklanjaju svaku sumnju u njegovo dešavanje i daju osjećaj nužnosti ovog događaja... Događaj... *Kada se Događaj dogodi, - događanje njegovo niko neće poricati -,* (56/1-2)... Sura spominje događaje tog dana po kojima se on razlikuje od ostalih dana, s obzirom na to da će se sudbine i stanja ljudi promijeniti u svjetlu strahota u kojima će ova Zemlja biti zamijenjena drugom Zemljom kao što će se vrijednosti zamijeniti drugim vrijednostima: *neke će poniziti, a neke uzvisiti; kad se Zemlja jako potrese i brda se u komadiće zdrobe, i postanu prašina razasuta, vas će tri vrste biti* (56/3-7)... Itd.

Zatim sura opširno govori o sudbinama ove tri vrste ljudi, o prvima, o sretnima i nesretnima. Opisuje blagodati u kojima će uživati i patnje koje će doživljavati tako opširno i detaljno da se ima osjećaj da se ova stvar zbiva i događa, tako da nema mjesta sumnji u to. Ovo su najsitnije pojedinosti koje se izlažu pogledima, tako da oni koji poriču očima vide svoju sudbinu i sudbinu onih koji vjeruju tako da se za njih tamo, poslije opisa bolne patnje u kojoj se nalaze, kaže: *Oni su prije toga raskošnim životom živjeli i uporno teške grijehe činili i govorili: "Zar kad umremo i zemlja i kosti postanemo - zar ćemo zbilja biti oživljeni, zar i drevni naši preci?"* (56/45-48)... Kao da je kazna sadašnje stanje, a ovaj svijet prošlost koja se spominje da bi se izvrglo ruglu i omalovažavalo. Da bi se izvrglo ruglu njihovo stanje na ovom svijetu i omalovažilo nevjerovanje i poricanje u kome su se oni nalazili!

Ovim završava prvi krug sure, a otpočinje drugi krug koji raspravlja o pitanju samog vjerovanja, s nakanom da potvrdi pitanje proživljenja, koje je prva tema ove sure, dirljivim doticajima, uzimajući za predmet i temu ono što je nadohvat ljudskim osjetilima i u granicama posmatranja koga nije lišeno ljudsko iskustvo, bez obzira na sredinu u kojoj čovjek živi i na nivo njegovog saznanja i iskustva.

Iznosi da je njihovo prvo stvaranje bilo od sjemena koje se ubacuje u maternicu. Iznosi da će umrijeti i da će iznova biti stvarani drugi, na isti način, poslije njih, argumentirajući to prvim stvaranjem koje po svojoj prirodi i lahkoći ne izlazi iz okvira prvog stvaranja koje oni svi znaju.

Izlaže sliku obrade zemlje i sjetve, što je jedan od vidova davanja života. Davanje života je u Allahovoj vlasti i moći. Da je Allah htio - to ne bi izraslo, i da je On htio - to ne bi dalo plodove.

Izlaže sliku pitke vode iz koje nastaje sav život. I ona ovisi o Allahovoj moći. On tu kišu spušta iz oblaka. Da je htio, učinio bi je slanom i ne bi iz nje nikao nikakav život i ne bi bila pogodna za život.

Slika vatre koju oni pale i ono iz čega ona nastaje... Drvo... Spominjući vatru, dotiče njihova osjećanja opominjući ih i podsjećajući ih na vatru na budućem svijetu u koji oni sumnjaju.

Sve su to poznate slike iz njihovog stvarnog života koje dotiču njihova srca i u kojima ih ne opterećuje ničim osim da budu svjesni Allahove moći koja to stvara i uređuje.

Isto tako ovaj dio sure raspravlja o pitanju Kur'ana koji im govori o *Događaju*, ali oni sumnjaju u njegovu prijetnju. Zato im signalizira zaklinjući se zalaženjem zvijezda i pridajući važnost ovoj zakletvi da potvrdi da je ova Knjiga plemeniti Kur'an, u brižljivo čuvanoj Knjizi, koju dodiruju samo oni koji su čisti i da je on Objava od Gospodara svjetova.

Zatim ih na kraju suočava s prizorom smrtnog časa dubokim i dirljivim dodirom. To je situacija kad duša do guše dođe, kad njen vlasnik stoji na ivici drugog svijeta i kad svi stoje skršenih ruku, nemoćni, ne mogu mu ništa pomoći, ne znaju šta se oko njega događa niti šta se s njim dešava. On se tada sav prepušta Allahu, prije nego što napusti ovaj život. On tada vidi svoj put koji mu predstoji, kad ne može da kaže ništa o onome što vidi niti da da kakav znak!

Zatim sura završava potvrdom istinite vijesti i veličanjem Stvoritelja Allaha: *Sama je istina, zbilja, sve ovo, - zato hvali ime Gospodara svoga Veličanstvenog!* (56/95-96)...

* * *

Kada se Događaj dogodi, - događanje njegovo niko neće poricati -, neke će poniziti, a neke uzvisiti; kad se Zemlja jako potrese i brda se u komadiće zdrobe, i postanu prašina razasuta, (56/1-6)...

Ovaj prolog nosi jasnu prijetnju izlaganjem ovog strašnog događaja. On slijedi poseban stil u kome se primjećuje ovo značenje i koji je u skladu sa značenjima u tekstu. Dva puta počinje pogodbenim veznikom *iza - kada*, spominjući njegovu zavisnu rečenicu, a ne spominjući glavnu rečenicu. *Kada se Događaj dogodi, - događanje njegovo niko neće poricati -, neke će poniziti, a neke uzvisiti;* (56/1-3)... Ne kaže šta će biti kada se Događaj stvarno dogodi čije događanje niko neće moći poreći, koji će neke poniziti, a neke uzvisiti. Ne kaže šta će biti već počinje novi govor: *Kad se Zemlja jako potrese i brda se u komadiće zdrobe, i postanu prašina razasuta,* (56/4-6)... Po drugi put ne kaže šta će biti kad se desi ovaj strašni strah... Kao da je sav ovaj strah uvod čiji ishod ne spominje, jer će njegovi rezultati biti strašniji od riječi koja ih može sadržavati ili od izraza koji ih može izraziti!

Ovaj poseban stil u skladu je sa zastrašujućom i zaprepašćujućom slikom koju odslikava sam ovaj prolog. Riječ *Waqi'a - Događaj* svojim značenjem i zvukom samog izraza - s obzirom da u njoj ima dužina, zatim

sukun - ostavlja u osjetilima utisak kao da je to ogromna težina koja pada odozgo, zatim se zaustavi ne pokrećući se poslije toga i ne nestajući! *Događanje njegovo niko neće poricati* (56/2)...

Zatim - padanje ovog tereta i njegov pad - svijest kao da očekuje potres i vibracije koje će on izazvati kada padne. Kontekst upravo slijedi ovu pretpostavku, kad će taj potres neke *poniziti, a neke uzvisiti* (56/3)... On ponižava neke sudbine koje su bile visoko na zemlji, a uzdiže neke sudbine koje su bile ponižene u ovoj prolaznoj kući, gdje su mjerila i vrijednosti poremećeni, a onda dođe do njihovog stabiliziranja na Allahovoj vagi.

Potom se strah javlja u biću ove Zemlje. Čvrsta i stabilna Zemlja, kako to ljudi osjećaju, odjednom počne da se jako trese - što je činjenica koja se spominje u izrazu koji je u skladu sa onim što je u osjećaju sa događanjem ovog Događaja -. Zatim čvrsta i stabilna brda počnu da se pomijeraju - pod udarom ovog Događaja - drobeći se u komade koji lete poput prašine... *I brda se u komadiće zdrobe, i postanu prašina razasuta* (56/5-6)... Ja kako je velik ovaj strah koji Zemlju jako potresa i koji brda u komadiće drobi, ostavljajući ih u vidu razasute prašine. Kako su velike neznalice oni koji se ovome suprotstavljaju nijekanjem budućeg svijeta i pripisivanjem Allahu partnera, a ovo je Njegov trag i posljedica na Zemlji i brdima!

Ovako počinje sura, onim što trese ljdusko biće i zastrašuje ljudska osjećanja, prema pitanju koga negiraju negatori i ne vjeruju nevjernici. Ovim završava prvi prizor Događaja čije posljedice vidimo kroz ponižavanje i uzdizanje u ljudskim sudbinama i njihovim konačnim ishodima:

Vas će tri vrste biti : oni srećni - ko su srećni?! i oni nesrećni - ko su nesrećni?! i oni prvi - uvijek prvi! (56/7-10)

Ovdje vidimo ljude razvrstane u tri grupe - ne u dvije kako je preovlađujuće u kur'anskim prizorima izlaganja. Otpočinje govor o onim sretnim - ili ljudima s desne strane - međutim, ne izlaže se o njima podrobno, već ih opisuje na taj način što se raspituje o njima, radi zastrašivanja i uveličavanja: *Oni srećni - ko su srećni?!* (56/8). Isto tako se spominju oni nesretni u istom stilu. Zatim se spominje treća grupa, grupa prvih. Spominje ih se i opisuje njihovim opisom: *I oni prvi - uvijek prvi!* (56/10)... Kao da kaže: Oni su oni - i dosta. To je položaj kome opis ništa ne može dodati!

Stoga Kur'an uzima da objašnjava njihovu vrijednost kod njihovog Gospodara, da opširno govori o blagodatima koje im je On pripremio, da nabraja vrste tih blagodati koje mogu sagovornici dokučiti svojim osjetilima i primiti svojom spoznajom i iskustvom:

Oni će Allahu bliski biti u džennetskim baščama naslada, - biće ih mnogo od naroda drevnih, a malo od kasnijih -, na divanima izvezenim, jedni prema drugima na njima će naslonjeni biti; služiće ih vječno mladi mladići, sa čašama i ibricima i peharom punim pića iz izvora tekućeg - od koga ih glava neće boljeti i zbog koga neće pamet izgubiti i voćem koje će sami birati, i mesom ptičijim kakvo budu željeli. U njima će biti i hurije očiju krupnih, slične biseru u školjkama skrivenom, - kao nagrada za ono što su činili. U njima neće slušati prazne besjede ni govor grešni, nego samo riječi: "Mir, mir!" (56/11-26)...

On počinje sa objašnjavanjem ovih blagodati sa najvećom blagodati, najsjajnijom blagodati, blizinom njihova Gospodara: *Oni će Allahu bliski biti u džennetskim baščama naslada* (56/11-12)... Sve naslade u džennetskim baščama nisu ravne toj blizini i ne vrijede te sreće.

Stoga zastaje kod ovog stupnja da kaže ko su oni koji će zaslužiti ove blagodati: *Biće ih mnogo od naroda drevnih, a malo od kasnijih* (56/13-14)... To je ograničen broj. To je izabrana grupa. Većina ih je od ranijih naroda, a malo od kasnijih. Predaje se razlikuju oko toga koji su to oni od drevnih, a koji su od kasnijih naroda. Prema prvom mišljenju, drevni su oni koji su prvi prhvatili vjerovanje i čije je vjerovanje na visokom stepenu, a pripadaju narodima koji su bili prije islama. Dok su kasniji oni koji su prvi prihvatili islam i koji su preživjeli razna iskušenja... Prema drugom mišljenju, drevni i kasniji pripadaju Muhammedovom (alejhi's-selam) ummetu. Drevni pripadaju početnom, a kasniji potonjem dobu. Ovo drugo mišljenje preteže kod Ibni Kesira. U prevagu ovom mišljenju on prenosi riječi Hasana i Ibni Sirina. Ibni Ebi Hatem kaže svojim senedom: Hasan ibni Muhammed ibni Sabah, Afan, Abdullah ini ebi Bekr Muzni: Čuo sam Hasana da je, kad je došao do ajeta: *I oni prvi - uvijek prvi! Oni će Allahu bliski biti,* rekao: "Što se tiče onih prvih, oni su prošli, ali, Bože, učini nas od onih sretnih!"... Zatim je rekao: Kazivao nam je Ubejj, Ebu Velid, Sirri ibni Jahja i rekao: Proučio je Hasan: *I oni prvi - uvijek prvi! Oni će Allahu bliski biti u džebnnetskim baščama naslada -, biće ih mnogo od naroda drevnih,* pa je rekao: "Mnoštvo su oni koji su prošli od ovog ummeta." Kazivao nam je Ubejj, Abdulaziz ibni Mugire Minkari, Ebu Hilal od Muhammeda ibni Sirina da je o ovom ajetu: *biće ih mnogo od naroda drevnih, a malo od*

kasnijih rekao: "Govorili bi ili su priželjkivali da svi budu od ovog Ummeta."

Nakon objašnjenja ko su oni, Uzvišeni opširno govori o džennetskim užicima koji su pripremljeni za njih. To su, prirodno, užici koje su oni u stanju pojmiti i shvatiti. Iza tih užitaka nalaze se druga uživanja koja će oni saznati tamo onog dana kad budu sposobni da ih shvate, a to su uživnja koja oko nije vidjelo, za koja uho nije čulo i koja nisu naumpala ljudskom srcu!

Na divanima izvezenim (56/15)... Ispletenim dragocjenim metalima, *jedni prema drugima na njima će naslonjeni biti;* (56/16). U miru, bez brige i poslova; u sigurnosti zbog uživanja u kojima se oni nalaze, bez bojazni da će proći i nestati i u tome što će se jedni drugima obraćati i razgovarati... *Služiće ih vječno mladi mladići,* (56/17)... Na njih neće djelovati vrijeme, na njihovu mladost i ljepotu neće utjecati godine kao na njima slične na Zemlji. Obilazit će oko njih *sa čašama i ibricima i peharom punim pića iz izvora tekućeg* - (56/18)... čistog i bistrog vina *od koga ih glava neće boljeti i zbog koga neće pamet izgubiti* (56/19)... Oni neće biti odvojeni od njega niti će ono nestati ispred njih. Svaka stvar ovdje je za trajnost i sigurnost. *I voćem koje će sami birati, i mesom ptičijim kakvo budu željeli* (56/20-21)... Ovdje ništa neće biti zabranjeno, niti ima nešto drugo što ne žele ovi vječni sretnici. *U njima će biti i hurije očiju krupnih, slične biseru u školjkama skrivenom,* - (56/22-23)... Biser u školjkama skriven jeste zaštićen biser koji nije izložen dodiru i pogledu, biser koga nije radila ruka niti skrnavilo oko! Ovo je aluzja na fine čulne i duševne odlike kod ovih hurija krupnih očiju. Sve je to *kao nagrada za ono što su činili* (56/24)... To je nagrada za djelo koje je bilo u kući rada. Nagrada u kojoj se ostvaruje savršenstvo koje nedostaje svim užicima u kući prolaznosti. Zatim, oni poslije svega toga žive u miru i tišini, u atmosferi koja je lišena svake besposlice u govoru, svake prepirke i svake zamjerke: *U njima neće slušati prazne besjede ni govor grešni, nego samo riječi: "Mir, mir!"* (56/25-26)... Njihov sav život je mir, nad njim blista mir i njime se širi mir. Njih pozdravljaju meleki u toj ugodnoj i sigurnoj atmosferi. Oni jedni druge pozdravljaju. Njima stiže pozdrav od Milostivog. Atmosfera je sva u znaku mira i selama...

Kad je završio govor o toj prvoj grupi prvih i odabranih, otpočeo je govor o grupi koja slijedi, o grupi sretnih:

A oni srećni - ko su srećni?! Biće među lotosovim drvećem bez bodlji, i među bananama plodovima nanizanim i u hladovini prostranoj, pored vode tekuće i usred voća svakovrsnog kojeg će uvijek imati i koje neće zabranjeno

biti, i na posteljama uzdignutim. Stvaranjem novim Mi ćemo hurije stvoriti i djevicama ih učiniti milim muževima njihovim, i godina istih za one srećne; - biće ih mnogo od naroda drevnih, a mnogo i od kasnijih (56/27-40).

Sretni su oni ljudi koji će stajati s desne strane na koje je ukazano na početku sure. Opširan govor o blagodatima u kojima će oni uživati odgođen je do ovog mjesta, do završetka govora o onim prvim i Allahu bliskim. I ovdje se ponavlja pitanje o njima u toj formi koja znači uveličavanje i zastrašivanje: *Ko su srećni?!* (56/27)...

Ovim našim prijateljima pripadaju opipljive materijalne blagodati u čijim opisima ima izvjesna mjera pustinjske grubosti i koje zadovoljavaju potrebe stanovnika pustinje, shodno njihovom shvatanju, iskustvu i poimanju raznih vrsta uživanja!

Oni će biti *među lotosovim drvećem bez bodlji,* (56/28)... *Sidr* je bodljikavo lotosovo drvo, međutim, ono je ovdje bez trnja, njegove bodlje su uklonjene. *I među bananama plodovima nanizanim* (56/29)... *Talh* je vrsta biljke u Hidžazu iz roda akacije, na kome imaju bodlje. Međutim, ono je ovdje uređeno poput buketa i spremno je za jelo bez napora i poteškoće. *I u hladovini prostranoj, pored vode tekuće* (56/30-31)... Sve su to užvanja i udobnosti beduina; njima je njegova mašta okupirana i njih priziva njegova čežnja! *I usred voća svakovrsnog kojeg će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti,* (56/32-33)... Ostavio je ovo ovako uopćeno bez podrobnih objašnjenja, nakon što je tačno spomenuo vrste poznate stanovnicima pustinje. *I na posteljama uzdignutim* (56/34). Postelje ovdje nisu ni ukrašene ni mehke. Podignutost u osjećanjima ima dva značenja. Konkretno i apstraktno, i ono jedno drugo iziskuje. Oni se susreću u uzdignutosti po mjestu i u očišćenosti od prljavštine. Ono što je podignuto od zemlje dalje je od njene nečisti. Ono što je podignuto u apstraktnom smislu udaljenije je od njene prljavštine. Zato se kontekst prebacuje sa uzdignutih postelja spominjući žene koje su u njima: *Stvaranjem novim Mi ćemo hurije stvoriti* (56/35) - ili ih ispočetka stvoriti kao hurije, ili obnoviti stvaranje oživjelih supruga u vidu mladih djevojaka: *I djevicama ih učiniti* (56/36) - one nisu doticane, *milim muževima njihovim,* (56/37) - drage svojim muževima, *i godina istih* (56/37) - vršnjakinje po godinama i mladosti. One su *za one srećne;* (56/38) - one su namijenjene njima, kako bi to bilo u skladu sa *posteljama uzdignutim* (56/34)...

Kad je riječ o ovim sretnim, *Biće ih mnogo od naroda drevnih, a mnogo i od kasnijih* (56/39-40)... Njih je više od onih prvih Allahu bliskih,

prema ona dva značenja koja smo mi spomenuli u značenju termina drevni i kasniji.

Ovdje nas kontekst dovodi do onih koji će stajati s lijeve strane - a to su nesretni na koje je ukazano u uvodu ove sure:

A oni nesrećni - ko su nesrećni?! Oni će biti u vatri užarenoj i vodi ključaloj i u sjeni dima čađavog, u kojoj neće biti svježine ni ikakve dobrine. Oni su prije toga raskošnim životom živjeli i uporno teške grijehe činili i govorili: "Zar kad umremo i zemlja i kosti postanemo - zar ćemo zbilja biti oživljeni, zar i drevni naši preci?" Reci: "I drevni i kasniji, u određeno vrijeme, jednog određenog dana biće sakupljeni, i tada ćete vi, o zabludjeli, koji poričete oživljenje, sigurno s drveta zakkum jesti, i njime ćete trbuhe puniti, pa zatim na to vodu ključalu piti, poput kamila koje ne mogu žeđ ugasiti; to će na onom svijetu biti gošćenje njihovo! (56/41-56).

Ako će oni sretni biti *u hladovini prostranoj pored vode tekuće* (56/30-31), oni nesretni - *oni će biti u vatri užarenoj i vodi ključaloj i u sjeni dima čađavog, u kojoj neće biti svježine ni ikakve dobrine* (56/42-44). Zrak je vruć i vreo tako da prodire kroz pore i prži tijela. Voda je sva vruća, ne hladi i ne gasi žeđ. Ima i sjena, ali je to *sjena dima čađavog* (56/43)... Sjena dima koji prži i guši... To je sjena za ruganje i podsmijeh. To je sjena *u kojoj neće biti svježine ni ikakve dobrine* (56/44)... To je vrela sjena u kojoj nema svježine ni hladovine. To je, isto tako, suh hlad koji onome ko u njega dođe ne pruža mir ni odmor!... Sva ova nevolja je prikladna kazna jer: *Oni su prije toga raskošnim životom živjeli* (56/45)... Kako je bolna nevolja onih koji su raskošnim životom živjeli! Oni su *uporno teške grijehe činili* (56/46)... *Hins* znači grijeh, međutim, on ovdje znači pripisivanje Allahu druga. U ovom terminu sadržana je i aluzija na grijeh prema Ugovoru koga je Allah uzeo od iskonske ljudske prirode da će Njega vjerovati i da će priznavati samo Njega. Oni su govorili: *"Zar kad umremo i zemlja i kosti postanemo - zar ćemo zbilja biti oživljeni, zar i drevni naši preci?"* (56/47-48). Bili su... Ovako se izražava Kur'an, kao da je ovaj svijet na kome žive ovi kojima se obraća nestao, završio se i da je prošlost, a da je sadašnjost ovaj prizor i ova kazna! Sav ovaj svijet je samo jedan treptaj, a ova sadašnjost je već drugi svijet i mjesto povratka!

Ovdje se kontekst osvrće na ovaj svijet u najpovoljnije vrijeme za ovaj osvrt kako bi odgovorio na to njihovo pitanje: *Reci: "I drevni i kasniji, u određeno vrijeme, jednog određenog dana biće sakupljeni* (56/49-50). To je ovaj sadašnji dan na kome se ovo izlaže i osvjedočava!

Zatim se vraća onome šta očekuje one koji poriču oživljenje i tako se upotpunjava slika kazne koju će naći oni koji su živjeli raskošnim životom:

I tada ćete vi, o zabludjeli, koji poričete oživljenje, sigurno s drveta zakkum jesti, (56/51-52)... Niko ne zna kakvo je drvo zekkum, osim po onome kako ga je Allah opisao u drugoj suri gdje je rekao da mu je plod poput šejtanskih glava. Šejtanske glave niko nije vidio, ali one ostavljaju u osjećanjima ono što ostavljaju! Sami izraz *zekkum* svojom zvučnošću odslikava nešto grubo, bodljikavo i trnovito kad se dodirne i što bode šake - štaviše, i grla. To stoji naspram lotosovog drveta bez bodlji, i banana plodovima nanizanim - dok je zekkum poput šejtanskih glava! Oni će jesti s ovog drveta, *i njime ćete trbuhe puniti* (56/53)... Žeđ osvaja i muka nadvladava... Grubo trnje, traži vodu da bi se pročistilo grlo i napojili stomaci! Oni će to jesti, *pa zatim na to vodu ključalu piti* (56/54)... Vrelu vodu koja ne rashlađuje i ne gasi žeđ. *Poput kamile koje ne mogu žeđ ugasiti* (56/55)... Poput kamila koje boluju od žeđi tako da skoro ne mogu vodom žeđ ugasiti! *To će na onom svijetu biti gošćenje njihovo!* (56/56)... Boravišta pretpostavljaju mir i stabilnost; međutim, nesretni imaju boravišta u kojima nema mira ni stabilnosti! Ovo su njihova boravišta na onom svijetu u koga su oni sumnjali i o čemu su oni jedni druge pitali ne vjerujući u kazivanje Kur'ana o tome. Kao što su pripisivali Allahu druga i nisu se bojali Njegove prijetnje tim osvjedočenim Danom...

Ovim završava izlaganje sudbina i određenja na Dan kada će se dogoditi Događaj, koji će jedne poniziti, a jedne uzvisiti. Time završava prvi krug ove sure...

* * *

Što se tiče drugog kruga u ovoj suri, on ima cilj da izgradi vjerovanje u njegovoj cijelosti, iako je akcent u njemu stavljen na pitanje proživljenja i ponovnog stvaranja. U njemu dolazi do izražaja način na koji se Kur'an obraća iskonskoj ljudskoj prirodi, način na koji tretira dokaze vjerovanja i jednostavan i lahak način na koji pridobija ljudske duše govoreći o najvećim činjenicama bliskim i raspoloživim slikama...

Kur'an od stvari poznatih ljudima i njihovih događaja koji se ponavljaju pravi krupna kosmička pitanja otkrivajući u njima Božanske zakone u Bitku i stvarajući kolosalno i sveobuhvatno vjerovanje i

univerzalno poimanje ovog Bitka. On isto tako do tih pitanja pravi program za posmatranje i razmišljanje, stvara život za duše i srca i potiče na budnost osjećanja i osjetila. Na budnost prema vidljivim pojavama ovog Bitka koje se ukazuju ljudima svakog jutra i večeri, ali se oni nemarno odnose prema njima. Na budnost prema samima sebi i na čudne i neobične pojave koje se u njima odvijaju!

On ne prepušta ljude krupnim natprirodnim događajima niti brojnim posebnim mu'džizama. Tako isto ih ne opterećuje da istražuju natprirodne pojave, mu'džize, znamenja i dokaze daleko od sebe, daleko od uobičajenih stvari u njihovom životu i daleko od vidljivih kosmičkih njima poznatih i bliskih pojava... On ih ne šalje u komplicirane filozofije, teške intelektualne probleme ili naučna iskustva kojima ne može ovladati svako kako bi u njima izgradio vjerovanje i poimanje Kosmosa i života zasnovano na ovom vjerovanju.

Oni sami su Allahovo djelo. Pojave u Kosmosu oko njih su kreacija Njegove moći. Mu'džiza leži u svemu onome što stvori Njegova ruka. Ovaj Kur'an je Njegov Kur'an. Onaj ko ih vodi do mu'džiza skrivenih u njima i razbacanih po Kosmosu oko njih, vodi ih i do ovih neobičnih ali njima poznatih pojava koje oni vide ali u kojima ne osjećaju suštinu nadnaravnog, jer su oni zbog dužine bliskosti s njima zanemarili aspekte nadnaravnosti u tim pojavama. Uzima ih i vodi ih do njih kako bi im nad njima otvorio oči i kako bi otkrili krupnu tajnu koja leži u njima. Tu tajnu kreativne moći, tajnu jednog jedinstvenog Božanstva i tajnu vječnog zakona koji djeluje u njima samima kao što djeluje u Kosmosu oko njih i koji nosi dokaze vjerovanja i argumente vjere pa ih razastire po njihovom biću ili ih probuđuje u njihovoj iskonskoj prirodi, preciznije rečeno.

Ovu metodologiju Kur'an primjenjuje u ovom krugu ove sure izlažući im znamenja kreativne moći u stvaranju njih samih, u njihovim usjevima koje obrađuju njihove ruke, u vodi koju piju i vatri koju potpaljuju - što je najprostije i na šta pada pogled od poznatih stvari iz njihovog života. Isto tako im odslikava trenutak kraja, kraja života na Zemlji i početak života na drugom svijetu. To je trenutak s kojim će se svako suočiti, u kome će prestati svaka varka i u kome će živa bića stati licem u lice Pred Apsolutnom Moći koja svime raspolaže, da im presudi, gdje nema nikakvih pokušaja niti ima mjesta za takvo nešto! Tu padaju sve maske i tu su beskorisne sve isprike.

Način na koji se Kur'an obraća iskonskoj ljudskoj prirodi sam po sebi upućuje na čovjekov Izvor. To je onaj Izvor iz koga je nastao i Kosmos.

Način njegove gradnje jeste način gradnje Kosmosa. Od najjednostavnijih kosmičkih materija nastaju najsloženiji oblici i najkrupnija stvorenja... Za atom se misli da je materija iz koje je izgrađen Kosmos. Za ćeliju se misli da je materija iz koje je nastao život... Atom je zbog svoje sićušnosti mu'džiza sam po sebi. Ćelija je zbog svoje neznatnosti znamen sama po sebi... Ovdje u Kur'anu uzimaju se najjednostavniji prizori poznati ljudima kao materija za gradnju najkrupnijeg vjerske doktrine i najšireg kosmičkog poimanja... Prizori koji ulaze u iskustvo svakog čovjeka: rađanje, sjetva, voda, vatra, smrt... Koji to čovjek na zemlji nije imao ove prizore u svom iskustvu? Koji to stanovnik pećine nije bio svjedok nastanka života u embriju, rasta biljke, padanja kiše, potpaljivanja vatre, trenutka smrti?... Iz ovih prizora koje je vidio svaki čovjek Kur'an stvara vjerovanje, jer se on obraća svakom čovjeku u svakoj sredini... Ovi jednostavni i prosti prizori su sami po sebi krupne kosmičke činjenice i najveće Božanske tajne - dodajući tome ukazivanje na položaj zvijezda. Oni se u svojoj jednostavnosti obraćaju iskonskoj prirodi svakog čovjeka. Oni će u suštini biti predmet izučavanja najučenijih učenjaka do kraja vremena:

Položaji zvijezda znače ustrojstvo Kosmosa.

Nastanak ljudskog života... To je tajna svih tajni.

Nastanak biljnog života... To je poput života životinja - mu'džiza svih mu'džiza.

Voda je osnov života.

Vatra je mu'džiza koja je stvorila ljudsku civilizaciju.

Ovaj način tretiranja stvari i izgradnje vjerovanja i mišljenja nije ljudski metod. Ljudi, kada zađu u ove sfere, ne osvrću se na ove osnovne materije koje su u suštini kosmički materijali. A i kada se osvrnu na njih, ne raspravljaju o njima ovako lahko i ovako jednostavno. Štaviše, pokušavaju staviti problem u komplicirani apstraktni filozofski kaluf koji je primjeren za obraćanje samo posebnoj kategoriji ljudi!

Što se tiče Allaha, Njegov metod je ovaj... Osnovne materije se tretiraju tako što su one same po sebi kosmičke materije pomoću kojih se gradi vjerovanje na jednostavan i lahak način, potpuno onako kao što to On (Uzvišeni) čini pri uzimanju osnovnih materija koje su same po sebi kosmičke materije da od njih gradi Kosmos...

Ovo je od toga, a znak stvaranja je jedan, jasan i ovdje i tamo!

* * *

Mi vas stvaramo - pa zašto ne povjerujete? Kažite vi Meni: da li sjemenu koje ubacujete vi oblik dajete ili Mi to činimo? Mi određujemo kad će ko od vas umrijeti, i niko Nas ne može spriječiti da likove vaše izmijenimo i da vas iznova u likovima koje vi ne poznajete stvorimo. Poznato vam je kako ste prvi put stvoreni, pa zašto se ne urazumite? (56/57-62).

Ovo pitanje je pitanje prvog stvaranja i njegovog kraja. Pitanje stvaranja i pitanje smrti. To je očita, poznata i realna stvar u životu ljudi. Pa kako ne povjerujete da ih je Allah stvorio? Pritisak koji ova činjenica vrši na iskonsku ljudsku prirodu je veći i teži od mogućnosti ljudskog bića da joj se suprotstavi ili da o njoj raspravlja: *Mi vas stvaramo - pa zašto ne povjerujete?* (56/57).

Kažite vi Meni: da li sjemenu koje ubacujete vi oblik dajete ili Mi to činimo? (56/58-59).

Uloga ljudi u stvaranju ne prevazilazi više od toga da čovjek spusti sjeme u ženinu maternicu. Potom se prekida njegov i njen posao, a ruka Moći preuzima da radi sama oko ove sićušne kapi sjemena. Ona sama radi na njenom stvaranju i razvoju, na davanju oblika i udahnjivanju duše u njega. Od prvog trenutka i u svakom slijedećem trenutku dešava se mu'džiza, događa se nadnaravnost koju daje samo Allah i čiju bit i prirodu ljudi ne znaju, kao što ne znaju kako se ona događa, a kamoli da u njoj uzmu učešća!

Ovaj nivo razmišljanja može postići svaki čovjek. Ovo je dovoljno da se ocijeni mu'džizom i da to djeluje na čovjeka. Međutim, priča o ovoj jednoj ćeliji, otkako se ubaci pa dok ne postane stvorenje, priča je čudnija i od mašte, priča koju razum ne bi povjerovao da se stvarno ne dešava i da njeno događanje ne svjedoči svaki čovjek!

Ova jedna ćelija počne da se dijeli i množi tako da se poslije izvjesnog perioda ona pretvara u milione miliona ćelija. Svaka skupina ovih novih ćelija nosi specifičnosti koje se razlikuju od specifičnosti drugih skupina, jer je ona zadužena da stvori poseban dio ljudskog stvorenja! Ove ćelije su kosti, ove mišići, ove koža, ove nervi... Zatim... Ove ćelije su za funkcioniranje oka, ove za rad jezika, ove za rad uha, ove za rad žlijezda... One su po funkciji specifičnije od prethodnih skupina... Svaka od njih zna mjesto svog djelovanja. Ćelije oka ne griješe, pa da, npr., odu u stomak ili u nogu, mada bi, da se uzmu vještački i presade u stomak, npr., tamo nastalo oko! Međutim, one svojim nadahnućem ne griješe i ne odlaze u stomak da tamo stvore oko! Ćelije uha ne idu u nogu da tamo naprave uho!

Sve one rade i grade ovo ljudsko biće u najljepšem skladu pod okom Stvoritelja, s obzirom na činjenicu da čovjek nema nikakvog upliva u ovoj sferi.[24]

Ovo je taj početak. A kad je riječ o kraju, ni on nije ništa manje nadnaravan i čudan od početka, iako je poput njega jedan od uobičajenih ljudskih prizora:

Mi određujemo kad će ko od vas umrijeti, i niko Nas ne može spriječiti (56/60).

Ova smrt kojom završava svako živo biće... Šta je to? Kako se to događa? Kakvu to ona ima moć da joj se niko ne može suprotstaviti?

To je Allahovo određenje... Stoga joj niko ne može izmaći. Niti je iko može preduhitriti pa je mimoići... Ona je jedna karika u lancu stvaranja koja mora da se zatvori...

... da likove vaše izmijenimo (56/61) -

... da vas zamijenimo drugima radi kultiviranja zemlje i namjesništva na njoj poslije vas. Allah, koji je odredio smrt, jeste Onaj koji je odredio i život. Odredio je smrt da nastanu drugi ljudi koji će isto tako umrijeti, sve dok ne dođe suđeni čas za život na ovom svijetu... I kada se završi tim rokom koga je odredio, nastupit će drugo stvaranje:

I da vas iznova u likovima koje vi ne poznajete stvorimo (56/61).

Na tom tajnom i nepoznatom svijetu, o kome ljudi znaju samo toliko koliko ih je Allah o njemu obavijestio, tada će stvaranje dostići svoju potpunost, tada će karavana stići na svoje odredište.

Ovo je to drugo stvaranje... *Poznato vam je kako ste prvi put stvoreni, pa zašto se ne urazumite? (56/62)*... Ono je srodno onom bliskom i nije mu strano.

Na ovaj jednostavan i lahak način Kur'an izlaže povijest prvog stvaranja i ponovnog oživljenja. Na ovaj lahak i jednostavan način stoji iskonska ljudska priroda pred logikom koju ti poznaješ i o kojoj nisi u stanju raspravljati jer je ta logika uzeta iz njenih aksioma i onoga šta ljudi promatraju u svom životu koji im je blizak, bez kompliciranja, bez apstrakcije, bez filozofije koja zamara pameti i ne doseže do srca...

---

[24] Pogledaj komentar Allahovih riječi: *I da On par, muško i žensko, stvara od kapi sjemena kad se izbaci (43/45-46)* u suri En-Nedžm u ovom džuzu.

To je Allahov metod, metod Kreatora Kosmosa, Stvoritelja čovjeka i Objavljivača Kur'ana...

* * *

Ponovo tako jednostavno i lahko vodi njihova srca do jedne stvari koja im je poznata i koja se ponavlja u njihovim prizorima, da im pokaže Allahovu Ruku u tome i da ih upozna sa mu'džizom koja se dešava pred njima, pred njihovim očima, ali je oni zanemaruju:

Kažite vi Meni: šta biva s onim što posijete? Da li mu vi dajete snagu da niče, ili to Mi činimo? Ako hoćemo možemo ga u suho rastinje pretvoriti, pa biste se snebivali: "Mi smo, doista, oštećeni, čak smo svega lišeni!" (56/63-67).

Ovi usjevi koji niču pred njima, rastu i daju plodove, - kakva je njihova uloga u tome? Oni uzoru i posiju sjeme koje je dao Allah. Tu završava njihova uloga, a onda Ruka Moći uzima da radi svoj neobičan i nadnaravan posao.

Zrno ili sjemenka pronalazi svoj put da bi obnovila svoju vrstu. Otpočinje i ide tim putem kako ide onaj ko dobro poznaje faze na tom putu, tako da ne griješi kao što griješi čovjek u svom radu, ne skreće s puta i ne udaljava se od zacrtanog cilja! Ruka Moći je ta koja vodi njene korake cijelom dužinom puta, na čudnom putovanju, putovanju u koje razum ne bi mogao povjerovati niti bi ga mašta mogla zamisliti da se ono nije dešavalo i da se ne dešava i da ga ne gleda svaki čovjek u jednom od njegovih oblika i u jednoj od njegovih formi... U protivnom, koji bi to um povjerovao, koja bi to mašta pretpostavila da se u zrnu pšenice, na primjer, krije ova stabljika, ovo lišće, ovaj klas, ovoliko mnogo zrna?! Ili da se u koštici krije čitava visoka palma sa svim što ona sadrži?!

Koji je to razum mogla mašta tako daleko da ponese i da predstavi ovo čudo, da ga on ne vidi da se ono dešava pred njim jutrom i večeri? I da se ova priča ne ponavlja naočigled svih ljudi? Koji to čovjek može tvrditi da je stvorio nešto u ovoj neobičnoj stvari osim da je uzorao i posijao sjeme koje je Allah stvorio?

Zatim ljudi kažu: "Zasijali smo!" a da nisu ništa više učinili osim oranja i bacanja sjemena. Kad je riječ o neobičnoj priči koju kazuje svako

zrno i svaka sjemenka, kad je riječ o čudu koje nikne iz njegovog središta, razvija se i raste, sve je to djelo Stvoritelja koji čini da raste. Da je On htio, ono ne bi počelo svoje putovanje. Da je On htio, njegova priča ne bi bila završena. Da je On htio, učinio bi da bude smrvljeno prije nego što da plod. Ono Njegovom voljom prelazi svoj put od početka do kraja!

Da se ovo dogodilo, ljudi bi ostali da mijenjaju priču i da je čine raznovrsnijom govoreći: *"Mi smo, doista, oštećeni,"* (56/66) - tj. kažnjeni, *"čak smo svega lišeni!"* (56/67)... Međutim, Allahova blagodat im daje plodove, dozvoljava biljci da završi svoj krug, da upotpuni svoje putovanje. A to je isto ono putovanje koje poduzima ćelija koja se razvija... To je jedan oblik života kojeg stvara Moć i kojeg ona štiti.

Pa šta to onda ima čudno u drugom stvaranju, a ovo je to prvo stvaranje?...

* * *

Kažite vi Meni: vodu koju pijete - da li je vi ili Mi iz oblaka spuštamo? Ako želimo, možemo slanom da je učinimo - pa zašto niste zahvalni? (56/68-70).

Ova voda je izvor života. Ona je njegov element bez koga on ne može nastati, kao što je odredio Allah. Kakva je tu ologa čovjeka? Njegova uloga je da je on pije. A što se tiče onoga koji ju je stvorio iz Svojih elemenata i spustio iz Svojih obaka, to je Uzvišeni Allah. On je odredio da bude pitka. A *ako želimo, možemo slanom da je učinimo - pa zašto niste zahvalni?* (56/70) - tj. bila bi slana i ne bi bila za piće, ne bi davala život. Pa zašto oni nisu zahvalni na Allahovoj blagodati čija je voda učinila to što je učinila?

Onima kojima se Kur'an obraćao u početku voda, koja je dolazila s neba u njenom pravom obliku, bila je osnova njihovog života, predmet njihovog svetkovanja i govor koji potresa njihova srca. Njihove kaside i poezija su je ovjekovječili. Vrijednost vode nije nimalo umanjena s civilizacijskim progresom čovjeka, štaviše, ona se, vjerovatno, umnogostručila. Oni koji se bave naučnim radom i koji pokušavaju da objasne prvi nastanak vode više osjećaju vrijednost ovog događaja nego drugi ljudi. Ona je podjednako predmet interesiranja ljudi u pustinji i naučnika koji se bavi istraživanjima.

* * *

Kažite vi Meni: vatru koju palite - da li drvo za nju vi ili Mi stvaramo? Mi činimo da ona podsjeća i da bude korisna onima koji konače; (56/71-73)...

Čovjekovo pronalaženje vatre bio je veliki odgađaj u njegovom životu. Možda je to bio najveći događaj od koga je počela njegova civilizacija. Međutim, ona je postala uobičajena stvar tako da ne izaziva interesiranje. Čovjek potpaljuje vatru, zapravo, loži je, međutim, ko je stvorio drvo kojim se vatra potpaljuje? Govor o usjevima je prošao. I drvo spada u ovaj usjev... Međutim, postoji jedna druga nota u spominjanju *drveta za nju* (57/72). Trljanjem grane jednog drveta o granu drugog drveta Arapi su potpaljivali vatru na primitivan način koji je još u upotrebi u primitivnim sredinama do danas. Stvar je očitija i bliža njihovim poznatim iskustvima. Kad je riječ o nadnaravnosti vatre i njenoj tajni kod naučnika istraživača, to je područje za istraživanje, posmatranje i interesiranje. U povodu spominjanja vatre kontekst aludira na vatru na drugom svijetu: *Mi činimo da ona podsjeća* (56/73), da podsjeća na drugu vatru. Kao što smo je učinili *da bude korisna onima koji konače;* (56/73), odnosno, za putnike... Ova aluzija ima dubok efekat na duše sagovornika, što u njihovom realnom životu predstavlja živo i prisutno značenje u njihovim iskustvima i stvarnosti.

* * *

Kad kontekst dostigne do ove granice izlaganja činjenica i tajni koje govore o dokazima vjerovanja, lahkih za srca i umove, osvrće se na istinu u kojoj završavaju ove činjenice. To je istina Allahove egzistencije, Njegove veličine i gospodarstva. To je istina koja se jako i snažno suočava sa iskonskom ljudskom prirodom. Zato poziva Poslanika (alejhi's-selam) da oživi ovu istinu, da prema njoj ispuni obavezu i da njome blagovremeno dotakne srca.

Zato hvali Gospodara svoga Veličanstvenog! (56/74).

* * *

Zatim pravi drugi osvrt na one koji ne vjeruju u ovaj Kur'an praveći vezu između njega i Kosmosa u krupnoj zakletvi od strane Gospodara svjetova:

I kunem se časom kad se zvijezde gube, a to je, da znate, zakletva velika -, on je, zaista, Kur'an plemeniti u Knjizi brižljivo čuvanoj - dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti -, on je Objava od Gospodara svjetova (56/75-80).

Oni kojima se Kur'an u to vrijeme obraćao malo su znali o položaju zvijezda, zapravo znali su onoliko koliko su vidjeli prostim okom. Zato im je rekao: *A to je, da znate, zakletva velika -,* (56/76)... Mi, međutim, danas mnogo više shvaćamo veličinu ove zakletve, zapravo onoga čime se zaklinje, nego što su oni shvaćali i znali, iako mi znamo veoma malo o veličini i važnosti položaja zvijezda...

Ovo malo do čega smo stigli našim malim opservatorijama i ograničenim teleskopima kaže nam: Jedna od skupina zvijezda čiji se broj ne može izbrojati u ovom ogromnom Kosmosu čije granice ne znamo, samo jedna skupina - a to je galaksija kojoj pripada i naš Sunčev sistem - broji hiljadu miliona zvijezda!

"Astronomi kažu da među ovim zvijezdama i planetama, čiji broj iznosi više od nekoliko biliona zvijezda, ima onih koje se mogu vidjeti golim okom, onih koje se mogu vidjeti samo teleskopima i aparatima, kao i onih koje mogu da osjete aparati a da ih ne primijete. Sve ovo plovi u zagonetnom Kosmosu, i mogućnost da se magnetsko polje jedne zvijezde približi magnetskom polju druge zvijezde ili da se sudari sa drugom zvijezdom, postoji toliko koliko i mogućnost da se sudari brod u Sredozemnom moru sa drugim u Tihom okeanu koji plove u jednom pravcu i istom brzinom. To je daleka pretpostavka, veoma daleka, ukoliko nije i nemoguća."[25]

Svaka zvijezda na svojoj poziciji koja je na odstojanju od pozicije svojih sestara postavljena je tu mudro i planski. Ona je u svom utjecaju na druge i padanju pod utjecaj drugih u koordinaciji sa ostalim zvijezdama i planetama, kako bi sva ova stvorenja u ovom ogromnom svemiru bila u ravnoteži.

Ovo je samo dio od veličine o poziciji zvijezda, a što je mnogo više od onoga što su znali oni kojima se Kur'an prvi put obraćao. To je,

---

[25] V. *Allah wel-'ilmul-hadis,* str. 33.

istovremeno, neuporedivo manje od univerzalne istine o veličini pozicija zvijezda.

I kunem se časom kad se zvijezde gube, (56/75)... Stvar je jasnija i izražajnija od potrebne zakletve... *a to je, da znate, zakletva velika -,* (56/76)... Ovo isticanje zakletve i odstupanje ovom umetnutom rečenicom je svojevrsna vrsta stila koji ostavlja snažan dojam pri potvrđivanju istine koja nema potrebe za zakletvom jer je ona stabilna i jasna... *On je, zaista, Kur'an plemeniti u Knjizi brižljivo čuvanoj - dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti -, on je Objava od Gospodara svjetova* (56/77-80)...

To je, zaista, časni Kur'an. Nije, kako vi tvrdite, govor proroka, govor ludaka, nije jedna od izmišljotina davnašnjih naroda na Allaha i njega nisu donijeli šejtani!... Pa do kraja tih lažnih izjava. To je, zaista, plemeniti Kur'an, plemenit po svom Izvoru, plemenit sam po sebi, plemenit po svojim usmjerenjima.

U Knjizi brižljivo čuvanoj - (56/78)... On je sačuvan... Objašnjenje toga nalazi se u riječima Uzvišenog Allaha, koje dolaze poslije toga: *dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti -,* (56/79)... Politeisti su tvrdili da su šejtani donijeli Kur'an. Ovo je negiranje te tvrdnje. Šejtan ne dotiče ovu brižljivo čuvanu Knjigu u Allahovom znanju i Njegovoj brizi. Nju donose čisti meleki... Ovo je najizraženiji vid u značenju: *dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti -,* (56/79). *La* je ovdje u funkciji negiranja radnje, a nije za zabranu. Na Zemlji Kur'an dodiruje čist i nečist, vjernik i nevjernik, pa se negiranje ne ostvaruje u ovom pogledu, već se ostvaruje okretanjem značenja prema tim okolnostima, prema kontekstu njihovih riječi da su ga donijeli šejtani. Ovdje je u pitanju negiranje ove tvrdnje, tj. da ga dodiruju u njegovoj brižljivo čuvanoj nebeskoj Knjizi samo oni koji su čisti...

Ono što potvrđuje ovaj aspekt značenja su i riječi Uzvišenog koje dolaze poslije ovoga: *On je Objava od Gospodara svjetova* (56/80).... Ne donose ga šejtani!

Postoje dva hadisa koja potvrđuju drugo značenje ovog ajeta, a to je da Kur'an dodiruje samo onaj ko je čist... Međutim, Ibni Kesir za njih kaže: "Ovo je dobra metoda utvrđivanja na koju su računali Zuhri i drugi, međutim, nešto poput ovog ne treba prihvatiti. Darekutni njegov sened veže za Amra ibni Hazma, Abdullaha ibni Omera i Osmana ibni Ebi Asa. Njihove senede treba razmotriti, a Allah najbolje zna".

* * *

Zatim dolazi posljednji takt u ovoj suri... Čas smrti... Dodir od koga drhti čitavo tijelo. Trenutak kad završava svaka rasprava. Trenutak u kome stoji živi između kraja jednog puta i početka drugog puta, jer nije u stanju da se vrati niti je u stanju da se povuče:

Pa, kako ovaj govor omalovažavate i umjesto zahvalnosti što vam je hrana darovana - vi u njega ne vjerujete? A zašto vi kad duša do guše dopre, i kad vi budete tada gledali, a Mi smo mu bliži od vas, ali vi ne vidite -, zašto je onda kad niste u tuđoj vlasti ne povratite, ako istinu govorite? (56/81-87).

Zar vi sumnjate u ovaj govor koji vam se kaže o drugom stvaranju, zar negirate ovaj Kur'an i ono što vam on kazuje o budućem svijetu i ono što vam ono propisuje u stvarima vjerovanja? *I umjesto zahvalnosti što vam je hrana darovana - vi u njega ne vjerujete?* (56/82). Nevjerovanje je, dakle, vaša hrana koju dobivate u vašem ovozemaljskom životu i koju štedite za vaš budući život? Kako li je to loša hrana!

Šta ćete vi raditi kad duša do guše dođe i kad stanete na raspuću nepoznatog puta?

Zatim slika prizor kur'anskom inspirativnom slikom koja ocrtava sve sjene prizora brzim dodirima koji govore o svemu onome što je u njemu, o svemu onome što je iza njega i o svemu onome što on inspiriše:

A zašto vi kad duša do guše dopre, i kad vi budete tada gledali, Mi smo mu bliži od vas, ali vi ne vidite -, (56/83-85)...

Skoro da čujemo glas krkljanja, skoro da vidimo stezanje lica i skoro da osjećamo bol i tjeskobu iz Njegovih riječi: *A zašto vi kad duša do guše dopre,* (56/83)... Kao što skoro da vidimo pogled nemoći i zaprepaštenost očajanjem na licima prisutnih u Njegovim riječima: *I kad vi budete tada gledali,* (56/84)...

Ovdje, u ovom trenutku, kad se duša oslobodila ovog svijeta, kad je iza sebe ostavila Zemlju i ono što je na njoj, dočekujući svijet koji ne poznaje, ona ne može za sebe ništa učiniti osim djela koja je nakupila, osim dobra ili zla koje je zaradila.

Ovdje, kad duša vidi ali nije u stanju da kaže to šta vidi, jer se odvojila od onih koji su oko nje i onoga što je oko nje... Tijelo je to koje vide posmatrači. Međutim, i oni gledaju, ali ne vide šta se dešava i nisu u stanju da išta učine.

Ovdje prestaje ljudska moć, prestaje ljudsko znanje i prestaje ljudsko polje djelovanja.

Oni znaju, a ne raspravljaju, da su posve nemoćni, krajnje ograničeni.

Ovdje se spušta zastor da se to ne vidi, da se to ne zna i da se pokret ne osjeti.

Ovdje se izdvaja Božanska moć i Božansko znanje. Ovdje se čitava stvar predaje Allahu bez sumnje, rasprave i neminovno:

A Mi smo mu bliži od vas, ali vi ne vidite -, (56/85)...

Ovdje prizor uveličava Allahova veličina i strahopoštovanje Njegove prisutnosti - Njega Slavljenog i Uzvišenog - mada je On prisutan u svako vrijeme, međutim, izraz budi osjećanja ovom činjenicom pred kojom ljudi ne mogu ostati indolentni. Skup smrti, dakle, uveličava veličina Allahove prisutnosti i Njegova uzvišenost, povrh nemoći, straha, odvajanja i ispraćanja koji karakteriziraju ovaj skup.

Usred ovih potresnih, bolnih i ožalošćujućih osjećanja dolazi izazov koji presijeca svaki razgovor i okončava svaku raspravu:

Zašto je onda kad niste u tuđoj vlasti ne povratite, ako istinu govorite? (56/86-87).

Ako je tako kako vi govorite, da nema polaganja računa, ni nagrade ni kazne, da ste slobodni, da niste u tuđoj vlasti i da nećete polagati račun, eto vam, pa je, dakle, povratite - a ona je do guše doprla - vratite je s puta kojim se ona zaputila, puta polaganja računa, nagrade i kazne, dok oko nje gledate, a ona odlazi pred veliki Sud, a vi šutite nemoćni!

Ovdje pada svaka isprika, prestaje svaki dokaz, poništava se svaka nevjerovatnoća, a pritisak ove činjenice na ljudsko biće postaje teži tako da ne može da ga izdrži osim ako se ne oholi bez dokaza i argumenta!

* * *

Zatim kontekst nastavlja sa objašnjavanjem sudbine ove duše koja joj se izdaleka nazire kad do guše stigne, kad okreće leđa prolaznom životu,

kad dočekuje vječni život i odlazi pred veliki Sud koga nevjernici opovrgavaju:

I ako bude jedan od onih koji su Allahu bliski - udobnost i opskrba lijepa i džennetske blagodati njemu! A ako bude jedan od onih koji su srećni, - pa, pozdrav tebi od onih koji su srećni! A ako bude jedan od onih koji su poricali i u zabludi ostali, pa, ključalom vodom biće ugošćen i u ognju prženjem (56/88-94).

Na početku sure su prošle slike uživanja Allahu bliskih ljudi. Duša ovdje vidi znakove ovog uživanja koje je očekuje, a to su udobnosti, lijepa opskrba i džennetske blagodati. Same riječi kaplju mehkoćom i svježinom i odišu atmosferom ugodnog mira, nježnih blagodati i plemenite bliskosti.

A ako bude jedan od onih koji su srećni, - (56/90)... Kontekst pravi obrt u govoru i obraća se njemu, onome što je na samrti... Prenosi mu selam od njegovih drugova koji su sretni. Kako je mirisan taj selam u tom času i kako je drag kad ga prima, a duša je već stigla do guše! On se smiruje i osjeća bliskost u budućem društvu sretnika.

A ako bude jedan od onih koji su poricali i u zabludi ostali, pa, ključalom vodom biće ugošćen i u ognju prženjem (56/92-94)... Kako je loše mjesto i boravište ta vrela i ključala voda! Kako je žestoka kazna taj oganj koji mu se pojavljuje i za koji on zna da će sigurno ući u njega!

* * *

A sada kad je situacija dostigla vrhunac, dolazi kraj u jednom dubokom mirnom ritmu:

Sama je istina, zbilja, sve ovo, - zato hvali ime Gospodara svoga Veličanstvenog! (56/95-96).

Uvjerenje i njegova težina preteže na vagi istine o Događaju kojim je počela ova sura. Sura završava onim čime nadahnjuje ovo stabilno i odlučno uvjerenje, a to je da usmjeri na hvalu i veličanje Uzvišenog Allaha!

* * *

سُورَةُ الحَدِيدِ مَدَنِيَّةٌ
وآياتها ٢٩

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

« سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ ، وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ ، يُحْيِي وَيُمِيتُ ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ * هُوَ ٱلْأَوَّلُ وَٱلْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ ، وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ * هُوَ الَّذِى خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ، ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى ٱلْعَرْشِ ، يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي ٱلْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا ، وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ، وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ ، وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ * لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ ، وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ * يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ ، وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ ، وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ .

« آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ، وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ، فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ * وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ؟ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ ، وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ ، إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ * هُوَ الَّذِى يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ، وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَؤُوفٌ رَحِيمٌ * وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ؟ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ ؟ لَا يَسْتَوِى مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ ، أُولَٰئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا ، وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى ، وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ .

« مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضاً حَسَناً فَيُضَاعِفَهُ لَهُ؟ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ * يَوْمَ تَرَى
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ، بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا . ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ * يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ
لِلَّذِينَ آمَنُوا : انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ. قِيلَ : ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُوراً . فَضُرِبَ
بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ ، بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ ، وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ * يُنَادُونَهُمْ :
أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ ؟ قَالُوا : بَلَى وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ ، وَتَرَبَّصْتُمْ ، وَارْتَبْتُمْ ،
وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ ، حَتَّى جَاءَ أَمْرُ اللهِ ، وَغَرَّكُمْ بِاللهِ الْغَرُورُ * فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ
مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا ، مَأْوَاكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ ، وَبِئْسَ الْمَصِيرُ » .

SURA EL-HADID
OBJAVLJENA U MEDINI
IMA 29 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Allaha hvali sve što je na nebesima i na Zemlji, i On je Silni i Mudri (57/1).

Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji; On život i smrt daje, i On sve može (57/2).

On je Prvi i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi; i On zna sve! (57/3).

U šest vremenskih razdoblja On je nebesa i Zemlju stvorio, i onda svemirom zavladao; On zna šta u zemlju ulazi i šta iz nje izlazi i šta s neba silazi i šta se prema njemu diže, On je s vama gdje god bili, i sve što radite Allah vidi (57/4).

Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji, i Allahu će se sve vratiti! (57/5).

On uvodi noć u dan i dan u noć, i On zna svačije misli (57/6).

Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i udjeljujte iz onoga što vam On stavlja na raspolaganje, jer one od vas koji budu vjerovali i udjeljivali čeka nagrada velika (57/7).

Šta vam je pa ne vjerujete u Allaha? Poslanik vas zove da vjerujete u Gospodara svoga - a On je od vas već zavjet uzeo - ako želite da budete vjernici (57/8).

On robu Svome objavljuje jasne ajete da bi vas iz tmina na svjetlo izveo - a Allah je, uistinu, prema vama dobar i milostiv (57/9).

I šta vam je pa odbijate da trošite na Allahovu putu kad će Allah nebesa i Zemlju naslijediti? Nisu jednaki oni među vama koji su davali priloge prije pobjede i lično se borili - oni su na višem stupnju od onih koji su poslije davali priloge i lično se borili, a Allah svima obećava nagradu najljepšu; - Allah dobro zna ono što radite (57/10).

Ko će Allahu drage volje zajam dati da bi mu ga On mnogostruko vratio, a uz to i nagradu plemenitu dobio (57/11)

na Dan kada budeš vidio kako se pred vjernicima i vjernicama, i s desne strane njihove, svjetlo njihovo bude kretalo: "Blago vama danas: džennetske bašče kroz koje teku rijeke u kojima ćete vječno boraviti to je veliki uspjeh!" (57/12)

na Dan kada će licemjeri i licemjerke vjernicima govoriti: "Pričekajte nas da se svjetlom vašim poslužimo!" - "Vratite se natrag, pa drugo svjetlo potražite!" - reći će se. I između njih će se pregrada postaviti koja će vrata imati; unutar nje biće milost, a izvan nje patnja (57/13).

"Zar nismo s vama bili?" - dozivaće ih. - "Jeste" odgovaraće -, "ali ste se pritvornošću upropastili, i iščekivali ste, i sumnjali ste, i puste želje su vas zavaravale, dok nije došla Allahova odredba, a šejtan vas je o Allahu obmanuo (57/14).

Nikakva otkupnina se danas od vas neće primiti, a ni od onih koji nisu vjerovali: vatra će biti prebivalište vaše, ona baš vama odgovara, a užasno je ona boravište!" (57/15).

Ova sura u cijelosti je poziv islamskom društvu da u sebi ostvari suštinu svoga vjerovanja. Tu suštinu u kojoj su srca toliko iskrena prema Allahovom pozivu da na tom putu ništa ne uskraćuju niti išta žale... Ni živote, ni imetke, ni bojazan srca ni skrivene misli... To je činjenica pomoću koje se duše pretvaraju u božanske iako žive na ovoj Zemlji.

Njihove terazije jesu Allahove terazije. Vrijednosti kojima se one ponose i kojima hrle jesu vrijednosti koje su teške na ovim terazijama. One u biti podsjećaju srca na istinu o Allahovoj egzistenciji, pa su skrušena pri Njegovom spomenu, drhte i bježe od svake prepreke i svega što ih privlači i što im stoji na putu do Njega.

Na temelju ove velike istine sura poziva zajednicu muslimana da se žrtvuje na Allahovom Putu. Da se žrtvuje životom i da se žrtvuje imetkom: *Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i udjeljujte iz onoga što vam On stavlja na raspolaganje, jer one od vas koji budu vjerovali i udjeljivali čeka nagrada velika. Šta vam je pa ne vjerujete u Allaha? Poslanik vas zove da vjerujete u Gospodara svoga - a On je od vas već zavjet uzeo - ako želite da budete vjernici. On robu Svome objavljuje jasne ajete da bi vas iz tmina na svjetlo izveo - a Allah je, uistinu, prema vama dobar i milostiv. I šta vam je pa odbijate da trošite na Allahovu putu kad će Allah nebesa i Zemlju naslijediti? Nisu jednaki oni među vama koji su davali priloge prije pobjede i lično se borili - oni su na višem stupnju od onih koji su poslije davali priloge i lično se borili, a Allah svima obećava nagradu najljepšu; - Allah dobro zna ono što radite* (57/7-10).

Na osnovu ove velike činjenice također poziva zajednicu muslimana da bude skrušena pri spominjanju Allaha i Istine kako bi žrtvovanje došlo kao plod te skrušenosti koja proističe iz prve istine vjerovanja: *Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spomene, i da oni ne budu kao oni kojima je još davno data Knjiga, pa su srca njihova, zato što je proteklo mnogo vremena, postala nemilosrdna, i mnogi su od njih nevjernici* (57/16).

Isto tako stavlja vrijednosti ovoga i vrijednosti onoga svijeta na vagu Istine pozivajući islamsko društvo da izabere tas koji preteže i da se takmiči u vječnim vrijednostima: *Znajte da život na ovom svijetu nije ništa drugo do igra, i razonoda, i uljepšavanje, i međusobno hvalisanje i nadmetanje imecima i brojem djece! Primjer za to je bilje čiji rast poslije kiše oduševljava nevjernike, ono zatim buja, ali ga poslije vidiš požutjela, da bi se na kraju skršilo. A na onom svijetu je teška patnja i Allahov oprost i zadovoljstvo; život na ovom svijetu je samo varljivo naslađivanje. Nadmećite se da u Gospodara svoga zaslužite oprost i džennet, prostran koliko su nebo i Zemlja prostrani, i pripremljen za one koji u Allaha i poslanike Njegove vjeruju. To je Allahova blagodat koju će dati onome kome On hoće; a u Allaha je blagodat velika* (57/20-21).

Vidljivo je iz konteksta ove sure - pored univerzalnosti stalnog pozivanja toj Istini - da je ona također tretirala realno stanje u islamskoj zajednici prilikom objavljivanja ove sure u medinskom društvu u periodu koji se proteže od četvrte godine po Hidžri do poslije oslobođenja Mekke.

Pored prethodnika među muhadžirima i ensarijama koji su dali najbolji primjer koga je upoznalo čovječanstvo u ostvarivanju suštine vjerovanja u svojim dušama, u davanju i žrtvovanju životima i imecima, jednom rijetkom iskrenošću, punom predanošću i oslobođenošću od zemaljskih omči, nagona i prepreka na putu do Allaha, ima i jedna druga grupa...

Pored ove odabrane jedinstvene grupe, postojala je - u islamskoj zajednici - druga grupa koja nije bila na ovom nivou suptilnog i iskrenog vjerovanja - naročito poslije oslobađanja Mekke kada se islam pojavio u punoj snazi, kad su ljudi u njega ulazili u grupama i kada je među njima bilo onih koji još nisu bili shvatili veliku istinu vjerovanja i koji nisu živjeli sa njom i za nju kao što je živjela ta iskrena grupa prethodnika predanih Allahu. Muslimanima iz ove druge grupe bilo je teško da žrtvuju na Allahovom Putu, bile su im teške obaveze vjerovanja koje su se ispoljavale u žrtvovanju života i imetaka. Njih su privlačile vrijednosti i ukrasi ovoga svijeta, tako da se oni nisu mogli osloboditi njihovog zova i zavođenja.

Upravo su ovi ti - posebno oni - koje ova sura zove ovim inspirativnim pozivima čije smo neke primjere naveli, kako bi im se duše oslobodile tih okova i draži i kako bi se uzdigle na nivo velike istine vjerovanja naspram koje postaju sitne sve zemaljske vrijednosti i u čijoj se toplini tope ove prepreke!

Isto tako je postojala još jedna grupa - osim ovih i onih - a to je grupa licemjera, mješovita i nedefinirana grupa, pogotovo kada je islam doživio pobjedu i kada su ovi licemjeri bili prisiljeni da se prikriju i povuku - iako su im srca ostala sumnjičava, nevjerna i neiskrena - čekajući pogodnu priliku i koristeći iskušenja. Sura odslikava sudbinu ovih na dan kad se budu odvojili i odijelili od vjernika: *Na Dan kada budeš vidio kako se pred vjernicima i vjernicama, i s desne strane njihove, svjetlo njihovo bude kretalo: "Blago vama danas: džennetske bašče kroz koje teku rijeke u kojima ćete vječno boraviti to je veliki uspjeh!" na Dan kada će licemjeri i licemjerke vjernicima govoriti: "Pričekajte nas da se svjetlom vašim poslužimo!" - "Vratite se natrag, pa drugo svjetlo potražite!" - reći će se. I između njih će se pregrada postaviti koja će vrata imati; unutar nje biće milost, a izvan nje patnja. "Zar nismo s vama bili?" - dozivaće ih. - "Jeste" odgovaraće -, "ali ste*

se pritvornošću upropastili, i iščekivali ste, i sumnjali ste, i puste želje su vas zavaravale, dok nije došla Allahova odredba, a šejtan vas je o Allahu obmanuo. Nikakva otkupnina se danas od vas neće primiti, a ni od onih koji nisu vjerovali: vatra će biti prebivalište vaše, ona baš vama odgovara, a užasno je ona boravište!" (57/12-15).

Ovo pored sljedbenika Knjige, Jevreja i kršćana koji su ostali na Arabijskom poluotoku. Sura ukazuje na ponešto iz njegove situacije i na njihove prethodne i trenutne stavove u tom vremenu, poput one prethodne aluzije na okrutnost njihovih srca pri upozorenju onih koji vjeruju da oni *ne budu kao oni kojima je davno data Knjiga, pa su srca njihova, zato što je proteklo mnogo vremena, postala nemilosrdna* (57/16)... Ovo je posebno i uglavnom aluzija na Jevreje... Kao i aluzija na kršćane neposredno pred kraj ove sure u riječima Uzvišenog: *Zatim smo, poslije njih, jednog za drugim Naše poslanike slali, dok nismo Īsāa, sina Merjemina, poslali, kojem smo Indžil dali, a u srca sljedbenika njegovih smo blagost i samilost ulili, dok su monaštvo oni sami, kao novotariju, uveli - Mi im ga nismo propisali - u želji da steknu Allahovo zadovoljstvo; ali, oni o njemu ne vode brigu onako kako bi trebalo, pa ćemo one među njima koji budu ispravno vjerovali nagraditi, a mnogi od njih su nevjernici* (57/27).

* * *

Kako je tema sure ostvarenje suštine vjerovanja u srcu i onoga što proističe iz ove činjenice, poput pokornosti, bogobojaznosti, iskrenosti i povučenosti, davanja i žrtvovanja, sura je išla za tim da učvrsti ovu činjenicu u dušama ljudi koji su se s njom suočili - a što postoji u svakom islamskom društvu - na jedan poticajan način koji je sličan metodu mekkanskih sura, punom poticaja, čiji ritam i sklad plijeni srce, osjetila i osjećanja!

Posebno početak sure ima niz ritmova koji su jako poticajni, jer suočavaju ljudsko srce sa jednim brojem atributa Uzvišenog Allaha. U tim atributima sadržana je predstava o Allahu, uz poticajno nadahnuće da mu se bude iskreno, kao rezultat osjećaja jedinstvene Božanske Biti, Njene apsolutne vlasti nad postojećom egzistencijom i povratku svega na kraju kruga toj Biti, kao i da Ona svojim znanjem dopire do skrivenih strana srca i tajnih misli u grudima, pored osjećaja da je Njoj sve usmjereno pokornošću i slavljenjem: *Allaha hvali sve što je na nebesima i na Zemlji, i On je Silni i Mudri. Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji; On život i smrt*

daje, i On sve može. On je Prvi i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi; i On zna sve! U šest vremenskih razdoblja On je nebesa i Zemlju stvorio, i onda svemirom zavladao; On zna šta u zemlju ulazi i šta iz nje izlazi i šta s neba silazi i šta se prema njemu diže, On je s vama gdje god bili, i sve što radite Allah vidi. Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji, i Allahu će se sve vratiti! On uvodi noć u dan i dan u noć, i On zna svačije misli (57/1-6).

Ovaj prolog sam po sebi i po svojim ritmičkim taktovima dovoljan je da potpuno potrese ljudska srca, da u njih unese jezu, strah i strepnju, kao što unosi živu želju da se bude iskreno prema Allahu i da se Njemu pribjegava, da se oslobodi od prepreka i tereta koji onemogućavaju odazivanje na poziv da se spasi od škrtosti životima i imecima. Medutim, kontekst sure sadrži mnoge poticaje koji prožimaju taj poziv i potvrduju ga na mnogim mjestima, kao što je ta svijetla slika vjernika i vjernica: *na Dan kada budeš vidio kako se pred vjernicima i vjernicama, i s desne strane njihove, svjetlo njihovo bude kretalo* (57/12)... Kao i ona slika koja potvrduje bezvrijednost ovoga svijeta i njegovih vrijednosti u odnosu na vrijednosti budućeg svijeta i krupnih stvari koje će se na njemu dogoditi.

Isto tako navodi se jedan drugi poticaj koji srca vraća činjenici odredenja koja gospodari svim u ovom bitku: *Nema nevolje koja zadesi Zemlju i vas, a koja nije, prije nego što je damo, zapisana u Knjizi, - to je Allahu, uistinu, lako - da ne biste tugovali za onim što vam je promaklo, a i da se ne biste previše radovali onome što vam On dade. Allah ne voli nikakve razmetljivce, hvalisavce, koji škrtare i od ljudi škrtost traže. A onaj ko neće da udjeljuje - pa, Allah je, uistinu, nezavisan i dostojan hvale* (57/22-24)... To je zbog toga da bi čovejk bio stabilan i smiren na dobro i zlo koje ga zadesi na njegovom putu do Allaha. Ne uzrujava se previše, niti se raduje previše kad se suočava sa nesrećom ili srećom. Ne pripisuje sebi nikakav uzrok, priliku ni dogadaj. Sve je predodredenjem dosudeno do odredenog roka. Sve se na kraju vraća Allahu.

* * *

U tretiranju teme kontekst ove sure ide u dvije cjeline, prvu smo ustanovili na početku ovoga predgovora. Mnogi odlomci druge cjeline sadržani su u prvoj. Stoga su one nužno povezane. Zadovoljit ćemo se ovim, da bismo krenuli prateći kontekst sure opširnije.

* * *

Allaha hvali sve što je na nebesima i na Zemlji, i On je Silni i Mudri. Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji; On život i smrt daje, i On sve može. On je Prvi i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi; i On zna sve! U šest vremenskih razdoblja On je nebesa i Zemlju stvorio, i onda svemirom zavladao; On zna šta u zemlju ulazi i šta iz nje izlazi i šta s neba silazi i šta se prema njemu diže, On je s vama gdje god bili, i sve što radite Allah vidi. Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji, i Allahu će se sve vratiti! On uvodi noć u dan i dan u noć, i On zna svačije misli (57/1-6).

Ovaj prolog je veoma inspirativan. U njemu su koncentrirana svojstva aktivnog i djelotvornog Božanstva koje kreira svaku stvar, koje obuhvata svaku stvar, koje gospodari svakom stvari i koje poznaje svaku stvar. U njemu su izložene kreacije moćne Ruke koja kruži prostranstvom nebesa i Zemlje, koja neprimjetno prodire do skrivenih misli u grudima i zapretanih tajni u srcima i koja odozgo motri na Bitak i na ono što je u njemu i na one koji su u njemu...

Ovaj inspirativni i odabrani prolog dopire do srca i do kraja ih potresa, uzima ih potpuno, kruži s njima po cijelom Bitku u kome ona nalaze samo Allaha, vide samo Allaha, osjećaju samo Allaha, znaju da je pribježište od Njegove moći i sklonište od Njegovog znanja samo On, da se samo Njemu vraća i da se samo Njegovom plemenitom licu okreće:

Allaha hvali sve što je na nebesima i na Zemlji, i On je Silni i Mudri (57/1).

Ovako odjekuje časni kur'anski tekst na početku sure, pa mu sve strane čitavog Bitka odgovaraju hvaleći Allaha. Svaka stvar na nebesima i na Zemlji tiho ovo izgovara, tako da to čuje svako otvoreno i zastorima prolaznosti nepokriveno srce. Ovdje nema potrebe za drugačijom interpretacijom od njegovog konkretnog značenja. Uzvišeni Allah ovo govori, a mi ne znamo ništa istinitije o prirodi ovog Bitka i njegovim specifičnostima od onoga što nam Allah govori... *Allaha hvali sve što je na nebesima i na Zemlji* (57/1), znači to što znači. *Allaha hvali sve što je na nebesima i na Zemlji* (57/1)... nema posebne interpretacije i nema nikakve izmjene! Mi iz ovoga zaključujemo da sve što je na nebesima i na Zemlji ima dušu i da se njome okreće svome Stvoritelju veličajući Ga. Isto tako zaključujemo da je ovo najbliže poimanju koje potvrđuju vjerodostojni hadisi, kao što ga potvrđuju iskustva nekih srca u trenucima njihovog pročišćenja i prosvjetljenja, u trenucima njihovog spajanja sa Istinom koja se krije u stvarima iza njihovih formi i vanjskih oblika...

U Časnom Kur'anu stoji: *O brda, ponavljajte zajedno s njim hvalu, i vi ptice!* (34/10)... Dakle i brda, poput ptica, hvale sa Davudom! A u hadisu stoji: Prenosi Muslim u svom Sahihu od Džabirra ibni Semre da je rekao: Rekao je Allahov Poslanik (alejhi's-selam): "U Mekki ima jedan kamen koji me je pozdravljao u noćima kad sam postao vjerovjesnik. Ja ga sada prepoznajem". Prenosi Tirmizi - svojim senedom - od Alije ibni Ebi Taliba (neka ga Allah uzvisi) da je rekao: Bio sam sa Allahovim Poslanikom u Mekki. Izašli smo da obiđemo neke njene dijelove. Njega nije dočekalo ni brdo ni drvo a da nije nazvalo selam: "Neka je na tebe spas, Allahov Poslaniče!"... Prenosi Buhari u svom Sahihu, svojim senedom, od Enesa ibni Malika da je rekao: Allahov Poslanik (alejhi's-selam) je držao hutbu pored jedne grede, pa kad su mu napravili minber i kad je počeo s njega držati hutbu, greda je zacvililа poput cviljenja deve pa je Poslanik sišao, pomilovao je i ona je prestala...

Kur'anskih ajeta ima mnogo i oni su otvoreni i jasni u potvrđivanju ove kosmičke činjenice: *Zar ne znaš da Allaha hvale svi koji su na nebesima i na Zemlji, a i ptice širenjem krila svojih; svi znaju kako će Mu se moliti i kako će ga hvaliti* (24/41)... *Zar ne znaš da se i oni na nebesima i oni na Zemlji Allahu klanjaju, a i Sunce, i Mjesec, i zvijezde, i planine, i drveće, i životinje, i mnogi ljudi* (22/18)... *I ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga; ali vi ne razumijete veličanje njihovo* (17/44)... Nema potrebe za posebnom interpretacijom ovih jasnih tekstova da bi oni bili u skladu sa ranijim našim tvrdnjama o prirodi stvari koje nisu crpljene iz Kur'ana. Sve naše konstatacije o Bitku i sva naša poimanja o Kosmosu treba prvenstveno da izviru iz zaključaka Stvoritelja ovog Kosmosa i Kreatora ovog Bitka.

I On je Silni i Mudri (57/1)... Hvaljenje Allaha od strane svega što je na nebesima i na Zemlji rezultat je dominantne moći i izvanredne mudrosti. On gospodari svakom stvari Svojom snagom. On čini da svaka stvar bude shodno Njegovoj mudrosti.

* * *

Tek što se ljudsko srce oporavi od poplave značenja ovog teksta, od festivala na kome Bitak hvali svog Stvoritelja na nebesima i na Zemlji, kontekst ga vodi na novo putovanje po carstvu nebesa i Zemlje:

Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji; On život i smrt daje, i On sve može (57/2).

Svaka stvar na nebesima i na Zemlji slavi Allaha, Gospodara nebesa i Zemlje, koji nema partnera u Svojoj vlasti. To je slavljenje podanika svog jedinog Gospodara koji smrt i život daje, koji stvara život i stvara smrt, koji određuje život svemu živom i određuje mu smrt, tako da nema odredenja osim onog koje On odredi.

Život je još tajna po svojoj prirodi i tajna po svom izvoru. Niko ne može da kaže odakle je došao niti kako je došao, a da ne govorimo o tome da niko ne zna šta je život u svojoj biti. Kur'anski tekst kaže: Allah je taj koji oživljava i koji život daje živima. Niko ne može ovo negirati niti drugo potvrditi. Smrt je kao i život skrivena tajna. Niko ne zna njenu prirodu, niti iko može da je da, jer niko, osim Onoga koji daje život, ne može život oduzeti... I jedno i drugo je vid apsolutne Allahove vlasti na nebesima i na *Zemlji*, vlasti onoga koji život i smrt daje...

I On sve može (57/2)... općenito, bez granica i ograničenja. Apsolutna volja djeluje bez granica i ograničenja. Ona se veže za ono za šta hoće da se veže i kako hoće. Svako ograničenje koje ljudski um svojom logikom postavlja ovoj volji bilo koje vrste i u bilo kojoj formi ništavno je, jer proizlazi iz prirode ograničenosti ljudskog uma! Izbor zakona i sistema koji upravljaju ovim bitkom od strane Apsolutne volje ulazi u suštinu njenog slobodnog postupanja bez ograničenja i bez granica. Ona izabire ove zakone i sisteme potpuno slobodno i stavlja ih u pokret u Kosmosu ne vezujući ih za sebe nakon njihovog uvođenja u rad i ne ograničavajući ih na svoju sferu. Izbor je trajan i dosljedan iza ovih sistema i zakona...

Kur'an ovoj činjenici poklanja veliku pažnju potvrđujući je tekstom u svakoj prilici, a to znači oslobođenost ove volje od svakog ograničenja, čak i od djelovanja nje same. Da bi ova činjenica ostala jasnijom i da bi njeno poimanje bilo nesumnjivo, Allah je stanovnicima Dženneta obećao vječnost u njemu kao i stanovnicima vatre. Ovo obećanje proizlazi iz volje, međutim, On je ostavio volju slobodnom izvan okvira samog ovog obećanja i ono je rezultat njenog djelovanja i njenog izbora. On je rekao za jedne i za druge: *Dok je nebesa i Zemlje, u njemu će ostati, osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi* (11/107)... Ovako na svakom mjestu na kome je navedena situcija poput ove. Nema tu mjesta za logiku ljudskog razuma niti za njegove odredbe na ovom polju. On mora sve svoje odredbe uzimati iz ovog Kur'ana, ne iz nekog drugog izvora mimo Kur'ana!

Odatle se ljudskom srcu kroz ovaj ajet pokazuje apsolutna Allahova vlast u Njegovom kraljevstvu u kome On nema partnera u vlasti i koje se usmjerava Njemu (Uzvišenom) u hvaljenju. Ono ima pravo da se usmjerava i njegova je dužnost da hvali.

* * *

Tek što se oporavi od poimanja ove krupne činjenice koja napuni ljudsko biće i preplavi ga, pojavi mu se druga činjenica koja je vjerovatno krupnija i jača. A to je činjenica da ništa ne bivstvuje u ovom Bitku u svojoj realnosti. Jedino realno bivstvovanje jeste egzistiranje Jedinog i Uzvišenog Allaha. Odatle to bivstvovanje obuhvata svaku stvar i zna svaku stvar:

On je Prvi i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi; i On zna sve! (57/3).

On je prvi i prije Njega nema ništa. On je posljednji i poslije Njega neće biti ništa. On je Vidljivi i iznad Njega nema ništa. On je nevidljivi i ispod Njega nema ništa.

Prvi i Posljednji obuhvaća svaku realnost vremena, a Vidljivi i Nevidljivi obuhvaća svaku realnost prostora, i one su apsolutne. Ljudsko srce se osvrće i ne nalazi da išta bivstvuje osim Allaha. Ovi svi postulati bivstvovanja stacionirani su u Njemu, a ne u nekom drugom. Čak se egzistencija ovog samog srca ostvaruje crpljenjem iz Allahove egzistencije. Ova Božanska egzistencija jeste stvarna egzistencija iz koje svaka stvar crpi svoju egzistenciju. Ova realnost jeste prva realnost iz koje svaka stvar crpi svoju realnost. Izvan nje nijedna stvar nema samostalne realnosti ni samosvojne egzistencije u ovom Bitku...

I On zna sve! (57/3)... znanjem univerzalne realnosti. Realnost svake stvari crpi se iz Božanske realnosti i ona je njen izvor. Ona je, dakle, obuhvaćena iskonskim Allahovim znanjem o njoj... Znanjem koje ne dijeli niko ni u njegovoj vrsti, ni u kvalitetu ni u metodu, bez obzira na to koliko stvorenje znalo o vanjskoj strani stvari.

Kada se ova velika realnost ustali u srcu, ono više ničemu ne pridaje važnost u Kosmosu osim Uzvišenom Allahu. Svaka stvar ima onu realnost i ovu egzistenciju - čak i to samo srce - koju crpi iz te velike realnosti. Sve je varka koja nestaje, jer bivstvuje i vječno postoji samo Allah koji je jedinstven po svim postulatima bivstvovanja i vječnog opstojanja.

Ustaljenje ove realnosti u srcu pretvara ga u dio ove realnosti. Međutim, prije nego što stigne do tog ustaljenja, ovaj kur'anski ajet mu je dovoljan da živi razmišljajući o njemu i poimajući njegov smisao, te pokušavajući da stigne do tog jednog smisla, i to je dovoljno!

Sufije su akceptirali ovu veliku i glavnu realnost, zanijeli su se njome i zaljubili se u nju, slijedeći do nje različite puteve. Neki su rekli da oni vide Allaha u svakoj stvari u Bitku. Drugi su rekli da oni vide Allaha iza svake stvari u Bitku. Treći su rekli da oni vide samo Allaha i da ne vide ništa drugo osim Njega u Bitku... Sve su to riječi koje ukazuju na jednu Realnost kad zanemarimo vanjsko značenje riječi koje su ograničene u ovoj sferi. Međutim, ono što im se zamjera - općenito - jeste to što su oni zanemarili ovaj svijet ovakvim poimanjem. Islam u svojoj apsolutnoj ravnoteži hoće da ljudsko srce shvati ovu Realnost i živi s njom i za nju, s obzirom na činjenicu da čovjek vrši funkciju namjesništva na Zemlji sa svim onim što to namjesništvo iziskuje, kao briga, pažnja, borba i napor, radi ostvarenja Allahovog programa na Zemlji, držeći to sve plodom uravnoteženog poimanja te realnosti, usklađenog sa prirodom čovjeka i prirodom Kosmosa onako kako ih je Allah stvorio.

* * *

Nakon općeg govora o toj velikoj Realnosti, uzeo je da navodi kako su iz nje proizašle druge realnosti ovog Bitka:

U šest vremenskih razdoblja On je nebesa i Zemlju stvorio, i onda svemirom zavladao; On zna šta u zemlju ulazi i šta iz nje izlazi i šta s neba silazi i šta se prema njemu diže, On je s vama gdje god bili, i sve što radite Allah vidi. Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji, i Allahu će se sve vratiti! On uvodi noć u dan i dan u noć, i On zna svačije misli (57/4-6).

Realnost stvaranja nebesa i Zemlje, realnost postavljanja na prijesto i vladanja stvorenjima, realnost osobnog znanja o ovim stvorenjima, realnost Njegove prisutnosti sa svakim gdje god on bio, realnost vraćanja jedino Njemu, realnost Njegovog suptilnog raspolaganja bićem Bitka i Njegovo neprimjetno znanje skrivenih misli...

Sve su to realnosti koje emaniraju iz te prve Realnosti... Međutim, njihovo iznošenje u ovoj kosmičkoj sferi čini da one u ljudskom srcu stvaraju jake akorde i ostavljaju duboke tragove... Nebesa i Zemlja

suočavaju se sa ovim srcem i prestrašuju ga svojom ogromnošću i uzvišenošću, svojim skladom i ljepotom, kao što ga suočavaju sa preciznošću svoga sistema, tačnošću svojih pokreta i dosljednošću svojih fenomena. Potom, ona su stvorenja između Allahovih stvorenja kao što je to i ljudsko srce. Ono ima s njima porodične veze i rodbinsku bliskost. A ona na njegovim strunama sviraju iskonske melodije kada im se ono okrene, kada ih ono sluša i kada im je naklonjeno! Ona njemu govore da Onaj koji je njih stvorio, On je i njega stvorio. Ona hvale svoga Stvoritelja, pa neka i ono hvali svoga Stvoritelja! Kao što mu govore da ona crpe bit svoje egzistencije iz egzistencije svoga Stvoritelja i da je i ono isto takvo u tom pogledu! Ne postoji, dakle, ništa osim ova Realnost koja zaslužuje da bude slavljena!

Suštinu šest dana ili šest vremenskih razdoblja zna samo Allah. Ovi naši dani nisu ništa drugo do priviđenja koja nastaju kretanjem Zemlje oko svoje osi i oko Sunca. Ovi naši dani nastali su poslije stvaranja Zemlje i Sunca i nisu to ona razdoblja u kojima je Allah stvorio nebesa i Zemlju. Zato ostavimo znanje o njima Allahu, neka nam to On otkrije, ako hoće.

Isto tako je i Arš ili Prijesto. Mi u njega vjerujemo kao što ga je Uzvišeni spomenuo, a ne znamo njegovu suštinu. Što se tiče postavljanja na prijesto, u stanju smo da kažemo da je to aluzija na vladanje stvorenjima, oslanjajući se na ono što zasigurno znamo iz Kur'ana, a to je da On ne mijenja stanje, tako da On ne može biti u stanju da ne vlada stvorenjima, zatim uslijedi stanje da vlada stvorenjima. Riječi da mi vjerujemo u postavljanje na Prijesto, ne znajući način na koji se to odvija, nisu objašnjenje za Njegove riječi: *I onda Svemirom zavladao* (57/4)... Zato je preče da kažemo da je to aluzija na gospodarenje i vladanje kao što smo spomenuli. Ovdje posebna interpretacija ne izlazi iz okvira metoda na koji smo ranije ukazali jer ona ne proizlazi iz naših vlstitih određenja i poimanja, već se oslanja na odredbe samog Kur'ana i na poimanje koje je neposredno nadahnuće od Uzvišenog Allaha i Njegovih atributa.

Uz stvaranje i gospodarenje ide suptilno i sveobuhvatno znanje čiju sferu odslikava kur'anski tekst tako neobično da to okupira ljudsko srce prateći to sve u ovom prostranom polju i predočavajući to u neprestanom kretanju. Ovo nije stvar pukog spominjanja nauke i njene biti, već je to poticajna i inspirirajuća stvar koja ispunjava strane duše, okupira misli srca i pomoću koje se rasprostire veličajnost poimanja i navala mašte:

On zna šta u zemlju ulazi i šta iz nje izlazi i šta s neba silazi i šta se prema njemu diže (57/4).

U svakom trenutku u zemlju ulazi bezbrojno i bezgranično mnogo različitih vrsta živih bića i stvari, kao što iz nje izlazi bezbrojno i neograničeno mnogo stvorenja koja zna samo Allah. U svakom trenutku s neba silaze kiše, zrake, meteori, vatrene lopte, meleki, sudbine i tajne, a prema njemu se diže isto tako mnogo vidljivog i nevidljivog što može izbrojiti samo Allah... Ovaj kratki tekst ukazuje na ovo stalno kretanje koje se ne prekida i na ove krupne događaje koji se ne mogu pobrojati ostavljajući ludsko srce da neprestano obraća pažnju na ono što ulazi u zemlju i što iz nje izlazi i šta s neba silazi i šta se prema njemu diže, budno poimajući sveobuhvatno Allahovo znanje dok ono prati njihove kretnje i događaje na njihovim prolazima i putevima uspona.

Ljudsko srce u tom praćenju i toj budnosti živi sa Allahom, pliva po Njegovom kraljevstvu dok On ostaje na Svome mjestu; ono slijedi puteve Kosmosa i obilazi dijelove Bitka senzibilno i tankoćutno, sa strepnjom, strahom i uzbuđenjem.

Dok je srce u tom svom praćenju na Zemlji i na nebesima, najednom ga Kur'an vraća samome sebi i dotiče ga u srž tako da ono odjednom nalazi da je Allah s njim, da ga gleda, da vidi šta radi i da mu je veoma blizu:

On je s vama gdje god bili, i sve što radite Allah vidi (57/4).

Ova je riječ u konkretnom, a ne u alegoričnom i prenesenom značenju. Uzvišeni Allah je sa svakim pojedincem i sa svakom stvari, u svako vrijeme i na svakom mjestu. On gleda i vidi ono što ljudi rade. To je krupna činjenica kad je srce zamisli. Zapanjujuća činjenica, s jedne strane, a prijatna, s druge strane. Zapanjujuća zbog straha od Uzvišenosti, a prijatna zbog okrilja blizine. To je samo po sebi jamac da će ga to, kad to srce iskreno osjeti, uzdići i očistiti, da će ga to okupirati i odvratiti od ovosvjetskih užitaka, kao što će to učiniti da bude neprestano oprezan i permanentno u strahu, živeći i čuvajući se svake prljavštine i svake trivijalnosti.

* * *

Po drugi put ova sura se vraća vlasti na nebesima i na Zemlji u drugačijem kontekstu od onoga u kome je ona navedena prvi put:

Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji, i Allahu će se sve vratiti! (57/5).

U prvom slučaju spominjanje vlasti navedeno je u kontekstu oživljavanja, usmrćivanja i apsolutne moći. Međutim, ovdje je ona spomenuta u kontekstu povratka svih stvari Allahu i ona je povezana sa vlašću na nebesima i na Zemlji i ona je dopuna te realnosti.

Osjećaj ove realnosti čuva srce od okretanja nekom drugom mimo Allahu u bilo kom pitanju, u početku i na kraju. On ga čuva od iščekivanja pomoći od nekog drugog osim od Allaha po bilo kojoj molbi i od kontrole nekog drugog mimo Allaha u bilo kom poslu. Ovaj osjećaj ga drži na putu koji vodi Allahu u njegovoj tajnosti i javnosti, kretanju i mirovanju, pobudama i mislima. Srce zna da od Allaha nema utočišta osim u Njemu i da od Njega nema drugog skloništa osim Njegove zaštite!

* * *

Ovaj prolog završava jednom suptilnom kretnjom Uzvišene Moći u sferi Kosmosa i u dubinama duše:

On uvodi noć u dan i dan u noć, i On zna svačije misli (57/6).

Uvođenje noći u dan i uvođenje dana u noć je stalna radnja. To je istovremeno primijetna radnja bilo da to znači dužinu noći i njeno uzimanje od dana i dužinu dana i njeno uzimanje od noći, ili značilo puko ulaženje noći u dan pri zalasku ili ulaženje dana u noć pri izlasku Sunca... Poput ove operacije po skrivenosti i suptilnosti jeste i znanje onoga što je u grudima. A ono što je u grudima su tajne pohranjene u njima, tajne koje se ne rastaju od njih i koje ih ne napuštaju!

Osjećaj Allahove moći koja uvodi noć u dan i dan u noć tako nježno stvara u srcu stanje pogodno za finu meditaciju i tankoćutnu osjetljivost. Isto tako osjećaj Allahovog znanja poklanja uvid u ono što je u grudima, što je zapretano i skriveno u prsima!

* * *

Ovaj prolog sa tim svojim ritmovima ostavlja srca da senzibilno prime ono što im se kazuje. Stoga im dolazi ovaj poziv da vjeruju i da žrtvuju u najpovoljnije vrijeme. Ulazi na srcima su se otvorili, njihova osjećanja su se probudila i ona su se pripremila za slušanje. Ovdje dolazi taj poziv u slijedećem odlomku u kontekstu. Međutim, on ne dolazi sam za sebe, on dolazi, a s njim idu i njegovi poticaji, ritmovi i dodiri:

Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i udjeljujte iz onoga što vam On stavlja na raspolaganje, jer one od vas koji budu vjerovali i udjeljivali čeka nagrada velika. Šta vam je pa ne vjerujete u Allaha? Poslanik vas zove da vjerujete u Gospodara svoga - a On je od vas već zavjet uzeo - ako želite da budete vjernici. On robu Svome objavljuje jasne ajete da bi vas iz tmina na svjetlo izveo - a Allah je, uistinu, prema vama dobar i milostiv. I šta vam je pa odbijate da trošite na Allahovu putu kad će Allah nebesa i Zemlju naslijediti? Nisu jednaki oni među vama koji su davali priloge prije pobjede i lično se borili - oni su na višem stupnju od onih koji su poslije davali priloge i lično se borili, a Allah svima obećava nagradu najljepšu; - Allah dobro zna ono što radite (57/7-10).

Uzvišeni Allah obraća se srcima koja je stvorio. On zna njihova stanja, poznaje njihove prolaze i upoznat je sa njihovim strahovima... On zna da čistoća vjere, iskrenost srca i učvršćenje suštine vjerovanja u toj mjeri da ono emanira posljedicama i rezultatima u realnom životu, kao što su trošenje, žrtvovanje i davanje iskreno, uime Allaha, jeste, doista, stvar koja staje mnogo ljudske snage i traži od njega dugotrajan napor i trud. Zato kontekst srcima gomila ove ritmove i ove poticaje, otkriva im kosmičke činjenice da ih vide i da budu ganuta njima mjereći svaku stvar svojom velikom i preciznom vagom. On ih tretira više puta korak po korak.

On ih ne prepušta samo jednom zovu ili jednom proglasu ili jednom poticaju koji će zasvirati na njihovim strunama, zatim nestati... Božanski program Kur'ana u tretiranju ljudskih srca zaslužuje da oni koji pozivaju u Allahovu vjeru zastanu pred njim dugo, da o njemu razmisle i pokušaju ga oponašati!

Prvi ritmovi u prologu sure su toliko snažni, uzastopni, duboki i poticajni da uzdrmaju nepokretna srca, da omekšaju tvrda srca i da ih ostave senzibilnijim. Međutim, Kur'an ne prepušta srca onih kojima se obraća ovim dodirima. On ih poziva da vjeruju i da žrtvuju u slijedećem odlomku:

Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i udjeljujte iz onoga što vam On stavlja na raspolaganje (57/7).

Oni kojima se ovdje obraća su muslimani. Međutim, i oni se ovdje pozivaju da vjeruju u Allaha i Njegovog Poslanika. To je, dakle, suština vjerovanja i oni se pozivaju da je ostvare u svojim srcima u njenom pravom značenju. To je veoma precizan osvrt. Oni se pozivaju da udjeljuju. I to je, uz poziv, inspirativan doticaj, jer oni ne udjeljuju od sebe već udjeljuju ono što im je Allah stavio na raspolaganje iz Svoga posjeda, jer *Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji (57/2)*... On je Onaj koji je svim Ademovim sinovima stavio na raspolaganje nešto iz Svog posjeda. On je Onaj koji *život i smrt daje (57/2)*. On je Onaj koji je generaciji za generacijom njih stavljao na raspolaganje i činio ih zastupnicima na Zemlji.

Ovako se povezuje ova aluzija sa univerzalnim istinama koje su prethodile prologu ove sure. Zatim ona u svojoj ulozi izaziva sramotu i stid pred Allahom. On je gospodar koji im je stavio na raspolaganje i koji im je dao. Pa šta će oni reći kad ih On pozove da udjeljuju nešto od onoga što im je On stavio na raspolaganje i od onoga što im je On dao?! Da bi se ljudi udaljili od škrtosti, ističe se da je Allah taj koji daje i da nema nestanka onome što je kod Njega. Pa šta ih to onda sprječava da daju i žrtvuju kad je i ono što oni imaju u zavisnosti od Allahovog davanja?!

Međutim, On ih ne prepušta samo ovom podsjećanju i sramoti i stidu, dobrostivosti i očekivanju koje ono izaziva, već ih oslovljava novim poticajem koji ih postiđuje pred Allahovom plemenitošću i čini da žude za Njegovom dobrotom:

Jer one od vas koji budu vjerovali i udjeljivali čeka nagrada velika (57/7)...

Pa kako će sad neko izostati da ne vjeruje i ne udjeljuje u suočenju sa ovom plemenitošću i dobrotom?

Ali Kur'an ih ne prepušta samo ovim prvim doticajima, već navaljuje na njihova srca nadahnućima vjerovanja i onim što ono iziskuje iz realnosti i uvjeta njihovog života:

Šta vam je pa ne vjerujete u Allaha? Poslanik vas zove da vjerujete u Gospodara svoga - a On je od vas već zavjet uzeo - ako želite da budete vjernici. On robu Svome objavljuje jasne ajete da bi vas iz tmina na svjetlo izveo - a Allah je, uistinu, prema vama dobar i milostiv (57/8-9).

Šta je to što ih sprječava u vjerovanju - istinskom vjerovanju - a među njima je i Poslanik koji ih poziva da vjeruju? Oni su mu se zakleli na vjernost i dali zavjet na to. Šta je to što ih onemogućava da vjeruju u Allaha koji Svome robu objavljuje jasne ajete koji će ih iz tmina zablude, sumnje i nespokojstva izvesti na svjetlo Upute, uvjerenja i smirenosti? U ovome i jednom i drugom mnogo je dokaza blagosti i milosti prema njima.

Blagodat postojanja Poslanika među narodom koji ih poziva jezikom neba, koji ih oslovljava Allahovim govorom i koji uspostavlja vezu između njih i Allaha u pogledu samih njih i njihovih osobnih pitanja - blagodat je koja se ne može zamisliti sada kada mi o tome razmišljamo sa ove distance... Ovaj period - period Objave i života Poslanika (alejhi's-selam) - uistinu je neobičan period. Uzvišeni Allah obraća se ovim ljudima koji su djelo Njegovih ruku jezikom Svoga roba (alejhi's-selam) i s uzvišenom i mirisnom milošću im govori: Ovo uzmite, a to ostavite! Evo, ovo je Moj Put i njega slijedite! Koraci su vam posrnuli, evo, uzmite Moje uže! Pogriješili ste i grijeh počinili pa se pokajte, evo - Moja vrata su otvorena. Dođite i ne lutajte naokolo. Ne gubite nadu u moju milost koja obuhvaća svaku stvar... Eto, ti i ti - osobno i lično - rekao si tako i tako, a to je greška. Naumio si to i to, a to je grijeh. Uradio si to i to, a to je pogreška. Dodi ovamo, preda Me, očisti se, pokaj se i vrati se u Moju zaštitu... O, ti i ti - lično i osobno - stvar koja te muči, ovo joj je rješenje, pitanje koje te okupira, ovo mu je odgovor, djelo koje si uradio, ovoliko teži!

To je Allah. On je taj koji govori. Govori ovim stvorenjima. Oni žive s Njim. Oni osjećaju da je On s njima. Stvarno i realno. On sluša njihove žalbe u noćnoj tmini i uslišava ih. On brine o njima na svakom koraku i poklanja im pažnju...

Eto, to je zaista stvar koju nije u stanju pojmiti onaj ko nije živio ovaj period. Međutim, ovi koji se oslovljavaju ovim ajetima živjeli su ga istinski... Zatim im je bio potreban tretman poput ovog, doticaji poput ovih i opomene poput ove... To je Allahova dobrota i milost iznad te Njegove dobrote i milosti koju shvaća i osjeća onaj kome nije bilo suđeno da živi u ovom neobičnom periodu.

Prenosi se u Buharijevom Sahihu da je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) jednog dana upitao svoje ashabe: "Koji su vam vjernici najneobičniji?" Onda rekoše: "Meleki:" On je rekao: "Šta im je pa ne vjeruju, a oni su kod svoga Gospodara?"Onda rekoše: "Poslanici."On je rekao: "Šta im je pa ne vjeruju, a Objava im silazi?"Onda rekoše: "Pa, mi." On je odgovorio: "Šta vam je pa ne vjerujete, a ja sam među vama.

Najneobičniji vjernici bit će ljudi koji će doći poslije vas, a koji će zateći Listove i vjerovati ono što je u njima"...

Istinu je rekao Allahov Poslanik! To je različita stvar. Nadahnuće vjerovanja i ono što ono iziskuje za njih su velika stvar. Krupna stvar. Neobična, veoma neobična. I On se čudi: Šta im je pa ne vjeruju? Zatim traži od njih da ostvare vjerovanje u svojim dušama ako žele da budu vjernici!

Zatim ih iz nadahnuća vjerovanja i onoga što ono iziskuje prevodi do nadahnuća udjeljivanja i obaveza u tom pogledu naglašavajući to i ponavljajući:

I šta vam je pa odbijate da trošite na Allahovu putu kad će Allah nebesa i Zemlju naslijediti? (57/10)...

U ovoj aluziji je sadržano vraćanje na činjenicu: *Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji i Allahu će se sve vratiti! (57/5)*... Nasljedstvo nebesa i Zemlje je Njegovo vlasništvo i Njemu se vraća, tako da ono što ostave iza sebe bit će, dakle, vraćeno Njemu u miraz! Pa šta im je pa ne troše na Njegovom Putu kad ih poziva da troše? On im je to stavio na raspolaganje, kao što je rekao tamo. I sve će se Njemu vratiti, kao što im to kaže ovdje. Koji su to motivi za škrtost i poticaji za sebičnost koji mogu ostati pred ovim činjenicama u ovom govoru?

Odabrana šačica prethodnika, muhadžira i ensarija, žrtvovala se životima i imecima koliko je bila u stanju u odsudnom času i kritičnom periodu - prije pobjede - pobjede na Mekki ili pobjede na Hudejbiji. Islam se ponosi na oba ova događaja, jer su to bili dani kad je islam bio stranac i okružen sa svih strana, kad je bio progonjen od svih neprijatelja i kad je imao malo pomagača i prijatelja. Ova žrtva je bila iskrena i nije bila pomućena željom za nadoknadom u zemlji niti lažnim pretvaranjem pred islamskom većinom. Zato je to žrtva koja je proizlazila iz istinskog dobra koje su oni izabrali kod Allaha, iz žara za ovim vjerovanjem koje su oni prihvatili i pretpostavili ga svemu drugom, svojim životima i svojim imecima... Međutim, ono što su žrtvovali - s aspekta kvantiteta - bilo je malo u odnosu na ono što su bili u mogućnosti da žrtvuju oni koji su došli poslije pobjede. Neki od ovih su se zadržavali na količini za koju su znali i čuli da su je žrtvovali neki prethodnici. Ovdje Kur'an objavljuje ističući da mjeri istinskom vagom žrtvu ovih i žrtvu onih i potvrđujući da nije kvantitet to što preteže na vagi, već motiv i suština vjerovanja koju on predstavlja:

Nisu jednaki oni među vama koji su davali priloge prije pobjede i lično se borili - oni su na višem stupnju od onih koji su poslije davali priloge i lično se borili (57/10).

Onaj ko troši i bori se kad je vjera progonjena, kad je malo pomagača, kad na vidiku nema znakova dobiti, vlasti i izobilja drugačiji je od onog ko troši i bori se kad je vjerovanje sigurno, kad ima mnogo pomagača i kad su pomoć, pobjeda i uspjeh nadohvat ruke. To je u neposrednoj vezi sa Allahom, potpuno je i bez sumnje lišeno svega drugog, rezultat je potpunog pouzdanja i sigurnosti u Allaha Jedinog, daleko je od svakog vidljivog motiva i svake bliske stvarne koristi. Pomoć u činjenju dobra on nalazi samo u onome što neposredno crpi iz svoga vjerovanja. On ima pomagače u dobru sve dotle dok mu je namjera čista i dok se bude sav predavao poput prvih muslimana.

Imam-i Ahmed je rekao senedom: Ahmed ibni Abdulmelik, Zuhejr, Humejd Tavil, od Enesa da je rekao: Između Halida ibni Velida i Abdurrahmana ibni Avfa bio je nekakav razgovor, pa je Halid rekao Abdurrahmanu: "Uzdižete se nad nama po danima kojima ste nas pretekli!" Pa smo čuli da je to spomenuto Poslaniku (alejhi's-selam) pa je on rekao: "Ostavite vi meni moje ashabe! Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, kad bi vi potrošili zlata koliko Uhud - ili koliko brdo -, ne biste dostigli njihova djela"...[26]

U Sahihu stoji: "Ne vrijeđajte moje ashabe! Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, kad bi jedan od vas potrošio zlata koliko Uhud, ne bi postigao mjeru nijednog od njih, niti njegovu polovinu."[27]

Nakon što je utvrdio stvarna mjerila na Allahovoj vagi i jednih i drugih, vraća se i potvrđuje da im svima pripada najljepša nagrada:

A Allah svima obećava nagradu najljepšu; (57/10)...

Svi su činili dobro u različitim stepenima koji ih dijele.

[26] U ovom hadisu određuje se posebno značenje Poslanikovih (alejhi's-selam) ashaba na čiju je važnost nebrojeno puta ukazao. To su oni prvi. On je muslimanima oko sebe i onima koji su se s njim družili govorio: "Ostavite vi meni moje drugove..." To znači da je Poslanik (alejhi's-selam) pod tim mislio na posebne ashabe... Tako je isto jednom rekao za Ebu Bekra es-Siddika (neka je Allah njime zadovoljan): "Ostavite vi meni moga ashaba!"
[27] V. prethodnu napomenu.

Ta različitost i ova najljepša nagrada svima svodi se na Allahovo znanje i Njegovu ocjenu njihovih stanja, odluka i namjera koji su stajali iza njihovih djela i na Njegovu obaviještenost o suštini onoga što rade:

Allah dobro zna ono što radite (57/10).

To je doticaj koji budi srca, u svijetu namjera skrivenih iza očitih djela, i to je ono što je povezano sa vrijednostima i što preteže na vagama...

* * *

Zatim dolazi druga faza u pokretanju srca prema vjerovanju i davanju i dolaze drugi poticaji poslije tih poticaja:

Ko će Allahu drage volje zajam dati da bi mu ga On mnogostruko vratio, a uz to i nagradu plemenitu dobio na Dan kada budeš vidio kako se pred vjernicima i vjernicama, i s desne strane njihove, svjetlo njihovo bude kretalo: "Blago vama danas: džennetske bašče kroz koje teku rijeke u kojima ćete vječno boraviti - to je veliki uspjeh!" na Dan kada će licemjeri i licemjerke vjernicima govoriti: "Pričekajte nas da se svjetlom vašim poslužimo!" - "Vratite se natrag, pa drugo svjetlo potražite!" - reći će se. I između njih će se pregrada postaviti koja će vrata imati; unutar nje biće milost, a izvan nje patnja. "Zar nismo s vama bili?" - dozivaće ih. - "Jeste" odgovaraće -, "ali ste se pritvornošću upropastili, i iščekivali ste, i sumnjali ste, i puste želje su vas zavaravale, dok nije došla Allahova odredba, a šejtan vas je o Allahu obmanuo. Nikakva otkupnina se danas od vas neće primiti, a ni od onih koji nisu vjerovali: vatra će biti prebivalište vaše, ona baš vama odgovara, a užasno je ona boravište!" (57/11-15).

To je inspirativan, poticajan i uzbudljiv poziv. On siromašnim i potrebnim robovima govori: *Ko će Allahu drage volje zajam dati?* (57/11)... Samo muslimanovo poimanje da on, koji je siromašan i nemoćan daje zajam Allahu dovoljno je da ga potakne na davanje! Ljudi se obično natječu da daju zajam bogatim i imućnijim između sebe - a svi su oni siromašni - jer je vraćanje zajma zagarantirano. Oni se čak ponose time da su dali zajam tome bogatašu! A kako je tek kad daju zajam Bogatom i Hvaljenom?!

Uzvišeni Allah ih ne prepušta samo ovom osjećanju već ih priprema za davanje zajma drage volje, iskreno i bez ikakve pomisli na nekog drugog osim Njega, obećavajući im mnogostruk iznos pri vraćanju, a uz to

i plemenitu nagradu od strane Allaha: .. *da bi mu ga On mnogostruko vratio, a uz to i nagradu plemenitu dobio* (57/11)...

Zatim im izlaže svijetlu stranicu te plemenite nagrade u jednom od prizora Sudnjeg dana, na kome će biti ta plemenita nagrada.

"Prizor je u svojoj cijelokupnosti i pojedinostima nov među kur'anskim prizorima. To je prizor koga oživljava dijalog nakon što veoma snažno odslikava njegove pokretne slike. Mi koji to čitamo u Kur'anu u ovom trenutku svjedoci smo neobičnog prizora. Ove vjernike i vjernice mi vidimo, ali ispred njih i sa njihove desne strane vidimo blagu i tihu svjetlost. To njihovo svjetlo izbija iz njih; razlijeva se ispred njih. Ove ljudske osobe sjaje, svijetle i emitiraju svjetlost koja se pruža iz njih, tako da se ona vidi ispred njih i s njihove desne strane... To je svjetlo pomoću koga ih je Allah izveo Sebi i pomoću koga ih je izveo iz tmina. To je svjetlo koje je zasjalo u njihovim dušama pa je nadvladalo njihovu ilovaču. Ili je to možda svjetlo iz koga je Allah stvorio ovaj Kosmos i ono što je u njemu i one koji su u njemu.[28] Ono se u suštini pojavilo u ovoj galaksiji koja je u sebi ostvarila svoju bit!"

"Zatim, evo nas, slušamo šta se vjernicima i vjernicama obećava od počasti i radosti: *"Blago vama danas: džennetske bašče kroz koje teku rijeke u kojima ćete vječno boraviti - to je veliki uspjeh!"* (57/12)...

Međutim, prizor se ne završava kod ove lijepe i jedinstvene scene. Tamo imaju i licemjeri i licemjerke koji su zbunjeni i nemirni, koji su prezreni i napušteni. Oni se vješaju o skute vjernicima i vjernicama: *Na Dan kada će licemjeri i licemjerke vjernicima govoriti: "Pričekajte nas da se svjetlom vašim poslužimo"* (57/13)... Gdje god se usmjere pogledi vjernika i vjernica, zasvijetli ta ljupka i jarka svjetlost. Međutim, kako će se licemjeri poslužiti ovim svjetlom kad su čitav svoj život proživjeli u tminama?! Nepoznat glas ih doziva: *"Vratite se natrag, pa drugo svjetlo potražite!" - reći će se* (57/13)... Čini se da je to glas za podsmijavanje i podsjećanje na ono što ih je karakteriziralo na ovom svijetu kao što su licemjerstvo i lutanje po tminama. Vratite se nazad, na ovaj svijet, onome što ste radili. Vratite se, svjetlo se traži tamo, u djelu na ovom svijetu. Vratite se, jer danas se svjetlo ne traži!

"Ali odmah se rastavlja između vjernika i vjernica na jednoj strani, i licemjera i licemjerki na drugoj strani. Ovo je Dan razdvajanja iako su na

---

[28] Danas se vjeruje da je materija Kosmosa svjetlo, da je ono sastavljeno iz atoma i da atom, u suštini, nije ništa do isijavanje. Ova teorija je najbliža istini jer ona ide putem Kur'ana.

ovom svijetu bili izmiješani u jednoj zajednici: *I između njih će se pregrada postaviti koja će vrata imati; unutar nje biće milost, a izvan nje patnja* (57/13)…. Izgleda da je to zid koji sprječava viđenje, ali ne sprječava glasove. I, evo, ovi licemjeri dozivaju vjernike: *"Zar nismo s vama bili?" - dozivaće ih* (57/14)… Kako to da se razlikujemo od vas? Nismo li na ovom svijetu s vama živjeli na istom tlu? I evo smo s vama proživljeni na istom mjestu? *"Jeste" - odgovaraće* (57/14). Tako je bilo, *"ali ste se pritvornošću upropastili* (57/14), pa ste skrenuli s Pravog Puta. *Iščekivali ste*(57/14) - niste bili odlučni i niste napravili najbolji izbor. *I sumnjali ste* (57/14) - niste bili ranije uvjereni koliko ste to sada. *I puste želje su vas zavaravale* (57/14) - upropastile su vas vaše lažne želje da ćete bit spašeni i da ćete profitirati kolebljivošću i prihvatanjem štapa za oba kraja! - …*dok nije došla Allahova odredba* (57/14) i dok se stvar nije završila. … *A šejtan vas je o Allahu obmanuo* (57/14)… To je šejtan koji vam je davao lažne nade i želje."

"Zatim vjernici nastavljaju da opominju i potvrđuju, kao da su oni gospodari situacije u kojoj oni presuđuju:

… *Nikakva otkupnina se danas od vas neće primiti, a ni od onih koji nisu vjerovali: vatra će biti prebivalište vaše, ona baš vama odgovara, a užasno je ona boravište!"* (57/15). Ili su to možda riječi nebeskog skupa ili časni Allahov govor…

"Pogledamo li prikaz prizora sa aspekta umjetničke skladnosti, vidjet ćemo da izbor prizora svjetla upravo na ovom mjestu ima posebnu mudrost… Ovdje je govor o licemjerima i licemjerkama… Licemjeri i licemjerke kriju ono što je u njihovim dubinama i pokazuju se u drugom svjetlu u odnosu na ono što je skriveno u njihovoj svijesti živeći u mraku licemjerstva, spletkarenja i kleveta. Svjetlo otkriva ono što je skriveno i ono demaskira ono što je pokriveno. Ono je isto tako svijetla stranica koja stoji nasuprot mračne i slijepe stranice licemjerstva. Zato je ono najdostojnija stvar da njegovi zraci zasijaju nad ovim velikim prizorom i da ono svijetli ispred vjernika i vjernica i s njihove desne strane, dok su licemjeri u tmini koja odgovara tminama u svijesti i tminama skrivenog i tajnog."[29]

Uostalom, koje to srce ne čezne za tim svjetlom u tom Danu? Koje se to srce neće odazvati na poziv da udjeljuje i žrtvuje pod ritmom ovih nadahnuća koja ostavljaju dubok dojam?

---

[29] Prikaz ovog prizora uzet je s malim izmjenama iz knjige *Mešahidu'l-qijameti fi'l-Qur'an*.

Kur'an liječi srca uporno i dosljedno. On ih zove zovom onoga ko poznaje i ko je dobro obaviješten o njihovoj prirodi, njihovim ulazima i putevima i onome na šta se odazivaju i šta na njih djeluje.

Drugi dio sure predstavlja nastavak pozivanja i više nadahnuća za odazivanje po ovom metodu i na ovom putu...

« أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ ، وَلَا
يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ ، فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ، وَكَثِيرٌ
مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ؟ * اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ، قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ .

« إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ ، وَلَهُمْ أَجْرٌ
كَرِيمٌ ، وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ ، وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ
أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ ، وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ .

« اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ
وَالْأَوْلَادِ ، كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ، ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ، ثُمَّ يَكُونُ
حُطَامًا ، وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ . وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا
مَتَاعُ الْغُرُورِ .

« سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ ، وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ، أُعِدَّتْ
لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ . ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ ، وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ .

« مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ
نَبْرَأَهَا ، إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ * لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا
آتَاكُمْ ، وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ * الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ ،
وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ .

« لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ ، وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ
بِالْقِسْطِ ، وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ ، وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ
وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ ، إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ * وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا
النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ ، فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ * ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا ،
وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ، وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ ، وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً
وَرَحْمَةً ، وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ ، فَمَا رَعَوْهَا
حَقَّ رِعَايَتِهَا ، فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ ،
وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ ، وَيَغْفِرْ لَكُمْ ، وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ * لِئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ
الْكِتَابِ أَلَّا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ ، وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ
يَشَاءُ ، وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ » . .

Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spomene, i da oni ne budu kao oni kojima je još davno data Knjiga, pa su srca njihova, zato što je proteklo mnogo vremena, postala nemilosrdna, i mnogi su od njih nevjernici (56/16).

Znajte da Allah daje život već mrtvoj zemlji! Mi vam objašnjavamo dokaze da biste razumjeli (57/17).

Onima koji milostinju budu udjeljivali i onima koje je budu udjeljivale, i koji drage volje Allahu zajam budu davali - mnogostruko će se vratiti i njih čeka nagrada plemenita (57/18).

Oni koji u Allaha i poslanike Njegove budu vjerovali imaće u Gospodara svoga stepen pravednika i mučenika i dobiće nagradu kao i oni i svjetlo kao i oni; a oni koji ne budu vjerovali i dokaze Naše budu poricali biće stanovnici u vatri (57/19).

Znajte da život na ovom svijetu nije ništa drugo do igra, i razonoda, i uljepšavanje, i međusobno hvalisanje i nadmetanje imecima i brojem djece!

Primjer za to je bilje čiji rast poslije kiše oduševljava nevjernike, ono zatim buja, ali ga poslije vidiš požutjela, da bi se na kraju skršilo. A na onom svijetu je teška patnja i Allahov oprost i zadovoljstvo; život na ovom svijetu je samo varljivo naslađivanje (57/20).

Nadmećite se da u Gospodara svoga zaslužite oprost i džennet, prostran koliko su nebo i Zemlja prostrani, i pripremljen za one koji u Allaha i poslanike Njegove vjeruju. To je Allahova blagodat koju će dati onome kome On hoće; a u Allaha je blagodat velika (57/21).

Nema nevolje koja zadesi Zemlju i vas, a koja nije, prije nego što je damo, zapisana u Knjizi, - to je Allahu, uistinu, lako - (57/22)

da ne biste tugovali za onim što vam je promaklo, a i da se ne biste previše radovali onome što vam On dade. Allah ne voli nikakve razmetljivce, hvalisavce, (56/23)

koji škrtare i od ljudi škrtost traže. A onaj ko neće da udjeljuje - pa, Allah je, uistinu, nezavisan i dostojan hvale (57/24).

Mi smo izaslanike Naše s jasnim dokazima slali i po njima knjige i terezije objavljivali, da bi ljudi pravedno postupali, - a gvožde smo stvorili, u kome je velika snaga i koje ljudima koristi -, i da bi Allah ukazao na one koji pomažu vjeru Njegovu i poslanike Njegove kad Ga ne vide. Allah je, uistinu, moćan i silan (57/25).

Mi smo Nūha i Ibrāhima poslali i nekima od potomaka njihovih vjerovjesništvo i objavu dali; neki od potomaka njihovih su na pravom putu, a mnogi od njih su nevjernici (57/26).

Zatim smo, poslije njih, jednog za drugim Naše poslanike slali, dok nismo Īsāa, sina Merjemina, poslali, kojem smo Indžil dali, a u srca sljedbenika njegovih smo blagost i samilost ulili, dok su monaštvo oni sami, kao novotariju, uveli - Mi im ga nismo propisali - u želji da steknu Allahovo zadovoljstvo; ali, oni o njemu ne vode brigu onako kako bi trebalo, pa ćemo one među njima koji budu ispravno vjerovali nagraditi, a mnogi od njih su nevjernici (57/27).

O vi koji vjerujete, - Allaha se bojte i u Poslanika Njegova vjerujte, On će vam dvostruku milost Svoju darovati, i daće vam svjetlo pomoću kog ćete ići, i oprostiće vam - jer Allah prašta, i samilostan je - (57/28)

i neka sljedbenici Knjige znaju da oni nikakvu Allahovu blagodat neće dobiti, jer je blagodat samo u Allahovoj ruci - daje je onome kome On hoće; a u Allaha je blagodat najveća (57/29).

Ova cjelina je nastavak glavne teme sure: ostvarenje suštine vjerovanja u duši tako da iz nje proistječe iskreno žrtvovanje na Allahovom Putu. U ovoj cjelini su i nadahnuća vjerovanja i poticajni ritmovi bliski onima koje sadrži prva cjelina poslije onog duboko poticajnog prologa.

Ona počinje prizvukom prijekora od strane Uzvišenog Allaha upućenog vjernicima koji nisu stigli do tog stepena kojeg im želi Allah i aluzijom na sljedbenike Knjige prije njih koji su bili nemilosrdnih srca i griješnih djela, upozoravajući njih da ne dožive kraj koji su doživjeli sljedbenici Knjige tokom vremena. Ova cjelina im izaziva želju za Allahovom pomoći koja oživljava srca kao što daje život mrtvoj zemlji.

Kad je ovaj doticaj završen, uslijedio je drugi doticaj - čija je sfera drugi svijet - i ponovljen je poziv da se Allahu drage volje da zajam, uz objašnjenje šta je Allah pripremio onima koji Mu daju zajam: mnogostruku nadoknadu i plemenitu nagradu, kako je to već navedeno u prvoj cjelini.

U trećem doticaju stavljaju se sve vrijednosti ovoga svijeta na Allahovoj vagi naspram vrijednosti drugog svijeta, gdje vrijednosti zemlje djeluju poput igrački i lahke su, a preteže tas drugog svijeta na kome dolazi do izražaja trud koji zaslužuje zanimanje i pažnju.

Zato ih poziva da se nadmeću za vrijednosti onoga svijeta... Za Džennet koji je prostran koliko su prostrani nebo i Zemlja i koji je pripremljen za one koji vjeruju u Allaha i Njegove poslanike.

Četvrti doticaj vraća ih iz ahiretskog ambijenta u realnost ovoga svijeta u kome se oni nalaze i njegovim događajima vežući njihova srca za Allahovo određenje, podjednako u sreći i nesreći. Stoga je njima lahko udjeljivati jer ih ne ushićuje ništa od ovosvjetskih dobara, sva njihova osjećanja vezana su za nebo.

Poslije toga im izlaže nešto iz historije pozivanja u Allahovu vjeru na Zemlji, iz čega se vidi jedinstvo programa i pravost puta, kao i da su oni koji od njega odstupaju u svim vremenima nevjernici. Tekst im ukazuje na ono što je bilo od strane nekih sljedbenika Knjige kao što im je na to ukazao na početku ove cjeline. Ovaj posljednji poziv njima završava pozivom da se boje Allaha i da vjeruju u Njegovog Poslanika, kako bi im On darovao Svoju dvostruku milost i dao im svjetlo pomoću koga će ići i grijehe im

oprostio... Allahova blagodat nije monopol sljedbenika Knjige, kao što to oni tvrde, već je ona *u Allahovoj ruci - daje je onome kome On hoće; a u Allaha je blagodat najveća* (57/29)...

Tako je ova sura od početka do kraja u vidu povezanih krugova, na jednoj stabilnoj liniji, čiji se tonovi, raznovrsni i slični, međusobno smjenjuju na srcima. U njima ima ponavljanja u onoj mjeri u kojoj je to potrebno za produbljivanje utjecaja ritma na srce i za kucanje na njemu dok je ono vruće od topline ritmova koji se na njemu izmjenjuju jedan za drugim!

* * *

Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spomene, i da oni ne budu kao oni kojima je još davno data Knjiga, pa su srca njihova, zato što je proteklo mnogo vremena, postala nemilosrdna, i mnogi su od njih nevjernici. Znajte da Allah daje život već mrtvoj zemlji! Mi vam objašnjavamo dokaze da biste razumjeli (57/16-17).

To je dirljiv prijekor Plemenitog i Milostivog Gospodara zbog sporosti u potpunom odazivanju tih srca na koja je On izlio Svoju blagodat, tako što im je poslao Poslanika koji će ih zvati da vjeruju u svoga Gospodara, što im je objavio jasne dokaze koji će ih izvesti iz tmina na svjetlo i što im je pokazao Svoja znamenja u Kosmosu i stvorenjima, koja otvaraju oči i upozoravaju.

To je prijekor pun ljubavi, pun podstreka i pun izazivanja osjećanja o Allahovoj veličini, strahopoštovanju pri spomenu Njegovog imena i potrebi prihvaćanja istine koju je On objavio kako to i priliči veličini Istine, u što ulazi strahopoštovanje, bojaznost, pokornost i predanost, uz prizvuk prijetnje i zakašnjelosti u pitanju.

Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spomene? (56/16).

Pored podsticanja i izražavanja zakašnjelosti, tu je i upozorenje na posljedice kašnjenja i oklijevanja u odazivanju na Poziv. Tu je, zatim, objašnjenje da srca prekrije hrđa kad ostanu duže vremena bez čišćenja, da završe u grubosti nakon što su bila mehka kada zapostave spominjanje Allaha i kada nemaju strahopoštovanja prema Istini:

I da oni ne budu kao oni kojima je još davno data Knjiga, pa su srca njihova, zato što je proteklo mnogo vremena, postala nemilosrdna, i mnogi su od njih nevjernici (56/16)...

Iza grubosti srca nema ništa drugo do nevjerovanje i napuštanje.

Ovo ljudsko srce je izloženo brzim promjenama i ono brzo zaboravlja. Ono je nježno i svijetlo pa emanira svjetlošću i treperi poput zrake. Međutim, ako dugo ostane bez podsjećanja i opominjanja, okori i ogrubi, zrake mu se ugase, pomrači se i zaraste! Zato se ovo srce mora opominjati kako bi se podsjetilo i pokorilo, mora se stalno kucati na njegova vrata kako bi se raznježilo i smekšalo, mora uvijek biti budno da ga ne bi pogodila okorjelost i grubost.

Međutim, ne treba očajavati nad zapretanim, smrznutim, ogrubjelim i okorjelim srcem, jer je moguće da u njemu život puzi, da se rodi svjetlo i da postane skrušeno pri spominjanju Allaha. Allah daje život mrtvoj zemlji pa postane puna života, ukrasi se biljem i cvijećem, daje hranu i plodove... Tako je isto i sa srcima kada Allah to hoće:

Znajte da Allah daje život već mrtvoj zemlji! (57/17).

I u ovom Kur'anu ima ono što oživljava srca kao što oživljava zemlju. U njemu ima ono što im pruža hranu, piće i toplinu:

Mi vam objašnjavamo dokaze da biste razumjeli (57/17).

* * *

Ovaj doticaj koji pulsira životom, taj prijekor koji postiđuje i to opominjanje i upozoravanje slijedi novi poticaj za davanje i žrtvovanje:

Onima koji milostinju budu udjeljivali i onima koje je budu udjeljivale, i koji drage volje Allahu zajam budu davali - mnogostruko će se vratiti i njih čeka nagrada plemenita. Oni koji u Allaha i poslanike Njegove budu vjerovali imaće u Gospodara svoga stepen pravednika i mučenika i dobiće nagradu kao i oni i svjetlo kao i oni; a oni koji ne budu vjerovali i dokaze Naše budu poricali biće stanovnici u vatri (57/18-19).

Oni koji milostinju udjeljuju i one koje milostinju udjeljuju ne čine dobro onima koji milostinju uzimaju niti oni posluju u ovom pitanju sa

ljudima, već oni daju zajam Allahu i direktno posluju s Njim. Koji to jači i dublji motiv za udjeljivanje milostinje može biti od osjećaja onog koji daje da on daje zajam Bogatom i Hvaljenom te da on sarađuje sa Gospodarom Bitka? Kao i osjećaj da će mu se to mnogostruko vratiti i da će poslije toga dobiti plemenitu nagradu?

Stepen pravednika je visok stepen, kako ga predstaljaju Poslanikovi hadisi. Pored toga što to predstavlja visok stepen, to je, zahvaljujući Allahovoj milosti, lahko postići svakome kome to Allah hoće. To nije privilegija pojedinaca niti grupe. Svako ko ostvari svoje vjerovanje u Allaha i Njegove poslanike žudi za ovim visokim položajem, jer nema starateljstva nad Allahovom blagodati:

Oni koji u Allaha i poslanike Njegove budu vjerovali imaće u Gospodara svoga stepen pravednika (57/19).

To je specifičnost i odlika ove vjere. Njen put je otvoren svim ljudima i njenim horizontima mogu da teže svi ljudi. U njoj nema monopola nad položajima. U njoj nema rezerviranih položaja za pojedine ljude. Samo je djelo to što uzdiže svog činitelja na najviše položaje. To je vjera u kojoj nema privilegiranih klasa!

Imam-i Malik u svojoj knjizi *Muvetta'* prenosi senedom: Safvan ibni Selim, Ata' ibni Jesar, od Ebi Seid Hudrija da je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) rekao: "Stanovnici Dženneta će gledati stanovnike u sobama iznad sebe kao što vi gledate sjajnu zvijezdu na horizontu od istoka ili zapada, zbog prednosti među njima"... Oni rekoše: "Božiji Poslaniče, to su položaji poslanika koje drugi ne mogu dostići:" On je odgovorio: "Svakako, tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, i ljudi koji su vjerovali u Allaha i povjerovali poslanicima."[30]

Ovo je doticaj vjerovanja, a što se tiče doticaja žrtvovanja, na njega se odnose Njegove riječi poslije toga:

... i mučenika i dobiće nagradu kao i oni i svjetlo kao i oni (57/19).

Govor o položaju šehida naveden je više puta u Kur'anu. O tome ima i pouzdanih Poslanikovih hadisa. Ova vjera ne može biti bez zaštite i ne može se ostvariti na zemlji bez borbe, borbe radi osiguranja vjere, osiguranja poziva u vjeru, zaštite njenih sljedbenika od iskušenja i njenog šeriata od nereda. Stoga šehidi na Allahovom Putu - a oni su jedini koji se

---

[30] Buhari i Muslim iz Malikovog hadisa.

nazivaju šehidima - imaju visok stepen i bliski su Allahu. Ta bliskost se izražava riječima: *imaće u Gospodara svoga* (57/19)...

U Buharijevom i Muslimovom Sahihu stoji: "Duše šehida su u voljama zelenih ptica koje se slobodno kreću po Džennetu kuda hoće, zatim se sklanjaju u te svjetiljke. Njihov Gospodar će ih pogledati i upitati: "Šta želite?" Odgovorit će: "Želimo da nas vratiš na dunjaluk, da se borimo u Tvoje ime i da budemo ubijeni kao što smo ubijeni prvi put." On će odgovoriti: "Ja sam već odredio da se oni tamo ne vraćaju."

Prenose Buhari i Muslim i drugi od Enesa (neka je Allah njime zadovoljan) da je rekao: Rekao je Allahov Poslanik (alejhi's-selam): "Niko ko uđe u Džennet ne želi da se vrati na ovaj svijet, nemajući ništa na Zemlji, osim šehida. On želi da se vrati na ovaj svijet i da bude ubijen deset puta zbog počasti koje vidi."

Život je bio tako nevažan za onoga ko sluša ova nadahnuća i zna za stepen šehida kod Allaha... Prenosi Imam-i Malik... od Jahjaa ibni Seida da je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) podsticao na džihad i spomenuo Džennet dok je jedan ensarija jeo hurme iz svoje ruke. Ovaj je tada rekao: "Bit će da sam lakom za ovim svijetom ako sjedim i pojedem ove hurme!" Bacio je ostatak hurmi koje su mu bile u ruci i krenuo sa sabljom dok nije poginuo... Prenosi se da je ovo bio Ubejr ibni Hammam (neka je Allah njime zadovoljan).

Dok su pravednici na tom stepenu, a šehidi na ovom, kur'anski tekst za one koji nisu vjerovali i koji su poricali kaže:

A oni koji ne budu vjerovali i dokaze Naše budu poricali biće stanovnici u vatri (57/19).

Pa ko je taj ko će ostaviti počast i blagodat, a izabrati da bude stanovnik vatre?!

* * *

Treći doticaj u ovoj cjelini dolazi kao osvrt na poziv u vjeru i davanje i poziv na požrtvovanost i žrtvovanje. To je osvrt koji odslikava ovaj svijet bijednom i trivijalnom slikom koja nipodaštava njegovu važnost i udaljava ljude od njega, vežući ih za budući svijet i njegove vrijednosti:

Znajte da život na ovom svijetu nije ništa drugo do igra, i razonoda, i uljepšavanje, i međusobno hvalisanje i nadmetanje imecima i brojem djece! Primjer za to je bilje čiji rast poslije kiše oduševljava nevjernike, ono zatim buja, ali ga poslije vidiš požutjela, da bi se na kraju skršilo. A na onom svijetu je teška patnja i Allahov oprost i zadovoljstvo; život na ovom svijetu je samo varljivo naslađivanje (57/20).

Ovaj svijet, kad se mjeri njegovim vlastitim mjerilima i kad se vaga njegovim vlastitim vagama, izgleda u oku i u osjećanju velika i krupna stvar. Međutim, kad se on mjeri mjerilima Bitka i kad se vaga vagom budućeg svijeta, izgleda kao sitna i beznačajna stvar. On ovdje na ovoj slici izgleda dječijom igračkom u poređenju sa ozbiljnošću budućeg svijeta kojom će se okončati sudbina njegovih stanovnika nakon igre života!

Igra, razonoda, ukras, hvalisanje i nadmetanje... To je činjenica koja se krije iza svega što na njemu djeluje kao ozbiljnost koja ispunjava i interesiranje koje okupira... Zatim ide i slikovito opisuje primjer na Kur'anu svojstven i originalan način... *Primjer za to je bilje čiji rast poslije kiše oduševljava nevjernike* (57/20)... Nevjernici ovdje su zemljoradnici. *Kafir* u jeziku jeste zemljoradnik, on *jekfuru,* tj. prekriva zrno i zaorava ga u zemlju. Međutim, u izboru tog izraza ovdje krije se alegorija i aluzija na oduševljenje nevjernika ovim svijetom! *Ono zatim buja, ali ga poslije vidiš požutjela* (57/20) za žetvu. Ono je ograničenog roka, brzo završi, brzo doživi kraj - *da bi se na kraju skršilo* (57/20)... Traka cijelog života se završi ovom pokretnom slikom uzetom iz uobičajenih ljudskih prizora... Završi prizorom kršenja!

Što se tiče budućeg svijeta, on ima drugačiji značaj. On zaslužuje da se na njega računa, da se na njega pogleda i da se za njega pripremi: *A na onom svijetu je teška patnja i Allahov oprost i zadovoljstvo* (57/20)... On se ne završava u jednom treptaju oka kao što se završava ovosvjetski život. On se ne završava kršenjem kao što završava ono bilje čiji rok istekne... Na njemu je polaganje računa i nagrada ili kazna... Tamo je vječnost... Ona zaslužuje da joj se posveti pažnja!

Život na ovom svijetu je samo varljivo naslađivanje (57/20).

Ovo naslađivanje nema suštinsku realnost. Ono crpi svoje postojanje iz varke i obmane. Ono zavodi, zabavlja i vodi svoje sljedbenike lažnoj obmani.

Ovaj svijet ima stvarni smisao onda kad se srce udubi u traženje suštine. Suštine kojom Kur'an nema cilj izoliranje od života na Zemlji, niti

zapostavljanje njenog kultiviranja ni namjesništva koje je povjerio ovom ljudskom biću.[31] Njome Kur'an ima kao cilj ispravljanje psihičkih vrijednosti i uzdizanje nad prolaznim i varljivim naslađivanjem i njegovom privlačnošću koja veže za zemlju. Ovo uzdizanje jeste to što je onima kojima se Kur'an obraćao u ovoj suri bilo potrebno kako bi ostvarili svoje vjerovanje. To je ono što je potrebno svakom vjerniku da ostvari svoje vjerovanje, makar to ostvarenje iziskivalo da žrtvuje cijeli ovozemaljski život.

Stoga ih i poziva da se nadmeću na polju stvarnog nadmetanja, za cilj koji zaslužuje nadmetanje. To je cilj kojim se završavaju njihove sudbine i koji ih prati poslije toga u svijetu vječnosti:

Nadmećite se da u Gospodara svoga zaslužite oprost i džennet, prostran koliko su nebo i Zemlja prostrani, i pripremljen za one koji u Allaha i poslanike Njegove vjeruju. To je Allahova blagodat koju će dati onome kome On hoće; a u Allaha je blagodat velika (57/21).

Takmičenje radi osvajanja zabave, igre, hvalisanja i nadmetanja brojnošću nije takmičenje koje pristoji onima koji su odrasli i koji su ostavili zabavu i igru djeci i mališanima! Takmičenje je radi tog obzorja, radi tog cilja i za to prostrano kraljevstvo: *džennet, prostran koliko su nebo i Zemlja prostrani* (57/21)...

Možda su neki u prošlom vremenu - prije otkrića nekih činjenica o prostranstvu ovog Kosmosa - težili da ovaj ajet podvedu pod metaforu. Takav je slučaj i sa nekim Poslanikovim hadisima, kao što je hadis koji smo ranije naveli o stanovnicima soba koje gledaju stanovnici Dženneta kao što gledaju blistavu zvijezdu koja se zadržava na horizontu na istoku ili zapadu... Međutim, danas male ljudske opservatorije otkrivaju ogromne kosmičke distance koje nemaju granica, tako da govor o prostranosti Dženneta, kao i govor o gledanju soba sa distance kategorički ima konkretno, blisko, jednostavno i očito značenje i da nema uopće potrebe podvoditi ga pod metaforu! Rastojanje između Zemlje i Sunca, na primjer, ne predstavlja ništa u odnosu na kosmičke distance!

To prostrano kraljevstvo u Džennetu može postići ko god hoće i ko god se nadmeće da ga zasluži. Njegov zalog je vjerovanje u Allaha i u Njegove poslanike. *To je Allahova blagodat koju će dati onome kome On*

---

31 V. komentar riječi Uzvišenog: *Džinove i ljude Sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju* (51/56) u ovom džuzu.

hoće; a u Allaha je blagodat velika (57/21).... Allahova blagodat nije rezervirana niti za nekoga zadržana. Ona je dopuštena i omogućena onima koji je žele i koji se nadmeću. Zato - neka se za ovo nadmeću oni koji se nadmeću, a ne za komad Zemlje, određenog roka i ograničene veličine!

Vjernik mora da saraduje sa ovim velikim Bitkom. On ne smije sebe, svoj pogled, svoje poimanje, svoje interesiranje i svoje osjećaje svesti na mali tijesni svijet zemlje... On mora biti ovakav da bi obavio svoju ulogu koja dostoji vjerniku. Ovu tešku ulogu koja se sukobljava sa ljudskim niskostima i željama kao što se sukobljava sa zabludom srca i izopačenošću duša. On se suočava sa otporom zla koje je ukorijenjeno na određenim lokalitetima na zemlji tako da izdrži samo onaj ko saraduje sa tim Bitkom koji je veći od ovog života, prostraniji od ove zemlje i trajniji od ove prolaznosti...

Parametri i mjerila ove zemlje ne predstavljaju suštinu koja treba da se učvrsti u svijesti vjernika. Ono koliko oni predstavljaju tu suštinu iznosi samo onoliko koliko iznosi veličina Zemlje u odnosu na veličinu Kosmosa i onoliko koliko starost Zemlje iznosi u odnosu na vječnost i beskonačnost. Razlika je velika i ogromna tako da sva zemaljska mjerila ne mogu da je odrede, štaviše, ne mogu ni da ukažu na nju!

Odatle vjernik ostaje na horizontu velike Istine visoko iznad realnosti male Zemlje, bez obzira na veličinu ove realnosti. On kontaktira sa velikim Bitkom koji je predstavljen u vječnosti i beskonačnosti, u širokom i prostranom kraljevstvu budućeg svijeta i u stabilnim vrijednostima vjerovanja koje ne remeti nikakav poremećaj koji se desi u malim i varljivim mjerilima života na ovom svijetu... To je funkcija vjerovanja u životu odabranih nosilaca vjerovanja da bi se promijenile životne vrijednosti i mjerila, a ne da bi se po njima postupalo i povinovalo njihovim zahtjevima...

* * *

Zatim dolazi četvrti dodir dubokog ritma koji govori o Allahovom određenju, mimo koga nema drugog Boga:

Nema nevolje koja zadesi Zemlju i vas, a koja nije, prije nego što je damo, zapisana u Knjizi, - to je Allahu, uistinu, lako - da ne biste tugovali za onim što vam je promaklo, a i da se ne biste previše radovali onome što vam

On dade. Allah ne voli nikakve razmetljivce, hvalisavce, koji škrtare i od ljudi škrtost traže. A onaj ko neće da udjeljuje - pa, Allah je, uistinu, nezavisan i dostojan hvale (57/22-24).

Ovaj Bitak je tako precizan i predodređen da se u njemu ne dogodi nikakav događaj da on ranije nije predodređen u njegovom planu i da se na njega ne računa u njegovoj naravi... U njemu nema mjesta slučajnosti, niti u njemu ima išta uzalud. Prije stvaranja Zemlje i prije stvaranja ljudi u preciznom, sveobuhvatnom i univerzalnom Allahovom znanju bio je svaki događaj koji će se pojaviti na svijetu u njegovo određeno vrijeme... U Allahovom znanju nema ništa prošlo, nema ništa sadašnje i nema ništa buduće. Te vremenske distance su znakovi za nas - sinove prolaznosti - kojima vidimo granice stvari. Mi ne vidimo stvari bez granica koje ih određuju, granica vremena i granica mjesta. Mi nismo u stanju da dokučimo apsolutno izuzev u odbljescima u kojma se naše duše spajaju sa tim apsolutnim na način koji je drugačiji od načina na koji smo uobičajili da dokučujemo stvari. Uzvišeni Allah jeste ta apsolutna Istina koja u cijelosti ima uvid u ovu egzistenciju bez granica i bez ograničenja. Ovaj Kosmos i događaji i faze koje se u njemu dešavaju od njegovog nastanka do njegovog kraja postoji u Allahovom znanju u cijelosti bez granica i razlika u vremenu i prostoru. Svaki događaj ima svoje mjesto u njegovom univerzalnom planu otvorenom Allahovom znanju. Sve ono što zadesi - od dobra ili zla, a riječ je jezički općenita i ne svodi se samo na dobro niti na zlo - i događa se na cijeloj Zemlji i u dušama ljudi ili onih kojima se Kur'an tada obraćao, sve je u toj vječnoj Knjizi od prije pojave Zemlje i pojave ljudi u onom obliku u kome se to pojavilo... *To je Allahu, uistinu, lako* (57/22)...

Vrijednost ove činjenice koju um ne formira drugačije kad predočava veliku istinu Bitka, njenu vrijednost u ljudskoj duši jeste da u nju ulije mir i smirenost prilikom prijema događaja, dobrih i loših, tako da ne očajava toliko da gubi glavu i pamet u nesreći niti se previše veseli tako da se izgubi i da gubi razboritost u sreći:

Da ne biste tugovali za onim što vam je promaklo, a i da se ne biste previše radovali onome što vam On dade (56/23)...

Proširenje vidika, saradnja sa velikim Bitkom, poimanje vječnosti i beskonačnosti i viđenje događaja na njihovim mjestima predodređenim u Allahovom znanju, stabilnim u planu ovog Kosmosa, sve to čini dušu širom, većom, stabilnijom i razboritijom u suočavanju sa prolaznim događajima, dok se otkrivaju u ljudskom bitku prolazeći pored njega u kretanju kosmičkog bitka.

Čovjek očajava, uzrujava se i događaji ga uznemiravaju kada se svojim bićem odvoji od Bitka i kada se prema događajima odnosi kao da su oni nešto slučajno što se suprotstavlja njegovoj maloj egzistenciji. Medutim, kad se u njegovom poimanju i osjećanjima učvrsti stav da su on i događaji koji prolaze pored njega, a koji prolaze i pored drugih, kao i cijela Zemlja, samo atomi u velikom tijelu, a to je ovaj Bitak, te da ovi atomi stoje u ovom mjestu u preciznom i univerzalnom planu, da jedni druge prate i da je to sve predodređeno, zacrtano i poznato u skrivenom Allahovom znanju, kada se ovo učvrsti u njegovom poimanju i njegovim osjećanjima, on osjeća mir i zadovoljstvo zbog djelovanja sudbine na sva mjesta podjednako. Zbog toga se ne žalosti nad nečim što je prošlo toliko da ga to uzdrma i sruši, niti se previše raduje zbog nekog dobitka da ga to ponese i zapanji. On se pokorava Allahovom određenju dragovoljno i zadovoljno. Upravo onako kako to čini onaj ko zna i shvaća da ono što bude treba da bude!

Ovo je, međutim, stepen do koga mogu stići samo malobrojni. Od ostalih vjernika se traži da ih bol u nesreći i radost u sreći ne izvede iz kruga usmjerenja ka Allahu, Njegovog hvaljenja i u jednom i u drugom slučaju i iz umjerenosti u radosti i žalosti. Ikrime (neka je Allah njime zadovoljan) rekao je: "Nema nikog a da se ne raduje i ne tuguje, međutim, učinite radost zahvalnošću, a tugu strpljivošću"... Ovo je umjerenost islama, lahka i dostižna za normalne i prave ljude...

Allah ne voli nikakve razmetljivce, hvalisavce, koji škrtare i od ljudi škrtost traže (57/23-24)...

Osnovna veza između prethodne činjenice i razmetanja i hvalisanja, potom između ovoga i onoga i između škrtosti i traženja škrtosti od drugih jeste u tome da se onaj ko osjeća da sve što ga pogodi dolazi Allahovom odredbom, ne razmeće i ne hvališe onim što mu je dato i on ne škrtari i ne naređuje da se škrtari pri davanju. Međutim, onaj ko nema osjećaj za ovo misli da je ono što mu je dato od imetka, snage i ugleda rezultat njegove zarade, pa se time hvališe i razmeće, potom škrtari ne žrtvujući išta od toga i podstičući drugog na škrtost kako bi ostvario svoj princip i program!

A onaj ko neće da udjeljuje - pa, Allah je, uistinu, nezavisan i dostojan hvale (57/24).

Onaj ko udjeljuje - sebi udjeljuje; onaj ko se odaziva - odaziva se radi svoga interesa. Allah je bogat i neovisan i On nema potrebe za robovima

koji su potrebni. Allah je Hvaljen Sam po Sebi i do Njega ne dopire ništa od hvale onih koji Ga hvale!

* * *

Na kraju dolazi posljednji odlomak u ovoj suri koji ukratko izlaže liniju toka poslanstva, historiju ovog vjerovanja, od Nūha i Ibrāhima, potvrdujući njegovu suštinu i cilj u svijetu ljudi, dotičući se stanja sljedbenika Knjige i sljedbenika Īsāa (alejhi's-selam) posebno.

Mi smo izaslanike Naše s jasnim dokazima slali i po njima knjige i terezije objavljivali, da bi ljudi pravedno postupali, - a gvožđe smo stvorili, u kome je velika snaga i koje ljudima koristi -, i da bi Allah ukazao na one koji pomažu vjeru Njegovu i poslanike Njegove kad Ga ne vide. Allah je, uistinu, moćan i silan. Mi smo Nūha i Ibrāhima poslali i nekima od potomaka njihovih vjerovjesništvo i objavu dali; neki od potomaka njihovih su na pravom putu, a mnogi od njih su nevjernici. Zatim smo, poslije njih, jednog za drugim Naše poslanike slali, dok nismo Īsāa, sina Merjemina, poslali, kojem smo Indžil dali, a u srca sljedbenika njegovih smo blagost i samilost ulili, dok su monaštvo oni sami, kao novotariju, uveli - Mi im ga nismo propisali - u želji da steknu Allahovo zadovoljstvo; ali, oni o njemu ne vode brigu onako kako bi trebalo, pa ćemo one među njima koji budu ispravno vjerovali nagraditi, a mnogi od njih su nevjernici (57/25-27).

Poslanstvo je jedno u svojoj biti. Njega su donosili poslanici i oni su imali jasne dokaze za poslanstvo. Većina njih je došla sa nadnaravnim mu'džizama, a nekima je objavljena Knjiga. Tekst kaže: *i po njima knjige objavljivali* (57/25) kavalificirajući ih da su jedno i kvalificirajući Knjigu da je isto tako jedna, aludirajući na jedinstvo poslanstva u njegovoj suštini.

I terezije (57/25) - sa Knjigom. Sva poslanstva su došla da na Zemlji i u životu ljudi uspostave čvrstu mjeru kojoj će čovječanstvo pribjegavati radi vrednovanja djela, dogadaja, stvari i ljudi; na kojoj će graditi svoj život osiguran i zaštićen od kolebljivih prohtjeva, različitih karaktera i sudara interesa. Mjeru koja ne daje prednost nikome jer ona mjeri Božanskom pravdom za sve, niti ograničava bilo koga jer je Allah Gospodar svih.

Ove terezije koje je Allah objavljivao preko poslanika jesu jedina garancija čovječanstvu od oluja, potresa, nemira i razdora koji ga snalaze na bojištu strasti, poprištu emocija, buci konkurencije i samoljublju. Zato je

neophodno da postoje stabilne terezije kojima će se ljudi vraćati nalazeći tu istinu, pravdu i pravičnost bez privilegije. *Da bi ljudi pravedno postupaali* (57/25)... Bez ove stabilne Božanske vage u Allahovom programu i šeriatu, ljudi ne mogu naći put do pravde, a i ako ga nađu, u njihovim rukama se neće stabilizirati njegova vaga jer se ona trese na vjetrometini neznanja i strasti!

A gvožđe smo stvorili, u kome je velika snaga i koje ljudima koristi -, i da bi Allah ukazao na one koji pomažu vjeru Njegovu i poslanike Njegove kad Ga ne vide (57/25)...

Izraz *gvožđe smo stvorili* (57/25) je poput izraza na drugom mjestu sadržanog u Njegovim riječima: *I On vam je dao osam vrsta stoke* (39/6). Oba izraza ukazuju na Allahovu volju i Njegovo određenje u stvaranju stvari i događaja. One su stvorene Njegovom voljom i određenjem. Povrh toga, ovdje postoji sklad sa atmosferom ajeta, a to je atmosfera objavljivanja Knjige i terezije, pa je, shodno tome, svaka stvar koju je Allah stvorio predodređena predodređenosti Njegove Knjige i Njegove terezije.

Allah je stvorio gvožđe *u kome je velika snaga* (57/25)... Ono je snaga i u ratu i u miru: *i koje ljudima koristi* (57/25). Ljudska civilizacija koja danas postoji skoro je utemeljena na gvožđu. *I da bi Allah ukazao na one koji pomažu vjeru Njegovu i poslanike Njegove kad Ga ne vide* (57/25) - to je aluzija na borbu oružjem koja dolazi na svom mjestu u suri koja govori o žrtvovanju životom i imetkom.

Pošto je govorio o onima koji pomažu Allaha i Njegove poslanike kad Ga ne vide, to je popratio objašnjenjem značenja njihove pomoći Allahu i Njegovim poslanicima. To je pomoć Njegovom programu i Njegovom pozivu, a što se tiče Allaha, On ne treba njihovu pomoć. *Allah je, uistinu, moćan i silan* (57/25)...

Nakon što je završio sa potvrđivanjem jedinstva poslanstva u njegovoj biti, jedinstva Knjige i terezije, vraća se da potvrdi njegovo jedinstvo u ljudima, jer su oni potomci Nūha i Ibrāhima.

Mi smo Nūha i Ibrāhima poslali i nekima od potomaka njihovih vjerovjesništvo i objavu dali (57/26)...

To je jedno visoko drvo, isprepletenih grana, na kome je vjerovjesništvo i Knjiga. Ono se proteže od pojave čovječanstva, od Nūha, a završava sa Ibrāhimom. Ono se razgranalo i proteglo i proistekla su

poslanstva iz te velike grane koja je postala visoko stablo koje se proteglo do posljednjeg poslanstva.

Kad je riječ o potomcima kojima su dolazila vjerovjesništva i Knjige, a ona nisu bila jednog kova: *neki od potomaka njihovih su na pravom putu, a mnogi od njih su nevjernici* (57/26)...

To je kratak rezime te dugačke linije!

Pri kraju linije dolazi Īsā, sin Merjemin:

Zatim smo, poslije njih, jednog za drugim Naše poslanike slali, dok nismo Īsāa, sina Merjemina, poslali (57/27)... -

tj. na tragu prethodnika iz Nūhovog i Ibrāhimovog potomstva, tako da se poslanstvo protezalo jedno za drugim dok nije došao Īsā, sin Merjemin.

Ovdje sura spominje jedno od istaknutih svojstava sljedbenika Īsāa, sina Merjemina: *a u srca sljedbenika njegovih smo blagost i samilost ulili* (57/27) ... Oni su prirodan plod Mesihova (alejhi's-selam) poziva, njegove dobroćudne duše i duševne čistote. Svjetlo, blagost i milost ovog poziva je činjenica koja se jasno očituje na pravim vjernicima u Īsāovo (alejhi's-selam) poslanstvo i na njegovim pravim sljedbenicima. Na to su ukazali drugi ajeti u Časnom Kur'anu, kao što je historija sačuvala neke crtice koje se prenose o Nedžašiji i o delegaciji iz Nedžrana i o drugim delegacijama koje su dolazile u zemlju islama nakon njegove pojave želeći da prime islam, a na osnovu istine koja se bila ustalila u njihovim srcima otkad su bili pravi sljedbenici Īsāa, sina Merjemina.

Tekst isto tako ovdje spominje drugi fenomen koji je poznat u historiji sljedbenika Mesiha Īsāa, sina Merjemina: *dok su monaštvo oni sami, kao novotariju, uveli - Mi im ga nismo propisali - u želji da steknu Allahovo zadovoljstvo* (57/27)...

Najvjerovatnije da je, prema komentaru ovoga ajeta, ovo monaštvo koje je poznavala historija kršćanstva bio izbor nekih sljedbenika Īsāa (alejhi's-selam), da su ga oni sami od sebe uveli u želji da steknu Allahovo zadovoljstvo i da se udalje od prljavština u životu, a nije im ga Allah propisao od početka. Međutim, oni su, kad su ga odabrali i sebe njime obavezali, postali dužni da o njemu vode brigu i da poštuju njegove zahtjeve, poput čišćenja i uzdizanja, zadovoljstva i čednosti, spominjanja Boga i molitve... što u njima treba da ostvari suštinu posvećivanja Allahu koje je bilo cilj ovog monaštva koje su uveli.

Medutim, ono je završilo tako što je uglavnom postalo ritual i obredi prazni od duha i što ga je većina prihvatila kao formu lišenu suštine. Na njegovim obavezama strpljivo ustrajava samo mali broj njih:

Ali, oni o njemu ne vode brigu onako kako bi trebalo, pa ćemo one među njima koji budu ispravno vjerovali nagraditi, a mnogi od njih su nevjernici (57/27)...

Allah neće kažnjavati ljude na osnovu vanjskih manifestacija i izgleda niti obreda i isposničke odjeće već će ih kažnjavati na osnovu djela i namjera. On će ih povati na odgovornost na osnovu stvarnog stanja osjećanja i ponašanja jer je On onaj koji poznaje ono što je skriveno u srcima i grudima.

* * *

Poslije ovog brzog izlaganja dolazi posljednji poziv onima koji vjeruju, i to je posljednji nastavak serije o onima koji vjeruju u Allahovu Objavu u njenoj dugoj historiji i o nasljednicima ove Objave koji je čuvaju do Sudnjeg dana:

O vi koji vjerujete, - Allaha se bojte i u Poslanika Njegova vjerujte, On će vam dvostruku milost Svoju darovati, i daće vam svjetlo pomoću kog ćete ići, i oprostiće vam - jer Allah prašta, i samilostan je - i neka sljedbenici Knjige znaju da oni nikakvu Allahovu blagodat neće dobiti, jer je blagodat samo u Allahovoj ruci - daje je onome kome On hoće; a u Allaha je blagodat najveća (57/28-29).

Njihovo dozivanje na ovaj način: *O vi koji vjerujete* (57/28) sadrži poseban dodir za njihova srca, oživljava značenja vjerovanja, podsjeća da o njemu vode istinsku brigu i mobilizira vezu koja ih veže sa njihovim Gospodarom koji ih doziva ovim plemenitim i dragim dozivanjem. U ime ove veze poziva ih da se boje Allaha i da vjeruju u Njegova Poslanika. Vjerovanje koje se traži izgleda da ima posebno značenje... Značenje suštine vjerovanja i djela koja iz njega proizlaze.

Allaha se bojte i u Poslanika Njegova vjerujte, On će vam dvostruku milost Svoju darovati (57/28)... -tj. dat će vam dva dijela Svoje milosti, što je neobičan izraz. Allahova milost se ne dijeli, a čim ona dotakne čovjeka On

mu daruje njenu bit i suštinu. Međutim, ovaj izraz sadrži povećanje priliva milosti i povećanje njegovog izljeva...

I daće vam svjetlo pomoću kog ćete ići (57/28) - to je prirođen dar koji Allah pohranjuje u srca koja osjećaju strahopoštovanje prema Njemu i koja istinski vjeruju u Njegovog Poslanika. To je dar koji osvjetljava srca pa svijetle i vide Istinu iza zastora i pregrada i iza oblika i vanjskih likova tako da ne lutaju i ne skreću s puta... *Svjetlo pomoću kog ćete ići* (57/28)...

I oprostiće vam - jer Allah prašta, i samilostan je - (57/28)... Čovjek ostaje čovjek bez obzira na to koliko mu svjetla bilo darovano... Čovjek griješi čak i onda kada spozna put. Čovjeku je potreban oprost pa ga stiže Allahova milost... *Jer Allah prašta, i samilostan je* - (57/28)...

O vi koji vjerujete, - Allaha se bojte i u Poslanika Njegova vjerujte (57/28) da postignete dvostruku Allahovu milost, da imate svjetlo pomoću koga ćete ići, da vas stigne Allahova milost oprosta grijeha i propusta... *I neka sljedbenici Knjige znaju da oni nikakvu Allahovu blagodat neće dobiti, jer je blagodat samo u Allahovoj ruci - daje je onome kome On hoće* (57/29)... Sljedbenici Knjige su tvrdili da su oni Allahov odabrani narod i da su oni Allahova djeca i miljenici: *Oni govore: "Budite Jevreji, odnosno kršćani, i bićete na pravom putu!* (2/135)... *Oni govore da će u džennet ući samo Jevreji, odnosno samo kršćani* (2/111)... Allah poziva one koji vjeruju da zasluže Njegovu milost, Džennet, dar i oprost kako bi znali sljedbenici Knjige da oni nisu u stanju rezervirati ništa od Allahove blagodati, jer je blagodat samo u Allahovoj ruci i daje je onome kome On hoće, ne svodeći je na jedan narod, ne rezervirajući je za jednu grupu, ne ograničavajući je i ne dajući je u malim količinama: ... *a u Allaha je blagodat najveća* (57/29)...

To je poziv u kome je sadržano poticanje, mobiliziranje i savjetovanje da se nadmeće za Džennet i milost. Ovim sura i završava, tako da je ovaj njen kraj u skladu sa čitavim njenim kontekstom, uz ponovljeni poziv srcima da ostvare svoje vjerovanje, da se boje svoga Gospodara i da se odazovu obavezama koje proistječu iz vjerovanja a tiču se žrtvovanja u imovini i životima, iskreno i lišeno svakog drugog interesa.

* * *

Ova sura jedan je od jasnih kur'anskih primjera obraćanja i oslovljavanja ljudskih srca i njihovo mobiliziranje u stilu koji ostavlja dubok

dojam. Ona je svojim početkom, kontekstom i krajem, svojim ritmovima, slikama i prenesenim značenjima, svojom metodologijom tretiranja teme i odvijanjem u krugovima i cjelinama, ona je u svemu ovome izvanredna lekcija nosiocima poziva u vjeru, ona ih uči kako da se obraćaju ljudima, kako da probude iskonsku ljudsku prirodu i kako da ožive srca!

Ona je Božanska lekcija od Stvaraoca srca, od Objavitelja Kur'ana i od Stvoritelja svega s mjerom. U ovoj Božanskoj školi školuju se uspješni i odgovorni misionari i daije.

* * *

Kraj dvadeset i sedmog džuza, slijedi dvadeset i osmi, koji počinje surom El-Mudžadele.